ROBERT BISHOP E.S. CRAYFIELD

MOSCOVA ÎNHAȚĂ ROMÂNIA

O mărturie occidentală
din anii 1944–1947

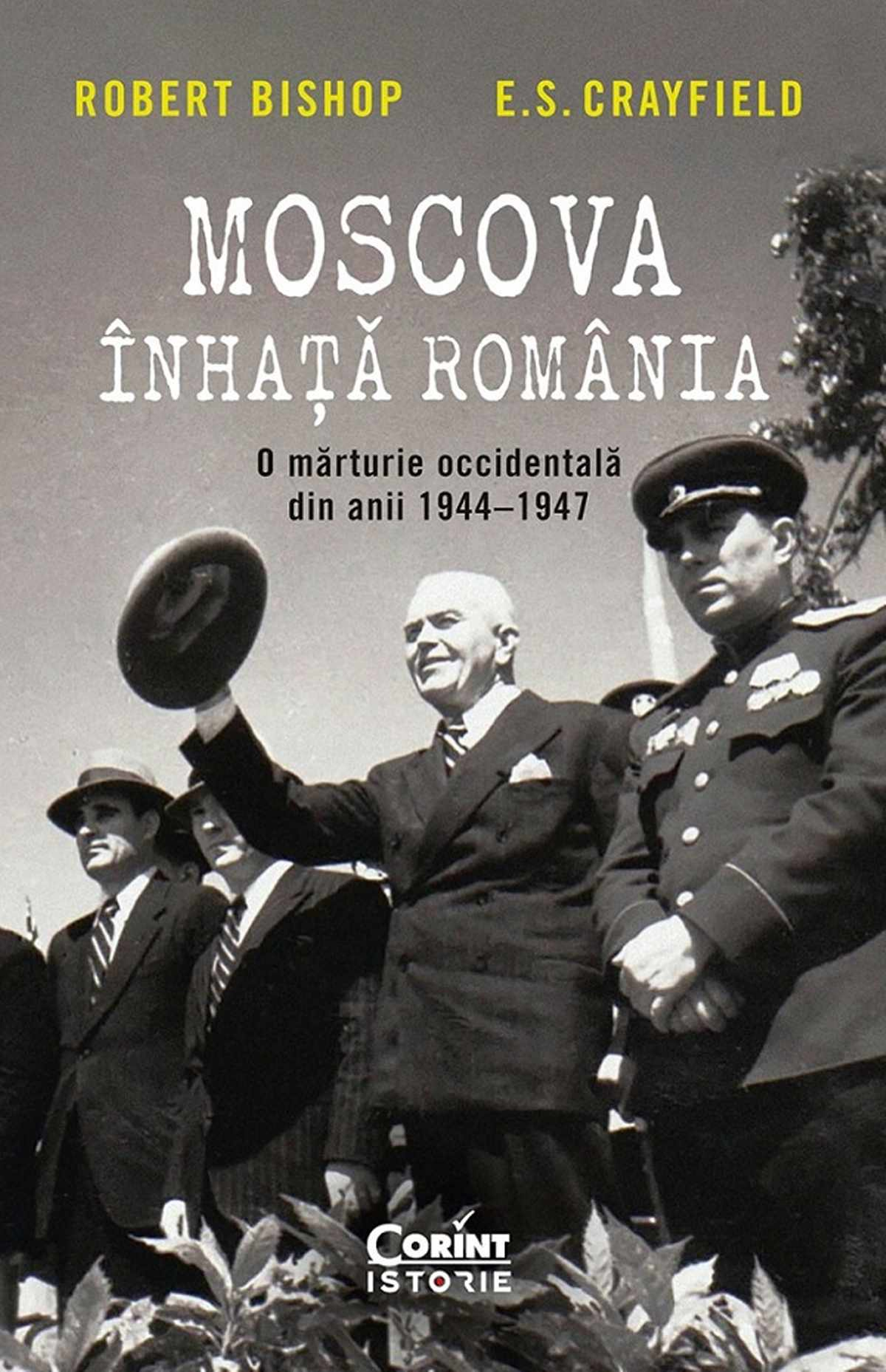

CORINT ISTORIE

Imprint coordonat de
Ion M. Ioniță

ROBERT BISHOP E.S. CRAYFIELD

MOSCOVA ÎNHAȚĂ ROMÂNIA

O mărturie occidentală din anii 1944–1947

Prefață de Matei Cazacu

Traducere din limba engleză de Dan Criste

CORINT ISTORIE
–2022–

ROBERT BISHOP a fost un ofițer în aviația militară a Statelor Unite ale Americii, având gradul de maior. De profesie jurnalist, el s-a distins printr-o intensă activitate de cercetare și de contraspionaj, adunând informații esențiale despre planurile sovietice referitoare la România și la Europa de Est și Centrală.
E. S. CRAYFIELD (cel mai probabil un pseudonim, identitatea sa rămânând un mister) a fost agent sub acoperire al serviciilor secrete americane și britanice, trecând prin orașe ca Paris, Lisabona și Berlin, iar apoi fiind trimis în România. A colaborat cu Robert Bishop în timpul și după cel de-Al Doilea Război Mondial.

Coordonare editorială: Sorin Turturică
Redactare: Alexandru Gheorghe, Alin Ionescu
Tehnoredactare: Adrian Frigioiu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: 1 Mai 1945. Generalul-colonel Ivan Susaikov, reprezentantul Uniunii Sovietice în cadrul Comisiei Aliate de Control, alături de prim-ministrul Petru Groza și de Gheorghe Gheorghiu-Dej © Fototeca online a comunismului românesc, cota 160/1945

Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română aparțin
CORINT ISTORIE, un imprint al CORINT BOOKS,
Str. Mihai Eminescu, nr . 54A, București

www.edituracorint.ro

În ciuda eforturilor noastre, nu am reușit să-l identificăm pe eventualul proprietar al drepturilor de autor. În cazul în care vom fi contactați, vom fi bucuroși să reglăm această chestiune legată de drepturile de autor.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BISHOP, ROBERT
Moscova înhață România : o mărturie occidentală din anii 1944-1947 /
Robert Bishop și E.S. Crayfield ; pref. de Matei Cazacu ; trad. din lb. engleză de Dan Criste. - București : Corint Istorie, 2022

ISBN 978-606-088-112-4

I. Crayfield, E.S.
II. Cazacu, Matei (pref.)
III. Criste, Dan (trad.)

94
32

Prefață

Habent sua fata libelli, „Cărțile au propriul lor destin". Datorată lui Terentianus Maurus, expresia latină completă are în plus explicația: „după cum sunt recepționate de cititori" (*Pro captu lectoris habent sua fata libelli*). Într-adevăr, publicată în 1948 în Statele Unite și în Anglia, *Russia Astride the Balkans* (titlul original) a rămas până astăzi, cu rare excepții, ignorată de specialiștii români și de publicul cititor, deși au fost publicate în traduceri cărțile contemporanilor (Reuben Markham, Henri Prost, Ghiță Ionescu, Mark Ethridge, Ivor Porter, Arthur Gould Lee etc.) care tratează aceeași perioadă (1944–1947). Ea apare abia astăzi în haină românească din inițiativa Editurii Corint, în traducerea lui Dan Criste, și cred că va stârni interesul și pentru alte volume apărute în epocă, semnate de colegii lui Robert Bishop, cum ar fi Beverly Bowie (*Operation Bughouse, 1947*) și Henry L. Roberts (*Rumania. Political Problems of an Agrarian State*, 1951), dar și de jurnaliști ca Hal Lehrman (*Russia's Europe,* 1947) și Vernon Bartlett (*East of the Iron Curtain*, 1949), specialiști români din exil (Alexandru Cretzianu, ed., *Captive Rumania*, 1957) și alții.

La data la care scriu această prefață, contextul internațional prezintă asemănări cu cel din anii 1939–1940, dar și cu perioada 1944–1947 și începutul Războiului Rece, care

formează subiectul şi cadrul cronologic al cărţii. În prima perioadă, URSS atacă Polonia împreună cu Hitler, apoi Finlanda, ocupă cele trei ţări baltice, Estonia, Letonia şi Lituania (mai întâi, protectorate cu baze militare sovietice), şi, în fine, anexează prin intimidare Basarabia, Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţa. Este modelul pentru politica practicată astăzi de Rusia sub conducerea lui V. V. Putin împotriva Ucrainei, acuzată că este guvernată de „nazişti". Pe vremea lui Stalin, aceşti duşmani erau „fasciştii", o vreme când partizanii democraţiei şi ai Statelor Unite şi Marii Britanii erau acuzaţi in corpore de fascism: la 17 aprilie 1945, filosoful Constantin Rădulescu-Motru scria în jurnalul său: „La noi, adevăratul înţeles al cuvântului *fascist* nu este altul decât *naţionalist*. Partidele istorice, *naţional-ţărănist* şi *naţional-liberal*, prin chiar denumirile lor, sunt partide fasciste pentru comuniştii noştri"[1].

Tot în aprilie 1945, Stalin, ale cărui armate ocupau jumătate din Europa de la Berlin la Varşovia şi de la Konigsberg la Sofia, îi spunea lui Tito:

„Acest război nu este ca acelea din trecut. Oricine ocupă un teritoriu impune şi propriul său sistem social. Fiecare impune propriul său sistem social până unde înaintează armatele sale"[2].

---

[1] C. Rădulescu-Motru, *Revizuiri şi adăugiri 1945*, III, ed. de Gabriela Dumitrescu, Bucureşti, 1999, p. 170. Cuvântul era atât de ezoteric şi confuz pentru marea masă a românilor încât, pe când manifestau în 1944–1945, la apelul Sindicatului Unic dominat de comunişti, ei strigau „Jos farmaciştii!" în loc de „Jos fasciştii!", iar unii se întrebau cu ce greşiseră farmaciştii ca să stârnească atâta ostilitate din partea comuniştilor: era, de fapt, o copie după lozincile de la Moscova (n. pref.).

[2] Milovan Djilas, *Conversations avec Staline*, citat de Florin Constantiniu, *De la Războiul fierbinte la Războiul Rece*, Bucureşti, 1998, p. 102 (n. pref.).

În cazul precis al României, traducerea acestei doctrine fusese făcută de A. I. Vîșinski lui Mihai Ralea înainte chiar de această dată, mai precis în decembrie 1944:

„URSS nu intenționează să impună un regim comunist în România și nici nu dorește să încorporeze România în Uniunea Sovietică. Întrucât însă, în trecut, România a fost ostilă și a constituit o amenințare pentru Uniunea Sovietică, Rusia va insista pentru o schimbare în clasele conducătoare, în așa măsură încât să ofere garanția că România a devenit un vecin cu adevărat prieten"[1].

În limbajul sovietic, „vecin" și „prieten" însemna în realitate „vasal" și „supus". Cam aceasta era perspectiva României, ocupată de Armata Roșie din 1944, o țară în care URSS avea 90% „predominanță" politică, iar Aliații occidentali doar 10%. Așa stabiliseră Churchill și Stalin în octombrie 1944 la Moscova, considerentul principal fiind prezența militară sovietică estimată la circa 400 000[2] până la un milion de soldați care veneau și plecau după cum se deplasau diferitele fronturi principale.

În acest context – a 12-a ocupație rusească a țărilor române, începând de la cele din secolul al XVIII-lea – se plasează acțiunea cărții de față, opera a doi americani prezenți la București în perioada cuprinsă între anul 1944 și aprilie 1945, un militar și un om de afaceri dublat de un spion antinazist pentru americani și englezi. Cel dintâi era maiorul Robert Bishop din US Army Air Force, membru al OSS (Office of Strategic Studies), predecesorul CIA. Înființat în 1941 și condus de generalul William „Wild Bill" Donovan, OSS era o organizație civilă „care va revoluționa concepția mondială" în domeniul

[1] Florin Constantiniu, *Doi ori doi fac șaisprezece. A început Războiul Rece în România?*, București, 1997, pp. 131–132 (n. pref.).

[2] Cifra oficială pentru perioada 1944–30 iunie 1945, cf. Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, IX, București, 2008, p. 782 (n. pref.).

spionajului[1]. În interiorul său, departamentul X-2 (Contraspionaj) – în care lucra Bishop – acționa în mod distinct și independent, astfel că a jucat un rol multilateral nu numai prin protecția intereselor guvernului american în materie de spionaj, ci și prin controlul și manipularea operațiunilor de spionaj ale altor state, îndeplinind o funcție dinamică în descoperirea planurilor și intențiilor lor, precum și în contracararea acestora[2]. În plus, X-2 forma „legătura exclusivă între contraspionajul britanic și serviciile americane de contraspionaj".

De profesie jurnalist la Chicago, Robert Bishop – un om foarte „energetic" – s-a dovedit a fi un excelent profesionist în contraspionaj și a obținut informații „de mare importanță privind intențiile sovietice și comuniste nu numai în ceea ce privește România, dar și în privința întregii Europe de Est și Centrale"[3].

Al doilea autor, E. S. Crayfield, rămâne până astăzi o enigmă, cel puțin pentru mine. Tot ce știm despre el se află în

---

[1] Eduard Mark, „The OSS in Romania, 1944–45: An Intelligence Operation of the early Cold War", in *Intelligence and National Security*, vol. 9, nr. 2 (aprilie 1994), pp. 320–344; Sorin Aparaschivei, *Spionajul american în România 1944–1948*, București, 2013, cu o bogată bibliografie (n. pref.).

[2] Anthony Cave Brown, *The Secret War Report of the OSS*, New York, 1976, p. 85-100. De notat că acest departament avea și o unitate numită *Art Looting Investigation Unit*, care urmărea descoperirea și recuperarea operelor de arta prădate și confiscate de Germania în țările ocupate (n. pref.).

[3] Anthony Cave Brown, *The Last Hero: Wild Bill Donovan*, New York, 1982, pp. 679–681; Eduard Mark, *art. cit.*, este o amplă discuție critică a activității lui Bishop în România. S-a mai adăugat și episodul evacuării amantei sale, Jackie Cristea (apare și forma Jocki C. Feher), pe care Bishop o „moștenise" de la generalul german Erik Hansen, comandantul suprem al Wehrmachtului în România, și care era bănuită de a fi spioană germană și sovietică. Există și un roman care se inspiră din acest episod, scris de Robert Tyler Stevens, *Flight from Bucharest*, Londra, 1977 (n. pref.).

introducerea cărții: în rezumat, el era considerat „principalul agent secret al serviciilor secrete americane și britanice", plecat din Statele Unite în 1941, ajuns la Berlin și venit în România în 1942 aparent ca om de afaceri german recomandat de un general de aviație din anturajul lui Goering și Hitler. Posedând, pe Calea Victoriei, o firmă care făcea afaceri în Europa de Sud și Centrală, Crayfield întreținea un număr important de agenți la Berlin și în Germania, grație cărora transmitea informații OSS-ului la Istanbul, iar apoi la București. În final, aflăm tot din această carte că, la data scrierii acesteia, el era considerat mort – sinucidere prin înec – atât de poliția română, cât și de serviciile secrete sovietice[1]. Cei doi s-au întâlnit direct pentru prima dată la București, în septembrie 1944, atunci când Bishop a aterizat în al doilea eșalon al OSS format din 14 ofițeri și șapte civili conduși de Frank Wisner, șeful *Secret Intelligence* din OSS la Istanbul[2]. Sosirea lor la București era continuarea operațiunilor *Gunn* și *Reunion*, mai precis recuperarea aviatorilor doborâți pe teritoriul României în urma

[1] Numele lui nu apare nici în contextul relațiilor româno-germane (deși era considerat cetățean german și a asistat la întâlnirea dramatică de la ambasada germană din seara zilei de 23 august 1944, singura mărturie existentă asupra acestui eveniment, reprodusă în carte), nici ca agent britanic (vezi Dennis Deletant, *Activități britanice clandestine în România în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial*, București, 2019) și nici ca agent american (cf. Sorin Aparaschivei, *op. cit.*); Cezar Mâță, *Serviciile secrete ale României în războiul mondial (1939–1945)*, București, 2010. Probabil că numele lui este un pseudonim (n. pref.).

[2] Pentru viața și activitatea lui Wisner a se vedea cartea fiicei sale, Elizabeth W. Hazard, *Cold War Crucible: United States Foreign Policy and the Conflict in Romania, 1943–1953*, New York, 1996 (East European Monographs, Boulder, CDXLII); George Cristian Maior, *Spion pentru eternitate: Frank Wisner. O poveste tristă de spionaj despre un om care a crezut că poate schimba lumea*, București, 2014 (n. pref.).

bombardamentelor anglo-americane din 1943–1944, adică peste 1 167 de piloți, mecanici etc[1].

Al doilea obiectiv al americanilor era studierea la fața locului a situației instalațiilor petroliere de la Ploiești, greu lovite de bombardamente, instalații care furnizau 30% din necesitățile de carburant ale armatei germane și care fuseseră transformate în cea mai puternică fortăreață din Europa[2].

În sfârșit, instrucțiunile primite de Frank Wisner la 14 octombrie cereau stabilirea „intențiilor Uniunii Sovietice privind România", mai precis situația militară, natura și dimensiunile controlului sovietic asupra României prin Comisia Aliată de Control, organismul prin care Aliații supervizau România, dar care era, de fapt, dominat de sovietici. Alte paragrafe priveau geografia militară (dispoziția trupelor sovietice în URSS),

---

[1] Cei mai mulți găzduiți în excelente condiții de prințesa Ecaterina Caradja la Timișul de Jos, cf. Edith E. Hoad, *The Eagle's Child. The Life and Times of Romanian Princess Catherine Caradja*, Lexington, KY, 2012. Vezi și Constantin Dedu, *Repatrierea prizonierilor aparținând Națiunilor Unite*, Pitești, f. a., Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, IX, pp. 235–236, și Julian Olier, „Recuperând memoria istorică a lui Constantin M. (Bâzu) Cantacuzino", in Mihaela Pascu, (ed.), *Amintiri și însemnări despre căpitan aviator Bâzu Cantacuzino*, Slobozia, 2008, pp. 41–53. Cazul României este unic în Europa și Asia din Al Doilea Război Mondial, cf. Claire Andrieu, *Tombés du ciel. Le sort des pilotes abattus en Europe 1939–1945*, Paris, 2021 (n. pref.).

[2] Pentru bombardamentele anglo-americane asupra zonei Ploiești între 1942 și 1943, vezi Alessandru Duțu, Florin Constantiniu, „Un episod puțin cunoscut al celui de-al doilea război mondial", in *Revista Istorică*, 42 (iulie 1989), pp. 723–727, James Dugan, Carroll Steward, *Target Ploiești: The great ground-air battle of 1 August 1943*, New York, 1962, Gavriil Preda (ed.), *Festung Ploiești*, I, Ploiești, 2003, Ilie Manole (ed.), *Festung Ploiești*, II, Ploiești, 2004, și Victor Dumitru, *Ținta roșie. Rafinăria „Steaua Română", Câmpina, 1 august 1943. Documente, argumente, mărturii*, București, 2004 (n. pref.).

chestiuni locale de politică și economie și, în fine, situația Germaniei și a germanilor din regiune[1].

De la bun început, acțiunea lui Frank Wisner și a oamenilor lui a beneficiat de concursul nelimitat al serviciilor secrete române, care i-au condus și i-au ajutat să descopere arhivele diferitelor societăți germane de import-export instalate la Ploiești și la București, arhiva Gestapoului și a ambasadei germane și multe altele[2]. Grație amabilității unui locotenent român, Frank Wisner a fost găzduit de milionarul Dumitru (Mitu) Bragadiru (magnatul berii din România) și de soția sa, Tanda Caradja, fiica prințesei Ecaterina născută Kretzulescu, care găzduise, așa cum am văzut, aviatori americani și englezi doborâți de armata română la proprietatea ei de la Timișul de Jos[3]. În fastuoasa lor casă de pe Aleea Modrogan din București, americanii s-au întâlnit cu societatea „bună" a României, au fost prezentați regelui Mihai și reginei-mamă, au stabilit contacte cu principalii oameni politici democrați ca Iuliu Maniu și Ion Mihalache, Dinu Brătianu și Titel Petrescu, dar și cu comuniști ca Lucrețiu Pătrășcanu și Belu Zilber. După un timp, ei s-au mutat în somptuoasa casă a premierului Mihai (Ică) Antonescu de pe Strada Batiștei nr. 33, unde au descoperit o importantă arhivă de documente politice, 12 milioane de dolari în aur și devize ascunse

---

[1] Eduard Mark, *art. cit.*, pp. 321–322 (n. pref.).

[2] S. Aparaschivei, *op. cit.*, pp. 56–57 (n. pref.).

[3] Pentru istoria și averea familiei Marinescu-Bragadiru vezi Constantin Argetoianu, *Memorii*, I-II, București, 2008, pp. 92–95, Gheorghe Jurgea-Negrilești, *Troica amintirilor. Sub patru regi*, ed. a II-a, București, 2007, p. 472 și urm. Tanda a devenit agentă sovietică, s-a refugiat în Franța și a reușit să își scoată mama din țară în condiții extrem de dramatice, vezi Matei Cazacu, „Tanda Caragea, sub presă" în Mihai Sturdza, (ed.), *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. V, partea întâia. Aventurile Tandei au inspirat cel puțin un romancier francez, Pierre Nord, *Les filles de Bucarest*, Paris, 1954 (n. pref.).

în pod (despre care se zicea că proveneau de la evreii bogați), precum și toată garderoba de sute de costume, cămăși, pantofi și cravate ale fostului proprietar, care nu apucase să locuiască nici măcar o zi în acest adevărat palat descris cu admirație de autori[1]. Birourile lor s-au mutat alături, pe Strada Oțetari, generalul Schuyler s-a instalat mai târziu pe Strada Dionisie Lupu nr. 10, în fosta casă a lui Stelian Popescu, iar ambasada americană a fost redeschisă în frumoasa casă fostă a bancherului Mauriciu Blank de pe aceeași stradă, la numărul 9.

Deși de dimensiuni relativ modeste, această carte are darul să interpeleze pe cititor atât prin conținutul său dramatic și extrem de bogat, cât și prin stilul (se vede mâna jurnalistului american care era Bishop) cursiv, presărat cu anecdote și vorbe de duh, dar păstrând un ton de obiectivitate și chiar o oarecare naivitate (nu numai aparentă), proprie americanilor din acea vreme aflați în străinătate. Așa cum se prezintă, ea conține un mare număr de fapte și detalii atât din Istoria cu „I" mare, cât și din viața cotidiană a românilor și, în special, a bucureștenilor, într-o perioadă crucială de libertate regăsită și, apoi, treptat pierdută pentru multă vreme.

O primă teză care atrage atenția este cuprinsă chiar în primul capitol: înfrângerea României a fost realizată de aviația americană și engleză și nu exclusiv de Armata Roșie, cum susțineau comuniștii la început. Bombardierele din vest au atacat atât de puternic și fără întrerupere, încât au silit România, „sângerândă, înfrântă și epuizată", să ceară pace, deci să capituleze. Chestiunea merită toată atenția, deși o anchetă similară în cazul Germaniei – bombardată de 2 000 de avioane fără întrerupere din 1940 până în 1945, „un fapt unic în istorie",

[1] Vezi pe această temă Matei Cazacu, Ioana Crețoiu, Ladislau Hajos, *Povestea generației noastre. De la monarhie la democrație,* București, 2016, p. 138, și Gheorghe Jurgea Negrilești, *op. cit.*, p. 338 (n. pref.).

„cea mai mare catastrofă pe care a cunoscut-o Germania de la Războiul de 30 de ani" – nu ajunge la aceeași concluzie[1]. În cazul României, statisticile publicate până astăzi și cunoscute mie se concentrează mai ales pe București, bombardat între 4 aprilie și 31 iulie 1944 de Aliați, iar apoi în perioada 24–26 august de germani[2]. Deși se cunosc numărul și categoria de clădiri dărâmate sau avariate, nu am găsit un bilanț al pierderilor umane pe întreaga țară, cu excepția celor din București datorate bombardamentului din 4 aprilie: 1 600 de morți. Ori, pentru a da un singur exemplu, citim într-un raport al generalului american Eaker, șeful provizoriu al Flotei a 8-a Aeriene din 17 aprilie, care amintește că:

„Raidul asupra gărilor de triaj din București a fost sângeros... Am omorât circa 12 000 de persoane, dintre care 6 000 de refugiați care se găseau în trenurile oprite în gară și 6 000 de români care locuiau în vecinătate"[3].

---

[1] Jorg Friedrich, *L'Incendie. L'Allemagne sous les bombes 1940–1945*, Paris, 2004. 542 de pagini. Bilanțul uman și material pentru Germania este de peste 1 000 de orașe și sate distruse parțial sau în totalitate, peste 600 000 de morți civili (1,5% din populația urbană, dintre care 76 000 de copii) dintr-o populație de 80 de milioane, victime a circa 2 000 de bombardiere (n. pref.).

[2] Nicoleta Ionescu-Gură, „Bombardamentele anglo-americane și germane asupra Bucureștiului din anul 1944", în *București. Materiale de Istorie și Muzeografie*, XIII (1976), pp. 162–170, și Gheorghe Parusi, *Cronologia Bucureștilor 20 septembrie 1459–31 decembrie 1989*, București, 2007, pp. 620–622. Acest ultim autor reproduce și cifrele privind distrugerile de bunuri materiale în București, dar nu și cele umane, cu excepția celor oficiale de la 4 aprilie de la București (1 600 de morți). În restul țării au fost atacate orașele Iași, Galați și Turda, iar în Moldova au fost distruse peste 300 de sate și 17 000 de case au fost dărâmate, cf. Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, IX, București, 2008, p. 775 (n. pref.).

[3] Jorg Friedrich, *op. cit.*, p. 116, care citează pe Ronald S. Schaffer, *Wings of Judgement. American Bombing in World War II*, ed. II-a, New York, 1988, p. 56 (n. pref.).

Care este adevărul? 1 600 (cifrele oficiale românești) sau 12 000 (estimările americane)? Un contemporan care a trăit acest bombardament scria:

„Cine a avut timp să constate decesele la atâtea victime? Mii și mii. Nu s-a știut niciodată exact. Numărul celor îngropați n-a fost mărturisit. Secret de stat! De la mama știu un lucru precis. După 4 aprilie, la Patronaj, nu s-a mai pus problema refugiaților din Gara de Nord care au pierit atunci.

Înainte de a pleca, l-am auzit pe (un) bătrân: «Grea osândă a trimis Domnul! Pentru megalomania lui Hitler sau a lui Mussolini plătesc pricăjiții din Griviţa și din Grant!»"[1].

Un alt aspect interesant, subliniat de autorii acestei cărți, este bunăstarea și abundența de alimente de care se bucurau românii, și în special bucureștenii, până în august 1944, în comparație cu restricțiile și mizeria din cea mai mare parte a Europei ocupate de nemți sau în război cu ei. O mărturie publicată postum acum două decenii, având ca subtitlu *Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București (1900–1950)*, confirmă impresiile americanilor[2]. La fel și memoriile lui Gheorghe Jurgea-Negrileşti, un tânăr de bani gata în acea vreme, care evocă traiul vesel și fără griji al bucureștenilor chiar în anii războiului.

După o zi petrecută la cazinoul din Sinaia, arhiplin și mai activ ca niciodată, autorul pornește spre Poiana Țapului, unde cinează târziu, spre noapte:

„În întunericul curții lucesc trei rânduri de limuzine, și mai sosesc mereu altele. Este ora când chelnerii, hăituiți din toate părțile, ajung într-un fel de catalepsie. Cu priviri de fachir în transă, ei cară întruna spre fălcile care mestecă hulpave, neîncetat.

---

[1] Gheorghe Jurgea-Negrileşti, *Troica amintirilor. Sub patru regi*, București, 2007, p. 378 (n. pref.).

[2] Constantin Beldie, *Memorii*, București, 2000, pp. 246–255 (n. pref.).

Acum, privind cu ochi sătui, îl înțeleg pe amicul meu francez, un tânăr atașat de ambasadă, de curând sosit la București. Vrând să-i ofer o seară cu adevărat românească, l-am invitat într-o grădină «națională». Trebuie să spun că eram destul de mândru de belșugul sălbatec ce aveam să-i arăt. Dintr-un început, mormanele de carne, peștii uriași, culcați pe blocuri de gheață, strigătele chelnerilor, zgomotul, taraful îl năuceau. Fără o vorbă, s-a lăsat dus la o masă, unde tăcerea prelungindu-se, l-am întrebat cum se simte, dacă nu-l deranjează zgomotul și fumul de grătar. Mai întâi s-a scuzat dacă e prea sincer, dar a fost o clipă când s-a crezut întors în epoca de piatră, în era cavernelor, iar privind consumatorii, își da seama cât de șubredă e condiția umană și ce apropiată e cea de fiară flămândă"[1].

Tânărul Jurgea – Georgică pentru prieteni – își petrecea vremea la cazinoul din Sinaia, acolo unde găsea o „masă excelentă" și bea cafea și coniac franțuzesc Château Pollet, preferatul lui Carol al II-lea (coniacul costa cât trei zile din leafa unui învățător, precizează el), împreună cu o țigară de foi. Mama lui oferea la o masă o cutie mare de icre negre, păstrugă la grătar și șampanie „furnizată de Ambasada Poloniei, de o calitate excepțională. Polonia nu mai exista, dar ambasada își continua traficul". La Revelionul din 1944, prietenul său, Paul Zănescu, oferă, la sugestia lui Georgică, trei kilograme de icre moi de morun de la Sofronie, din Galați, iar de la Anton, bucătarul de la Automobil-Club, un pateu de ficat de gâscă în aspic, același Anton care „face rost de trufe de la Intendența Wehrmachtului, care s-a dat pe brazdă și e mai șperțară decât intendența noastră". La același Revelion, Max Auschnitt trimite o ladă de șampanie franțuzească Magnum Lanson „probabil cu ștampila Wehrmacht, obținută prin bursa neagră", apoi vin de Rin „din lada cu sticle de Asmanhauser '36".

---

[1] Gh. Jurgea-Negrilești, *op. cit.*, p. 290 (n. pref.).

La cofetăria Nestor de pe Calea Victoriei „însuși patronul, domnul Cocorescu, ne-a servit cacao van Houten cu frișcă și cozonac" (în ziua de 4 aprilie 1944), apoi Georgică se oprește la bodega Dragomir care „obținuse, printr-o « filieră» de care părea destul de mândru, un «arivaj» de whisky Queen Anne". La restaurantul Floarea Soarelui de peste drum se găseau „vinurile franțuzești aduse de Gestapo" și vin alb de Chablis, în timp ce la Capșa se mânca în august 1944 filé la grătar cu trufe aduse de Wehrmacht tot din Franța.

Explicația prezenței acestor bunătăți franceze și olandeze la București în 1941–1944 se datora, în bună parte, faptului că Banca Națională și guvernul român refuzau să modifice raportul dintre leu și marca germană (60 la 1), astfel că militarii nemți din România se descurcau greu cu solda lor stabilită în 1940–1941, în condițiile în care inflația creștea de la indicele 100, în august 1939, la 944, cinci ani mai târziu[1].

Concluzia generală care se poate trage din aceste detalii este că România, contrar Franței și altor țări europene, nu a fost ocupată și nici subjugată de Germania între 1941 și 1944, iar aceasta este și concluzia extraordinarei pledoarii a lui Mircea Vulcănescu în fața tribunalului care l-a condamnat la ani grei de închisoare, unde a murit ca un adevărat martir creștin[2].

Grație agentului AD-201, pe numele său adevărat Teddy Negroponte[3], care se află la originea a circa 60% din informațiile

[1] Vezi Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 813–835 (n. pref.).

[2] Mircea Vulcănescu, „Ultimul cuvânt", în *Ethos*, 4, Paris, 1983, pp. 9–104. Există și o ediție apărută la București în 1992, îngrijită de Marin Diaconu, dar textul lipsește din volumele de opere „complete" ale lui Vulcănescu apărute sub egida Academiei Române (n. pref.).

[3] Arestat de serviciile secrete sovietice, Negroponte a fost anchetat la Moscova și condamnat la 25 de ani de lagăr în Siberia. A reușit să supraviețuiască deoarece a fost eliberat mai devreme, după nouă ani, și s-a întors acasă cu un sac plin de povești extraordinare din gulag. Vezi

furnizate de Bishop în cele 800 de rapoarte păstrate în arhivele americane de la el[1], acesta a putut dezvălui un document de valoare excepțională prezentat pentru prima oară în cartea de față: este vorba de un plan trienal de comunizare a țării înmânat de o delegație a Cominternului (care, deși oficial desființat, își continua activitățile) Anei Pauker, lui Constantin Pârvulescu și lui Constantin Doncea în data de 7 martie 1945[2]. Documentul a fost redescoperit în arhiva CIA și comentat mai recent de istoricii români și americani, dar unii s-au îndoit de autenticitatea lui din cauză că nu a fost descoperit originalul, iar Negroponte l-a avut doar câteva minute sub ochi și a reprodus conținutul din memorie. Totuși, eu cred că este un act „sincer", deoarece toate prevederile lui au fost îndeplinite de comuniștii români, pe de o parte, și pentru că era un document de partid, nu de stat, fapt explicabil prin situația încă tulbure din România la acea dată[3].

---

pentru el Petre Pandrea, *Memoriile mandarinului valah*, București, 2000, pp. 348–349, și mărturia cumnatei sale, Sanda Tătărescu Negroponte, adresată Victoriei Dragu Dimitriu, *Povești ale doamnelor din București*, București, 2004, p. 341 (n. pref.).

[1] Eduard Mark, *art. cit.*, p. 325. În cartea de față, Bishop și colegul său Crayfield afirmă că împreună au trimis circa 2 000 de rapoarte despre situația din România ocupată (n. pref.).

[2] Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944–1947)*, București, 1993, pp. 135–139, Florin Constantiniu, Mihail E. Ionescu, „Planul sovietic de comunizare a României (martie 1945)", în *Revista Istorică*, IV (1993), p. 657-661, și Eduard Mark, *art. cit.*, p. 328 (n. pref.).

[3] Vezi și Matei Cazacu, Ioana Crețoiu, Ladislau Hajos, *op. cit.*, pp. 108–110. A mai existat și un plan cincinal din 1947 pe care l-am descoperit de curând, plan revelat de Belu Zilber diplomatului american Douglas Dunham, directorul United States Information Service (Institutul cultural american) la București, vezi aceeași lucrare, pp. 110–111 (n. pref.).

Informații interesante găsim și asupra „coloanei a șasea" sovietice, grupuri de experți sovietici care detectau la fața locului și apoi demontau fabricile și întreprinderile, confiscând operele de artă și obiectele care urmau a fi expediate imediat în Uniunea Sovietică: este prima mențiune de acest fel din lungul catalog al abuzurilor ocupației. Istoriografia românească nu s-a prea ocupat de acest aspect al jafurilor Armatei Roșii realizate în toate țările ocupate și în special în România, Ungaria, Austria și Germania din zona de ocupație sovietică, și pentru care există o literatură abundentă. Aceste comandouri speciale, numite și „batalioane de trofee", depindeau direct de Moscova și aveau prioritate chiar și față de autoritățile locale sovietice de ocupație. Lor li se datorează demontarea, confiscarea și înstrăinarea unor cantități enorme de bunuri industriale, artistice și culturale în general, ba chiar și de uz casnic necesare economiei sovietice sau revendicate pe motiv că fuseseră prădate din URSS[1]. Ele nu trebuie confundate cu acțiunea

[1] Rainer Karsch, *Allein bezahlt? Die Reparationsleistungen des SBZ/DDR 1945–1953*, Berlin, 1953, Christoph Buchheim, *Wirtschaftliche Folgelasten des Krieges in der SBZ/DDR*, Baden Baden, 1995, Norman M. Naimark, *The Russians in Germany. A History of the Soviet Zone of Occupation, 1945–1949*, Cambridge, Mass., London, 1995, pp. 141–204, Hermann Weber, *Geschichte der DDR*, Erfstadt, area Verlag, 2004, p. 74 și urm., și Csaba Békés, Laszlo Borhi, Peter Ruggenthaler, Othmar Traşcă, *Soviet Occupation of Romania, Hungary, and Austria 1944/45-1948/49*, Budapesta, New York, 2015. Vezi și amintirile filosofului Constantin Rădulescu-Motru, *Revizuiri și adăugiri*, III, 1943, ed. Gabriela Dumitrescu, București, 1999, pp. 245–246, 297–302, în care descrie talciocurile (prima mențiune a acestui termen rusesc la noi) organizate de soldații sovietici care vindeau bunurile furate (trofeele) din Ungaria la Craiova și în alte orașe oltenești, după cum făceau și la granița poloneză înainte de a reveni în URSS, unde aceste bunuri le erau confiscate de autorități. Excepție făceau generalii și gradele mari, NKVD-iștii etc (n. pref.).

altor grupuri ale Armatei Roșii, sistematizate de jurnalistul american Reuben Markham în 10 categorii[1].

O categorie specială de ticăloșii este aceea a violurilor care au marcat peste tot prezența și pasajul ostașilor sovietici din România și până în Austria și Germania, care au fost pedepsite, astfel, în mod special. Din păcate, nu avem statistici oficiale românești (desigur, au fost distruse de comuniști) pentru acest fel de acțiuni, cum este cazul Germaniei – două milioane de femei violate[2] –, dar toți martorii epocii le amintesc, după cum o fac și autorii noștri în cazul dramatic de la Urlați. Cred că este util să adaug aici, deoarece a rămas practic necunoscută, mărturia zguduitoare a lui Constantin Rădulescu-Motru, retras la moșie în Mehedinți, în jurnalul său din iulie 1945:

„Dar trupele acestor armate roșii au și creștini în mijlocul lor, precum se dovedește din următorul fapt pe care mi l-a povestit învățătorul de la școala Păsărani-Șușița, din apropierea Butoiești lor. Lângă comuna Picu sunt instalate mai multe coloane din Armata Roșie, într-un fel de quartir permanent. Patruzeci și trei «inși» din coloanele instalate aici reușesc să pună stăpânire pe o sărmană fetiță care păștea oile. Câteșipatruzeci și trei de soldați profită de această captură și necinstesc trupul fetiței. Bineînțeles, fetița rămâne moartă pe loc. Văzând-o moartă, soldații își aduc aminte că sunt creștini. Îi fac pe piept o cruce și o transportă în tinda celei mai apropiate biserici.

---

[1] Reuben H. Markham, *Rumania under the Soviet Yoke*, Boston, 1949, *passim*, în special pp. 482–537, Matei Cazacu, Ioana Crețoiu, Ladislau Hajos, *op. cit.*, p. 31 și urm., și Krisztián Ungváry, *Battle for Budapest. One Hundred Days in World War II*, Londra, New York, 2003, p. 279 și urm (n. pref.).

[2] Catherine Merridale, *Les guerriers du froid. Vie et mort des soldats de l'Armée Rouge 1939–1945*, Paris, 2012, p. 365 și nota 77; p. 343 și urm. pentru Ungaria și România (pp. 368, 389) (n. pref.).

Ei singuri au istorisit cazul, făcându-şi din el un prilej de laudă. Şi au avut, în adevăr, dreptate să se laude. Ei puteau să arunce cadavrul fetiţei la câini. Nu era nimeni să-i împiedice"[1].

În acest caz, se poate observa că nu era vorba de dezertori, foarte numeroşi – peste 100 000 – în primul an de ocupaţie, după cum afirma un ofiţer sovietic autorilor noştri. De fapt, situaţia era extrem de complicată, deoarece foarte mulţi militari operau în bande, în special şi în primul rând pentru mâncare (în multe unităţi nu existau gamele şi linguri, ca să nu mai vorbim de bucătării de campanie), iar în al doilea rând pentru haine şi încălţăminte, deoarece la venirea lor în România, până la 90% din soldaţii anumitor unităţi nu aveau încălţăminte, unii fiind doar în cămaşă şi izmene, drept care descălţau şi despuiau morţii şi viii, aşa cum s-a întâmplat în numeroase cazuri[2].

În România, teroarea era atât de mare, încât nimeni nu îndrăznea să condamne în mod public acest comportament al trupelor conduse de mareşalul Malinovski, mai ales în comparaţie cu situaţia din Bulgaria, unde armata condusă de mareşalul Tolbuhin primise ordine stricte să nu terorizeze

---

[1] Constantin Rădulescu-Motru, *op. cit.*, III, p. 304. Chiar şi astăzi, armata rusă se face vinovată de violuri în Ucraina – circa 400 înregistrate la începutul lunii aprilie – despre care anchetează o misiune a Naţiunilor Unite care a dezvăluit 75 de cazuri, inclusiv de copii, numai la Kiev, cf. Lara Jakes, „Long road to prosecuting rape", în *The New York Times*, 10 mai 2022, p. 2. Alte racile vechi şi noi ale armatei sovietice de după cel de-Al Doilea Război Mondial la Viktor Souvorov, *Les libérateurs. L'Armée rouge vue de l'intérieur*, Paris, 1982, cu o prefaţă de Vladimir Bukovski (n. pref.).

[2] Catherine Merridale, *op. cit.*, pp. 312–329 si urm. Vezi şi mărturia lui Rădulescu-Motru, *op. cit.*, II, 1944, pp. 258–276 (n. pref.).

populația civilă prin jafuri și violuri[1]. A existat însă un om curajos, lingvistul Emil Petrovici, care le-a denunțat chiar în fața lui Stalin. Iată mărturia lui C. Rădulescu-Motru din 26 mai 1948 (un document rămas complet ignorat de istoricii români), când, cu ocazia alegerilor de noi academicieni, el scrie:

„Eu venisem la ședință hotărât să votez pentru Em. Petrovici, convins fiind că el este urmașul indicat de Sextil Pușcariu, prin faptul că Sextil Pușcariu și-l alesese ca principal colaborator la marea sa operă *Atlasul lingvistic român*... În favoarea lui Em. Petrovici, pe lângă meritele sale științifice, eu țineam seama și de faptul următor ce mi-a fost istorisit de un prietin, și anume de faptul că la o audiență acordată de generalissimul Stalin delegației române compusă din C. Parhon, Al. Rosetti, V. Eftimiu, Massini (artist) și Em. Petrovici, Stalin întrebând pe delegați cum a fost purtarea armatei rusești în România, pe când ceilalți delegați s-au grăbit să laude Armata Roșie, singur Petrovici a spus cinstit că purtarea a fost detestabilă și că tocmai această purtare a armatei rusești este o piedică în prietenia sovieto-română. Acela care mi-a istorisit acest fapt a adăugat că la sfârșitul audienței, Stalin a dat mâna numai lui Petrovici, neglijând restul delegației, între care se afla însuși dr. C. Parhon. N-am avut până astăzi posibilitatea de a verifica această istorisire. Voi încerca să o am, și atunci îmi voi face datoria de a o consemna spre lauda lui Em. Petrovici"[2].

Din păcate, în vâltoarea evenimentelor ulterioare – desființarea Academiei Române și crearea Academiei RPR – și deplasări la moșie la Butoiești, Rădulescu-Motru nu l-a mai putut întâlni pe Emil Petrovici ca să verifice povestirea prietenului.

---

[1] Ghiță Ionescu, *Communism in Rumania 1944–1962*, Londra, New York, Toronto, 1964, p. 88, nota 3 (n. pref.).

[2] C. Rădulescu-Motru, *op. cit.*, VI, 1948, p. 97 (n. pref.).

Cred însă că ea este veridică, deoarece Petrovici era un comunist convins și un om curajos.

Un capitol important este consacrat deportării a circa 70 000 de sași și șvabi în Donbas în ianuarie 1945, o măsură contrară dreptului internațional, care asimila pe cetățenii români – dar și unguri și iugoslavi – de origine etnică germană cu „fasciștii" care trebuiau să contribuie la refacerea economiei sovietice. Bishop și Crayfield reproduc aici mărturia unei tinere fete, Zoltana, care a reușit să evadeze din tren și, după multe peripeții, să ajungă la București, o mărturie neluată în seamă și care se adaugă la cea a lui Rainer Biemel (1910–1987), care fusese și el deportat din greșeală (de fapt cu sila, pentru a se ajunge la cifra deportaților planificată dinainte de NKVD), deși avea cetățenie franceză, fapt pentru care rușii îl porecliseră Rounault (de la uzinele Renault din Boulogne-Billancourt, unde lucrau mulți ruși albi)[1].

Teroarea exercitată de gărzile patriotice, „primul aparat" al PCR, este și ea amintită de autori, care descriu modul în care au fost recrutați acești indivizi, mulți foști legionari cărora li se oferea impunitatea (acordul Ana Pauker–Nicolae Pătrașcu[2]),

---

[1] Rounault, *Mon ami Vassia,* Paris, 1949; reeditări 1950 și 2009 cu subtitlul *Souvenirs du Donetz.* Vezi Hanelore Baier, *Deportarea etnicilor germani din România în Uniunea Sovietică ,1945,* Sibiu, 1994, și Georg Weber, *Deportarea sașilor transilvăneni în Uniunea Sovietică 1945–1949,* trei volume, Köln, Weimar, Viena, 1995. Cf. Dinu C. Giurescu, *op . cit.,* pp. 747–754 cu bibliografia care poate fi completată cu Jean-Jacques Marie, *Les peuples déportés d'Union Soviétique,* Paris, 1995, și Jean-Léon Muller, *L'Expulsion des Allemands de Hongrie 1944–1948,* Paris, 2001 (între 25 000 și 65 000) (n. pref.).

[2] Matei Cazacu, Ioana Crețoiu, Ladislau Hajos, *op. cit.,* pp. 477–478, nota 115 unde este descris cazul Ungariei unde PC a angajat, pe bază de formulare individuale tipărite, pe foștii fasciști din partidul Crucile cu Săgeți al lui Szálasi (n. pref.).

alții scoși din închisori și din mahalalele Bucureștilor, în sfârșit, un număr important de cetățeni sovietici românofoni originari din Basarabia și din Transnistria. Lor li se datorează atacurile contra adversarilor politici „burghezi" din februarie[1] și noiembrie 1945, asalturile împotriva muncitorilor de la uzinele Malaxa și din alte fabrici și asasinatele politice (60 000 în 1946–1947, după calculele lui Ghiță Ionescu), precum și transformarea reformei agrare într-un uriaș haos care a dezorganizat complet agricultura României și a contribuit masiv la foametea din 1946–1947[2].

---

[1] Demonstrația organizată de comuniști contra guvernului Nicolae Rădescu la 24 februarie 1945 a fost îndoliată de omorârea mai multor manifestanți de către asasini care au tras cu arme automate dintr-o mașină lansată cu mare viteză. Expertiza a dovedit că gloanțele erau de tip și de fabricație sovietică, iar numărul mașinii indica o instituție publică (Poliția Capitalei). Peste ani, după Revoluția din 1989, prietenul meu Florin Constantiniu, cel mai bun istoric al României contemporane, mi-a dezvăluit numele asasinului, cel care i se spovedise cu puțin timp înainte de a muri: era istoricul Nicolas-Constantin Fotino (1922–2003), fost șef de cabinet al Anei Pauker din 1945, apoi nomenclaturist specializat în relațiile internaționale. Vezi biografia lui la Victor Spinei, Dorina N. Rusu, *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, II, Suceava, 2021, p. 245, text de Simion Gheorghiu (n. pref.).

[2] Ghiță Ionescu, *op. cit.*, p. 89, Matei Cazacu, Ioana Crețoiu, Ladislau Hajos, *op. cit.*, pp. 488–489 si nota 37 (un milion de buletine de identitate eliberate în 1945–1946 de primăria București unor persoane străine), Gh. Jurgea-Negrilești, *op. cit.*, pp. 471–478, la 24 august 1944: „La cotitura unde începe regatul primului Marinescu-Bragadiru, mă pomenesc deodată oprit de niște civili ciudați. Sunt muncitori, dar au câte o brasardă roșie și, lucru greu de crezut, arme automate. La unii recunosc pistoale-automate Schmeiser, din cele pe care Himmler le-a distribuit lui Horia Sima, fără știrea lui Hitler și în ciuda lui Ribbentrop. Dar asta e o poveste veche. Deocamdată mă explic cu «Garda Patriotică» – așa se prezintă ei... Nu țineam seama de câte zac în mahalagiul bucureștean. Veacuri de calamități l-au călit într-o filosofie cinică, de unde poate trece la cel mai sublim curaj". Pentru aplicarea „comunistă"

Cartea de față are și meritul de a pune în lumină primul contact de masă al oamenilor sovietici, al utopiei comuniste realizate în imensul imperiu al țarilor, iar apoi al lui Stalin, cu Europa, contact realizat în 1944–1945 cu țările aliate ale Axei – România, Bulgaria, Ungaria, Austria și Germania. O comparație cu rușii din Primul Război Mondial vădește abisul de civilizație care se săpase între cele două regiuni în timpul experienței comuniste din Rusia devenită URSS. Mai precis, ostașii ruși din 1916 ignorau existența ceasurilor de orice fel, a robinetelor de apă, a aparatelor electrice (chiar și a becurilor), a WC-urilor și a bideurilor, a frigiderelor și a bicicletelor, foloseau hârtia cărților pentru a-și confecționa țigări și a aprinde focul cu ele, distrugeau biblioteci cu valori bibliofile pentru a utiliza pielea legăturilor vechi la cârpirea cizmelor, scoteau cu baioneta sau împușcau ochii personajelor din tablouri vechi și opere de artă de mare valoare și aruncau pe fereastră porțelanuri și faianțe vechi. În schimb, cei din 1944 cărau cu ei scaune și mese de bucătărie, robinete și becuri (chiar dacă nu aveau acasă apă curentă și electricitate), chiuvete și scaune de closet, covoare și tot felul de ustensile ieftine și de uz curent, dar care lipseau complet la ei, în „Uniune". Singurele trăsături

---

a reformei agrare din martie 1945, vezi însemnările lui C. Rădulescu-Motru, *op. cit.*, III, 1945, pp. 71, 113–115, 132, 136, 142–143, 173, 259, 303, 310, 335–336, 408–409. Sinteza definitiva este Dumitru Șandru, *Reforma agrară din 1945 în România*, București, 2000, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, IX, p. 755 și urm. pentru confiscarea bunurilor sașilor si șvabilor care au contribuit și ei la realizarea acestei reforme. Pentru toate aceste momente și multe altele, vezi Șerban Rădulescu-Zoner, Daniela Bușe, Beatrice Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, București, 1995, Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, 1996, Idem, *Uzurpatorii*, București, 2004, și Dumitru Șandru, *Comunizarea societății românești în anii 1944–1947*, București, 2007 (n. pref.).

comune cu rușii de la 1916 erau beția fără limită, momente când se transformau în adevărate fiare, după cum scriau contemporanii unora și ai altora, rontăitul semințelor de floarea soarelui, brutalitatea și lipsa de respect față de proprietatea privată, ba chiar și absența oricărui simț al proprietății pentru cei din 1944. Trăsături pe care le descoperim astăzi în Ucraina...

MATEI CAZACU

Cuvânt-înainte al autorilor

Cei care s-au ocupat cu spionajul l-au socotit o activitate prozaică, laborioasă, cu rare momente de-a dreptul interesante, care s-o facă suportabilă. Cei care au încercat să scrie despre asemenea treburi au constatat că le este și mai greu s-o facă, considerând adesea că este necesar să le înfățișeze ca pe o ficțiune, cum s-a întâmplat cu eminentul W. Somerset Maugham, care, în Primul Război Mondial, a făcut parte din Serviciul Britanic de Contraspionaj, și a cărui lucrare intitulată *Ashenden, or the British Agent* reprezintă lectură obligatorie pentru toți membrii Serviciului Britanic de Informații.

Principala dificultate pe care o întâmpină cel care scrie despre așa ceva este aceea că multe lucruri trebuie trecute sub tăcere, fiindcă țin de domeniul siguranței naționale. În cazul autorilor de față, anumite chestiuni și felul în care am aflat despre ele nu pot fi dezvăluite din cauză că prezintă încă importanță pentru Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și alte țări cu regim democratic. De asemenea, sunt prieteni ai democrației care au reușit să supraviețuiască în spatele Cortinei de Fier și care trebuie protejați. Din acest motiv, în câteva cazuri, ne-am luat libertatea de a folosi nume fictive.

În această carte, vă vom spune povestea puțin cunoscută a Românei din fatidicii ani ai războiului și din și mai fatidicele

zile de după încetarea ostilităților. Am văzut împreună imperialismul sovietic sau comunismul – cei doi termeni sunt sinonimi – cucerind România, cea mai râvnită țară din Europa Răsăriteană.

Unul dintre noi a plecat din Statele Unite ale Americii în vara lui 1941 și a ajuns la Lisabona, Paris și Berlin, iar ulterior, în Elveția și România. Reluând o mai veche relație cu generalul de aviație Karl Bodenschatz[1], ofițer de legătură între Führer și Göring la cartierul general al lui Hitler, el a fost, fără îndoială, agentul secret cel mai apropiat de Hitler și de mareșalul Reichului. Mai apoi, odată cu intrarea în război a SUA, a plecat din Germania folosindu-se de un vicleșug și a ajuns în România, unde s-a pus, din proprie inițiativă, la dispoziția serviciilor secrete britanice și americane deopotrivă.

Pe atunci, Bucureștiul era centrul operațiilor desfășurate de Abwehr (serviciul de informații al armatei germane) și de Gestapo în toată Europa de Sud-Est și în Orientul Mijlociu. Mai mult decât atât, era locul în care se adunau agenți secreți ai Aliaților din Germania și o mare parte a restului Europei. Era un centru al spionilor la fel ca Lisabona. Informațiile secrete ajungeau la Lisabona mai greu din cauza drumului lung pe care îl făceau prin Franța, Spania lui Franco și Portugalia. Informațiile care se primeau de la București proveneau direct

[1] În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, generalul Karl-Heinrich Bodenschatz (1890–1979) a îndeplinit funcția de ofițer de legătură între Göring și Hitler, precum și pe cea de comandant al Luftwaffe până când a fost grav rănit în atentatul cu bombă comis împotriva Führerului la 20 iulie 1944. A fost capturat de americani la 5 mai 1945. În 1946, el a depus mărturie în cadrul Proceselor de la Nürnberg intentate marilor criminali de război, ulterior făcând doi ani de închisoare (n. tr.).

dintr-o țară membră a Axei și puteau fi transmise agenților Alianței din Turcia neutră cu relativă ușurință.

Vreme de doi ani, unul dintre noi a trăit în Bucureștiul aflat sub dominație nazistă, activând ca agent sub acoperire și ajungând, datorită recomandărilor generalului Bodenschatz, la surse diplomatice românești și germane foarte bine plasate. A făcut asta de bunăvoie și fără a folosi fonduri ale Aliaților. A mers el însuși și a trimis agenți la Berlin și în Reich ca să culeagă informații care au ajuns, în cele din urmă, la un birou din Istanbul, acolo unde lucra celălalt autor, care făcea parte din serviciul american de informații. Nu ne întâlniserăm niciodată și ne știam doar după numele de cod și după simboluri.

După ce România a rupt legăturile cu Axa, au ajuns la București primii americani și britanici. A fost prima oară când ne-am întâlnit față în față. Unul dintre noi era ofițer în aviația militară a Statelor Unite ale Americii și șef al serviciului american de contraspionaj din regiune, iar celălalt era principalul agent sub acoperire al spionajului american și britanic.

Nu era treaba noastră să-i spionăm pe ruși. Pe atunci, ne luptam cu naziștii și, adesea, încercam să le fim de folos aliaților noștri sovietici. Totuși, ne-am dat seama foarte repede că aveam de-a face cu o forță totalitară chiar mai sinistră și mai viguroasă decât cea cu care ne luptam, situație care ne-a determinat să-i spionăm pe ruși și pe colaboratorii lor români, cu toate că Departamentul de Război al Statelor Unite ale Americii dăduse ordin să nu se facă așa ceva.

Astăzi, unul dintre noi este considerat mort – în urma unei sinucideri prin înec – de poliția română și serviciul rus de informații, iar celălalt este cercetat în continuare de sovietici.

ROBERT BISHOP și E. S. CRAYFIELD

Capitolul 1

Un dar pentru sovietici

De fapt, România a fost cucerită de aviația americană și de cea britanică, nu de Armata Roșie, cum ar vrea rușii să creadă lumea. Bombardierele venite de la vest au atacat neîncetat și cu atâta putere, încât România, însângerată, bătută și sleită, s-a prăbușit în genunchi și a cerșit milă.

Apoi, hoardele Armatei Roșii au dat năvală, cotropind acest pământ lipsit de apărare, siluind și trecând totul prin foc. Spionii și cei din coloana a cincea s-au pregătit să o întindă. După ei au venit agenți, agitatori și organizatori instruiți la Moscova cu gândul de a zdrobi un regim democratic abia născut. Apărați de un milion de baionete ale Armatei Roșii, cei câțiva comuniști au ajuns la putere. Planul Kremlinului de a se introduce în Europa se materializa.

Înfrângerea României s-a datorat în parte propriilor greșeli. Românii socotiseră că distanța față de bazele aeriene ale Aliaților, prezența unei importante comunități evreiești și legăturile tradiționale de prietenie cu puterile occidentale le vor ocroti țara de atacurile aeriene. Acești factori erau considerați o protecție mai bună decât apărarea antiaeriană, aviația de vânătoare și adăposturile antiaeriene. Oamenii se simțeau feriți și mulțumiți, dar aceasta până când inevitabilul s-a întâmplat.

Într-o duminică însorită de august a anului 1943, cu doar un an înaintea capitulării finale a României, bucureștenii se lăsau pe spate și se ștergeau la gură după un prânz bun și bogat. Trăiau în belșug și nu știau nimic despre fețele supte și privirile lacome ale oamenilor din alte țări distruse de război. România împărțea o parte a surplusului pe care îl avea, dar numai dacă i se dădea ceva de valoare în schimb, întreținându-și astfel stilul extravagant de viață cu multe alte bunuri de lux, de la aparate de radio până la ciorapi de mătase, toate aflate pe lista neagră în alte țări participante la conflict. Da, erau și în România oameni care se mulțumeau cu puțin, flămânzi, cerșetori în zdrențe, murdari și muritori de foame, dar ei fuseseră dintotdeauna și aveau să fie mereu acolo.

În august 1943, România avea mai multă mâncare, băutură și bunuri de lux decât majoritatea celorlalte țări. Așa au stat lucrurile încă multe luni după aceea. Numai pâinea neagră a săracului era rațională pe cupoane. Pâinea albă și chiflele costau într-adevăr ceva mai mult, dar nu se vindeau pe cupoane. Așadar, în acea memorabilă zi de duminică, mesele românilor gemeau sub greutatea belșugului: o farfurie răcită cu gheață, plină cu caviar proaspăt din Delta Dunării, felii de salam, sturion afumat și mititei, totul îngurgitat cu țuică, un rachiu slab de prune. După acest bufet rece, mai consistent decât rația săptămânală pe care o primeau majoritatea europenilor, românii se așezau la masă și se puneau cu adevărat pe mâncat: ciorbă, o zeamă groasă și acră, carne tocată învelită în foi de viță, friptură și pui, apoi brânză, prăjitură mustind de cremă și platouri întregi de fructe. Cam acesta era meniul unui prânz obișnuit de duminică. Cei din clasa de mijloc se lipseau de caviar, iar membrii clasei muncitoare aveau parte doar de un singur fel de mâncare cu carne, dar alimentele erau ieftine și din belșug, fiind udate cu o sticlă de Cotnari dulce sau de Murfatlar tare și înmiresmat.

După ce s-a servit cafeaua turcească, iar populația Bucureștiului era pregătită să tragă un pui de somn, văzduhul a fost sfâșiat brusc de urletul sirenelor. Oamenii au pus ceștile pe masă și s-au uitat unii la alții cuprinși de uimire.

Un raid aerian? Nu se poate!

Fără doar și poate era o greșeală. Armata română se afla departe, în inima Rusiei. Nu, rușii nu puteau să zboare până aici și, în orice caz, nu se pricepeau să bombardeze! Pe la începutul războiului, ei lansaseră câteva atacuri, făcând tot atâta pagubă cât s-ar fi făcut dacă s-ar fi aruncat dintr-o clopotniță o duzină de canistre cu lapte. A, da, erau americanii și britanicii, dar cea mai apropiată bază a lor se afla în Africa. Românii calculaseră că era cu neputință să zbori de acolo la București și înapoi. Distanța era prea mare și nu mergea! Și, totuși, sirenele continuau să țiuie. Cu siguranță, ceva nu era în regulă.

Mai mult curioși decât moleșiți după prânz, ghiftuiții bucureșteni au făcut ceea ce niciun alt popor european nu mai făcuse în timpul unui raid aerian: s-au urcat pe acoperișuri și pe terase, au umplut ferestrele și balcoanele etajelor superioare, au mers în piețe și pe străzile largi și au stat, un milion de oameni, ascultând și privind la cer din toate pozițiile avantajoase. Nici măcar un circ nu fusese așteptat așa de către public.

Din fericire pentru ei, acel public avea îngeri păzitori de nădejde la o bază aeriană din deșert, niște îngeri bronzați, transpirați și serioși, tineri îmbrăcați în uniformă kaki, care dădeau instrucțiuni piloților și echipajelor alese pentru această primă[1] și atent plănuită misiune de bombardament la mare distanță împotriva României: „Treceți Dunărea... ocoliți Bucureștiul prin dreapta... o luați direct spre nord, către

[1] Primul bombardament american asupra României a avut loc la 12 iunie 1942 (n. red.).

Ploiești... vă concentrați atacul asupra acestui centru al industriei petroliere..."[1]

Aceste bombardiere cu rază lungă de acțiune fuseseră aranjate și pregătite să atace chiar inima industriei petrolului din România, care pulsa zi și noapte, pompând combustibil în arterele mașinii de război hitleriste. Ca să ajungă la rafinăriile și la rezervoarele de țiței comasate la Ploiești, formațiile de bombardiere trebuiau să treacă foarte aproape de București, cele două orașe fiind destul de apropiate. Dacă atacul ar fi fost îndreptat împotriva Bucureștiului, numărul victimelor ar fi fost înfricoșător.

Un zumzet monoton, îndepărtat, asemeni unui tunet, făcea aerul să vibreze. Apoi au început bubuiturile și pârâiturile antiaerienei din vestul și nordul orașului. Era o zi cu vizibilitate perfectă. Pe întinderea albastră a cerului răsăreau norișori ca niște flori diafane, care indicau explozia proiectilelor mortale lansate împotriva agresorului. Din când în când, se auzea huruitul pătrunzător și metalic al Messerschmitt-urilor care treceau razant peste acoperișuri și peste vârfurile copacilor, zburând în grabă spre și dinspre aerodromurile din jurul Capitalei. Avioanele de vânătoare germane se năpusteau asupra invadatorului ca o haită de lupi. Se luptau cu îndârjire, își consumau muniția, se întorceau pentru o realimentare rapidă și o porneau din nou după zgomotoasele bombardiere. În cele din urmă, asemenea vuietului unui cutremur, se auziră bombele care explodau la Ploiești și tunetul furios al artileriei antiaeriene grele, care fusese masată acolo în virtutea unor informații secrete cu privire la pregătirea

[1] În realitate, planul acestui atac, ce a avut loc la 1 august 1943, a prevăzut ca bombardierele să intre în România în regiunea Lacului Bistreț și să zboare până la Pitești, de unde s-au îndreptat spre est, lovind Ploieștiul fără a întâlni Capitala (n. red.).

unui atac aerian asupra celei mai prețioase surse de petrol a lui Hitler.

Bucureștenii au fost atât de încântați, încât era cât pe ce să strige de bucurie. Balcoanele și ferestrele erau pline de lume, iar alții stăteau pe stradă și priveau lung la cer. Aerodromurile de la Băneasa și Pipera, unde erau adăpostite Messerschmitt-urile, se aflau la mai puțin de un kilometru și jumătate de oraș. Entuziasmul ajungea la culme ori de câte ori un bombardier se legăna într-o parte și în alta, intra în vrie sau cobora în picaj și se prăbușea într-un vulcan de foc și fum. Apoi, niște pete mici, negre cădeau din văzduh, până când parașutele albe se deschideau brusc, salvându-i de la moarte pe oamenii care, atârnând ca niște marionete, pluteau lin spre pământ.

Lupta a fost înverșunată. Bombardierele au fost atacate aproape tot timpul cât s-au aflat pe teritoriul inamic și după aceea, la plecare, iar la Ploiești le-a întâmpinat o artilerie antiaeriană necruțătoare.

Din cauza atacurilor neîntrerupte ale avioanelor germane, bombardierele se sincronizau cu greutate[1]. Veneau în mai multe grupuri izolate, nu cu forța unei singure escadrile, iar „rătăciții" erau o pradă ușoară. Unele dintre bombardierele avariate abia au reușit să ajungă în Turcia cea neutră, aflată la numai două ore de zbor, dar celelalte s-au întors cu bine în Africa. Pierderile suferite de formațiile de bombardiere au fost mari, dar și Messerschmitt-urile aruncate în luptă împotriva lor au plătit un preț groaznic de scump.

Ambele părți au revendicat victoria, deoarece amândouă loviseră cu putere și luptaseră cu tot ce aveau. Ploieștiul suferise pagube însemnate în urma unor lovituri strașnice. Astfel,

[1] La acest atac asupra bombardierelor au luat parte și câteva escadrile românești, înzestrate cu avioane I.A.R.-80 și Messerschmitt Bf-109 (n. red.).

se confirmase strategia aeriană anglo-americană conform căreia inima României era vulnerabilă în fața bombardierele cu rază lungă de acțiune. Acesta fusese unul dintre factorii hotărâtori ai reușitei raidului.

Bucureștiul credea altceva. Românii, sătui de propagandă, au ajuns la concluzia că atacul fusese prea costisitor, că agresorul nu se va mai întoarce niciodată, că România era în siguranță, că propriii cetățeni puteau să mănânce bine mai departe fără a mai fi întrerupți de raiduri aeriene.

Din acel moment, pe tot parcursul minunatei toamne românești, care seamănă foarte mult cu vara târzie din America, pe tot parcursul însoritului decembrie, când înfloresc trandafirii în parcurile Bucureștiului, toată iarna cea geroasă și până în frumoasa primăvară a lui 1944, românii au vorbit mereu despre extraordinara zi de duminică din august 1943.

Au trecut șapte luni, și nici măcar o alarmă nu a mai tulburat tihna celor îmbuibați. Nu era asta cea mai bună dovadă a faptului că Bucureștiul nu avea de ce să se teamă, că dușmanul se fripsese și nu avea să se mai întoarcă? Bineînțeles.

Totuși, pesimiștii prevedeau că raza de acțiune a bombardierelor grele va crește. Aliații au invadat Italia, se apropie tot mai mult, iar această perioadă de liniște nu poate dura prea mult.

Și ce dacă?!, spuneau optimiștii. N-or să vină în România!

De ce nu?!

Fiindcă avem în București peste o sută de mii de evrei. Ăștora nu le vor face rău.

Unii se gândeau chiar că evreii ar trebui obligați să locuiască la etajele superioare, formând astfel un scut de protecție deasupra orașului. Evreii înșiși, cunoscând soarta tragică a fraților lor din provinciile nordice și dându-și seama că asemenea idei erau în avantajul lor, contribuiau la răspândirea lor.

Când eficiența acestui fel de protecție era pusă la îndoială, optimiștii veneau cu argumentul hotărâtor: legăturile tradiționale de prietenie ale României cu puterile occidentale. România nu declarase război nici Marii Britanii și nici Statelor Unite ale Americii[1]. Conflictul cu acestea era o simplă formalitate, era doar pe hârtie. Oare nu umblau zvonuri cum că tânărul rege Mihai se pregătea să se însoare cu o prințesă engleză? Românii aveau prieteni buni în Anglia și importante legături de afaceri cu Statele Unite ale Americii. Capitaliștii din industria petrolului învârteau treburile în toată lumea și nu aveau să lase de izbeliște România. Ford avea o mare uzină în București. Celor din familia Goodrich li s-a dat voie să deschidă o fabrică de producție a anvelopelor, iar International Tel & Tel deținuse monopolul telefoanelor, chiar dacă îl vânduse. Americanii și britanicii erau proprietari pe jumătate din industria petrolului. Nu aveau să-și distrugă propriile investiții. Bombele puteau să cadă oriunde, chiar și în Elveția neutră, dar niciodată în București! Așa gândeau strategii de bodegă și atotștiutorii orașului.

Capitala se simțea în siguranță și nu avea nevoie de adăposturi antiaeriene. Pentru a-i liniști pe critici și pentru a mai scăpa de problemele de conștiință, în parcuri și pe bulevarde s-au săpat oarece tranșee. Pivnițele au fost curățate, dar rareori au fost consolidate așa cum trebuia. În orice caz, pivnițele erau locuri periculoase, fiindcă în multe se aflau butoaie pentru combustibil. Numai Banca Națională a României și legația germană își construiseră buncăre solide împotriva noilor bombe de aviație.

Odată, mergând cu mașina dinspre Capitală spre refugiul său de la Predeal, mareșalul Antonescu a criticat lipsa adăposturilor. A doua zi, a putut vedea mulțumit pe o mulțime

[1] De fapt, România declarase război Statelor Unite la 12 decembrie 1941. Cu șase zile mai devreme, Marea Britanie a declarat război României (n. red.).

de clădiri niște indicatoare mari pe care scria „adăpost", dar mareșalul nu a aruncat un ochi în aceste adăposturi. Dacă ar fi făcut-o, ar fi văzut câteva pivnițe pline cu cartofi mucegăiți sau niște case care nici măcar nu aveau pivniță.

În tot acest timp, sirenele rugineau pe acoperișurile clădirilor. Din când în când, ele trebuiau testate. În zilele în care se întâmpla asta, radioul și presa avertizau lumea să nu se îngrijoreze. Era doar un test al cărui rost era să nu se depună praful și rugina pe sirenele nefolosite.

Un asemenea test fusese anunțat pentru dimineața zilei de 4 aprilie 1944. La ora stabilită, sirenele au prins a scrâșni, iar Bucureștiul a ridicat din umeri. După câteva ore, au țiuit din nou, iar Bucureștiul a fost și mai nepăsător ca înainte, dar, de această dată, nu mai era de glumit.

O escadră de bombardiere mari s-a apropiat dinspre nord-vest și s-a învârtit, zgomotoasă, deasupra orașului. Bateriile antiaeriene s-au dezlănțuit, iar cerul albăstriu de primăvară a fost pătat de exploziile scânteietoare, albe și gri, ale proiectilelor trase de antiaeriană. O ploaie de schije a căzut pe acoperișuri și pe trotuare. Oamenii aflați pe stradă au fugit spre cele mai apropiate clădiri, iar în locuințe și în restaurante, s-au ghemuit pe sub mese. Apoi, s-a auzit șuieratul bombelor care cădeau, sunetul înăbușit al exploziilor îndepărtate și bubuitul asurzitor al bombelor care explodau în apropiere.

Totul a luat sfârșit chiar înainte ca praful și sfărâmăturile, aruncate în văzduh, să cadă înapoi, pe pământ. Casele, prăvăliile, străzile pline de viață erau acum mormane de moloz presărate cu morți și ruine, cu resturi de mașini, tramvaie și căruțe. Atelierele Grivița și gara principală erau distruse. Asemenea unor pluguri ale morții, bombele tăiaseră o brazdă prin cea mai populată parte a orașului, de la atelierele CFR din nord și până la Piața Palatului, unde acoperișurile și etajele superioare ale blocurilor

înalte de pe Calea Victoriei au fost spulberate. O parte a Hotelului Athénée Palace se prăbușise, în vreme ce marele Hotel Splendid[1] ardea cu zgomot ca un furnal. Alte bombe loviseră uzina de apă și câteva dintre conductele principale, astfel încât nu a fost apă spre a putea fi stinse multele incendii izbucnite până ce nu s-au întins furtunuri lungi de un kilometru și jumătate de la micul râu Dâmbovița, care curge prin oraș.

Biroul de pe Calea Victoriei al unuia dintre autorii acestei cărți a fost distrus în acest prim atac. Plecase de acolo cu doar două minute înainte să cadă bomba – se dusese să facă un lucru mai puțin obișnuit, care se face o singură dată într-un an: să cumpere vopsea pentru ouăle de Paști.

Când bucureștenii năuciți și-au revenit din șoc, și-au dat seama, încet-încet, că suferiseră o dublă tragedie. Orașul lor primise o lovitură îngrozitoare. Mai mult decât atât, speranța lor că se aflau în siguranță, credința lor că erau feriți de atacurile aeriene ale Aliaților, se spulberase. Era o trezire cumplită la realitate, iar eforturile frenetice de a face ceva în această privință erau în zadar.

De acum înainte, bombardierele Aliaților au lovit inima României cu scopul de a spulbera susținerea de care beneficia frontul de răsărit al Germaniei. Dacă această susținere putea fi distrusă, victoria în Europa Răsăriteană era asigurată.

Din această zi și pe tot parcursul verii, ofensiva aeriană împotriva României a sporit în ferocitate, până când atacurile aviației americane au devenit aproape zilnice, în vreme ce aviația britanică lovea noaptea. Bombardierele nu mai trebuiau să facă tot acel drum periculos din Africa deoarece jumătate

[1] Hotelul Splendid a fost construit în 1898 vizavi de Hotelul Athénée Palace (azi Hilton), fiind, la vremea respectivă, cel mai mare și mai luxos hotel de acest gen din Capitală. A fost demolat spre sfârșitul anilor '40. Azi, pe locul lui se află Hotelul Radisson Blu (n. tr.).

din Italia fusese cucerită, iar de la Foggia erau mai puțin de 1 000 de kilometri până la București[1].

Astfel, apărarea antiaeriană și formațiile de vânătoare din România erau nimicite. Supremația Aliaților în spațiul aerian fusese consfințită și n-a mai fost contestată niciodată. Părți întregi ale unor mari orașe fuseseră dărâmate din temelii, devenind deșerturi pline de resturi. Marile rafinării de petrol de la Ploiești și Câmpina fuseseră aruncate în aer și transformate într-o masă de oțel contorsionat. Depozitele de produse petroliere de la Giurgiu, Constanța, Băicoi, Moreni și Ploiești fuseseră distruse. Atelierele CFR de la Brașov, Titu, Turnu-Severin, Arad și Timișoara și uriașele ateliere Grivița din Capitală erau întinderi tăcute, pline de cratere, presărate cu vagoane sfărâmate și locomotive sfârtecate, asemenea cadavrelor unor ciudați monștri preistorici. Porturile și vasele din porturile dunărene Galați și Brăila, precum și cele de la Constanța, de la Marea Neagră, fuseseră distruse. Podurile nu își mai întindeau generoasele brațe peste râurile Olt, Siret, Prut și Mureș, deoarece acum erau stricate și inutile. Transporturile erau paralizate, iar atelierele și fabricile fuseseră reduse la tăcere. Flăcările și incendiile, reflectoarele și trasoarele luminau nopțile, transformându-le în zile ciudate, iar zilele deveniseră mohorâte și întunecate din cauza prafului și a fumului.

Sirenele săgetau inima fiecărui locuitor, făcând din București o casă de nebuni. Ca să speri că vei scăpa cu viață, trebuia să fugi din orașul lipsit de apărare și să o apuci pe câmp. Prin urmare, la primul semnal de alarmă, oamenii își luau lucrurile de preț, deja pregătite, și dădeau fuga la mașinile care așteptau. Lăsau baltă atelierele și bancurile de lucru și săreau în primul

[1] În perioada 4 aprilie - 19 august 1944 aviația strategică a Statelor Unite a lovit România de 28 de ori (n. red.).

camion care trecea pe lângă ei. Alergau la tramvaie și la taxiuri, își luau bicicletele și se îngrămădeau în căruțe. Oamenii se agățau de fiecare vehicul în mișcare. Cei care nu se puteau urca ori nu se puteau prinde de ceva care se mișca și se deplasa alergau ca iepurii. Mașinile se stricau, caii erau omorâți în bătaie, cărucioarele pentru copii erau strivite de roțile care scrâșneau, iar cei slabi și epuizați cădeau zdrobiți sub copite și anvelope în cursa pentru supraviețuire. Fiecare șosea și fiecare drum secundar care ieșea din București devenea un șuvoi de ființe omenești și de vehicule care încercau să păcălească moartea. Când aceste șuvoaie nestăpânite se mai domoleau și ajungeau pe câmpurile întinse din jurul Capitalei, aproape un milion de oameni își trăgeau sufletul și, holbându-se, priveau cum orașul lor, străzile lor, casele lor erau aruncate în aer și transformate în nori de praf și fum. Distrugerea acestora îi înfiora și îi uluia pe oameni, care stăteau locului, înlemniți de frică. Nu se mișcau decât ca niște haite de câini înnebuniți de explozii, care alergau, înfricoșați, fără țintă, până când, din cauza spaimei, inima le ceda și cădeau brusc.

Cine se mai gândea la ruși în aceste zile de groază și nopți de teamă? Nimeni! Nu era vreme și nici motiv să te gândești la ei.

Este adevărat că și ei mușcau câte puțin din nordul extrem al țării, dar nordul era departe. Mulți refugiați veniseră pe jos de acolo cu povești de groază. Aduceau cu ei și păduchi, și boli, și mizerie, motiv pentru care nu erau bineveniți, dar nu rușii, ci ofensiva aeriană anglo-americană era cea care zguduia România. După cinci luni de lovituri devastatoare date din înaltul cerului, țara era descumpănită. Era pe punctul de a ceda.

Se vorbea că se puneau la cale, în taină, comploturi. Circulau zvonuri cu privire la desfășurarea unor negocieri cu dușmanul și toată lumea simțea că sosise ceasul, dar puțini știau ceea ce avea să se întâmple.

Capitolul 2

23 august 1944

La 23 august 1944, îndepărtatul front răsăritean al lui Hitler a rămas fără susținere, ceea ce a dus la prăbușirea lui. În același timp, Armata Roșie s-a revărsat ca un șuvoi în jumătate din Europa. Acea zi de august a anului 1944 a fost începutul expansiunii comuniste care a supus jumătate din Europa sub jugul Rusiei, iar aceasta a început în România.

După o zi înăbușitoare, s-a lăsat o seară plăcută, înmiresmată, romantică. Totuși, lumea era ciudat de tulburată.

Vreme de câteva ceasuri, un glas monoton anunțase, la scurte intervale, la postul de radio București: „Lăsați aparatele deschise! Vom transmite un comunicat important pentru țară!"

Anunțul provoca neliniște. Violența celor cinci luni de bombardamente aeriene tocise nervii oamenilor și le zdruncinase moralul. În general, anunțurile speciale aduceau vești proaste. Ce avea să se întâmple diseară? Era acesta un nou mod de a avertiza lumea în legătură cu moartea subită care se pogora din cer? Sau era vreo scamatorie publicitară menită să atragă atenția asupra unui club de noapte pentru homosexuali sau asupra unui nou ruj de buze?

La fiecare 20 de minute, vocea monotonă repeta anunțul.

Sentimentul de suspans a pus capăt discuțiilor desfășurate la masa de seară, în case și în restaurante. A făcut să înceteze

pălăvrăgeala din saloanele de familie şi dintre servitori şi i-a redus la tăcere pe cei care şuşoteau în grădinile intime în care se servea vin. Oamenii se simţeau îngroziţi de un nou lucru, deocamdată necunoscut, şi se întrebau, temători, despre ce putea fi vorba.

Acest sentiment predomina şi la o petrecere în aer liber dată de unul dintre autorii cărţii de faţă acasă la el, în Strada Dumbrava Roşie. Bucureştiul avea o importantă colonie de străini care ajunseseră acolo încercând să se îndepărteze de Germania în măsura în care le permitea inelul de fier al fronturilor. Unii erau refugiaţi polonezi, alţii erau germani antihitlerişti şi evrei. Câţiva erau americani get-beget, care, asemenea fostului nostru colaborator, Irving Henry Hahn, aflat acum la Washington D. C., se bucurau de libertate deplină sub ceea ce se chema „ocupaţia germană". De fapt, în adevăratul sens al cuvântului, această ocupaţie nu exista. Trupele naziste fuseseră primite în România cu muzică şi cu flori, iar mareşalul Antonescu şi colaboratorii lui îi arătau lui Hitler un pretins devotament, cu toate că Guvernul apăra cu multă grijă suveranitatea României. Poliţia îşi exercita controlul asupra străinilor după cum credea de cuviinţă, ceea ce corespundea rareori dorinţelor armatei sau legaţiei germane. Poliţiştii erau de mare ajutor în protecţia străinilor, iar în cazurile meritorii sau care le aduceau un câştig însemnat, nu cercetau cu prea multă atenţie actele de identitate falsificate. Mulţi rezidenţi aveau legături strânse cu români influenţi, iar unii dintre ei deţineau poziţii importante în industrie, transporturi, finanţe sau comerţ. Contactele sociale erau mai mult decât amicale, iar locuinţele multora erau locul de întâlnire ale unor români cunoscuţi.

Aceasta era atmosfera la petrecerea cu pricina. Masa fusese îmbelşugată, dar mâncarea a rămas aproape neatinsă. Emoţia

generală îi făcuse pe musafiri să iasă pe o terasă răcoroasă, aflată vizavi de niște grădini vechi, încântătoare, în care plopii zvelți se înălțau spre cerul fără lună. Câteva lămpi de camuflaj răspândeau o lumină ciudată, slabă, albastră, asupra terasei și musafirilor adunați acolo. Printre ei se afla unul dintre oamenii importanți ai finanțelor României, un bărbat cu ochi albaștri, de gheață, și păr argintiu, cum se vede mai des în Camera Lorzilor sau pe Wall Street decât în România.

Bancherul s-a apropiat de autor și l-a întrebat pe față:

– Cunoașteți semnificația acestui anunț?

– Se aud atâtea zilele astea, a venit răspunsul evaziv. După o clipă de reflecție, autorul a adăugat ca din întâmplare, de parcă n-ar fi fost foarte important: Poate că vom avea un nou guvern.

Interlocutorul știa mai multe, la fel și soția lui, care era și ea membră a rezistenței, dar nu puteau spune nimic. Aveau cunoștință despre negocierile internaționale secrete purtate cu dușmanii României cu scopul de a-i alunga pe dictatori din țară, de a rupe alianța cu Germania, de a încheia armistițiu cu Aliații și de a trece de partea lor.

Deținerea unor asemenea informații ar fi putut fi un lucru fatal. Un gest dubios, o mișcare greșită, un cuvânt nelalocul lui, și forțele combinate ale Gestapoului, Abwehrului și Siguranței intrau în acțiune. Agenții lor erau nevăzuți și omniprezenți, și chiar și pereții aveau ochi și urechi.

În această seară, când a făcut referire la un nou guvern, autorul știa ce spune și la ce pericol se expune făcând asta, dar venise vremea să vorbească mai liber.

Musafirii nu au zis nimic. Nu au discutat despre remarca făcută. O țară aflată sub dictatura mareșalului Antonescu nu era un loc sigur în care să poți discuta despre o schimbare în guvern.

La lumina slabă a lămpilor de camuflaj, oaspeții păreau niște umbre fantomatice într-o ceață albăstrie. Chipurile lor

albe ca varul ieşeau în evidenţă pe fundalul întunecat, lipsit de profunzime. În alte seri, aceste efecte produse de lumină asigurau o atmosferă seducătoare pentru româncele cărora le place mult să flirteze, dar acum nu era o seară a romantismului şi a frumuseţii, ci era o seară a fricii.

Gazda a încercat să pună capăt stării de încordare:

— Vorbiţi prea mult despre politică şi război! Permiteţi-mi să vă umplu la loc paharele! Poate că vom auzi veşti bune şi atunci vom putea închina!

— Avem nevoie de veşti bune! Naţiunea e îngrijorată. De câteva luni, războiul merge împotriva noastră.

Cel care vorbea purta uniforma kaki cu firet de aur a unui general din Armata Română. Degetele i se jucau cu o cruce purpuriu-aurie, singura decoraţie pe care o purta. Era cea mai înaltă distincţie pe care o putea acorda România pentru vitejie, Ordinul Mihai Viteazul. Bărbatul continuă:

— Am pierdut lupta în aer. La sol însă, suntem tari. Îi ţinem pe ruşi lângă graniţă. Avem soldaţi buni.

L-a întrerupt vocea de la radio.

— Atenţiune! Atenţiune! Majestatea Sa, regele Mihai, va face un anunţ!

În încăpere a răsunat glasul regelui Mihai. Era limpede că citea un text scris. Fiecare cuvânt al proclamaţiei fusese bine cumpănit. Ascultătorii erau prea emoţionaţi pentru a-l urmări cuvânt cu cuvânt. Deşi erau reţinute numai frazele mai importante, şi-au dat seama pe deplin de semnificaţia declaraţiei regelui:

— Război lung... sânge şi suferinţă... ordine ca lupta să înceteze... cerut armistiţiu... Trăiască România!

Asta s-a înţeles. Războiul se sfârşise.

România era şocată. Oamenilor li se tăiase răsuflarea. Trei ani de război sângeros şi cinci luni de bombardamente

ingrozitoare. Războiul și bombele făcuseră parte din viața lor de zi cu zi, iar acestea aveau să se oprească acum? Da, chiar astă-seară! Așa a spus regele.

„Trăiască regele!"

La radio au răsunat acordurile solemne ale imnului de stat, compus de șeful unei fanfare militare austriece pentru primul rege Hohenzollern al României[1], dar în seara asta nu muzica festivă, corală, îi anima pe oameni. Efectul emoțional produs de proclamația regelui era mult mai puternic.

Întreaga națiune era fascinată de ceea ce auzise în acea seară. Fiecare bărbat, fiecare femeie de pe cuprinsul țării era cutremurată de cuvintele rostite de rege. Pretutindeni s-au produs manifestări spontane de bucurie.

În București, ferestrele și ușile balcoanelor, închise și acoperite în cei trei ani de camuflaj impus, au fost deschise larg. Fascicule de lumină intensă au strălucit în noapte – prima rază liberă de lumină după trei ani de nopți întunecate, iar totul fără strigătele furioase sau fluierăturile ascuțite ale agenților de la Protecția Civilă!

Străzile moarte au revenit la viață, iar lanternele au apărut asemenea unor licurici dansatori. Umbrele care alergau pe străzi strigau ceva. S-au format grupuri și toată lumea striga cuprinsă de delir:

— Pace! Războiul s-a sfârșit! Pace! Pace!

Curând, un milion de locuitori ai Capitalei scandau doar acest cuvânt, „pace". Alte milioane de oameni îl repetau în

---

[1] Eduard Hübsch, violonist de origine germană născut în 1833 în Slovacia, era capelmaistru la Iași atunci când, în urma unei inițiative a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, a compus *Marșul triumfal*. Acesta avea să devină, din 1862 până în 1947, imnul de stat al României. În 1884, pe vremea regelui Carol I, cântecul a primit titlul de *Imnul regal român* (n. tr.).

orașele, satele și cătunele izolate ale țării. După acest cuvânt tânjiseră, pentru el se rugaseră, în el își puseseră toată nădejdea în anii războiului.

Clopotele bisericilor nu băteau însă. Uriașele clopote de la Patriarhie, maica Bisericii Ortodoxe Române, aflate pe dealul care se înalță deasupra Bucureștiului, cu glasul lor grav și profund care se auzea atât de des cu prilejul evenimentelor festive, n-au scos niciun sunet. Clopotele celorlalte 300 de biserici din oraș[1], care adeseori se uneau într-un minunat cor, au rămas nemișcate în clopotnițele lor întunecate.

Unul dintre bărbații de pe terasă a aprins lumina, iar musafirii s-au holbat unul la altul cu gura căscată.

— Ce înțelegeți din asta? a întrebat cineva căruia i se simțea încordarea în glas.

— Exact ceea ce se spune! Sfârșitul războiului... Sfârșitul a toate, poate.

— Pace! Da, sunt pentru pace, a spus cineva, dar înainte să vină pacea, vor veni rușii.

— Păi, să vină! Sunt vecinii noștri. De ce să nu ne împăcăm cu ei? Suntem un popor mic și trebuie să fim realiști. Trebuie să ne înțelegem cu cine e cel mai tare în Europa – asta e soarta noastră ca națiune.

— Nu, nu, a protestat generalul. Avem mândria noastră ca națiune! Nu am trădat niciodată un aliat, un tovarăș de arme. Dacă treaba asta se face cu acordul germanilor, foarte bine!,

[1] Bucureștiul nu avea 300 de biserici, așa cum se credea din secolul al XIX-lea (unii autori grăbiți dădeau cifra de 365). În realitate, în 1944 erau în funcțiune circa 181, după cum găsim în *Anuarul arhiepiscopiei Bucureștilor cu date statistice pe anul 1941*, mănăstirea Cernica, 1941, la care se adaugă datele strânse de Gheorghe Parusi, *Cronologia Bucureștilor 20 sept. 1459 - 31 decembrie 1989*, Compania, București, 2007 (n. pref.).

dar Majestatea Sa n-a scos o vorbă despre așa ceva, deci probabil că este o hotărâre unilaterală. Ca militar, nu pot să fiu de acord dacă este la mijloc o trădare!

În timp ce vorbea, generalul a atins cu degetele impecabil îngrijite crucea lui Mihai Viteazul și, smucind-o nervos cu mâna sa puternică, a băgat-o în buzunar.

– Nu se poate să nu mai fie și altceva în ceea ce ne-a spus regele, a rostit bancherul. Cum putem afla ce s-a întâmplat, de fapt?

– Pot să vă dau eu niște amănunte, s-a oferit autorul. Timp de câteva luni, în Turcia și în Egipt s-au purtat niște negocieri secrete care au dus la un acord cu privire la încheierea armistițiului. Prințul Știrbey[1] a făcut asta. În această după-amiază, mareșalul Antonescu și vicepreședintele Antonescu[2] au fost chemați într-o audiență la rege și au fost arestați. Dictatura a luat sfârșit. Este în curs de formare un nou guvern care va avea reprezentanți ai tuturor partidelor politice. Armata a încetat lupta și, în câteva zile, vom avea un armistițiu. Asta e tot.

– Ajunge, pentru Dumnezeu!

– Dar cine ne va ajuta în toată treaba asta? Rusia este încă dușmanul nostru și avem nevoie de prieteni puternici, a rostit unul dintre musafiri. Un altul a răspuns:

– Anglia și America, desigur! Ele vor fi cu noi. Și Franța. Nu ne-a declarat niciodată război.

---

[1] Barbu Alexandru Știrbey (1872–1946), om politic, om de afaceri, membru de onoare al Academiei Române. Confident al reginei Maria. În iunie 1927, a îndeplinit funcția de președinte al Consiliului de Miniștri. A făcut parte din delegația română care, la 12 septembrie 1944, la Moscova, a semnat armistițiul dintre România și Aliați (n. tr.).

[2] Este vorba despre Mihai Antonescu (1904–1946), care îndeplinea atunci funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (n. tr.).

— Dar cu ruşii cum rămâne?

— Am ajuns până departe în Rusia, a răspuns cineva. Am fost acolo să mă bat cu ei. Am văzut lucruri îngrozitoare, dar drama asta rusească nu a avut doar suferinţă şi moarte. Are la bază sacrificii făcute în numele dreptului la viaţă. Aceşti oameni ne vor înţelege, iar noi îi vom înţelege pe ei.

— Perfect, s-a arătat de acord bărbatul cu înfăţişare de savant căruia i se spunea „Profesorul". Şi apoi îi avem pe prietenii noştri americani şi britanici. De câteva luni le ascult transmisiunile radio. Ne promit dreptate, guvern democrat şi neamestec în treburile interne. Poporul nostru crede aceste promisiuni. Ruşii vor trebui să le respecte, deoarece câştigarea acestui război depinde de ajutorul americanilor şi al britanicilor.

— Daţi-mi voie să nu fiu de acord, a protestat bancherul. Când li se atrăgea atenţia asupra puterii lui Dumnezeu şi a statului, ruşii de odinioară aveau o vorbă: „Cerul e sus, iar ţarul e departe". Mai bine ne-am gândi că „Marea Britanie e sus, iar America-i departe". Capitularea noastră va duce la înfrângerea germanilor în Răsărit. Astfel, ruşii vor obţine cea mai mare victorie din istorie. Rusia va deveni atât de puternică, încât va stăpâni jumătate din Europa. Aşa văd eu lucrurile.

Căzuse o dictatură, se forma un nou guvern, pentru România războiul se terminase, iar pacea se întrevedea, dar cu toate acestea, nu se vorbea decât despre Rusia.

— Poate că ruşii vor pune mâna pe Europa Răsăriteană, dar nu vor pune mâna pe mine!

Toată lumea s-a întors spre cel care vorbise, un medic şi sociolog care stătuse, gânditor, într-un ungher.

— Şi ce propuneţi? a întrebat gazda cu o nuanţă de sarcasm.

Micul doctor s-a ridicat în picioare. Părea să fie cuprins de emoție, dar și-a stăpânit sentimentele și a vorbit cu blândețe, de parcă ar fi vrut să liniștească un suferind:

– Sfatul meu este să aruncați într-o mașină toate lucrurile bune sau la care țineți și să o ștergeți la noapte. Dați-i bătaie și nu vă opriți până în Elveția sau în Franța, înainte ca țara asta să fie scăldată în sânge și atâta vreme cât mai puteți pleca.

– N-aș putea face asta, a zis bancherul. Banii mei sunt în seif. Ar trebui să aștept până dimineață, când se deschide banca.

– Dimineață, domnule, s-ar putea să fie prea târziu! Eu o să vă părăsesc acum. Doamnă, vă rog să iertați grăbita mea plecare. Micul doctor îi sărută, galant, mâna. Mii de mulțumiri, doamnă! Și dumneavoastră, domnilor, Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți!

A coborât repede treptele acoperite de covoare și a dispărut în mulțimea care se revărsa pe stradă.

Blajinul omuleț nu a mai fost văzut niciodată. Unii spun că a fost omorât de niște dezertori vagabonzi. Alții cred că, împreună cu alți oameni singuratici, au luat calea pustietății în Munții Carpați, ca să trăiască asemenea animalelor sălbatice, dar libere!

Un ceas a bătut miezul nopții. Grupurile de pe stradă s-au transformat în mulțimi. S-au format marșuri, șuvoaie întunecate de oameni care strigau, cântau și dansau. Viața a renăscut în modernele restaurante în aer liber, se desfăceau sticle de șampanie, în vreme ce oamenii strigau „Trăiască pacea!" și „Trăiască regele!". Prăvăliile de vinuri erau deschise pentru mulțimile de pe stradă, iar vinul și țuica de prune curgeau ca apa.

Ici-colo, apărea câte un steag roșu. Din micile grupuri care le fluturau, cuvinte de ocară și pumni se ridicau spre ferestrele

clădirilor guvernului Antonescu. S-a aruncat cu pietre și s-au spart geamuri. Au răsunat împușcături izolate, apoi s-a auzit răpăitul armelor automate.

Terasa noastră era ca o lojă din care urmăreai o piesă de teatru interesantă. Noaptea era decorul, iar străzile Capitalei erau scena. Zgomotele intermitente care veneau de pe scenă indicau existența unui pericol.

— Cred că ar fi mai bine să intrăm în casă înainte ca mulțimile să scape de sub control, a sugerat bancherul. Sfatul meu este să ne păstrăm calmul și să stăm înăuntru. Strigătele și împușcăturile se vor sfârși peste câteva zile, sper.

— Totuși, înainte să mergem, să încercăm să aflăm ultimele știri, a propus generalul. Telefoanele tuturor birourilor guvernamentale sunt blocate. Voi suna la legația germană și îi voi întreba ce au de spus. Ar trebui să fie mai îngrijorați ca noi.

A format numărul, în timp ce gazda asculta la un alt aparat. După puțină vreme, s-a auzit un glas limpede:

— Legația germană!

— Vreau să vorbesc cu baronul von Killinger[1], a cerut generalul pe un ton autoritar.

— Îmi pare rău, Excelența Sa a plecat la o consfătuire importantă.

— Atunci, faceți-mi legătura cu cea mai înaltă persoană oficială aflată în exercițiul funcțiunii... Alo, alo! Aici generalul Manolescu. Cine este acolo?

— Aici Herr Klugkist[2], consilierul economic.

---

[1] Manfred von Killinger (1886–1944), militar, diplomat și om politic german. A fost numit ambasador al Germaniei la București în decembrie 1940 (n. tr.).

[2] Henrik Klugkist (1907–1986), diplomat german, a fost consilier economic al legației germane de la București între 1936 și 1944 (n. tr.).

— Sunteți la comandă în seara asta?

— Da, domnule general, cât lipsește domnul ministru.

— Aș vrea să cunosc versiunea germană a evenimentelor de astă-seară, în măsura în care mi-o puteți dezvălui.

— Cu plăcere, domnule general! Este doar o uneltire a unui mic grup de politicieni.

Vorbea cu multă încredere.

— Puteți merge la culcare, domnule. Și nu vă mai gândiți la prostia asta!

Apoi, glasul i-a devenit ușor strident.

— Vom avea controlul deplin asupra situației. Dimineață, vom râde de acest puci prostesc. Numai că... făptașii nu vor râde. Aceasta este versiunea noastră oficială, domnule general. Vă mulțumesc pentru interes și vă doresc noapte bună, domnule!

Dimineață, Herr Klugkist fugea din București cu mașina personală.

Într-o săptămână, în camera baronului von Killinger au răsunat împușcături, apoi ministrul a fost găsit mort. Aproape de el, într-o baltă de sânge, zăcea secretara lui. Totul s-a întâmplat atunci când militanții comuniști au luat cu asalt clădirea legației. Temându-se de urmări, noul guvern român a mobilizat câțiva diplomați ai unor țări neutre rămași în Capitală, care s-au dus repede la legația germană, împreună cu un grup de medici specialiști. Aceștia au semnat o declarație în care se spunea că von Killinger și secretara lui se omorâseră[1].

[1] Potrivit versiunii oficiale, Manfred von Killinger s-a sinucis la 2 septembrie 1944 la Săftica după ce a aflat că sovieticii, care intraseră în București la 31 august, au cerut autorităților să-i predea pe toți germanii luați prizonieri de români (n. tr.).

Într-o săptămână, colegii lui Herr Klugkist erau aruncați în lagăre sau trimiși în Siberia, iar România declarase război Germaniei.

Și tot într-o săptămână, Rusia sovietică începea să pună bazele cuceririi Europei Centrale și de Est.

Capitolul 3

Complotul de la Palatul Regal

Marea lovitură de stat din cel de-Al Doilea Război Mondial - ruptura dintre România și Hitler și arestarea dictatorului Antonescu – a uimit lumea. Oamenii nu prea își dădeau seama de eventualele repercusiuni, dar întrebarea „ce s-a întâmplat?" era pe buzele tuturor. Un răspuns imediat nu se putea da. Chiar unor persoane ca noi, a căror meserie era să urmărească din interior evenimentele politice, le-a trebuit câteva săptămâni ca să alcătuiască, din frânturi de informații și confirmări greu de obținut, mozaicul complotului de la Palatul Regal.

După câteva ore de la anunțul regelui, forțele românești care luptau cu Armata Roșie la granița de nord au întors armele împotriva hoardelor cenușii hitleriste. Regele și majoritatea liderilor politici au fugit din Capitală. Bucureștiul ardea sub furia atacurilor aeriene ale naziștilor, și cu toate că încă mai stătea în picioare, chiar și palatul în care fusese pus la cale complotul era distrus de bombele germane.

Originea acestui complot datează din zilele în care o conspirație împotriva celor doi Antonescu ar fi fost pedepsită cu trimiterea în fața plutonului de execuție. Mereu s-a complotat mult și s-au desfășurat numeroase activități clandestine împotriva regimului, dar autoritățile s-au simțit destul de puternice să le facă față. La o întâlnire prietenească din

apartamentul de burlac al fostului prefect al Poliției, generalul Pălăngeanu[1], un musafir a repetat ceea ce Eugen Cristescu[2], șeful poliției secrete a statului și, ulterior, omul NKVD-ului, i-a spus cu aroganță: „Nu poate exista conspirație contra statului fără știrea serviciului nostru secret!"

Totuși, evenimentele de la 23 august i-au luat prin surprindere pe domnul Cristescu și pe experimentata Siguranță. Cum a fost posibil ca unul dintre cele mai versate servicii de spionaj din Europa, temut de toți cei care activau în clandestinitate, să dea greș astfel?

O analiză atentă a datelor obținute de la fața locului arată că, în seara în care regele a rostit proclamația, erau atâția complotiști care complotau, conspiratori care conspirau, trădători care trădau și înșelători care înșelau, inclusiv Siguranța în fruntea căreia se afla Cristescu, încât nimeni nu mai știa ce se întâmpla de fapt. Am găsit indicii cu privire la nouă comploturi, toate având exact același scop.

În Marele Stat Major al Armatei Române existau grupuri de ofițeri nemulțumiți. Șeful acestuia, generalul Șteflea[3], un militar destoinic, dar simplu, în vârstă de vreo 55 de ani, se ocupa zi și noapte de problemele armatei, ducându-se rareori, la sfârșit de săptămână, la vila Marino de pe malul lacului Snagov. Din punct

---

[1] Generalul Nicolae Pălăngeanu (1899–1950) s-a aflat în fruntea Poliției Capitalei din ianuarie 1942 până în martie 1944. A murit la București la 21 aprilie 1950, făcând infarct în momentul în care organele de represiune ale regimului comunist au venit să-l aresteze (n. tr.).

[2] Eugen Cristescu (1895–1950) a condus Serviciul Special de Informații al României de la 12 noiembrie 1940 până la 1 martie 1945, data oficială a eliberării sale din funcție, el prezentându-și, de fapt, demisia la 1 septembrie 1944. După 23 august 1944, a fost anchetat la Moscova, fiind înapoiat autorităților române în aprilie 1946 (n. tr.).

[3] Generalul Ilie Șteflea (1888?–1946) a fost șeful Marelui Stat Major al Armatei Române de la 20 ianuarie 1942 până la 23 august 1944 (n. tr.).

de vedere politic, el nu știa ce se întâmpla în clădirea bine păzită a Marelui Stat Major din Strada Știrbei Vodă, care a scăpat neatinsă în urma bombardamentelor germane, în vreme ce străzile alăturate au fost teatrul unui adevărat măcel. Ofițerii lui complotau să iasă din război și să pună mâna pe putere.

Sediul modernist al Ministerului de Externe, parțial ascuns de bogat ornamentatul Palat al Președinției Consiliului de Miniștri din Piața Victoriei, era cunoscut serviciilor de spionaj ale Aliaților drept centrul unei conspirații. Persoane cu funcții multe – precum Nicolae Buzești[1] și Constantin Vișoianu[2] – și au folosit contactele importante pe care le aveau în țările neutre pentru a pune bazele unui puci.

O mișcare internă de rezistență era întreținută în taină, cu multă inteligență, de cele două partide principale din opoziție, Partidul Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu și Partidul Național Liberal al lui Dinu Brătianu.

O bună activitate clandestină desfășurau antifasciștii și naziștii nemulțumiți, dar acestora le lipsea conducerea necesară unei rezistențe active. Refugiații polonezi, francezi și germani erau și ei implicați în aceste activități și în mici acte de sabotaj.

Agenții sovietici activau în clandestinitate, dar își creau o organizație puternică menită să pună mâna pe putere.

---

[1] Probabil că este vorba despre Grigore Niculescu-Buzești (1908–1949), diplomat și om politic. A condus mai multe direcții importante din Ministerul de Externe, jucând un rol de seamă în ieșirea României din război. După 23 august 1944, el a fost, pentru scurtă vreme, ministru de externe (n. tr.).

[2] Constantin Vișoianu (1897–1994), jurist, diplomat și om politic. În aprilie 1944, a fost trimis la Cairo să poarte tratative secrete cu Aliații pentru ieșirea României din război. A fost ministru de Externe în guvernul generalului Constantin Sănătescu (4 noiembrie–6 decembrie 1944), apoi în cel al generalului Nicolae Rădescu, până la 28 februarie 1945, când sovieticii l-au obligat pe acesta din urmă să demisioneze (n. tr.).

Mașinăria politică a curții regale încerca să obțină sprijinul democrațiilor occidentale în vederea unei rupturi de puterile Axei și de cei doi Antonescu.

Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, magicianul și farsorul politic al mareșalului Antonescu, transfera fonduri în alte țări prin intermediul uneia dintre secretarele sale, o femeie încărunțită căreia i se spunea „Eminența Cenușie". Vicepreședintele era pregătit să trădeze.

Spionii aliați au ajuns la concluzia că însuși mareșalul Antonescu plănuia ceva. În timpul ultimei sale vizite la Hitler, Führerul l-a sfătuit să combată toate comploturile, aruncându-i pe liderii partidelor de opoziție în lagărele de concentrare. Unul dintre autorii cărții de față a aflat, la vremea respectivă, că mareșalul nu a ținut cont de acest sfat și a uneltit cu unii dintre politicieni împotriva altora.

În sfârșit, nu mai puțin importanți erau germanii. Încă încrezători în forța lor, generalii SS își exprimau într-un mod zgomotos părerile în holul de marmură al Hotelului Athénée Palace. În dimineața zilei de 23, unul dintre ei, decorat cu Crucea de Cavaler a Crucii de Fier, a fost auzit de unul dintre autori spunând cu aroganță: „Dacă acești țigani vor începe să ne dea bătăi de cap, îl vom aduce pe Sepp Dietrich[1] cu panzerele lui să pună stăpânire pe România, pe rege, pe guvern, pe tot!"

Nouă grupuri de complotiști sunt cu adevărat mai mult decât și-ar putea dori autorul unei povești de capă și spadă. Acesta nu ar ști unde să găsească eroul și iscoada pentru comploturile sale, iar povestea lui ar putea părea de necrezut dacă ar alege un rege ca principal conspirator.

---

[1] Josef Dietrich, poreclit „Sepp" (1892–1966), ofițer german SS, comandant al gărzii de corp a lui Hitler și conducător, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, al unei armate de panzere a SS (n. tr.).

Este exact ce s-a întâmplat în România, patria intrigilor, a revoltelor și a surprizelor. Regele Mihai – care nu avea decât 19 de ani și nu era decât un playboy prea înalt, după părerea multora, dar era iubit de popor pentru felul lui simplu de a fi și pentru sportivitatea sa temerară – și-a asumat brusc și cu fermitate bărbătească rolul principal și l-a jucat bine. Atât de bine, încât complotul a reușit fără impactul dramatic și fără împușcăturile și strigătele considerate obligatorii pentru tulburările politice din București.

Doi politicieni mai bătrâni, ale căror vârste însumau peste 150 de ani, l-au ajutat pe rege să-i păcălească pe toți ceilalți. Erau liderii politici înlăturați de mareșalul Antonescu. Unul era Dinu Brătianu, descendentul unei familii de aristocrați care dăduse regelui și țării un lung șir de politicieni. Avea peste 70 de ani, era plinuț și avea o față mare, cu o privire vioaie și o barbă scurtă și albă. Era galant, foarte protocolar și îmbrăcat întotdeauna de ocazie. În mâinile lui se aflau frâiele Partidului Național Liberal, cel mai vechi partid politic din România, care condusese țara multă vreme. Judecata lui era respectată chiar și de cei mai aprigi dușmani ai săi.

Celălalt politician bătrân era doctorul[1] Iuliu Maniu, cel care întemeiase, cândva, puternicul Partid Național Țărănesc și care fusese cel mai mare erou politic al României atunci când, în urma luptei sale de o viață pentru Transilvania, această provincie, locul său de naștere, a intrat în stăpânirea României. Înfățișarea sa de omuleț timid, cu față trandafirie și un guler înalt, à la Herbert Hoover, nu îi trăda autoritatea lipsită de flexibilitate și plină de energie. Țăranii lui – 80% dintre români sunt țărani – îl adorau și îl urmau oriunde îi ducea. Nu a știut

[1] Cu sensul de doctor în drept, titlu pe care l-a obținut în 1896, la Viena (n. red.).

ce este compromisul, nici măcar în ceasul tragicului sfârșit pri cinuit de stăpânii comuniști ai României.

Acești trei bărbați – regele, Brătianu și Maniu – au reușit î prima lor tentativă de a-l elimina pe dictator și de a o rupe c Hitler, dar în socotelile lor ei au scăpat din vedere un factor d lungă durată, pe care noi, ca observatori politici, l-am raporta imediat, fără să găsim însă crezare în democrațiile occidentale În acest joc al intrigilor și al puterii politice, regele și sfătuitori săi aveau un partener invizibil, mai puțin cunoscut, și anum puternicul urs sovietic, pregătit să se năpustească asupra victi mei și să ia totul.

Palatul Regal din București este un eșec arhitectonic, u elefant alb. Asemenea multor clădiri alcătuite în mare part din adăugiri și extinderi, acesta nu a fost terminat niciodată Partea centrală și aripa sudică sunt finalizate, fiind executat într-un stil arhitectonic care seamănă cu cel al unei clădiri di provincie a unei bănci britanice sau al unui liceu american di mediul suburban. Marea aripă de nord stă cu zidurile goale î spatele unui gard urât de lemn, acoperit cu panouri și cu afiș Partea din mijloc a palatului are în față o curte, despărțită d Calea Victoriei printr-un gard înalt din țăruși de fier. La port fii de țărani români, voinici, purtând uniforma cu centură alb a Gărzii Regale, având pe cap casca aceea cu ținte de argint ș alamă strălucind în soare, se plimbau, bățoși, încoace și încolc asemenea unor soldați de jucărie din lemn. În fața porților, în temeietorul dinastiei, demodatul și bărbosul Carol de Hohen zollern, stă pe un cal uriaș de bronz, așezat pe un bloc înal și roz de granit[1], și privește cumva uimit la pretențiosul pala rămas neterminat.

[1] Este vorba despre statuia ecvestră a regelui Carol I realizată d sculptorul croat Ivan Meštrović și inaugurată la 10 mai 1939. A fos dărâmată de guvernul comunist în noaptea de 30 spre 31 decembri 1947, după abdicarea regelui Mihai. În prezent, în Piața Revoluției, fost

Această statuie monumentală a lui Carol era flancată de două tancuri ruseşti uriaşe. Pe două plăci de bronz se povestea cum şi unde nişte români viteji capturaseră, practic cu mâinile goale, aceşti monştri de oţel ai războiului. Vreme de doi ani, locuitorii şi vizitatorii Bucureştiului s-au oprit cuprinşi de uimire înaintea acestor trofee. Se învârteau încet în jurul lor şi le priveau din toate părţile. În ziua de 23 august, tancurile încă mai captau atenţia în dauna bătrânului Carol, aşezat pe calul său înalt. După câteva zile, înfăţişarea Capitalei a suferit câteva retuşuri în vederea întâmpinării unui nou oaspete, Armata Roşie. Afişele care îi înfierau pe bolşevici au fost scoase de pe gardul de lemn de la palat şi două tractoare puternice au târât tancurile ruseşti pe Calea Victoriei, ducându-le la groapa de gunoi.

Pe timpul nopţii liniştite şi pe toată durata agitatei dimineţi a zilei de 23, mici detaşamente de soldaţi intraseră pe diferite uşi din faţă, din lateral şi din spate ale Palatului Regal. Erau multe asemenea uşi şi intrări secrete. Soldaţii nu ştiau ce anume se petrece şi nici nu le păsa. Românii sunt soldaţi buni. Spre deosebire de majoritatea altor luptători în uniformă, ei aveau un motiv special să fie foarte disciplinaţi, pentru că, în caz contrar, le erau daţi jos pantalonii, erau întinşi pe cea mai apropiată bancă şi erau bătuţi la fund. După ce primeau 50 de lovituri cu un bici de piele care ustura foarte tare, mâncau în picioare şi dormeau pe burtă, gândindu-se în timpul liber că nu merită să fii nesupus. Cu un palat plin de asemenea luptători neclintiţi, existau toate condiţiile ca lovitura să reuşească.

Toată ziua, membrii guvernului Antonescu se întrebaseră ce să facă dacă germanii nu erau în stare să asigure o oarecare protecţie împotriva ofensivei aeriene anglo-americane şi împotriva Armatei Roşii.

Piaţa a Palatului, se găseşte, din anul 2010, o copie a statuii respective, realizată de sculptorul român Florin Codre (n. tr.).

Existau mai multe soluții la această problemă, începând cu ideea aristocratică potrivit căreia tânărul rege Mihai trebuia să se însoare cu prințesa Elisabeta. Astfel, el ar fi devenit prinț-consort al viitoarei regine a Angliei și ar fi determinat întregul Imperiu Britanic să apere România, terminând și cu soluția mai simplă, sugerată de comuniști: să fie spânzurați toți cei care susținuseră războiul, iar România să fie proclamată a XVI-a sau a nu știu câta republică a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Cei doi bătrâni politicieni, Dinu Brătianu și dr. Iuliu Maniu, precum și colaboratorii lor, își dădeau foarte bine seama că poporul era cuprins de groază și demoralizat din cauza neîncetatelor atacuri aeriene anglo-americane. România era pregătită să iasă din joc. Dacă intrarea în război poate fi o afacere unilaterală, pentru a ieși din el este nevoie de două părți. Astfel, Brătianu și Maniu au conspirat împreună cu prințul Știrbey, un alt politician în vârstă, care s-a dus în Turcia și la Cairo ca să afle cum putea România să iasă din conflict.

Respectabilul și bătrânul prinț Știrbey era orice, numai un bun agent secret nu. Și-a permis chiar să se lase fotografiat la Cairo în cea mai secretă misiune a sa. Un săptămânal ilustrat din Elveția a publicat acea fotografie însoțită de un text în care se spunea totul despre negocierile prințului cu privire la încheierea unui armistițiu.

Inocenta fotografie le-a salvat capul lui Știrbey, Maniu, Brătianu și altora. Gestapoul și Siguranța fuseseră informate că excursia prințului nu era o simplă vizită la obiectivele turistice. Nimeni nu se duce la Cairo pentru așa ceva în timpul verii, când este foarte cald. Totuși, când au văzut în ziare poza făcută prințului cu știința acestuia, ei au râs. Nicio persoană sănătoasă la minte nu s-ar fi fotografiat în timp ce trata în secret cu dușmanul, așa încât și-au zis că era un alt bătrân senil

care pozează în diplomat amator. Întrucâtva, prințul Știrbey chiar s-a purtat ca un amator. A avut de vândut un lucru de mare preț și ar fi trebuit să se întoarcă acasă cu promisiuni sau cu garanții clare, dar, practic, el s-a întors cu mâna goală. În linii mari și lăsând la o parte întregul sprijin moral, ceea ce a obținut se poate rezuma astfel: „Trebuie să ieșiți din război și să tratați cu Moscova".

Acest rezultat nu i-a descumpănit pe cei doi politicieni bătrâni și pe tânărul rege Mihai, care au mers înainte. A fost pregătit un plan și s-a stabilit o dată. Planul prevedea arestarea mareșalului Antonescu și a celor mai apropiați colaboratori ai săi și preluarea conducerii statului. Poporul avea să susțină puciul, pentru că, de fapt, Antoneștii aveau puțini partizani, dar în ecuație erau și germanii, care aveau trupe combatante în România. Totuși, o înțelegere cu ei părea a fi cu putință. Informații secrete, primite de autori de la Berlin, indicau faptul că planurile strategice prevedeau o retragere în Munții Carpați.

Apoi au sosit vești alarmante. Și alții complotau, conspirau și făceau planuri, fiind pregătiți pentru un soi de puci. Dacă tânărul rege și cei doi bătrâni nu voiau să le-o ia alții înainte, trebuiau să se grăbească. Nu mai puteau pierde nici măcar o zi.

Întâmplările mărunte pot hotărî adeseori destinul a milioane de oameni. Fotografia ridicolă a unui negociator neglijent aflat la Cairo i-a făcut pe cei din Gestapo și din Siguranță să lase garda jos. Apoi, teama că alți complotiști ar putea să acționeze mai repede a făcut să se ia hotărârea de a-l chema pe mareșalul Antonescu la Palatul Regal în după-amiaza zilei de 23 August, cu aproape două săptămâni înainte de data stabilită inițial pentru declanșarea insurecției[1].

[1] Data inițială stabilită pentru arestarea celor doi Antonescu a fost 26 August (n. red.).

Mareşalul a venit la palat în Mercedesul său mare şi negru, primit în dar de la Adolf Hitler. Pe plăcuţa cu numărul de înmatriculare era scris numărul 1941, fatidicul an al intrării României în război. După ce limuzina s-a oprit, gărzile au bătut din călcâie şi au luat poziţia de drepţi. La intrare, salutând ţanţoş, se afla un adjutant care urma să-l conducă pe mareşal în apartamentele regelui. Antonescu a intrat repede în clădire. Dimitrie Negel, mareşalul curţii regale şi abil consilier politic al regelui, l-a primit în anticamera cabinetului acestuia.

— Excelenţa Voastră a venit singură? a întrebat Negel cu o urmă de surprindere în glas.

— Păi, cine trebuie să mai vină?! l-a repezit mareşalul.

— După ştiinţa mea, Excelenţa Voastră trebuia să fie însoţită de onorabilul vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, domnul Mihai Antonescu. Este limpede că s-a întâmplat ceva. Negel a luat receptorul şi a adăugat: Voi telefona de îndată la onorabilul domn vicepreşedinte!

A dat poruncă să i se facă legătura cu Mihai Antonescu, a pus receptorul la loc şi a rămas în picioare, aşteptând. Au urmat câteva clipe de tăcere. Când a sunat telefonul, mareşalul Antonescu a apucat receptorul.

— Permiteţi-mi să vorbesc eu cu el!

Nu putea să se împotrivească ispitei de a-l impresiona pe mareşalul curţii dând ordine vicepreşedintelui său.

— Aşteptăm aici! Veniţi imediat...

Dându-i această poruncă, mareşalul Antonescu l-a chemat la moarte pe cel mai apropiat colaborator al său. El însuşi era deja condamnat.

— Excelenţa Voastră doreşte să treacă în cabinetul Majestăţii Sale fără să mai aştepte?

— Da. Anunţaţi-mă, vă rog, imediat.

Tronând la o masă mare de ședințe, regele Mihai l-a primit pe mareșalul Antonescu în cabinetul său încăpător[1]. Antonescu l-a salutat rostind repede „Trăiască Majestatea Voastră!" Avea o strălucire trufașă în ochii săi bulbucați ca ai unui pește mort. Era palid și tras la față și părea a fi îngrijorat, dar era sfidător. Îmbrăcat elegant, în uniformă, părea mic pe lângă foarte maltul rege, îmbrăcat într-o largă ținută sport.

Antonescu știa să câștige, dar nu și să piardă. Era militar de aproape 30 de ani. Provenea dintr-o familie modestă și se născuse în mahalalele din estul Bucureștiului[2], într-o casă din lemn, fără etaj, care avea în față o curte mare și un gard scund și alb. În perioada în care se aflase la putere, casa fusese transformată într-un sanctuar. În ea fuseseră lăsați să locuiască văduva unui veteran de război și un veteran infirm. Până la sfârșitul anilor '30, când a intrat în politică, nu se auziseră prea multe lucruri despre Ion Antonescu. Apoi, a intrat într-un conflict sângeros cu Garda de Fier, a preluat conducerea guvernului și s-a proclamat „conducătorul României". A numit mulți ofițeri în funcții administrative înalte și a scos țara din mocirla corupției pentru a o conduce spre dezastrul fascismului. Și-a condus armatele spre victorii și cuceriri în Rusia, doar pentru a se trezi în fața unei teribile înfrângeri. Înfrânt, a devenit mai înverșunat și mai arogant. Nici măcar nu s-a înclinat înaintea regelui, cu atât mai puțin să se gândească a-i săruta mâna Majestății Sale, cum au făcut nobilii și bătrânii politicieni pentru a își exprima devotamentul și respectul față de coroană și de țară.

Tânărul rege, pregătit de consilierii săi politici, a vorbit repede și cu hotărâre.

---

[1] Întrevederea și arestarea au avut loc în Casa Nouă, aflată în spatele palatului regal, azi dispărută (n. red.).

[2] În realitate, Ion Antonescu s-a născut la Pitești, în anul 1882 (n. red.).

— Ați adus țara asta la dezastru! O putem salva încheind imediat un armistițiu!

A urmat o discuție scurtă și aprinsă, pe timpul căreia s-a ridicat glasul și s-a bătut cu pumnul în masă.

— Nu putem să-i trădăm pe aliații noștri germani! Nu putem preda țara rușilor! a fost poziția mareșalului.

— Trebuie să-i notificăm imediat pe cei trei mari că suntem hotărâți să încetăm ostilitățile și să cerem armistițiu! a fost decizia regelui.

— Nu voi trimite o asemenea notificare fără să consult Germania!

În vâltoarea discuției, care a durat mai puțin de cinci minute, mareșalul Antonescu nu și-a dat seama despre ce se petrecea în spatele său. În încăperea acoperită de covoare au intrat fără zgomot ofițeri cu pistolul în mână. Când s-au apropiat de mareșal, Antonescu a strigat la rege:

— Asta înseamnă abdicarea voastră!

— Nu mă amenințați dumneavoastră pe mine! Sunteți arestat!

Niște mâini ferme l-au înșfăcat pe dictatorul României, care a fost atât de năucit, încât a părut a nu fi în stare să înțeleagă sensul ultimului ordin dat de rege:

— Luați-l! Închideți-l!

A înțeles abia când a fost împins și încuiat într-o cămăruță alăturată, cu pereți de beton și ușă grea de oțel. În această încăpere, tatăl regelui Mihai, Carol al II-lea, își păstrase hârtiile de valoare și colecția de timbre.

Când a sosit micul și energicul „Ică" Antonescu, un pozeur și un mare măscărici, a fost și mai ușor de prins. S-a grăbit zâmbind să își întâlnească soarta asemenea unui șoricel nerăbdător care își vâră nasul într-o capcană în care abia ce fusese pusă momeala.

Astfel s-au încheiat patru ani de dictatură a celui care și-a folosit pumnul și a celui care și-a folosit capul pentru a conduce România. După un an și jumătate, ei și cei devotați lor s-au aflat în fața unui pluton de execuție comunist. Gloanțele primei salve le-au străpuns trupurile fără să-i omoare. Să fi fost de vină cei care au tras și care erau beți, ori să fi fost vorba despre o ultimă și crudă tortură? Fostul mareșal Antonescu s-a ridicat în genunchi. Ultimele sale cuvinte au fost: „Trageți drept!" Au răsunat alte salve și împușcături. Presa britanică și cea americană au numit execuția „măcel".

În această după-amiază însă, cei care puseseră la cale arestarea lor au ținut o animată ședință la Palatul Regal. Primul lucru pe care l-au făcut a fost să ia o măsură de prevedere:

— Nu trebuie să se afle nimic despre ce s-a întâmplat înainte ca Majestatea Sa să facă un anunț! Nimeni nu are voie să părăsească palatul!

Se temeau. În oraș și împrejurul lui erau trupe germane. Puteau lua cu asalt palatul în cinci minute și în alte cinci puteau prelua controlul serviciilor publice și al punctelor strategice ale Capitalei.

— Informatorii noștri indică faptul că germanii nu bănuiesc nimic, a raportat un ofițer de la Marele Stat Major.

— Și ce planuri s-au făcut pentru a-i împiedica să acționeze atunci când vor afla ce s-a întâmplat? a întrebat regele.

— S-au luat toate măsurile de precauție. Trupele noastre vor intra în Capitală după lăsarea întunericului și, la ora 10, toate punctele importante vor fi ocupate și asigurate. Dacă germanii vor opune rezistență, îi vom copleși în câteva minute. Chiar în clipa de față, 90% dintre ofițerii lor sunt deja înconjurați în hotelurile sau în locuințele lor...

— Atunci, Majestatea Sa poate să vorbească națiunii puțin după ora 10?

— Da, dar numai după ce avem confirmarea încheierii manevrelor efectuate de trupele noastre.

Cea mai mare lovitură de stat din istoria României se încheiase și nici măcar un foc de armă nu fusese tras. Nu au existat martori oculari la acea scenă de la Palatul Regal. Autorii au reconstituit evenimentele pe baza informațiilor confidențiale obținute la vremea respectivă de la baronul Ion Mocsony-Stârcea[1], unul dintre secretarii regelui Mihai, de la ofițerii din Garda Regală care au făcut arestările și de la Nicolae Buzești, fost ministru de externe al noii Românii.

După trei ani, în revista *Time* s-a scris că regele a consemnat discuția avută cu mareșalul Antonescu. Se pare că această versiune este mai lungă decât a noastră, dar nu diferă în punctele principale de informațiile obținute de noi la București în 1944.

Cu alte prilejuri, când era dat jos guvernul, Palatul Regal și impunătoarele clădiri de pe străzile adiacente erau lovite de proiectile de artilerie și gloanțe de pușcă, mulțimile strigau și luptau în stradă, iar muribunzii își vărsau sângele pe trotuare, dar în această după-amiază, bucureștence șic se plimbau pe lângă Palatul Regal, ducându-se să mănânce înghețată și dulciuri și să se întâlnească la Capșa sau la Nestor[2]. Bărbații, scoși

[1] Ioan I. Mocsony-Stârcea (1909–1992), moșier și om politic român. În 1925, pe când avea 16 ani, a fost înfiat de baronul austriac Anton Mocsony de Foen, ale cărui titlu și avere le-a moștenit. Tatăl adoptiv avea să îl și recomande ca secretar personal al regelui. La 23 august 1944, a fost numit mareșal al Curții Regale. A fost arestat la 8 septembrie 1947, colaborând în mai multe rânduri cu autoritățile comuniste care l-au anchetat. După mai mulți ani de închisoare, a fost eliberat în 1964, trăind restul vieții în exil (n. tr.).

[2] Renumite cofetării din București. Casa Capșa există și azi, în vreme ce clădirea care adăpostea cofetăria Nestor – redenumită „Republica" după cel de-Al Doilea Război Mondial – a dispărut în urma cutremurului din 4 martie 1977 (n. tr.).

din birouri de căldura înăbușitoare, treceau agale pe lângă porțile palatului, îndreptându-se spre bodega lor preferată spre a savura niște mititei, acel preparat din carne condimentată, și un pahar de vin rece cu sifon. Mașinile treceau în viteză, vânzătorii de ziare strigau, țiganii tuciurii cu priviri triste cerșeau, întinzând mâna, iar școlarii se holbau cu admirație la drapelul regal care flutura pe catargul de la palat.

Nimeni nu a băgat de seamă când un Mercedes mare și negru, având numărul de înmatriculare 1941, a fost luat de la intrarea principală și dus într-o grădină din spate. Tot așa, nu s-a acordat nicio atenție șirului de vehicule blindate care a ieșit din grădini pe întuneric, cu doi foști dictatori încătușați la mâini și la picioare.

De asemenea, nimeni n-a remarcat că două mașini americane, în care se aflau tânărul și robustul rege împreună cu eleganta sa mamă, au părăsit Capitala, îndreptându-se spre un refugiu secret aflat în munți.

Capitolul 4

„Puciul trebuie zdrobit!"

Se adunase o grămadă de oameni la legația germană când autorul acestor rânduri a sosit acolo la două ore după ce regele Mihai a anunțat că România a încetat focul. Străzile, în mod obișnuit goale la această oră, fremătau de sărbătoare. Ușa din față a legației era larg deschisă, iar portarii nu îi verificau pe vizitatori, căci erau prea mulți.

Amestecată, mulțimea era cuprinsă de emoție. Erau ofițeri și oficialități germane, ziariști locali și ai unor țări neutre, reprezentanți ai guvernului român, observatori și agenți, toți nerăbdători să afle reacția germanilor la retragerea României din conflict. Unii erau în uniformă, alții în ținută de seară, iar câțiva, în bluze de pijama, plecați în grabă de la dineuri sau ieșiți în fugă din vilele situate în Parcul Filipescu sau din camerele hotelurilor Athénée Palace și Ambasador. Unii nici măcar nu mai așteptaseră ca regele să termine anunțul transmis la radio, ci atunci când l-au auzit pe rege spunând că a dat ordin ca luptele să înceteze, s-au suit în mașini și au dat fuga la legație.

Aici așteptau în picioare, ștergându-și nervos fețele. Se discuta liber despre această neașteptată întorsătură. Germanii nu încercau să își ascundă sentimentele – unii erau furioși, alții înjurau. „Ce obrăznicie pe acești țigani să se

întoarcă împotriva Germaniei! Ar trebui să-i împușcăm ca pe niște câini!"

Alții erau mai precauți. „Românii nu cred niciodată în ceea ce spun! Trebuie să negociem cu ei! Toți sunt niște pungași, așa că trebuie să cădem la învoială cu ei!"

În sfârșit, alții stăteau acolo pur și simplu. În această clipă, puțin le păsa de Germania, iar de România, și mai puțin. Se gândeau numai la ei... și la ruși! Prietenii se sfătuiau între ei în șoaptă. Cum să o șteargă? Absența lor avea să fie resimțită oare în tot acest entuziasm? Nu le trebuia decât 10 minute să ia niște dolari și napoleoni, să arunce niște țoale în mașină și să dispară. În patru ore, puteau fi la Brașov, iar de acolo, erau numai vreo 10 kilometri până la granița cu Ungaria, teritoriu sigur și controlat de germani[1].

Unii chiar au pus în practică asemenea idei, iar câțiva au reușit să fugă. Printre aceștia s-a aflat și Herr Klugkist, cel care îi spusese generalului Manolescu: „Dimineață, vom râde de acest puci prostesc!"

Naziștii ăștia nu râdeau acum. Cei nou-sosiți erau întâmpinați cu o avalanșă de întrebări. Aveau ceva noutăți? Nu, nu știau nimic, în afară de ceea ce spusese regele la radio. Veniseră la legație să afle ce se întâmpla.

Cei care au sosit ulterior au relatat entuziasmați că au observat mișcări de trupe în oraș: „Camioane pline cu parașutiști tineri, înarmați cu arme automate trec pe bulevarde!" „Un detașament de infanterie trece pe Strada Grivița, se deplasează spre gara centrală!" „Mici tunuri antitanc sunt așezate în jurul Palatului Regal!" „La toate intersecțiile importante sunt soldați înarmați cu mitraliere!"

[1] Transilvania de Nord se afla atunci în componența Ungariei fasciste, în urma Dictatului de la Viena din 1940. Ulterior, va reveni României (n. red.).

Din asemenea informații fragmentare se putea alcătui un mozaic incomplet al situației generale, dar fiecare nou amănunt dovedea că românii erau organizați.

Toată lumea aștepta ca baronul von Killinger să iasă din biroul personal. Când se făcea liniște, putea fi auzit vorbind nervos la telefon.

Cândva aroganți și încrezători, șefii secțiilor serviciilor de informații așteptau agitați în apropiere. Treaba lor era să știe totul dinainte, iar despre această lovitură de stat nu știuseră nimic. Aveau întotdeauna cele mai mari fonduri, iar seifurile lor erau pline de teancuri de dolari și de pungi cu monede de aur. Acum, mulțimea se plângea că, dacă ei ar fi fost la datorie, s-ar fi putut evita această situație.

Un aparat de radio mare, la care se prindea „Ilse Doi", cum se numea postul de radio al soldaților germani din România, continua să transmită muzică veselă de dans. Și-a întrerupt programul o singură dată, atunci când vocea plăcută a unei fete, pe care o știau milioane de oameni, fiindcă ea anunța atacurile aeriene, a rostit pe un ton liniștit:

— Un mic grup de politicieni iresponsabili a încercat să pună la cale un complot împotriva guvernului României și împotriva alianței dintre România și Germania. Se iau măsuri pentru contracararea acțiunilor acestora și pentru pedepsirea celor vinovați.

„Ilse Doi" și-a continuat programul. Timp de câteva zile, s-a transmis muzică la radio aproape fără întrerupere, cu buletine de știri scurte și frecvente la care se anunțau victoriile obținute de germani în România, când, de fapt, erau numai înfrângeri. Muzica a încetat în momentul în care soldații români au aruncat grenade de mână pe ferestrele postului de radio și au luat cu asalt șoproanele folosite de „Ilse Doi" ca studio, situate în apropierea unui sătuc de la nord de București.

Brusc, ușa biroului personal al baronului von Killinger s-a deschis. Murmurul mulțimii care aștepta s-a stins. Bătrânul a venit în față cu fălcile încleștate și cu un licăr în ochii întunecați. Părul negru și ciufulit îi era plin de transpirație. Nu își pusese haina, avea cămașa deschisă la guler, iar mânecile îi erau suflecate. Nu mai era deloc un diplomat, iar spoiala lui de demnitate se dusese. Redevenise marinarul neînduplecat, comandantul de submarin din Primul Război Mondial, bruta din SA care fusese în Saxonia. Stătea cu pumnii îndesați în buzunare și cu picioarele depărtate, iar ochii săi injectați aruncau o privire rapidă și scrutătoare tuturor celor aflați în încăpere.

— Situația este gravă, a spus el mormăind, ca și cum și-ar fi vorbit sieși. Am fost surprinși dormind. Vom afla ulterior cine este de vină.

Ultima afirmație îl viza pe Gustav Richter, uscățivul și sașiul lider al SS, atașatul legației pe lângă poliție, protejatul lui Heinrich Himmler, numit recent responsabil cu informațiile și spionajul. Richter a rânjit sfidător. SS-iștii erau pe urmele lui Killinger, lichidându-i pe vechii lideri ai SA, iar Killinger era unul dintre aceștia.

— Mareșalul Antonescu, vicepreședintele, generalul Șteflea, șeful Marelui Stat Major, și alții au fost arestați, a continuat baronul. Trupele intră în oraș. Situația noastră este incertă. Nu mai este o problemă politică sau diplomatică. Suntem sub comanda șefilor noștri militari. Am cerut imediat să mă consult cu generalul Hansen[1], comandantul nostru suprem, cu amiralul Til-

[1] La 23 august 1944, generalul Erick-Oskar Hansen (1889–1967) era, din ianuarie 1943, șeful misiunii militare germane în România, funcție pe care o îndeplinise și din octombrie 1940 până în iunie 1941. A fost prins de sovietici la 26 august, rămânând în prizonierat până în octombrie 1955 (n. tr.).

lessen[1], şeful unităţilor noastre navale din Marea Neagră, şi cu generalul Gerstenberg din Luftwaffe[2]. Vom discuta despre măsurile pe care este bine şi necesar să le luăm. Nu cred că vă aflaţi într-un pericol iminent. Vreau ca toată lumea să rămână la post, dar dacă femeile şi copiii au nevoie de îngrijire, faceţi asta mai întâi şi ţineţi legătura cu noi prin telefon. Vă mulţumesc!

Îndesatul baron s-a întors în biroul său, iar mulţimea s-a împrăştiat, dar mulţi au rămas pentru întâlnirea şefilor militari. Alţii au început să se gândească la treburile personale. Un cuvânt care inspira temere fusese evitat cu grijă de baron, cuvântul „ruşi"! Nimeni nu se temea de români, dar, în spatele lor, se întrezărea Armata Roşie. Unii bărbaţi s-au dus la casele lor ca să discute cu familia şi să facă planuri. Câţiva s-au dus la birourile lor, aflate în diverse clădiri ale legaţiei, ca să ardă documente, aşteptând să vadă cum evoluează lucrurile. S-a dormit puţin în acea noapte în cercurile diplomatice.

Întors în biroul personal, decorat cu trofee din expediţiile de vânătoare făcute de el în Carpaţi, baronul von Killinger a luat o sticlă de rachiu aşezată pe o tavă de argint. Şi-a turnat o măsură zdravănă şi a dat-o pe gât dintr-o înghiţitură. Apoi, s-a cufundat în fotoliu, a aprins un trabuc negru şi a pufăit energic.

---

[1] Amiralul Werner Tillessen (1880–c. 1953) era omul de legătură dintre conducerea statului român şi misiunea militară germană din România. După 23 august 1944, el a fost arestat de autorităţile române împreună cu alţi membri ai legaţiei şi ai misiunilor militare şi navale germane, fiind răpit de sovietici în noaptea de 2 spre 3 septembrie. Se pare că a murit ca prizonier în URSS în anul 1953 (n. tr.).

[2] Generalul-locotenent Alfred Gerstenberg (1893–1959) a fost comandantul aviaţiei militare germane din România între 15 februarie 1942 şi 27 august 1944. După ce, la 28 august, a fost luat prizonier de trupele române, a fost ţinut în captivitate în URSS până în 1955, când sovieticii l-au eliberat (n. tr.).

— Ce prost am fost când am părăsit San Francisco! i-a spus el aghiotantului. Fraza asta devenise preferata lui. Vorbea adesea cu jind despre zilele în care fusese consul general la San Francisco.

Un atașat a anunțat sosirea generalilor și a amiralului, pe care baronul i-a primit în hol.

Cortegiul era condus de înaltul și uscățivul general Hansen, comandantul suprem al armatei germane din România, care purta la gât Crucea de Cavaler a Crucii de Fier. Fața lui lungă, ca de cal, strălucea de încântare și se contracta spasmodic.

În schimb, generalul de aviație Gerstenberg era galben la față ca ceara, iar capul pleșuv, încadrat de o barbă țepoasă și roșcată, nu strălucea. Părea a nu fi fost impresionat de evenimente, pentru că micul Gerstenberg era obișnuit cu belelele. Cei din SD[1] erau pe urmele lui, suspectându-l că are o amantă fără origini ariene. În plus, românii furioși aruncau în el cu cărămizi atunci când trecea, în automobilul său decapotabil, pe străzile pline de dărâmături care ardeau mocnit, pentru a vedea pagubele produse de raidurile aeriene pe care trebuia să le prevină.

Al treilea om era imperturbabilul amiral Tillessen. El nu prea avea multe de pierdut. În calitate de comandant al unui vas pe cale de a se scufunda, era cu gândul numai la siguranța oamenilor săi, echipajele câtorva submarine și nave de transport din Marea Neagră și din Delta Dunării.

Cei trei erau urmați de un grup de adjutanți și de experți, bărbați cu capete pleșuve sau cu părul tuns scurt, unii cu monoclu, dar toți cu găitane aurii sau roșii la uniforma albăstrie a aviației sau verzuie a forțelor terestre. Von Killinger i-a condus în biroul său personal și i-a rugat să ia loc la masa de ședințe.

---

[1] Prescurtat SD, *Sicherheitsdienst* era serviciul de informații al SS (structura paramilitară nazistă) și al Partidului Nazist. A fost înființat în 1931 (n. tr.).

Toate acestea puteau fi văzute de cel care scrie aceste rânduri, precum și de ceilalți care așteptau în hol și în salon. În această seară foarte caldă, ușa biroului ministrului era larg deschisă ca să circule aerul. Fereastra era închisă și acoperită, dinspre stradă, cu o draperie grea. Lângă ușa deschisă stătea un secretar, un conte austriac vorbăreț care, în loc să aibă grijă să nu se afle ce se discuta în timpul întâlnirii, își satisfăcea un capriciu redând întruna ceea ce vedea și auzea. Ceea ce îi scăpa lui, le șopteau apropiaților atașații care intrau și ieșeau în grabă. Mulțimea care aștepta era la fel de bine informată ca și când s-ar fi aflat în sala de ședințe! Interviurile și declarațiile oficiale date ulterior au confirmat aceste informații, iar într-un birou s-a găsit inclusiv un document stenografiat cu cele discutate.

— Să trecem la treabă, domnilor! a deschis discuția von Killinger. Știm cu toții ce s-a întâmplat. Întrebarea este: ce urmează să facem?

Generalul Hansen i-a aruncat o privire plină de răceală. Situația în care se aflau depășea cu mult autoritatea unui diplomat, fiind o problemă a celor mai înalte autorități militare. A lui, în calitate de comandant al forțelor germane din România, și a Cartierului General[1], chiar și a lui Hitler însuși. El, generalul Hansen, se afla acolo ca reprezentant al armatei, astfel încât primul lucru care trebuia făcut era să se impună această supremație, iar Killinger să fie pus la locul lui.

— Îmi este permis să întreb, a rostit el cu precauție, de ce reprezentanța noastră diplomatică n-a avut cunoștință dinainte despre acest puci politic? Știu că ați avut la dispoziție fonduri aproape nelimitate pentru acest gen de informații. Oamenii dumneavoastră au fost atât de ocupați cu acțiunile

[1] Probabil că autorul se referă la Comandamentul Suprem al Wehrmachtului (OKV) (n. red.).

agenților aliați din Turcia sau cu oprirea construcției unor aerodromuri turcești încât au ignorat ceea ce se întâmpla chiar în curtea lor?

Parcă ar fi pus sare pe o rană mai veche. Wehrmachtul fusese totdeauna invidios din cauza fondurilor însemnate puse la dispoziția legației și își manifestase dezaprobarea față de rapoartele voluminoase referitoare la activitățile Aliaților din Turcia, o țară situată în apropierea României. Bucureștiul fusese centrul operațiunilor de spionaj din Europa de Sud-Est și din Orientul Mijlociu.

Von Killinger l-a contrazis repede:

- Nu am avut informații dinainte! Au fost niște ponturi, dar au părut a fi vagi. Asta însă n-are nimic de-a face cu serviciul diplomatic. De la atentatul împotriva Führerului[1], serviciul nostru de informații a fost preluat de SS. Dacă sunt întrebări, ele ar trebui adresate lui Herr Himmler!

A pufăit din trabucul pe jumătate mestecat, apoi a continuat:

- Abwehrul[2] dumneavoastră, domnule general, nu a avut informații în prealabil? Cum această lovitură de stat este în egală măsură o chestiune militară și una politică, Abwehrul ar fi trebuit să-și facă griji în această privință.

- Abwehrul nostru nu mai există ca unitate a Wehrmachtului din momentul în care amiralul Canaris[3] a fost strangulat pentru înaltă trădare după atentatul împotriva lui Hitler, a ripostat generalul. Abwehrul a fost preluat de SS.

---

[1] Este vorba despre atentatul eșuat de la 20 iulie 1944 (n. tr.).

[2] Serviciul de informații al armatei germane (n. tr.).

[3] Amiralul Wilhelm Franz Canaris (1887–1945) a condus serviciul de informații militare (Abwehr) din ianuarie 1935 până în februarie 1944. A fost arestat la 23 iulie 1944 pentru o presupusă implicare în atentatul de la 20 iulie, fiind executat la 9 aprilie 1945 în lagărul de concentrare de la Flossenbürg (n. tr.).

— Atunci, eu și dumneavoastră suntem degrevați de răspundere! a exclamat Von Killinger ridicând din umeri. Situația nu se schimbă și putem ataca problema principală: ce urmează să facem?

Generalul Hansen a evitat să dea un răspuns direct.

— Am transmis toate detaliile pe care le avem direct Führerului la Cartierul General. Iată depeșele.

Le-a dat celor de la masă copiile la indigo.

La întrebarea „a venit vreun răspuns?" s-a spus: „Nu, nu încă".

— Atunci trebuie să acționăm fără instrucțiuni, a propus generalul Gerstenberg. Pierdem prea mult timp. Nu ne permitem să așteptăm. Trebuie să luăm toți oamenii pe care îi avem și să atacăm.

— Suntem oare destul de puternici să facem asta cu oarece șanse de reușită?

Astfel, s-a ajuns cu discuția la amănunte. S-au audiat experții și șefii de departamente, s-au citit rapoarte și statistici și s-au redactat în grabă note. S-a făcut ora 1, apoi 2. Aerul se îmbâcsea de căldură, transpirație și fum stătut. S-au servit cafea și rachiu, adjutanții alergând încoace și încolo. Militarii erau tenace și meticuloși, cântăreau fiecare posibilitate și nu lăsau nimic la voia întâmplării. Erau neobosiți, dar nu găseau o soluție convenabilă. Problemele grave erau așternute pe hârtie: „Nu avem trupe combatante... Imposibil de obținut ajutor de pe frontul german de răsărit... În multe tabere nu este muniție... Poziții fortificate de pe câmpul de luptă lăsate fără arme, care au fost trimise pe frontul de răsărit mult-încercat... Toți oamenii apți de luptă din unități trimiși pe frontul rusesc... Majoritatea infirmilor și a funcționarilor plecați... Ultimul grup de civili germani, bărbați de peste 40 de ani, recrutat cu opt zile în urmă... Trenuri cu muniție dirijate spre frontul de răsărit... Nu avem tancuri... Puține vehicule blindate...

Companiile de pompieri de la Ploiești pregătite, dar nu au decât pistoale, furtunuri de incendiu și stingătoare chimice... Posibil ca unele regimente românești să rămână de partea Germaniei și să lupte pentru ea... Nu ne putem bizui pe ele... Luftwaffe are puține bombe... Tunurile antiaeriene pot fi folosite ca artilerie de câmp... Insuficienți oameni instruiți care să continue lupta..."

În cele din urmă, generalul Hansen a rezumat plin de gravitate situația.

— Practic, nu avem mijloace de luptă și nicio șansă de reușită. Prin urmare, ar trebui să vedem cum și pe ce bază am putea să ajungem la o înțelegere cu noul guvern.

— Obiectez! a exclamat generalul Gerstenberg. Nu putem negocia cu trădătorii! Trebuie să atacăm!

— Am studiat fiecare posibilitate de a riposta și n-am găsit nicio variantă viabilă, a răspuns amiralul Tillessen, deci este datoria noastră să găsim o altă soluție.

Acum, discuția a luat o întorsătură mai optimistă: „Românii sunt, totuși, oameni binevoitori... Legături de sânge și acte de eroism... Forțele armate s-ar putea retrage, luând cu ele echipamentul... Nu avem posibilități să ne transportăm armele... Românii nu știu asta... Am putea negocia... Să ne retragem 50 de kilometri pe zi... Toată lumea va fi dincolo de graniță într-o săptămână... Românii ne pot urma până la graniță, dar trebuie să lase o fâșie neutră de 20 de kilometri între cele două părți... Să scoatem pe toată lumea înainte de sosirea Armatei Roșii..."

Cine era potrivit să contacteze guvernul român? Cineva l-a propus pe Herr Clodius[1], care venise într-una dintre frec-

[1] Carl August Clodius (1897–1952) a fost numit director adjunct al Departamentului de Politici Comerciale din Ministerul de Externe german în noiembrie 1938 și director în minister în noiembrie 1943.

ventele sale vizite pentru a discuta despre un acord comercial. Clodius era un bărbat chipeș și sociabil. Nu era diplomat, nici militar, ci un nazist în stare să se poarte ca un cameleon. Participanții la întâlnire au convenit, în principiu, să-l lase pe Herr Clodius să negocieze cu noul guvern român.

În acest moment, a intrat în încăpere un atașat care i-a înmânat lui von Killinger un mesaj. Acesta și-a aruncat o privire pe el și a anunțat cu glas răgușit:

— Domnilor, un răspuns de la Cartierul General!

A făcut o pauză.

— Iată ce spune: „Puciul trebuie zdrobit". Semnat: „Hitler".

— Să fie zdrobit cu ce? a întrebat cineva cu ironie în glas.

— Vă spun eu cu ce! Cu aviația mea!

Generalul Gerstenberg a sărit în picioare. Aștepta de mult timp clipa asta. Știa că oamenii ăștia nu îl puteau suferi la fel cum știa și că SS și SD sunt pe urmele lui din cauza legăturilor sale amoroase. Știa că apărarea spațiului aerian al României, de care se ocupa, este un eșec, dar acum îi va surprinde pe Göring și pe Hitler și pe toți ceilalți și va face ce a cerut Hitler – va zdrobi puciul. Va fi avansat la gradul de feldmareșal, asemenea lui Kesselring[1], care se lupta cu insurgenții în Italia. El, Gerstenberg, va fi Kesselring al României. Va primi Crucea de

---

Începând cu luna mai a anului 1944, a fost comisar special al Reichului pe probleme economice în România. După 23 august 1944, a fost luat prizonier de autoritățile române, iar la 4 septembrie același an a fost predat sovieticilor. Se pare că a murit în URSS (n. tr.).

[1] Mareșalul Albert Kesselring (1885–1960) era, din 1943, comandantul suprem al forțelor Axei din Italia, iar în martie–aprilie 1945 a comandat forțele germane de pe Frontul de Vest. În 1946, el a fost condamnat la moarte pentru crime de război, dar pedeapsa a fost comutată în închisoare pe viață, fiind eliberat, în cele din urmă, în 1952 din motive de sănătate (n. tr.).

Cavaler a Crucii de Fier cu Frunze de Stejar și Diamante. Îl va alunga pe rege din țară și va fi *gauleiter*[1] al României.

Îmbătat de ambiție, generalul Gerstenberg a strigat:

— Va fi zdrobit cu forța! Cu lovituri brutale! Astea sunt ordinele Führerului, și eu le voi duce la îndeplinire! Îmi voi asuma răspunderea, eu și oamenii mei din Luftwaffe! O să le arătăm noi trădătorilor ăstora!

Chipul gălbui i se făcuse roșu ca barba nerasă, iar gulerul părea să-l sugrume. A lovit cu pumnul în masă și a întrebat:

— Obiectează cineva de aici împotriva ordinelor Führerului?

Liniștea nu prevestea nimic bun.

— Bun! Armata de Uscat și Marina Militară au spus că nu sunt în stare să pună capăt trădării, de aceea, declar în numele Luftwaffe că noi vom zdrobi acest puci, așa cum a poruncit Führerul, iar eu voi prelua comanda! O să fie un iad! Heil Hitler!

Și-a luat hârtiile și s-a îndreptat spre ușă, urmat de propriii adjutanți.

Ceilalți au rămas pe loc. Afară, sub fereastra biroului baronului von Killinger, a pornit o mașină care s-a îndepărtat în viteză pe Calea Victoriei, spre nord, acolo unde se aflau aerodromurile din Băneasa, Otopeni și Pipera.

Una dintre prorocirile lui Gerstenberg chiar se va adeveri: avea să se dezlănțuie iadul!

---

[1] Cel mai înalt reprezentant administrativ al Reichului într-o regiune (n. red.).

Capitolul 5

Eșecul unei contralovituri

Bucureștiul s-a trezit cu o ușoară mahmureală, s-a frecat la ochi în lumina strălucitoare a soarelui și a văzut că viața este brusc liniștită și normală.

Noaptea fusese agitată. Soldații intraseră în oraș rupți de oboseală și plictisiți, asemenea soldaților de pretutindeni după trei ani de război. Membrii diverselor bande urlaseră toată noaptea și jefuiseră în plină stradă. Fuseseră sparte ferestre și prădate prăvălii. Polițiștii cu carabine alergaseră încoace și încolo, trăgând focuri de armă pentru a speria lumea și a-și face ei înșiși curaj. Gloatele care cântau sau strigau se plimbaseră în sus și în jos prin toate sectoarele orașului, deranjându-i pe cei care, de fapt, nu voiau să doarmă, dar se simțeau prea bine înăuntru ca să se alăture mulțimilor din stradă. Și ei strigaseră de la ferestre și băuseră vârtos.

În această dimineață, bărbați și femei, îndreptându-se pe jos spre serviciu, deschizându-și prăvăliile sau aerisindu-și micile locuințe, toți cu chef de bârfă și puși pe exagerări, își povesteau unii altora ce se întâmplase pe străzile lor. Căci, deși căzuse un guvern, deși fusese zdrobită o dictatură și se pusese capăt unui război sângeros, flecăreala domnea în București.

Oamenii ăștia nu făceau politică, ci vorbeau despre lucrurile mărunte care li se întâmplaseră și se simțeau liberi să

vorbească, deoarece asta însemna mai mult pentru ei decât un dictator dat jos de la putere, decât un guvern nou, decât armistițiul și pacea.

– Moșul meu a sărbătorit până la 4 dimineața, i-a spus plinuța doamnă Popescu, care bătea de mama focului un covor, vecinei sale care spăla geamurile.

– Iar al meu a băut trei „baterii" și încă sforăie, a răspuns aceasta, dar îl las să doarmă. N-or să mai fie atacuri aeriene.

Ionescu, zarzavagiul, deschizând obloanele de lemn ale prăvăliei, i-a spus lui Ghica, frizerul:

– Țăranii ar trebui să vină devreme azi. Drumurile nu vor mai fi blocate de oamenii care fugeau de raidurile aeriene. Nu mai avem legume proaspete de câteva săptămâni.

– Sigur, sigur! De acum încolo, vom mânca mai bine!

– Pui! Pui! striga un negustor ambulant ars de soare, care bătea străzile desculț. Pe o prăjină îndoită pe care o ținea pe umeri, ducea două coșuri acoperite cu plasă, pline de pui cu ciocul deschis. Pui pentru cina păcii!

– Nimic nou pe bulevard, Ileano? a întrebat doamna Vasilescu, cea care, îmbrăcată încă în halat, ședea pe șezlong și sorbea dintr-o ceșcuță cafea neagră și îndulcită. Servitoarea ei se întorsese de la cumpărăturile de dimineață.

— Nu, doamnă. E liniște peste tot, a răspuns Ileana, care era mereu bine informată în privința evenimentelor și a scandalurilor din cartier. Îi scot pe germani din Hotelul Ambasador. Sunt în uniformă, dar nu au arme. Nimănui nu pare să-i pese. Unele tramvaie circulă, iar prăvăliile și birourile sunt deschise toate. Nici măcar o mașină nu așteaptă.

Ileana avea spirit de observație. În alte dimineți, la această oră, toate mașinile din București erau în stradă, parcate în fața birourilor, a prăvăliilor sau a locuințelor, așteptând să pornească dintr-o clipă în alta, în vreme ce priviri neliniștite

scrutau cerul. Oare or să vină? Este vreme bună de zburat? Teama de moarte făcuse din mulți locuitori niște meteorologi pricepuți. Aparatele de radio erau pe recepție, pregătite să transmită prima alertă. În holurile locuințelor stăteau cufere pline cu lucruri, gata să fie luate în fugă. Afară, automobilele așteptau să plece repede din oraș, spre locuri mai sigure. Apoi, atmosfera era sfâșiată de vaietul sirenelor, iar, câteva clipe, celor mai puternici le stătea inima în loc. Bărbați și femei care trecuseră prin multe bombardamente aeriene se îngălbeneau la față, resimțind durerea covârșitoare produsă de o inimă zdruncinată și de un stomac cuprins de convulsii, până când frica îi făcea să treacă la fapte.

Dar în această dimineață nu aștepta nicio mașină. Evenimentele de ieri păreau a se fi întâmplat cu ani în urmă.

Și totuși, nu trecuseră nici 12 ore de când regele anunțase că luptele au încetat, că dictatorul căzuse și că un nou guvern va încerca să le aducă oamenilor libertate și pace.

Sentimentul de ușurare îi făcea pe bucureșteni să se bucure deja de pace și de libertate. Pacea avea să respecte principiile Cartei Atlanticului[1], așa transmiteau posturile de radio britanice și americane, iar pe neciopliții de ruși, românii aveau să știe cum să-i ia. Viitorul arăta bine.

Drept urmare, oamenii au dormit ceva mai mult, au mâncat ceva mai bine, s-au dus la treburile lor ceva mai încet, au vorbit unul cu altul ceva mai mult și au ajuns la concluzia că tânărul rege făcuse un lucru bun. Trăiască regele!

Bineînțeles, erau germanii, iar gândul la ei era puțin stânjenitor. Fuseseră primiți ca niște eliberatori. După căderea

[1] Declarație comună emisă de președintele SUA, Franklin D. Roosevelt, și de prim-ministrul britanic, Winston Churchill, la 14 august 1941, prin care s-a reiterat dreptul la autodeterminare al popoarelor și s-au formulat principiile unei noi ordini mondiale postbelice (n. tr.).

Odesei, mulțimile, înnebunite de bucurie, aruncaseră flori în calea soldaților victorioși care defilau. Bocancii grei ai naziștilor se afundaseră până la glezne în trandafirii roșii ai României, dar România este mai degrabă egoistă decât recunoscătoare. Este o țară mică, prinsă între marile puteri, iar politica ei fusese dintotdeauna aceea de a căuta protecția celui care părea a fi cel mai puternic. Când Germania era marele bătăuș al Europei, România a uitat legăturile de sânge și victoria de la 1918 și s-a alăturat bandei naziste, devenind unul dintre cei mai fervenți susținători ai lui Hitler. Acum, norocul se întorsese, așa că la naiba cu Germania! Ura pentru Aliați!

Pe măsură ce se scurgea timpul, tot mai mulți oameni ieșeau în stradă. Parcă era o zi de vacanță bine meritată care trebuia să înceapă de mult. Era o atmosferă de carnaval, lipsită de griji. Grădina Cișmigiu și Parcul Carol, largile bulevarde Elisabeta și Brătianu, străjuite de blocuri înalte, străzile înguste și întortocheate, toate erau toate pline de femei și de copii. Bărbații se plimbau ori stăteau de vorbă. Niște avioane bâzâiau pe cerul senin, dându-se peste cap și făcând viraje, în timp ce oamenii de pe stradă le făceau cu mâna.

La un moment dat, acestea s-au rotit chiar deasupra centrului orașului. Au intrat în picaj și s-au aruncat spre pământ ca un fulger. Oamenii au înlemnit de groază.

Apoi, au căzut bombele! Gheizere de sfărâmături și carne de om au țâșnit spre cer, zidurile și acoperișurile s-au prăbușit.

Primele proiectile au lovit Palatul Regal, Ateneul, Hotelul Athénée Palace și multe dintre clădirile vechi și frumoase sau dintre cele mari și moderne aflate în jurul Pieței Palatului, în chiar inima aglomeratului oraș. Numărul victimelor a fost înspăimântător. O să fie ca în iad, prezisese generalul Gerstenberg, dar era mai rău ca în iad.

Nu fusese nicio avertizare, nicio alarmă. În unele părți ale orașului, șuieraseră câteva sirene, dar războiul se sfârșise și nimeni nu le mai lua în seamă. Locuințele și birourile, fabricile și magazinele erau pline, iar străzile și parcurile erau înțesate de mulțimi vesele, dar, deodată, chiar în mijlocul lor, la dreapta și la stânga, în toate părțile, șuierul mortal al bombelor, strălucirea lor ucigătoare și flacăra lor arzătoare. Tone de resturi care zburau prin aer, bubuitul clădirilor care explodau, flăcările care trosneau, praful sufocant și fumul fierbinte, țipetele și gemetele răniților și ale oamenilor și animalelor aflate pe moarte – și apoi liniștea morților.

Când oamenii șocați au îndrăznit să-și ridice din nou privirea, au văzut îngrozitoarele răni produse în inima propriului lor oraș. Palatul Regal era spulberat, având găuri în locul ferestrelor. Fundația Carol[1] era cuprinsă de flăcări. Hotelul Athénée Palace, abia reparat în urma bombardamentelor Aliaților, era din nou, în parte, o ruină. Înalta cupolă a Ateneului Român, un reper al Capitalei, fusese lovită de o bombă și ardea înăbușit. Acolo unde se aflase Teatrul Național, acum era o grămadă de dărâmături. O gaură mare s-a căscat în impunătorul Palat al Telefoanelor. Blocuri întregi de locuințe particulare se făcuseră praf și pulbere, iar peste tot dansau flăcările, înălțând nori negri de praf și de fum.

Totuși, acesta nu era decât înfiorătorul început al infernului anunțat de Gerstenberg.

Când vaietul prelung al sirenelor a anunțat sfârșitul bombardamentului, românii s-au grăbit să ajungă în centrul orașului, unde s-au oprit șocați și înfricoșați, au îngenuncheat și s-au rugat, au săpat și au dat o mână de ajutor. Avuseseră loc multe atacuri aeriene înspăimântătoare, dar niciodată până

[1] Actuala Bibliotecă Centrală Universitară (n. tr.).

atunci oamenii, tineri și bătrâni, nu veniseră cu atât curaj și în număr atât de mare să își ofere ajutorul oriunde era nevoie. Femeile își sfâșiau rochiile și îi bandajau pe răniți și pe cei arși. Bărbații încercau să stingă cu mâinile goale focurile care ardeau înăbușit. Gărzile înarmate nu reușeau să-i țină la distanță de locurile periculoase pe cei care doreau să ajute. Salvatorii săpau în clădirile dărâmate până când zidurile se prăbușeau în jurul lor. Sute, mii de oameni s-au dus în Piața Palatului și au lucrat atât acolo, cât și pe străzile din jurul ei.

Împotriva acestei mase de oameni și-a dezlănțuit adevăratul atac generalul Gerstenberg. Primul durase mai puțin de o oră, dar acesta avea să dureze 48 de ore.

Avioanele lui au venit din nou pe nepusă masa, fără țiuitul și vaietul sirenelor. Poate a fost o neglijență criminală că s-a anunțat sfârșitul bombardamentului atunci când șase aerodromuri din jurul Capitalei erau în mâinile germanilor și la o distanță de zbor de numai un minut. Din acel moment, avioanele nu au mai coborât în picaj din înaltul cerului, ci au venit de-a dreptul, la foarte joasă înălțime, trecând cu puțin peste hornuri și antene. De jos, puteam vedea petele care erau fețele membrilor echipajelor aflate în spatele parbrizului de plastic al avioanelor.

Avioanele au semănat moarte pe străzile aglomerate situate între Șoseaua Bonaparte[1], în nord, și micul râu Dâmbovița, în sud, dar și-au concentrat atacul principal asupra labirintului de străzi înguste și întortocheate dintre Piața Amzei și Bulevardul Elisabeta, precum și dintre Bulevardul Brătianu și Grădina Cișmigiu. Aici, în partea centrală a orașului, clădirile de birouri, blocurile și hotelurile moderne se înalță deasupra bisericilor bizantine și caselor pitorești construite cu mult timp în urmă. Aici se grăbise lumea să dea o mână de ajutor după primul atac, iar străzile erau ticsite de oameni.

[1] Azi, Bulevardul Iancu de Hunedoara (n. tr.).

În clipa în care au început să moară oameni, a izbucnit panica. Erau puține locuri în care puteai să te adăpostești pe străzile pline de dărâmături, iar mulțimile s-au împrăștiat în grupuri. Oamenii cu fețele schimonosite și cu ochii holbați au fugit în toate direcțiile. Urlau nedeslușit, avertizându-i pe alții, și strigau la avioanele care treceau pe deasupra capetelor lor, dar niciun strigăt și niciun țipăt nu putea opri diabolicul atac.

Era o singură speranță de salvare: să fugi pe străzile cuprinse de flăcări, să treci împleticindu-te prin cratere, să te cațeri pe mormane de moloz, să te ferești de exploziile bombelor, dacă puteai, și să alergi spre grădinile și bulevardele largi, să te târăști în tranșeele supraaglomerate sau să îți găsești un loc într-o pivniță. Acești oameni știau ce înseamnă un raid aerian, iar instinctul de turmă îi făcea să o ia la goană în cursa pentru supraviețuire, dar unii erau literalmente paralizați de frică și nu puteau alerga. Femeile nu știau încotro s-o apuce, în timp ce copiii se rătăceau în învălmășeală. Uneori, mâna unui străin binevoitor apuca mâna altcuiva spre a se pune amândoi la adăpost. Totul se făcea pe fugă, căci fuga era singura salvare. Cine se poticnea, era posibil să nu mai scape cu viață.

Pe deasupra acestei debandade, nemiloșii piloți ai bombardierelor treceau în viteză. Zburau la joasă înălțime și își alegeau țintele fără să se grăbească, nefiind amenințați nici de antiaeriană, nici de aviația de vânătoare. Aveau ordin să pedepsească zdravăn acest oraș pentru faptul de a-l fi trădat pe Hitler.

Când zgomotul unui bombardier se auzea aproape, cei care alergau se opreau și se ghemuiau în cratere sau la intrările în clădiri. Se lipeau de ziduri sau se așezau cu fața în jos în șanțuri. Își acopereau capul cu mâinile și pe cei dragi cu trupul

lor, de parcă asta i-ar fi putut apăra. Îngroziți, mulți își făceau semnul crucii și se rugau lui Dumnezeu.

Apoi, bombele făceau să tremure pământul sub acești oameni tăcuți, care așteptau ghemuiți. Strălucirea albă a exploziilor le ardea ușor părul de pe ceafă, iar fumul înțepător îi sufoca, dar moartea îi ocolise.

Se reîntorceau la viață cu asemenea repeziciune, încât majoritatea uitau să-i mulțumească lui Dumnezeu. Viața îi făcea să se ridice din nou, să se depărteze de zidurile care se prăbușeau și să fugă de acolo înainte ca o avalanșă de pietre și de bârne rupte să apuce să-i zdrobească.

Unul dintre autori a fugit prin iadul lui Gerstenberg. În toată această spaimă, în toată această îmbulzeală amețitoare, n-a văzut acte de egoism brutal, ci mult eroism discret. În Strada Clemenceau s-a prăbușit o clădire înaltă, îngropând sub ea mulți oameni și blocând fuga altor sute. Doar 10 dintre ei au fost scoși în viață, iar bărbații au format un pod uman, ajutând femeile și copiii să treacă peste un munte de dărâmături în timp ce bombele cădeau de jur-împrejur. La Piața Amzei, lucrătorii săraci au fost înghesuiți într-o intrare arcuită care le asigura oarece protecție. Bombardierele mugeau deasupra capului, iar femeile și copiii au venit spre ei în fugă. Bărbații s-au grăbit să lase locul femeilor și tinerilor înnebuniți de spaimă, aruncându-se în canalul din piață. În două secunde, bombele tăiaseră o cale a morții și a distrugerii de la Piața Amzei până la Biserica Albă. Această cale trecea direct prin șirul lucrătorilor de la piață. Femeile și copiii au scăpat nevătămați.

Abia dacă trecea un minut între bombardamentul executat de avioanele care se îndepărtau și zumzetul celor care se apropiau. În aceste câteva secunde, mulțimile prinse în infernul lui Gerstenberg fugeau înnebunite vreo 70–100 de metri, după

care se ghemuiau din nou și se rugau iarăși, iar dacă soarta le era favorabilă, săreau și alergau din nou până când inima chinuită a orașului lor rămânea în urmă. Mulți nu scăpau, iar moartea lucra peste program.

Vreme de două zile și două nopți, avioanele lui Gerstenberg au venit și au plecat întruna. Întunericul nopții s-a transformat în strălucirea rubinie a luminii răspândite de nemaipomenitele incendii. Ziua, un nor de fum întindea un giulgiu peste nenorocirea orașului aflat în suferință.

În apropierea Aeroportului Băneasa, chiar în nordul orașului, generalul Gerstenberg alcătuise în grabă o forță terestră care să pătrundă în București. Bubuitul tunurilor și al tancurilor zdruncina cartierele nordice. În cele din urmă, a fost trimisă o uriașă flotă aeriană americană, care a acoperit cu bombe zona Băneasa. Cu câteva minute înainte de sosirea acesteia, Gerstenberg părăsise în grabă unele părți ale poziției sale cunoscute dușmanului, pentru a-i ademeni pe românii prea zeloși și a-i face să cadă sub ploaia de bombe americane. Totuși, șiretlicul ăsta nu i-a adus nimic. Bombardierele au sfărâmat coloana vertebrală a ofensivei lui Gerstenberg și, ulterior, trupele românești și rusești au curățat tot ceea ce mai rămăsese.

În acele 48 de ore, aproape 2 000 de clădiri și de locuințe au fost distruse sau deteriorate de avioanele germane. Aceasta echivala cu 10% din totalul daunelor provocate Bucureștiului în șase luni de aviația anglo-americană. Cu toate acestea, generalul Gerstenberg nu reușise să zdrobească puciul. Era unul dintre acei militariști naziști care nu știau altceva decât să facă ceea ce nu trebuie într-un moment critic.

Bombele lui au distrus ultima fărâmă de simpatie și de prietenie pe care românii o mai aveau pentru Germania, și avuseseră din belșug. De fapt, acele bombe au fost mai eficiente

nu a convinge România să întoarcă armele decât ar fi fost toate meltirile și comploturile puse la cale de o mână de bătrâni greți și de un tânăr rege. Bombele lui Gerstenberg au silit noul guvern român să declare război Germaniei.

Capitolul 6

Vine Armata Roșie

La 10 minute după ce regele Mihai a ordonat trupelor sale să înceteze lupta, s-au transmis semnale tuturor unităților armatei ruse de pe frontul românesc să pătrundă în România și să o ocupe. Înainte de ivirea zorilor, acestea se deplasau pe un front care se întindea de la Marea Neagră până la Munții Carpați. Îngroziți, românii își luau copiii și lucrurile și fugeau din calea lor. În urma rușilor rămâneau sate incendiate, femei violate, case jefuite și grajduri goale, în timp ce șanțurile de la marginea drumurilor erau pline de cadavre ale germanilor.

Am văzut această înaintare din două poziții, din aer și de la sol. De vederea panoramică au avut parte numai câțiva oameni, printre care și unul dintre autori, care au zburat cu primele două avioane venite dinspre est – din Turcia – direct pe deasupra frontului larg cuprins între Marea Neagră și București.

Venind cu avionul dinspre mare, ne-am apropiat de un promontoriu situat la vreo 20 de kilometri sud de Constanța. În fața noastră, în locul cerului senin, a apărut în câteva minute o ceață cenușie, în care se înălțau coloane de fum, un fum care se întindea peste câmpia netedă și fără de sfârșit. Șoselele lungi erau pline de unități ale Armatei Roșii. Avionul nostru era românesc, iar cu câteva ore înainte fusese al dușmanului. Nu știam dacă rușii mai trag în avioanele românești, așa că,

pentru siguranță, am coborât la o înălțime de opt metri. De acolo, vedeam lucrurile de aproape și la o viteză extraordinară. În timp ce pământul gonea pe sub avionul nostru, am văzut colibe țărănești, gospodării, sate, hambare, grânare, căpițe și câmpuri aprinse ori înnegrite. Grupuri răzlețe de refugiați fugeau spre sud și se aruncau în șanțuri atunci când treceam pe deasupra lor. Indivizi în uniformă alergau peste pământul pârjolit. Ăsta era războiul, și asta era pacea!

Drumurile erau pline de coloane de infanterie cu rândurile zăvorâte, de tancuri și de piese de artilerie, de atelaje trase de cai și de cavalerie. Turme întregi de vite și cai erau mânate spre nord. Familii de țărani rămase fără locuințe se îngrămădeau pe drumurile secundare, departe de vederea soldaților Armatei Roșii. Grupuri de refugiați se ascundeau în mlaștinile aproape impenetrabile ale Dunării.

Ceea ce vedeam dedesubt semăna adesea cu niște imagini care se derulau tremurând cu o viteză anormală pe un ecran, cum se întâmplă atunci când o peliculă ruptă sau arsă trece repede prin proiector și sfârșește într-o lumină roșie, orbitoare și un întuneric plin de fum. Aceste imagini arătau însă că, pe un front de 200 de kilometri, o țară care încetase a mai lupta era distrusă. La sfârșitul călătoriei noastre, când am făcut înconjurul Bucureștiului, orașul încă ardea înăbușit după atacul lui Gerstenberg.

Unul dintre noi a urmărit invazia rușilor de pe o colină care se înălța deasupra unui grup de cocioabe și a unui conac, cuibărite, în tihnă, la poalele dealurilor din zona Urlați. Cei mai mulți fugiseră din satul care se afla pe direcția principală de înaintare a rușilor. Puținii locuitori care mai rămăseseră erau atât de săraci, încât nu li se mai putea lua mare lucru. Acum, mălțau peste șosea o boltă ornată cu ghirlande verzi și steaguri, de care era prinsă o pancartă pe care scria: „Bine ați venit".

— Mai bine cheam-o pe nevastă-ta și haideți cu noi, Nicolae! Vin rușii, i-a zis prietenul nostru, proprietarul moșiei, paznicului acesteia, care trăia într-o căsuță de lângă poarta aflată la intrarea pe domeniu. Nicolae era un țăran vânjos, cu mustață neagră, ars de soare. Purta cămașa albă scoasă din pantaloni. Nevastă-sa, o femeie la vreo 40 de ani, stătea aplecată deasupra unei albii și murmura un cântec popular.

— Să vină, a ridicat el din umeri. Eu îi știu. Am luptat cu ei contra germanilor în primul război. Nu ne temem. Pot să ia ce vor de la noi. Nu avem nimic.

— Cum vrei, Nicolae. Atunci, stai cu ochii pe casa cea mare, dar să nu te amesteci dacă se întâmplă ceva.

— Bine, domnule.

Am urcat pe dealul de la marginea satului ca să nu fim observați și să vedem mai bine drumul și calea ferată din vale. Era principala rută care venea dinspre Rusia și Moldova, intra în România și ducea la câmpurile petrolifere și la bogata capitală a țării, București. În acea dimineață, drumurile erau înțesate de refugiați nenorociți, înfricoșați, cu cărucioare, vite și boccele. La amiază, dispăruseră deja în prăfuita și încinsa stepă a Bărăganului, așa încât, pentru puțină vreme, drumurile au rămas pustii.

Apoi, au venit rușii. S-au apropiat producând un zgomot asemănător unui tunet îndepărtat, iar pe măsură ce distanța s-a micșorat, s-a putut auzi huruitul uriașelor coloane motorizate, pline de tancuri și de tunuri. Coloanele se mișcau greoi, asemeni unui șarpe enorm, cenușiu-brun, care se unduia pe șosea. Câteva mașini de recunoaștere o luau înainte, iar altele mergeau pe de lături, în câmp deschis. Oameni, mașini, roți și tunuri, toate aveau aceeași culoare ternă și prăfuită. Se mișcau cu o viteză de circa 25 km/h și se opreau des, rupând rândurile și revenind, apoi, în formație. Mici detașamente se

desprindeau de forța principală și năvăleau pe drumurile secundare. Soldații făceau parte din Grupul de Armate Sud, aflat sub comanda mareșalului Feodor Ivanovici Tolbuhin[1]. Nu s-a tras nici un foc de armă, iar asta deoarece românii încetaseră lupta.

Când avangarda acestei coloane, care se mișca ceva mai repede, a ajuns în apropierea satului nostru, mașinile de recunoaștere au țâșnit înainte. În loc să întâmpine rezistență, au dat de un mic grup de țărani desculți, care îi așteptau pe musafiri sub o boltă pentru a le ura bun-venit. Bătrânii s-au înclinat în fața învingătorilor, primindu-i cu pâine și cu sare.

Apoi a sosit și coloana principală, care și-a continuat deplasarea sub disciplina de fier a războiului. Sute de coloane asemănătoare se mișcau simultan pe șoselele principale și secundare ale României – un total de un milion de oameni, cu mașini, tancuri, tunuri și muniție. La fiecare 15 români neînarmați, bărbați, femei și copii, exista un soldat rus bine înarmat. Pe măsură ce coloana înainta, erau puși, în fiecare sat sau la câte un grup de cocioabe, mici detașamente. Oamenii ăștia, lăsați de capul lor și fără a mai trebui să dea ascultare superiorilor, erau pacostea României.

Coloanei de soldați ruși i-au trebuit șapte ore ca să treacă prin sat. Liniștea care a urmat a fost sfâșiată curând de țipete și de împușcături, pentru că trupele de ocupație porniseră jafurile și violurile. A început să se ridice fum, iar pe măsură ce se întuneca, s-au putut vedea peste tot zeci de focuri.

Odată cu noaptea, s-a așternut și liniștea peste sătucul nostru. De pe dealuri și din pădurile de lângă noi, țăranii au

[1] Feodor Ivanovici Tolbuhin (1894–1949) a fost un mareșal sovietic, comandant al Frontului 3 Ucrainean în vara anului 1944. Trupele din subordinea sa au intrat în România, alături de cele ale Frontului 2 Ucrainean, condus de mareșalul Rodion Malinovski (n. red.).

îndrăznit să se întoarcă la colibele lor. Câțiva s-au dus înainte și le-au făcut semn celorlalți să se apropie.

Am găsit satul pustiu. Pancarta flutura agățată de boltă, dar bătrânii nu mai erau, iar găinile și porcii dispăruseră. Am mers din colibă în colibă și nici o cuvertură, nici un ștergar, nici o lingură de lemn nu mai rămăseseră. Ceea ce nu s-a putut lua fusese spart.

Prin via din spate, am ajuns la casa cea mare. Toate ferestrele fuseseră sparte, și locul arăta de parcă avusese loc un bombardament. Pivnița era deschisă, iar în interior nu mai rămăsese nici o sticlă, curtea fiind presărată cu gâturi de sticlă spartă. În casă, tot ceea ce se putea transporta fusese luat sau făcut bucăți, inclusiv chiuvetele de porțelan și stâlpii balustradei scărilor. O mie de cărți, dintre care unele fuseseră aduse aici de autorul acestor rânduri tocmai pentru a nu fi distruse, erau aruncate pe podea, rupte sau îndoite. Printre ele se afla și ultimul ghid despre China și Japonia, adus de la Tokio de o navă care forțase blocada. Din acea carte, care avea multe hărți rutiere și feroviare noi, paginile dedicate Japoniei fuseseră desprinse cu grijă și luate de ruși. Restul era rupt și aruncat pe jos. Asta nu era opera unui vandal analfabet sau beat.

Împiedicându-ne de resturi, am ajuns la ușa căsuței lui Nicolae, în care se putea vedea un licăr. Am intrat.

O lumânare ardea la capul lui Nicolae, care zăcea pe un sac de paie. Fața îi era acoperită cu un ștergar, fiindcă jumătate din ea îi fusese spulberată cu focuri de armă. Nevastă-sa, învinețită și cu rochia sfâșiată, era îngenuncheată lângă el în rugăciune.

Un bătrân a venit de afară și ne-a vorbit.

— Au atacat-o șapte ruși. Nicolae a încercat să-și apere nevasta. L-au împușcat direct în față cu pistoalele și pe ea au violat-o lângă bărbatul care trăgea să moară.

Asemenea tragedii s-au petrecut în multe alte sate aflate între Nistru și Dunăre, în vreme ce trupele combatante „cucereau" o țară care se pregătea să le ureze bun-venit învingătorilor.

În acea noapte, ne-am întors cu mașina la București. Ne-a luat opt ore ca să parcurgem cei 70 de kilometri. Dacă o luam pe șoseaua principală, am fi făcut o oră și jumătate, dar șoseaua aia era folosită de armata invadatoare și trecea prin Ploiești, unde germanii opuneau o ultimă rezistență. Așa, a trebuit să ocolim pe la Urziceni și Afumați, apoi să traversăm o câmpie lipsită, în parte, de drumuri. Cu ajutorul unor boi, am trecut mașina prin apele puțin adânci ale râului Ialomița. În noaptea aceea, găseai ajutoare pretutindeni, căci oamenii știau că se apropie rușii.

Trei zile mai târziu, după ce au curățat pozițiile germane de la nord de Capitală, au intrat în oraș primele unități ale Armatei Roșii[1]. Au venit din mai multe direcții, însă grupurile cele mai mari au intrat pe la Băneasa, unde clădirile aeroportului și casele distruse încă mai fumegau. Au venit pe larga șosea Kiseleff, pe la Arcul de Triumf, iar de la Piața Victoriei, puternic deteriorată din cauza bombelor și a obuzelor căzute acolo, au continuat pe principalele bulevarde care trec prin centrul aglomerat al Capitalei și ajung în sudul acesteia. Grupurile mai mici au venit de la Gara Obor, aflată în mahalalele din est, și au luat-o pe bulevardele Regele Ferdinand, Regele Carol și Regina Elisabeta, îndreptându-se spre vest.

Vestea sosirii lor s-a răspândit ca focul pe străzile și în clădirile Bucureștiului. Rușii! La ce te puteai aștepta de la ei? Întrebarea asta înfricoșătoare tulbura mințile tuturor.

---

[1] Când armata sovietică a ajuns la București, la finalul lunii august, luptele încetaseră, trupele germane fiind învinse de cele române (n. red.).

Cândva, ruşii le erau bine-cunoscuţi românilor. Luptaseră vitejeşte împreună cu ei împotriva turcilor. Politicienii şi prinţii, marii duci şi generalii ruşi fuseseră oameni de lume, luptători faimoşi, amanţi pătimaşi, cărora le plăcea să arunce cu banii pe fereastră, mari cartofori şi băutori redutabili, toate fiind calităţi admirate de majoritatea românilor. Cea mai frumoasă stradă din Bucureşti, Şoseaua Kiseleff, cu vile ca nişte palate în spatele a patru rânduri de copaci umbroşi, a primit numele unuia dintre aceşti ruşi[1].

Cu peste un sfert de veac în urmă însă, o sângeroasă revoluţie cuprinsese întreaga Rusie[2]. Cândva o zonă plină de viaţă, graniţa dintre cele două ţări se transformase într-un teritoriu tăcut. Ruşii care fugiseră peste acea graniţă aduseseră poveşti de groază. România era o ţară cu oameni generoşi şi îngăduitori. Oferise mereu adăpost refugiaţilor şi celor persecutaţi, fără a pretinde niciodată nimic pentru binefacerile şi ospitalitatea pe care le arăta. De la acea revoluţie, Rusia se izolase de România şi de întreaga lume. Românii şi-au dat seama că un popor sau o naţie care trage obloanele, apoi jaluzelele şi încuie uşile, trebuie să aibă serioase motive să nu lase pe nimeni să privească nici afară, nici înăuntru.

---

[1] Pavel Dmitrievici Kiseliov (1788–1872), cunoscut sub numele Kiseleff, conform grafiei franceze. Strălucit general, a condus administraţia militară rusească a Ţării Româneşti între 1829 şi 1834. De numele său se leagă mai multe reforme care au vizat Principatele Române, având o mare contribuţie la reorganizarea administrativă a acestora, precum şi la întocmirea Regulamentelor Organice, în 1831 în Ţara Românească, respectiv în 1832 în Moldova. Numele său este purtat de o mare şosea din Bucureşti, cea care uneşte Piaţa Victoriei de Arcul de Triumf (n. red.).

[2] Revoluţia din toamna anului 1917 din Rusia, în urma căreia la putere au venit bolşevicii conduşi de Vladimir Ilici Lenin (n. red.).

Aproape un sfert de secol, râul Nistru – care forma granița dintre mica Românie și marea Rusie – a fost ca o linie a frontului. În toți acești ani, mulți dintre ei ani de groază și de înfometare pentru popoarele Rusiei, Gărzile Roșii au mitraliat mii de bărbați, femei și copii înnebuniți de frică și de foame care au încercat să fugă din Rusia. Cadavrele lor pluteau pe apele râului sau înghețau pe gheața acestuia până când le devorau lupii. Pe partea românească, grănicerii se făceau că nu văd când refugiații, oameni simpli, reușeau să treacă râul, dar păzeau fiecare kilometru al sinistrului râu împotriva agenților roșii.

Noile crezuri politice, fascismul și nazismul, infestau Europa. Amândouă revărsau avalanșe de propagandă înverșunată împotriva bolșevismului. România, țară în care onestitatea în politică era la un nivel scăzut și erau mulți oportuniști, s-a dat cu fascismul. La început, sentimentul anticomunist a fost o chestiune de ideologie, de propagandă și de controversă. Apoi, în 1940, Armata Roșie a pornit împotriva României, așa cum o făcuse și împotriva Finlandei și a Poloniei. Provinciile românești ale Basarabiei și Bucovinei de Nord au fost ocupate și anexate – era un teritoriu aproape egal ca întindere cu cel al Belgiei și Olandei luate împreună, în care trăiau aproape trei milioane și jumătate de oameni. Lumea nu s-a clintit în urma acestei agresiuni, dar românii au simțit că teama și ura lor față de Rusia era justificată.

Erau prea puțini și prea slabi ca să dea o ripostă uriașului rus, și nu aveau decât să aștepte momentul potrivit pentru a se răzbuna. Acest moment a venit atunci când Hitler a atacat Rusia, în vara lui 1941. România i s-a alăturat cu energie și entuziasm. Ura și violența n-au mai putut fi ținute în frâu, astfel că orașele rusești au fost prădate, la fel și satele, iar timp de trei ani, avuția Transnistriei ocupate a fost trimisă în România. În

această perioadă, propaganda și-a făcut mai mult decât datoria, iar dracii erau îngeri în comparație cu felul în care îi făcea propaganda românească pe bolșevici. Acum, acești draci roșii intrau în București!

În oraș se simțea o stare de încordare. Oamenii erau speriați, dar nu panicați. Mașinăria propagandistică a noului guvern a fost repede pusă în funcțiune spre a asigura lumea că rușii veneau în calitate de prieteni.

Aceste asigurări erau contrazise de poveștile de groază ale refugiaților din județele din nord-estul țării. Acești refugiați precedaseră Armata Roșie asemenea unui val de suferință omenească. Valul înghițise Bucureștiul și nu se putea retrage, căci ieșirile din oraș erau blocate de unități militare germane și românești, camarazii de arme și prietenii de ieri, angajați acum într-una dintre cele mai aprige încleștări ale războiului.

Obloanele grele, de fier, de la ferestrele clădirilor de pe bulevarde și de pe Calea Victoriei erau trase cu zgomot. Ferestrele erau acoperite cu scânduri, iar ușile blocate cu drugi de fier și lacăte grele. Porțile grădinilor publice, precum și intrările în case și în apartamente erau blocate cu lanțuri și lacăte suplimentare. Lucrurile de preț și bijuteriile erau ascunse sau îngropate. Copiii nu aveau voie să iasă afară, iar femeile erau avertizate să nu umble pe stradă. Peste oraș s-a așternut liniștea.

Însă nu așa trebuia primit un nou prieten. Guvernul a făcut apeluri susținute și a aranjat, cumva, lucrurile de ochii lumii. Polițiștii nădușiți alergau din casă în casă, spunându-le proprietarilor să pună la vedere drapelele. Nu doar tricolorul românesc, ci și, lângă el, steagul roșu al Rusiei.

„Nu avem așa ceva", s-au plâns oamenii. Li s-a spus să ia steagurile cu svastică ale lui Hitler, care stătuseră timp de peste trei ani pe toate clădirile publice și pe multe clădiri particulare,

să scoată bulina albă cu crucea frântă neagră, cusută pe un fond roșu-aprins, rămânând astfel un steag complet roșu. Ce ușor era să treci de la nazism la bolșevism! Totuși, atunci când aceste steaguri fluturau în lumina soarelui, se putea discerne pe pânza decolorată pata roșie, mai accentuată, semn grăitor al loialității de ieri.

Au fost mobilizate grupuri de muncitori care să umple străzile și să-i întâmpine pe ruși cu steaguri, pancarte și urale. Afișele antibolșevice de pe ziduri și de pe garduri au fost repede îndepărtate ori acoperite cu altele care proclamau dragostea României față de Rusia. În scurt timp, toate zidurile și toate gardurile, chiar și statuile și monumentele, erau pline de afișe noi. Această urâtă urticarie a afișelor, care cuprinde pe neașteptate un întreg oraș sau chiar o țară, este una dintre bolile infantile ale embrionilor care provin din fascism sau comunism. Partidul Comunist a adus tablouri uriașe ale lui Lenin și Stalin, furnizate de secția de propagandă a coloanei a cincea comuniste. De asemenea, a luat toate florile și tot ce era verde în piețe și în florării, organizând grupuri de fete care „să-și exprime, prin intermediul lor, sentimentele" față de tovarășii ruși. Toate acestea au fost aranjate și plănuite cu mare atenție, într-un fel oarecum meschin și stângaci, dar îndeajuns de bine pentru ruși, care, după părerea românilor, oricum nu știau să se poarte.

Rușii înșiși au jucat un rol în aceste aranjamente, dar unul cu totul diferit. Nu lăsaseră nimic la voia întâmplării. Profitând de valul refugiaților, în secret, agenții lor deja împânziseră Bucureștiul.

Ani la rând, un grup de români, asemenea altor grupuri de cetățeni străini, lucrase și complotase la Moscova în așteptarea zilei în care Armata Roșie avea să intre în țara lor. Aceste grupuri sunt de un deosebit ajutor Partidului Comunist, formând

comitetele de coordonare a activității comuniștilor din străinătate. Liderul grupului român era o femeie cunoscută după numele ei german, Ana Pauker[1], care trebuia să devină ministru de externe. Pe dosarele și pe planurile ei se așternuse praful câtă vreme Hitler amenințase însăși existența Rusiei Sovietice, dar acum acestea erau folosite ca model pentru penetrarea de către comuniști a țării.

Din aceste grupuri, dar și din altele, agenții trimiși înainte ajunseseră în număr mare pe frontul din nord-estul României – treabă ușoară, căci, în ultimele luni ale războiului, acea parte a țării era dezorganizată și accesibilă oricui. Rândurile tovarășilor care călătoreau din Basarabia și Bucovina s-au îngroșat cu români și romînce nerăbdătoare să câștige bunăvoința și rublele rușilor. Spionii și agenții ruși, care se ascunseseră ani la rând în mahalalele de lângă Atelierele Grivița sau în cartierul Dudești, au ieșit la iveală. Lagărele de concentrare și închisorile pentru deținuți politici, deschise în clipa în care Antonescu a fost alungat de la putere, au oferit și ele recruți. Turnătorii Gestapoului și ai Siguranței au schimbat culoarea, trecând la NKVD. Haimanale cu pușți au organizat bande armate, zicându-și „Gărzile Roșii". Mulți dintre ei erau foști legionari care îi persecutaseră pe evrei. Slab organizați, dar ținuți uniți și făcuți să acționeze la unison de Moscova, ei au format avangarda armatei politice a Rusiei pornite să cucerească Europa.

Când comandantului Armatei Roșii i s-a spus că, la București, totul era pregătit, trupele acestuia au intrat în oraș. Aici, pentru prima oară de la moartea lui Lenin, Rusia a întâlnit

[1] Născută Hana Rabinsohn într-o familie de evrei români, Ana Pauker (1893–1960) a fost o activistă comunistă care a îndeplinit mai multe funcții de conducere în cadrul guvernului și al PCR, între care și aceea de ministru de Externe (n. red.).

din nou Occidentul după ce fuseseră separate vreme de două decenii din cauza zonelor de graniță interzise, a sârmei ghimpate, a mitralierelor și a războaielor.

Nu era o simplă intrare în București. Era pasul înainte la care visaseră și pentru care luptaseră și sângeraseră comuniștii, ziua în care avea să triumfe comunismul. Rusia nu mai învingese cu adevărat pe câmpul de luptă de pe vremea lui Napoleon. Osteneala și privațiunile unei generații, sângele și sacrificiul de pe câmpul de luptă începeau acum să dea roade. Steaua Roșie răsărise.

Era începutul cele mai mari cuceriri de la Ginghis-Han încoace. Când steagurile roșii s-au înălțat deasupra Bucureștiului, umbra lor a căzut asupra întregii Europe Centrale, de la Marea Baltică până la Marea Adriatică. Avea să se oprească aici valul roșu sau va încerca să ajungă repede la Marea Mânecii? Va cuprinde toată lumea? Timpul avea să le lămurească pe toate, dar dacă evenimentele din România pot fi considerate un indiciu, răspunsul la aceste ultime întrebări este afirmativ.

Tancurile huruiau pe străzile Bucureștiului. Erau pline de soldați prăfuiți, urmați de alții, nădușiți, zdrențăroși, scunzi și grași, cu barbă țepoasă, cenușie, ochi albaștri, piele bronzată, chipuri inexpresive și furuncule pe gât. Femeile erau și ele la fel de neîngrijite ca bărbații, dar singura diferență era că, încălțate fiind cu bocanci grei, picioarele lor erau acoperite de fuste, nu de pantaloni care nu li se potriveau. Acești soldați arătau posomorâți și osteniți, asemenea turmelor de vite obosite, dar armele lor luceau.

Cei din coloana a cincea și-au jucat rolul și au făcut-o cu brio. Au strigat și au fluturat steaguri, le-au dat flori soldaților care zâmbeau în silă și au atârnat ghirlande de tancurile care huruiau. Cum totul mergea bine, membrii șovăielnicei burghezii au ieșit din ascunzători și s-au aventurat în stradă ca să

arunce o privire. Au părut a fi încântați și impresionați, asemenea unor copii care se holbau la trecerea personajelor ciudate ale unei trupe de circ. Rușii se uitau și ei tot așa la aceștia, dar cu acel dispreț pe care îl aveau față de burghezie.

Realizatorii jurnalelor de actualități apăreau cu aparatele de filmat sprijinite pe mașini pentru a surprinde pentru posteritate „primirea entuziastă a trupelor sovietice în Bucureștiul eliberat", cum titra presa vremii.

Propagandiștii ar fi vrut o măreață paradă a victoriei, dar soldații plictisiți de război mergeau poticnindu-se și bombănind în grupuri mici. Nu știau mare lucru despre importanța extraordinară a intrării lor în București. Erau luptători simpli, modești, soldați buni, unelte bine pregătite, folosite de o forță nevăzută, iar acea forță știa cum să disciplineze armatele și cum să le ducă la victorie.

Acești soldați ruși, care miroseau încă de sângele și de moartea, de duhoarea și de năduşeala de pe câmpul de luptă, se bucurau de victoria lor. Deși pieptul le era plin de medalii, nu voiau să fie considerați eroi. Se achitaseră de o sarcină grea, mult prea importantă pentru a fi răsplătiți doar cu flori și ghirlande. Asemenea tuturor soldaților epuizați, nu voiau, de fapt, decât un pat pe care să-și întindă oasele care îi dureau, o femeie cu care să se culce, o masă bine gătită și câteva sticle de băutură. La naiba cu steagurile și cu florile, mai bine dați-ne niște țigări și o băutură tare! Orașul ăsta – „cât de departe este Berlinul?" întrebau ei – părea un loc destul de bun. Era o pradă de război pe cinste.

În toată Europa nu aveai să găsești ceva mai bun. Bucureștiul era plin de lucruri pe care niciun londonez și puțini newyorkezi și le puteau cumpăra ușor pe timp de război. Aici, toți aveau ceas de mână. Puteau să mănânce și să bea cât pofteau, iar traiul era ușor, privilegiu pe care acești soldați nu îl cunoscuseră înainte.

Moscova, însă, era vigilentă. Ostașii ei nu trebuiau să cadă victimă tentațiilor indolentei civilizații occidentale. Fuseseră concepute reguli rigide pentru a împiedica ceea ce mulți români nădăjduiau în taină și cu sinceritate că ar fi bine să se întâmple: ca, venind în contact cu traiul occidental, Armata Roșie să se întoarcă la Moscova și să anihileze forțele care le refuzaseră aceste binecuvântări.

Fiecare tanc și camion, fiecare coloană de soldați pedeștri sau călare, fiecare baterie de artilerie erau escortate de civili cu brasarde roșii, care serveau drept călăuze sau instructori. Agenții politici erau atenți ca fiecare rus să nu se abată de la calea moralei comuniste.

Totuși, pe calea asta era destulă libertate de acțiune. Rușii aveau orașul la dispoziția lor. Prăvăliile erau întoarse cu susul în jos, iar depozitele de vinuri sparte. Femeile erau acostate, iar bărbații ușurați de ceasurile de mână. Se produceau multe scandaluri și multe încăierări între beți. Fraternizarea se transforma în bătăi, pumnii se preschimbau în îmbrățișări și sărutări pe obraji, în timp ce nervii încordați cedau, iar spiritele se aprindeau și se calmau la loc. Tulburările nu erau însă de mare amploare.

Rușii le-au dat propriilor oameni doar un scurt răgaz, o șansă de a își umple burta, de a își face plinul de băutură, de a avea o femeie sau de a șterpeli un ceas de mână. Slabă recompensă pentru trei ani de război! Soldaților nu li s-a îngăduit să stea suficient de mult pentru a deveni conștienți de avantajele civilizației occidentale, ci au fost mânați, implacabil, mai departe. Spre sud, dincolo de Dunăre, în Bulgaria, o țară încă „prietenă", cu o importantă legație sovietică la Sofia, dar care, în curând, avea să cadă pradă Armatei Roșii. Spre sud-vest, în Iugoslavia, care fusese ținută în viață și în stare să lupte de ajutoarele britanice și americane. Spre vest, în Ungaria. Mereu în mișcare.

Trecerea prin România s-a făcut fără probleme. Nu a existat o rezistență reală din partea germanilor, iar românii înșiși încetaseră lupta. Câștigurile obținute zilnic de Armata Roșie erau limitate doar de viteza cu care se deplasau unitățile ei. În fiecare zi, Moscova proclama, în buletinele sale de război, ocuparea unor părți importante de teritoriu românesc, care cuprindeau numeroase orașe și sate. Aceste orașe și sate nu erau cucerite, ci erau predate rușilor, care erau primiți cu steaguri, flori, urale și muzică.

Tropăitul hoardelor ruseşti răsuna încă pe străzile Capitalei atunci când am asistat la intrarea în acțiune a celei mai cumplite avangarde a forțelor comuniste: Gărzile Roșii și groaza insuflată de acestea.

Erau alcătuite din oameni proveniți din puşcării și mahalale. Bârlogurile traficanților de stupefiante, tavernele populate de cartofori, hoți și dezertori furnizau recruți, dar erau și oameni cinstiți, supărați din cauza nedreptății sociale care le amărâse viața, dornici să se răzbune pe asupritorii lor. Acești bărbați prost plătiți și maltratați veneau de la garaje, din prăvălii și din locuințe ale servitorilor în care se trăia mai rău ca într-un grajd.

Armele ascunse au fost scoase la vedere, iar organizatorii comuniști le-au distribuit automate acestor oameni, care au format grupuri armate. O cască germană de oțel, svastica sau alt însemn acoperit cu o stea roșie și o brasardă de aceeași culoare completau echipamentul. Era tot ceea ce avea nevoie un membru al Gărzilor Roșii pentru a năvăli în sediul unei legații, pentru a răvăși casa unui colaborator al lui Antonescu, pentru a își umple buzunarele cu diverse lucruri furate sau pentru a spiona și a șantaja un vecin ori un fost patron. Treaba asta îl califica pentru un post în Partidul Comunist. Gărzile Roșii aveau două sedii, unul într-o clădire mare din Strada Filipescu,

celălalt în ceea ce fusese clubul Societății Germane din bulevardul Elisabeta. Pivnițele acestora fuseseră transformate în închisori.

Studiindu-i pe membrii Gărzilor Roșii, am observat între ei o similitudine extraordinară. Am remarcat deseori acest lucru și ajungeam mereu la aceeași concluzie: aceștia nu erau indivizi, ci produse de serie.

Ca tip compozit, un asemenea om era un șmecher cu un trecut dubios. Avea în jur de 30 de ani, iar privirea îi era agitată, evitând-o pe a altora. Intrigant fără scrupule, putea lucra cu abilitatea unui hoț de buzunare. Era un mincinos inventiv și avea curajul unui disperat. Câștigurile personale erau la fel de importante pentru el ca succesul Partidului Comunist. Avea tendința să se laude cu isprăvile sale în cluburile de noapte ordinare și ținea o amantă care era mai degrabă o servitoare atrasă de hainele de blană decât o prostituată, servitoarele fiind mai utile, fiindcă se pricepeau să spioneze. Fraterniza cu Armata Roșie, juca rolul ghidului și se folosea în interes propriu de impresia pe care o producea prezența sa. Lucrul curios este că aproape toți foloseau numele de Ionel, cel mai întâlnit nume bărbătesc din România, și rareori foloseau un nume de familie.

Bineînțeles că unii dintre ei erau membri de partid versați, care urmau orbește ordinele și lucrau doar pentru partid, dar mulți erau multilaterali. Țineau evidențe proprii și făceau fotocopii ale documentelor, iar pe unele le predau partidului, în timp ce pe celelalte le foloseau pentru a șantaja firme, a distruge familii sau a exercita presiuni asupra unor indivizi.

Primul anunț oficial făcut de ruși a fost un ordin în virtutea căruia românii erau obligați să schimbe rubla la cursul de 100 de lei românești, care era de peste 10 ori mai mare decât valoarea normală a rublei. Astfel, fiecare soldat rus a devenit un capitalist, permițându-și să plătească unele dintre lucrurile pe

care şi le însuşeau. De asemenea, a fost prima măsură menită să slăbească moneda unei ţări care se predase şi să provoace acea calamitate numită „inflaţie", îngrozitoarea armă cu care este supus un popor din punct de vedere politic, prin împingerea lui în sărăcie şi mizerie.

Al doilea anunţ a fost despre interdicţia de a ieşi din casă după ora 8 seara, populaţia fiind avertizată că soldaţii vor trage în plin. Din acea seară, împuşcăturile au terorizat oraşul. Autorii cărţii de faţă, adăpostiţi în casele lor, au numărat de multe ori peste 100 de împuşcături în timpul nopţii în imediata lor vecinătate. Acest lucru, mai mult chiar decât cursul de schimb al rublei, i-a făcut pe bucureşteni să îşi dea seama că se predaseră unui stăpân foarte aspru.

Tot mai multe unităţi militare treceau prin Bucureşti. Unele rămâneau aici şi ocupau puncte strategice. Au fost trecute sub controlul lor gările, Marele Stat Major, Academia Militară care se înalţă deasupra grădinilor de la Palatul Cotroceni, toate cazărmile, serviciile publice şi multe dintre clădirile ocupate în trecut de germani. Ocupaţia s-a realizat cu repeziciune pe baza unor planuri atent elaborate, iar spionii comunişti deschideau totdeauna calea. După ce s-a făcut asta, au început să caute hoteluri şi locuinţe.

Marele şi modernul Hotel Ambasador, de pe Bulevardul Brătianu, în care stătuseră ofiţeri germani, a fost primul hotel în care au intrat ruşii. În holul de la Ambasador a avut loc prima întâlnire între soldaţii ruşi şi cei britanici şi americani petrecută pe pământ românesc, urmată de alta mai dramatică, pe un pod de pe fluviul Elba, dar dacă această primă întâlnire nu s-ar fi petrecut la Bucureşti, cea de a doua probabil că nu ar fi avut loc niciodată. Istoricii vor putea aprecia care ar fi fost deznodământul războiului şi cât ar fi durat acesta dacă România nu ar fi deschis frontul de răsărit al Germaniei,

permițând Armatei Roșii să năvălească în Europa și împiedicându-l pe Hitler să dea o contralovitură în apus, unde începuse invazia Aliaților[1].

Acea primă întâlnire a soldaților celor trei mari puteri în holul aglomerat al Hotelului Ambasador a avut o semnificație deosebită. Aviatorii britanici și americani, abia ieșiți din lagărele de prizonieri de război din România, stăteau în holul mare, așteptând să fie luați în evidență și să plece cu avionul spre casă. Fumau și beau, discutau între ei ca niște prieteni și se bucurau de faptul că erau din nou liberi.

Afară, pe bulevard, a tras o mașină plină de ofițeri ruși decorați. Au privit lung fațada înaltă și albă a impunătoarei clădiri, doar puțin deteriorată de o bombă americană. Au dat din cap aprobator, după care doi dintre ei au coborât din mașină și au intrat în hotel.

În hol, cei doi ruși, transpirați și prăfuiți, cu fața arsă de soare, s-au uitat la bărbații bine bărbieriți, în uniformă, cu pantaloni călcați frumos, cu aparate de fotografiat și grămezi de valize noi-nouțe. Americanii și britanicii, care își puseseră viața în pericol pentru a învinge România, i-au întâmpinat pe ruși cu zâmbete prietenoase, gesturi de bun-venit și aplauze călduroase. Cei doi ruși i-au salutat regulamentar și s-au îndreptat spre recepție.

— Vrem camere, i-au spus administratorului.

— Îmi pare rău! Toate camerele sunt ocupate de britanicii și de americanii eliberați din lagărele de prizonieri de război.

— Atunci dă-i afară! Vom lua 20 de camere, diseară, pentru ofițerii noștri combatanți. Ne vom întoarce peste o oră.

Apoi au ieșit fără să se mai uite la aliații lor.

---

[1] Specialiștii estimează că acest act a contribuit la scurtarea războiului cu circa șase luni (n. tr.).

Nu a fost doar prima întâlnire din România a soldaților celor trei mari puteri, ci și primul test menit să determine ideologia care avea să domine jumătatea de est a continentului.

Aviatorii britanici și americani au eliberat 20 de camere și s-au mutat câte doi. După exact o oră, au venit rușii. Asemenea incidente mărunte pot influența destine. Incidentul de la hotel a fost primul dintre multele care aveau să-i pună pe învingătorii britanici și americani într-o poziție de inferioritate în România și în Europa Răsăriteană.

Capitolul 7

Umbrele sunt mai puternice decât lumina

Nu secera și ciocanul ar trebui să fie simbolul Partidului Comunist, ci o mână încleștată pe o armă care bate într-o ușă în toiul nopții. Din această sinistră forță își trag comuniștii, asemenea naziștilor înaintea lor, energia politică prin care covârșesc majoritățile în alegeri și care le permite propriilor lideri să instaureze guverne în numele unei democrații care nu își trage puterile din consimțământul celor conduși.

Pentru a înțelege cum acționează această perfidă forță, trebuie să o fi văzut ieșind pe furiș din ilegalitate, așa cum am văzut-o noi, și să o fi observat infestând o națiune. Chiar și așa, este greu de înțeles dacă nu sunt ignorate pe de-a întregul idealurile și ideile firești cu privire la semnificația democrației. Puterea politică trebuie calculată în cu totul alți termeni. Este ca și cum ai renunța la regulile aritmeticii elementare și le-ai înlocui cu niște evaluări ciudate. Această forță a fost aplicată pentru prima dată României, o țară europeană, nerusofonă, și testată împotriva puterilor democratice. Victoria ei a fost hotărâtoare, astfel că democrația s-a recunoscut învinsă.

S-a spus că, în principiu, tânăra democrație românească nu era suficient de puternică pentru a face față asaltului comunismului. De fapt, țara nu cunoscuse niciodată adevărata

democrație. Realitatea este că, după ce a rupt-o cu Hitler, România a făcut eforturi hotărâte, chiar înflăcărate, de a adopta un regim democratic real.

Liderii politici s-au întâlnit cu reprezentanții opiniei publice și ai presei pentru a discuta pe marginea unor idei. În zilele de început ale noii democrații românești, lucrul cel mai remarcabil a fost reprezentat de întâlnirile fără caracter politic desfășurate într-un palat de pe Calea Victoriei[1], folosit drept club de un grup de industriași și de oameni de afaceri. Aici se întâlneau cei care erau preocupați de soarta națiunii, oameni al căror scop era să ajute România. Adeseori se ascultau prelegeri despre situația politică și internațională, iar aceste întâlniri erau probabil cea mai bună sursă de informații pentru observatorii străini care voiau să afle ce gândeau și ce făceau cei mai importanți dintre români.

De la una dintre aceste întâlniri, unul dintre autorii cărții de față s-a întors acasă cu însemnări despre cele spuse de participanți. Principalul vorbitor a fost Ion Mihalache, secundul lui Iuliu Maniu la conducerea Partidului Național Țărănesc, condamnat ulterior, împreună cu acesta, la muncă silnică pe viață. Românilor le place să folosească un stil bombastic în scrierile și în cuvântările lor. Iată câteva extrase din însemnările pe care le-am făcut pe marginea celor spuse:

„Devastată după trei ani de război, arzând încă mocnit după bombardamente și aflată sub presiunea ocupației Armatei Roșii, țara noastră a fost implicată în noi războaie împotriva Germaniei și Ungariei. Tremurăm la gândul că nu știm ce

[1] Este vorba de Clubul Milionarilor de pe Calea Victoriei nr. 163, fosta casă a prințesei Elisabeta, mătușa regelui Mihai I (n. red.).

poveri va pune armistițiul asupra noastră, suntem hotărâți să pornim pe un drum nou. Trebuie să fim curajoși."

Apoi, oratorul a citit următoarea listă de date și de evenimente:

„23 august: retragerea din Axă și încheierea ostilităților.

24 august: germanii atacă Bucureștiul.

25 august: declarație de război împotriva Germaniei.

26 august: Armata Roșie năvălește în România cea lipsită de apărare.

7 septembrie: declarație de război împotriva Ungariei.

12 septembrie: semnarea armistițiului dictat de Moscova".

„Această listă de șase evenimente poate fi citită în câteva secunde", a continuat vorbitorul, „dar ce înseamnă aceste cifre și fapte traduse în eforturile și în nenorocirea noastră? Înseamnă că noi, pedepsiți printr-o teribilă ofensivă aeriană, ne dăm seama că am pierdut războiul. Am abandonat lupta și cuceririle și ne-am pus soarta în mâinile învingătorilor, de la care așteptăm o dreptate și o libertate implacabile. Desprinderea de Axă a dezlănțuit asupra noastră furia lui Hitler. Sătui de război, a trebuit să ne întoarcem la arme și să facem două noi declarații de război. Cum rușii năvălesc nestingherit pe teritoriul nostru lăsat fără apărare, ne găsim la mila Armatei Roșii, care ne arată tot atâta milă cât le-am arătat și noi lor când am stăpânit teritoriile rusești ocupate. Trebuie să ne înclinăm în fața termenilor umilitori ai armistițiului și să încercăm să ajungem la o înțelegere cu Rusia."

Aceste cuvinte schițau în mod corect tragedia prin care trecea România și atitudinea realistă a celor mai importanți oameni ai țării față de problemele acesteia. Un alt vorbitor, reprezentant al Ministerului de Externe, a rezumat totul, rostind următoarele:

„Majoritatea națiunilor ar ceda sub asemenea poveri. Trebuie să aflăm destulă nădejde și să adunăm destulă putere pentru a le putea duce. Trebuie să mergem pe calea democrației. Trebuie să plătim orice preț și să facem orice sacrificiu pentru libertate și pentru pace".

Acesta era spiritul cu care România își înfrunta viitorul. Acest spirit a făcut să renască și a însuflețit majoritatea vechilor partide politice, național țărăniștii, liberalii, social democrații. Aceștia s-au unit cu comuniștii pentru a forma un guvern multicolor, condus de generalul Sănătescu[1], unul dintre cei care puseseră la cale complotul de la 23 august. Țelurile proclamate ale acestuia au fost următoarele: adoptarea unei constituții democrate, bazate pe principiile egalității, dreptății și libertății, eforturi comune de reconstrucție a țării, îndeplinirea întocmai a clauzelor armistițiului și relații bune cu Rusia.

Era un vis fără nicio șansă de realizare, însă nimeni nu își dădea seama de asta, cu excepția comuniștilor.

Românii vorbeau despre o viață politică organizată și democratică, dar fără să își dea seama că își făcea apariția o nouă forță, mai puternică decât autocrația abia abolită. Visau la libertăți civile și la dispariția fricii și a persecuției, dar fără să înțeleagă că, în curând, aceste vise vor fi spulberate de bătăi sinistre în ușă în tihna nopții.

Dr. Iuliu Maniu, cel care dusese o existență precară, a renunțat să mai doarmă în fiecare noapte în altă casă și și-a chemat adepții sub drapelul Partidului Național Țărănesc, cel

[1] Constantin Sănătescu (1885–1947), general român. În cel de-Al Doilea Război Mondial, a participat la eliberarea Basarabiei și la operațiunile militare de la Odesa și Cotul Donului. După lovitura de stat de la 23 august 1944, el a fost în două rânduri președinte al Consiliului de Miniștri (până la 2 decembrie 1944), apoi șef al Marelui Stat Major (11 decembrie 1944–20 iunie 1945) (n. tr.).

care fusese, cândva, cel mai mare partid din România. Mândrii de tăria lor, care se baza pe rezultatele alegerilor precedente, ei au intrat în noul guvern al generalului Sănătescu. Iuliu Maniu sau „Excelența Sa, Președintele", cum i se zicea – și Partidul Național Țărănesc al său se simțeau predestinați să conducă România spre un viitor mai fericit. Totuși, câțiva comuniști tenace aveau să zdrobească în scurtă vreme aceste aspirații.

Venerabilul Dinu Brătianu a reînviat vechiul Partid Național Liberal. Reședința sa de pe Calea Dorobanților, care a scăpat ca prin minune în momentul în care bombele americane de mare calibru au pulverizat clădirile învecinate, și-a deschis din nou porțile bărbaților și femeilor aflate sub demna sa călăuză. Liberalii erau aristocrații și conservatorii castelor politice din România, iar liderii lor purtau redingotă neagră și pantaloni cu dungi și pledau cu autoritatea lorzilor britanici sau cu importanța senatorilor americani pentru o nouă Românie democratică. Câțiva comuniști hotărâți, însă, s-au înțeles să pună capăt acestor ambiții.

Conduși de Titel Petrescu[1], vechii socialiști și-au periat pălăriile de fetru cu boruri late și și-au pus frumoasele papioane, după moda înaintașilor lor germani sau francezi de după 1890. Revendicau conducerea politică a clasei muncitoare din industrie și se considerau al treilea mare partid al țării. Comuniștii, care îi urau pe acești social democrați mai mult decât urau burghezia, s-au pregătit să le distrugă partidul.

[1] Constantin-Titel Petrescu (1888–1957), avocat și om politic român. A condus (1943–1946) Partidul Social Democrat Român. A fost ministru secretar de stat fără portofoliu (august–noiembrie 1944) în primul guvern Sănătescu. Refuzând ca partidul condus de el să participe la alegeri pe aceleași liste cu comuniștii, a părăsit PSDR și a înființat, în mai 1946, Partidul Social Democrat Independent. A fost arestat de comuniști în 1948 și eliberat în 1956 (n. tr.).

Activitățile celor trei vechi partide făceau parte din consacratul joc politic. Cu flamuri și pancarte, drapele și pocnitori, muzică și discursuri, parade, mitinguri și proclamații, semănau cu o campanie prezidențială americană sau cu demodata propagandă electorală din Marea Britanie.

Aceste activități se bazau pe speranța că, în urma unor alegeri libere și corecte, se va constitui un „guvern al poporului, de către popor și pentru popor", dar nu au folosit la nimic. Comuniștii au luptat și i-au învins, nu cu măsuri democratice, ci cu acea putere dinamică și ciudată care se putea impune pe diverse căi sinistre. Metodele au variat, dar cel mai des folosită este foarte bine schițată în următoarea scenă la care a asistat unul dintre autorii cărții, în momentul în care se întorcea acasă din tura de noapte.

Era foarte târziu, iar casele de pe Strada Polonă erau învăluite în întuneric. Deodată, farurile a trei mașini au luminat strada. Mașinile s-au oprit, iar din ele au coborât repede niște bărbați în uniformă, care au izbit într-o poartă și au înconjurat o casă. Au bătut cu pistoalele în ușă. Curând, aceasta s-a deschis. S-au aprins luminile, bărbații au năvălit înăuntru, au târât afară un om și l-au aruncat într-o mașină. O femeie a alergat după ei, strigând:

— Lăsați-l să-și ia haina!

— Unde merge el, n-are nevoie de haină, a răspuns un glas morocănos.

Mașinile au plecat. Întunericul a cuprins din nou Strada Polonă.

Puterea răspunzătoare de asemenea scene este mai tare decât numărul voturilor din alegeri, iar până acum, niciun român nu a reușit să contrazică acest fapt.

Totuși, sursa acestei puteri nu se găsește în România, ci își are originea la Moscova. În 1943, când Cominternul

(Internaționala Comunistă) a intrat în clandestinitate, au fost menținute câteva grupuri naționale cu scopul de a se concentra într-un mod mai eficient asupra teritoriilor respective. Atât de bine este organizată această activitate, încât, dacă azi ar avea loc o revoluție în urma căreia Partidul Comunist ar ajunge la putere în orice țară a lumii, un cetățean al acelei țări instruit la Moscova ar fi pregătit să devină președinte sau prim-ministru.

Această situație s-a întâmplat în numeroase rânduri, printre care amintim:

– bulgarul Gheorghi Dimitrov[1] a fost membru al Cominternului și a ajuns prim-ministru al Bulgariei,

– cehoslovacul Klement Gottwald[2], membru al Cominternului, este prim-ministrul Cehoslovaciei,

– finlandezul Otto Kuusinen[3], membru al Cominternului, este președintele Republicii Sovietice Karelo-Finlandeze,

---

[1] Gheorghi Mihailovici Dimitrov (1882–1949), om politic bulgar. A fost unul dintre fondatorii Partidului Comunist Bulgar (1919). A îndeplinit funcțiile de secretar general al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste (1935–1943) și de secretar general al Partidului Comunist Bulgar (1948–1949). Între 1946 și 1949, a fost președinte al Consiliului de Miniștri al R.P. Bulgaria (n. tr.).

[2] Klement Gottwald (1896–1953), om politic cehoslovac. A îndeplinit funcțiile de secretar general (1929–1945) și de președinte (1945–1953) al Comitetului Central al Partidului Comunist din Cehoslovacia. A fost președinte al guvernului între 1946 și 1948 și șef al statului cehoslovac din 1948 până în 1953 (n. tr.).

[3] Otto Wilhelm „Wille" Kuusinen (1881–1964), militant comunist finlandez. A fost unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Finlanda (1918). A îndeplinit funcția de secretar al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste (1921–1939), iar între 1940 și 1956 a fost președinte al Sovietului Suprem al Republicii Socialiste Sovietice Karelo-Finlandeze. Ulterior, el a fost membru al Prezidiului și secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (1952–1953 și 1957–1964) (n. tr.).

– maghiarul Mátyás Rákosi[1], membru al Cominternului, este șeful comunist al Ungariei,

– francezul Maurice Thorez[2], membru al aceleiași organizații, a ajuns la un moment dat vicepremier ar Franței,

– italianul Palmiro Togliatti[3], membru și el al Cominternului, este strategul comunist al Italiei,

– Wilhelm Pieck[4], un exilat german în Comintern, s-a întors în Reich ca lider al comuniștilor.

Dacă, mâine, o țară și-ar declara atașamentul politic față de steagul roșu, dictatori similari, pregătiți la Moscova, ar fi pregătiți să preia puterea. Kremlinul acordă sprijin politic deplin în comitetele internaționale și ajută cu ceea ce este necesar suprimării opoziției interne.

---

[1] Mátyás Rákosi, născut Rosenfeld (1892–1971), om politic maghiar de origine evreiască. A fost secretar general al Partidului Comunist Ungar, apoi al Partidului Muncitoresc Maghiar. A îndeplinit funcția de prim-ministru în 1952–1953 (n. tr.).

[2] Maurice Thorez (1900–1964), om politic francez. A fost secretar general (1930–1964) și președinte (1964) al Comitetului Central al Partidului Comunist Francez. Între 1928 și 1943 a fost membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, iar între 1939 și 1943, membru al Prezidiului acestuia. A îndeplinit funcțiile de ministru al funcțiunii publice (1945–1947) și de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1946–1947) (n. tr.).

[3] Palmiro Togliatti (1893–1964), om politic italian. A fost secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Italian (1927–1934 și 1938–1964), membru al Prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste (1928–1943) și secretar al acesteia (1935–1943). A deținut mai multe portofolii ministeriale între 1944 și 1946 (n. tr.).

[4] Wilhelm Pieck (1876–1960), om politic german. În 1918, a contribuit la crearea Partidului Comunist din Germania, al cărui președinte a fost între 1935 și 1946. A activat ca membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste din 1928 până în 1943. Între 1949 și 1960 a îndeplinit funcția de președinte al Republicii Democrate Germane (n. tr.).

Planurile comuniștilor de cucerire a României erau îndrăznețe. Indiferența lor față de majoritate sau de pluralitate este dovedită de faptul că existau circa 2 000 de comuniști atunci când Partidul Național Țărănesc număra milioane de membri, iar Partidul Național Liberal avea sute de mii.

Prima mișcare a comuniștilor a fost să permită ieșirea din clandestinitate a unei coloane a cincea și, călăuziți de organizatori instruiți, să contribuie la mobilizarea rapidă a Gărzilor Roșii. Membrii acestora au format prima linie a terorismului împotriva adversarilor politici. Ei au inspirat teamă opoziției până în momentul când a putut fi organizat un partid politic mai puternic.

Pentru a doua și cea mai importantă mișcare, și anume organizarea unui partid comunist, Moscova și-a trimis oamenii săi cei mai devotați. Cu activitatea generală de organizare politică din Capitală se ocupa dna Ana Pauker, iar cu agitația din zonele nordice, care aveau o însemnată populație străină, László Luka[1]. Datorită capacității ei administrative, planificării eficiente și neimplicării directe în actul guvernării, dna Pauker a devenit repede cel mai puternic păpușar din România. După ce comunismul a fost ferm instaurat, ea a lăsat deoparte orice reținere și, cu aprobarea Moscovei, a devenit ministru de externe.

Corespondenții de presă străini îi ziceau dnei Pauker fie „Passionaria", fie „bunica revoluției comuniste din România",

[1] László Luka, numele din naștere al lui Vasile Luca (1898–1963), om politic român de origine maghiară. A deținut funcții importante în Partidul Comunist și în guvern (vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de finanțe între 1947 și 1952). Împreună cu alți lideri comuniști (Ana Pauker și Teohari Georgescu), a fost învinuit de „deviaționism de dreapta" și de „activități antipartinice", exclus din partid, arestat (1952) și condamnat la moarte. Ulterior, pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață și a murit în închisoarea de la Aiud (n. tr.).

dar asemenea comparații nu se justifică decât pe jumătate. Dna Pauker, pe care am văzut-o adeseori, nu este nicidecum o figură romantică sau eroică, ci este o femeie la vreo 55 de ani, îndesată, cu păr alb care încununa o față banală, mereu crispată și palidă din cauza tensiunii nervoase. Nu este un orator înfocat sau un luptător pe baricade care are darul de a inspira mulțimea, dar știe să ducă la îndeplinire ordinele date de Moscova. Mai mult, ea știe și cum să se poarte ca să-i fie îndeplinite propriile ei ordine. Această fidelitate neabătută față de partid și supunerea oarbă de care dă dovadă sunt ceea ce vrea Moscova.

Ana Pauker a învățat din proprie experiență. Ca refugiată poloneză de origine evreiască[1], ea și-a petrecut primii ani ai tinereții în mohorâtul oraș industrial Bacău, unde a fost învățătoare și a predat copiilor rahitici ai muncitorilor din fabrici pentru un salariu de mizerie. Poate nivelul de trai înspăimântător al proletariatului dintr-un oraș muncitoresc de provincie sau poate propria existență mizerabilă a făcut-o să se revolte și să se orienteze spre comunism ca spre un panaceu. Știa puține lucruri despre Marx și Engels și nu avea niciun program constructiv de reforme sociale. Era o persoană nemulțumită, pornită pe mizeria dimprejurul ei. În acele zile, Siguranța îi trata cu asprime pe asemenea revoluționari, iar Ana a plecat la timp, în 1925, când a trecut Nistrul în Uniunea Sovietică, acolo unde ideile ei politice deveniseră realitate sub conducerea lui Lenin și a lui Stalin. În URSS, ea s-a alăturat exilaților români care conlucrau la cucerirea țării lor de către comuniști. A fost în Elveția și la New York, întorcându-se în România ca agent clandestin. Fiind mai degrabă ostilă decât inteligentă și mai degrabă agresivă decât șmecheră, a intrat în conflict cu legea, iar Siguranța a băgat-o

[1] Ana Pauker (1893–1960) s-a născut la Codăești, județul Vaslui (n. tr.).

la pușcărie. Pe atunci era cetățean sovietic și se spune că s-a tras asupra ei în timp ce se împotrivea arestării sau încerca să fugă. Aceasta era metoda prin care Siguranța scăpa țara de complotiști și scutea instanțele de deranjul proceselor și al condamnărilor. O altă versiune a acestei povești este aceea că propriii ei tovarăși au tras de aproape asupra ei în tentativa de a împiedica Siguranța să o facă să vorbească sub tortură. Totuși, brațul lung și răzbunător al Uniunii Sovietice a ajuns în România. Ana a fost scăpată de 10 ani de pușcărie, după ce executase mai mult un an, iar împreună cu alți deținuți, ea a fost predată în schimbul unor români întemnițați de sovietici, după care s-a întors la treburile ei la Moscova.

În toți acești ani, dna Pauker a fost o persoană obscură. Se știau ori se remarcau puține lucruri cu privire la viața ei amoroasă ori la cea de familie. A fost măritată cu un medic german de origine evreiască[1] și au avut împreună trei copii. Circulă niște zvonuri urâte cum că acest bărbat ar fi fost ucis în Rusia. Viața politică a Anei Pauker era mai importantă decât viața ei personală, loialitatea față de partid era mai puternică decât legăturile de familie, iar comunismul era stăpân pe inima ei. Cândva, îi altoise pe școlarii neascultători, iar acum, ea era biciul Partidului Comunist din România.

Stalin era mulțumit de activitatea acestei credincioase privilegiate, iar dacă situația nenorocită în care se aflase ea însăși în trecut a împins-o la revoltă, după aceea, ea a avut parte de un dublu succes. Astfel, fosta învățătoare, agitatoare, refugiată și deținută maltratată locuiește acum într-un frumos apartament, organizează ceaiuri, poartă creații aduse de la Paris de

[1] Ana Pauker nu a fost căsătorită cu un medic german, ci cu Marcel Pauker, fruntaș comunist dintr-o familie evreiască înstărită din România, proprietară de ziare, care a intrat în dizgrația lui Stalin și a fost executat (n. red.).

piloți militari români, merge țanțoș pe tocuri înalte, înfășurată în blănuri scumpe, și circulă în mașini blindate, dintre care una, un splendid Horch cu ornamentații de argint, fusese cândva mașina personală a baronesei von Killinger.

Prima și cea mai importantă misiune a Anei Pauker a fost să ajute Partidul Comunist să pună stăpânire pe poliție și pe forțele armate. Făcând diverse manevre pentru a obține controlul asupra acestora, ea și colaboratorii ei s-au dovedit a fi mai șireți decât liderii celorlalte partide, alăturându-se cu modestie primei coaliții de guvernare. Acest lucru a fost privit de partidele mai vechi drept fiind un semn al unității naționale, dar adevăratul scop cu care comuniștii au intrat în guvern a fost acela de a pune mâna mai ușor pe Ministerul de Interne. Acesta era singurul portofoliu pe care erau nerăbdători să-l obțină și, la momentul potrivit, l-au obținut.

Cetățenii țărilor democratice s-ar putea întreba de ce ar trebui să-i intereseze pe comuniști, în mod special, Ministerul de Interne. În Statele Unite ale Americii, Departamentul de Interne a fost creat încă din 1849 și avea în subordine instituții precum Administrația Domeniului Public, Serviciul Parcurilor Naționale, Biroul Afacerilor Indiene, Serviciul Prospecțiunilor Geologice și ospiciile din Districtul Columbia. A fost nevoie de un om ca Harold Ickes și ca petrolul să capete importanța din secolul XX pentru ca acest departament să folosească la ceva. În țările europene, Ministerul de Interne îndeplinește diverse îndatoriri, iar cea mai importantă funcție a sa este să țină sub control forțele de poliție, la fel cum era și în România.

Ce putere ar avea un secretar american al Internelor dacă acei 16 000 de polițiști din New York City, miile și miile de polițiști din celelalte orașe americane, polițiștii din toate statele uniunii, forțele de ordine, șerifii și nenumăratele ajutoare de

șerif, precum și toți detectivii și Biroul Federal de Investigații s-ar afla sub comanda sa directă? Ar controla o forță mai mare și mai puternică decât Armata și Marina Militară a Statelor Unite ale Americii pe timp de pace. Atât de mare era puterea unui ministru de interne în România și așa se explică de ce comuniștii năzuiau la aceasta. După ce au obținut-o, s-au mișcat repede.

1 400 de oameni bine pregătiți și experimentați au fost dați afară într-o singură zi din Poliția Bucureștiului. Numai 40 de experți absolut indispensabili au rămas la birourile lor sau au fost nevoiți să rămână pentru a coordona activitățile unor noi forțe de poliție. Gărzile Roșii au fost luate din stradă și puse să depună jurământul drept polițiști. Echipe mobile dotate cu mitraliere, alcătuite din gangsteri și răpitori, au fost înzestrate cu mașini de poliție ori cu automobile personale pentru a putea executa atacuri prin surprindere la întrunirile politice. Au fost înființate departamente speciale care să spioneze misiunile americană și britanică, precum și viața personală a membrilor acestora. Personalul centrului de interceptare a convorbirilor telefonice a fost mărit de cinci ori. Cenzura corespondenței interne și externe s-a intensificat în așa măsură, încât activitatea poștei aproape că s-a blocat, scrisorile expediate local ajungând la destinație după trei săptămâni. Au fost create birouri de investigații speciale care să-i terorizeze pe membrii burgheziei.

Când a fost reorganizat aparatul central al Poliției și al Siguranței Statului, s-a acordat o mare atenție secțiilor din fiecare circumscripție teritorială. Pe lângă fiecare secție de poliție a fost atașat câte un observator comunist care să urmărească toate activitățile. După două săptămâni, ei au raportat că șefii nu corespund. Aceștia au fost dați afară, iar observatorii le-au luat uniformele.

În semn de respect pentru rege, portretele lui Mihai I și ale reginei-mamă Elena împodobiseră pereții altfel goi ai birourilor Prefecturii și ai încăperilor secțiilor de poliție și ale posturilor jandarmeriei din toată țara. Imaginile au fost scoase, dar ramele au fost păstrate, iar în locul celor doi au apărut portretele generalisimului Stalin. Unul se găsea în biroul șefului Oficiului de Evidență a Străinilor, acolo unde am fost adeseori. Generalisimul era înfățișat într-o stare de bună dispoziție, cu un zâmbet à la Mona Lisa pe sub mustața lui groasă. Majoritatea ramelor portretelor regale fuseseră împodobite cu coroane, astfel că, acum, chipul lui Stalin zâmbea de pe pereți, iar deasupra lui se afla coroana României.

Pentru a caracteriza personalul acestor noi forțe polițienești, ajunge să spunem că a trebuit înființată la Prefectură o școală specială destinată instruirii noilor polițiști, recrutați din rândurile Partidului Comunist și ale Gărzilor Roșii, care nu știau să citească și să scrie. Pentru a defini etica noilor forțe polițienești, putem spune că a fost organizat un departament special de distribuție, care se îngrijea ca școlarii, liceenii și studenții să fie răsplătiți cu haine și rații de alimente dacă dădeau informații despre atitudinea politică a părinților, profesorilor, prietenilor și colegilor lor.

După ce au pus mâna bine pe toată poliția, comuniștii și-au îndreptat atenția spre armată. La această acțiune, care făcea și ea parte din planurile sovieticilor, Moscova a contribuit în mod direct.

Rușii internaseră mii și mii de prizonieri de război în lagăre speciale cu scopul de a le inocula comunismul. Lecturile recomandate, studiile, prelegerile, filmele și examinările formau partea mintală a acestui proces. Apoi, instructori sovietici tenace alcătuiau din acești convertiți unități perfecte ale Armatei

Roșii, special echipate și instruite pentru luptele de stradă și pentru suprimarea revoltelor.

Într-un moment ales cu mare grijă, vreo 40 000 de români s-au întors acasă, dar nu ca niște foști prizonieri de război, ci ca o armată complet echipată. Lucru curios, acestei armate i s-a spus „Divizia Tudor Vladimirescu", după unul dintre eroii revoluționari ai României. Acest Tudor Vladimirescu se răsculase împotriva asupririi străine, iar lupta lui contribuise la limitarea autorității exercitate de turci asupra Principatelor Române. Și apelativul de „divizie" era înșelător, căci nu era vorba despre o divizie, ci despre o armată specială[1].

Ofițerii din „Tudor Vladimirescu" au ajuns în Marele Stat Major și i-au dat afară pe ofițerii necomuniști. Înarmați cu automate rusești, soldații din „Tudor Vladimirescu" au fost puși de pază în toate clădirile publice, situație care a însemnat, de fapt, ocuparea acelor clădiri de către trupele comuniste, în timp ce alții au servit drept gărzi de corp pentru liderii comuniști. Mai mult, oamenii din „Tudor Vladimirescu" i-au înlocuit pe jandarmii din sate și cătune și au preluat activitatea de pază a frontierelor, iar unele unități au luptat împotriva maghiarilor și a germanilor. În timp ce unitățile armatei regulate erau decimate sau demobilizate, cei din „Tudor Vladimirescu" le ocupau garnizoanele, cazărmile și posturile, astfel că, în scurt timp, ei controlau întreaga armată, marina și aviația militară. Erau mercenarii expansiunii și cuceririi comuniste.

Deținând controlul total asupra forțelor armate, Ana Pauker, László Luka și colaboratorii lor nu mai erau vulnerabili și puteau începe să își lichideze adversarii și să distrugă speranța democrației.

---

[1] În realitate, Divizia „Tudor Vladimirescu" avea efectivele obișnuite ale unei divizii sovietice. Confuzia autorilor privind efectivele exagerate ale acesteia ar putea veni de la faptul că a existat și a doua divizie creată din prizonierii români în URSS, numită „Horea, Cloșca și Crișan" (n. red).

Capitolul 8

Americanii din București

Cei câțiva americani veniți cu avionul din Italia și de la Istanbul și primii sosiți dintre britanici erau ambasadori ai bunăvoinței, cu șanse mai mari de reușită decât orice altă misiune avută vreodată undeva. Românii i-au primit cu brațele deschise, iar mulțimile i-au salutat cu entuziasm.

Dacă reprezentanții Marii Britanii și ai Statelor Unite ale Americii care au semnat convenția de armistițiu dintre Moscova și București ar fi putut vedea demonstrațiile spontane ale unei națiuni care căuta călăuzirea Occidentului spre o existență democratică, probabil că s-ar fi gândit de două ori înainte de a își pune semnătura pe un document care îi reducea pe învingătorii americani și englezi la statutul de spectatori, în vreme ce sovieticii își însușeau toate puterile. În convenția de armistițiu, acest lucru era exprimat prin sintagma de rău augur „Comisia Aliată de Control al Armistițiului (Comisia Sovietică)".

Americanii au fost cazați la Hotelul Ambasador, iar ofițerii lor de rang înalt au fost primiți de regele Mihai, de Niculescu-Buzești – noul ministru de externe – și de oamenii politici care plănuiseră lovitura de stat în urma căreia fuseseră înlăturați cei doi Antonescu. Prima misiune a americanilor fusese să se îngrijească de cei circa 1 500 de aviatori americani și britanici care fuseseră doborâți și făcuți prizonieri

de război. Acum erau eliberați, iar holul hotelului și străzile alăturate erau pline de oameni bucuroși, pentru care războiul era ca și încheiat. În scurtă vreme, mai multe fete drăguțe se țineau după ei. Românii care făcuseră afaceri cu America înainte de război îi căutau pe ofițeri, sperând ca, prin intermediul lor, să își reia afacerile. Mulți dintre cei care aveau rude în Anglia sau în America voiau să le trimită scrisori, în timp ce speculanții, care cumpărau sau vindeau orice, îi asaltau pe americani în forță.

Americanii aveau nevoie de un cartier general, așa încât un tânăr român, locotenentul Nelu Valjean, i-a dus la vila lui Mitu Bragadiru din Aleea Modrogan. Dl Bragadiru era un mare magnat al berii, iar soția lui, Tanda, fusese prințesa Caradja. În casa lor, membrii celor câtorva grupuri de americani s-au reunit sub competenta conducere a locotenent-comandorului Frank Wisner, un avocat newyorkez care lucra acum la Departamentul de Stat, înființând ceea ce s-a numit „Unitatea Militară Americană". Unul dintre autori a fost membru al acelei „unități". Radiotransmisioniștii au fost puși la treabă, stabilindu-se legătura cu Italia și cu Turcia. În acest moment, trupele de șoc rusești, pline de răniți, treceau prin București și puneau mâna pe toate automobilele pe care le zăreau. Românii care aveau mașini veneau în goană în Aleea Modrogan și le ofereau americanilor în speranța că le vor căpăta înapoi. În câteva zile, grădina casei de acolo, păzită de soldați români, era un parc de automobile aglomerat. Americanii care au sosit din Italia la prânz au avut mașini personale până la căderea întunericului.

Americanii erau oameni care acționau repede. Câteva echipe s-au dus de urgență la birourile germane și au dat iama în ele. Birourile Luftwaffe, ale Schenker și Compania (o firmă de transport al cărei președinte, L. Kohlhammer, era șeful

organizației Partidului Nazist din România), ale Sicherheitsdienst și ale organizației Hitler Jugend[1] au furnizat literalmente tone de informații interesante. Gărzile Roșii devastaseră majoritatea acestor birouri, dar lăsaseră în urma lor documentele. Americanii au luat dosarele, gândindu-se să le dea rușilor ulterior tot ceea ce își doreau.

S-au stabilit contacte cu cartierul general al armatei ruse. Acesta a fost informat cu privire la prezența și la misiunea Unității Militare Americane, care, la vremea respectivă, era în primul rând aceea de a-i repatria pe prizonierii de război americani, de a-i găsi pe aviatorii care fuseseră doborâți, dar nu fuseseră prinși, și de a le da rușilor tot sprijinul cu putință. Deși rușii păreau a fi destul de politicoși și de prietenoși, o răceală anume era mereu prezentă.

De la bun început a existat o oarecare tensiune între ei și americani. Camioanele rusești care urmăreau traficul radio se învârteau de nenumărate ori în jurul cvartalului în care se afla vila Bragadiru, interceptând transmisiunile americanilor. Ciocniri frecvente aveau loc în plină stradă, iar rușii făceau eforturi să pună mâna pe mașinile „americane" și chiar se și trăgea cu arma în vehiculele respective. Un soldat rus a omorât un paznic român în fața sediului Unității Americane. Când au fost exprimate proteste, comandantul rus s-a scuzat, dar a explicat că-i era cu neputință să țină în frâu fiecare soldat și a sugerat ca americanii să-i împuște pe toți rușii beți care le cauzau probleme grave.

Din Italia veneau tot mai mulți americani. Se ducea vestea cu privire la traiul bun din București. Echipajele avioanelor care îi evacuau pe prizonierii de război spuneau în afară

[1] Tineretul Hitlerist era organizația de tineret a Partidului Nazist. A fost creată în 1922 (n. tr.).

basme despre mâncarea bună, fetele frumoase, prăvăliile cu mătăsuri, whisky-ul scoțian și țigările americane de dinainte de război, despre aparatele de fotografiat, fețele și șervetele de masă și bluzele brodate care se puteau procura practic fără bani. Poveștile erau atât de gogonate, încât puțini le credeau, dar atunci când s-au scos din țară saci plini cu aparate de fotografiat Contax și Leica, cu mătăsuri, bijuterii și alte obiecte de preț, fiecare ofițer și soldat care putea aranja acest lucru încerca să ajungă în România.

De la soldați simpli la colonei, musafirii nu prea aveau altceva mai bun de făcut decât să o țină în chefuri. În timpul războiului, nu se prea dansase, iar petrecerile și cluburile de noapte fuseseră interzise, dar acum se dădeau petreceri în fiecare seară, petreceri care țineau până în zori, unele dintre ele fiind liniștite, altele destrăbălate. Un lucru era foarte clar: rușii nu erau bineveniți la aceste petreceri, iar ei știau asta.

Totuși, și rușii își aflaseră noua lor libertate, astfel că și ei erau acolo ca să se bucure de ea. Magazinele erau prădate, femeile agresate, iar femei și bărbați deopotrivă erau lăsați fără bijuterii și fără haine. Tentați de viața plină de plăceri, rușii au început să dezerteze în număr mare. Potrivit afirmațiilor unui general rus, bun prieten cu unul dintre autori, la sfârșitul primei luni erau în România aproximativ 100 000 de dezertori ruși (prin comparație, Armata SUA a lăsat în urmă doar 10 982 de dezertori în toată Europa, potrivit cifrelor date publicității de USFET[1] la Frankfurt în 1946). Aceștia furau haine și acte de identitate românești, violau femei, jefuiau gospodării și apartamente sau rătăceau prin orașe.

[1] United States Forces European Theater (Forțele Armate ale SUA din Teatrul de Operații European) (n. tr.).

Cel care scrie aceste rânduri a fost martor la un incident caracteristic în momentul în care se tundea la o frizerie situată la subsolul Hotelului Ambasador. Trei soldați ruși au intrat și au început să ia toate briciurile, foarfecile, mașinile de tuns și alte unelte. Un maior rus era bărbierit pe scaunul alăturat și, plin de spumă pe față, le-a ordonat soldaților să înceteze jaful, dar aceștia pur și simplu l-au ignorat. Văzând că ordinul nu are niciun efect, le-a spus să aibă răbdare până termină el bărbieritul, după care puteau să-i ia bărbierului briciul.

Cu cât Bucureștiul devenea mai puțin sigur, cu atât mai simpatizați erau americanii. După ora stingerii, civilii nu mai puteau merge acasă între 8 seara și 6 dimineața dacă nu erau duși de americani cu mașinile „lor". Chiar și așa, cu toate că mașinile purtau în clar însemnele SUA, se trăgea adesea în ele. Una dintre mașinile noastre avea peste 40 de găuri de gloanțe în ea.

Și românii care aveau case și apartamente căutau protecția americanilor. Pentru a-i împiedica pe ruși sau pe comuniști să le confișteze locuințele, ei le „închiriau" unor americani care plăteau puțin sau nu plăteau deloc. Asta îi dădea dreptul proprietarului să pună la fereastră sau pe ușa din față o placardă cu drapelul american. Aceste „acte de protecție", cum li se spunea, anunțau în trei limbi, engleză, rusă și română: „Această proprietate este ocupată de personal al Unității Militare Americane din București și se află sub protecția acesteia".

Orice document oficial din România trebuia să poarte o ștampilă. Aceste placarde aveau una mult mai mare decât un dolar de argint[1], înfățișând un vultur american care ține un scut cu dungi. În jurul acestuia era scris: „Statele Unite ale

[1] Un dolar de argint are un diametru de 3,8–4 centimetri (n. tr.).

Americii, București". Era o copie a marelui sigiliu al SUA[1] și fusese făcută de unul dintre autori dintr-un mic dicționar.

De la Washington nu se primeau ordine, instrucțiuni sau recomandări, dar noi eram acolo și trebuia să trăim, trebuia să fim pragmatici. Prin urmare, am făcut placarde pentru a proteja atât propriile locuințe, cât și pe cele ale oamenilor care lucrau pentru noi.

Când a sosit Misiunea Britanică, care avea poate și mai puține lucruri decât noi, membrii ei au copiat textul placardei noastre, folosind propriul sigiliu și drapelul național. Ulterior, a venit generalul de brigadă Schuyler, care a copiat textul placardei, înlocuind cuvântul „Unitate" cu „Misiune". Legațiile străine – cea elvețiană, cea franceză și altele – au adoptat aceeași metodă, folosind placarde pentru protecția mașinilor și a locuințelor cetățenilor proprii.

Placardele noastre au fost luate în seamă de comuniștii ruși și români deopotrivă până când a slăbit influența britanică și cea americană. Atâta vreme cât ele au însemnat ceva, americanii și britanicii au beneficiat de cele mai bune spații locative. Mulți ofițeri au fost instalați în vile somptuoase, cum se întâmplă azi cu rușii.

Toate lucrurile astea li se păreau în regulă americanilor, iar la Bari, Foggia și Caserta se spuneau povești din ce în ce mai exagerate. Din Italia veneau tot mai mulți musafiri, iar numărul lor a început să afecteze, până la urmă, activitatea Unității Militare.

După trupele combatante rusești, de care s-a umplut la început orașul, a venit un alt fel de soldat rus, mai bine îmbrăcat,

[1] Unul dintre principalele simboluri naționale ale Statelor Unite ale Americii. Este întrebuințat pentru a autentifica anumite documente emise de guvernul federal. A fost folosit pentru prima oară în mod public în 1782 (n. tr.).

bine bărbierit și care părea a fi instruit nu pentru război, ci pentru altceva. Frecvența rafalelor de mitralieră, care se auziseră aproape neîncetat în fiecare noapte, a început să scadă. Erau văzuți tot mai mulți NKVD-iști.

Prizonierii de război fuseseră însă evacuați deja, în condițiile în care, dincolo de munți, vremea era adeseori rea, iar din Italia soseau mai puține avioane. Când totuși soseau, erau pline cu mulți colonei. Epoca vizitelor efectuate de ofițerii superiori a culminat cu sosirea generalului-locotenent Ira Eaker[1], a doi sau trei generali-maiori și a câtorva generali de brigadă. Vizita lor a făcut senzație, un batalion românesc fiind trimis în Aleea Modrogan și pus sub comanda unuia dintre autori spre a-i păzi pe generali.

Blândul și respectabilul general Eaker a produs o deosebită impresie. A fost primit de rege și onorat de reprezentanții noului guvern. Împreună cu însoțitorii săi, a fost dus la o expoziție oficială de obiecte de artă și articole de artizanat românești, multe dintre ele vechi de câteva secole. Numeroase lucruri le-au fost oferite în dar generalilor.

Vizita lor a avut un dublu rezultat: a întrerupt activitatea micii Unități Militare Americane și le-a dat românilor false speranțe că vor primi sprijin din partea americanilor. Mulți au întrebat când va sosi armata americană, căci se zvonea că aceasta debarcase la Constanța. Totuși, plecarea generalilor a marcat sfârșitul călătoriilor de plăcere în România, și doar câțiva rătăciți mai veneau cu îndatoriri temporare.

Misiunea asigurării sprijinului aerian pentru unitățile rusești și românești a continuat. Rușii spuneau ce le trebuie, iar dorințele lor erau transmise prin radio Forței a 15-a Aeriene

[1] Ira Clarence Eaker (1896–1987), general american, comandantul Forței a 8-a Aeriene a aviației militare a SUA în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (n. tr.).

din Italia, care răspundea cu generozitate. Multe avioane erau doborâte, dar supraviețuitorii erau aduși la București și trimiși înapoi în Italia, pe calea aerului, în câteva ore. Documentele capturate de la dușman erau evaluate, în timp ce listele cu agenți germani vândute de români erau verificate, depunându-se eforturi pentru neutralizarea acestora.

Contactele cu rușii se întețeau. Generalii ruși și subordonații lor erau invitați cu regularitate la vila din Aleea Modrogan, unde se bea votcă, whisky și se ținea toast după toast. Ofițerii americani și ruși făceau schimb de adrese sperând ca, după război, să se reîntâlnească. Cum nazismul și fascismul nu le mai stăteau în cale, și unii, și ceilalți erau siguri că prietenia dintre Rusia și America va dura. Rușii promiteau să vină în SUA, iar noi, că-i vom vizita în Rusia.

Bineînțeles, limba era mereu o piedică. Unii ruși vorbeau germana sau franceza, iar noi aveam interpreți care vorbeau româna, franceza și germana. Unul dintre aceștia din urmă era un sublocotenent chipeș pe nume Grișa. Fusese locotenent-colonel la 22 de ani într-o unitate de luptă a Armatei Roșii, dar, din motive politice, nu îi plăcuse colonelul care îi era superior și îl împușcase, omorându-l. Fiind comunist și având grad mare, nu i s-a întâmplat nimic în afară de faptul că fusese retrogradat la gradul de sublocotenent.

La una dintre ocaziile festive, americanii au hotărât că era momentul să aducă în discuție problema spionajului. I s-a explicat simpaticului general Burenin[1] că, deși nu făceau spionaj, americanii aveau totuși un serviciu de contraspionaj care culege multe informații despre agenții germani și că voiam să le punem la dispoziția rușilor.

[1] Vladimir Ivanovici Burenin (1896–1986) a fost general-maior al armatei sovietice în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar în perioada 1944–1946 a fost comandant al trupelor sovietice din București (n. red.).

Generalul Burenin și sublocotenentul acestuia, interpretul care își omorâse superiorul, au fost entuziasmați. Generalul i-a ordonat sublocotenentului să ia legătura prin telefon cu un colonel din NKVD și să aranjeze o întâlnire, care a fost fixată pentru a doua zi, la ora 12, în clădirea NKVD. S-au prezentat la această întâlnire trei americani, și anume locotenent-comandorul Frank Wisner, căpitanul George Bookbinder, care vorbea rusește, și autorul acestor rânduri. Cei trei au așteptat o oră, după care a venit un caporal care le-a explicat că ofițerul superior din NKVD a plecat și că el nu știe când se va întoarce. Le-a sugerat să vină într-o altă zi.

Nu au reușit să se întâlnească nici în alte rânduri și așa s-a întâmplat vreme de trei săptămâni. În cele din urmă, americanii s-au plâns de situație generalului Burenin, care era militar, nu membru al NKVD. Întâlnirea a avut loc într-o seară de duminică, la ora 9. Colonelul a fost bățos, dar amabil. I s-a explicat că americanii se află în România pentru a fi de ajutor și că informațiile pe care le strâng despre germani le sunt oferite în mod benevol rușilor. I-a fost înaintată o lungă listă de nume ale unor agenți și colaboratori germani. Aveau și rușii o listă pe care voiau să o verifice sau să o compare cu cea a americanilor? Nu, deocamdată nu aveau, poate mai târziu. Intenționau să țină legătura cu americanii, ceea ce nu s-a întâmplat. S-au făcut eforturi pentru a aranja alte întâlniri, dar în zadar. Aceasta a fost prima și ultima întâlnire oficială a grupului OSS[1] cu membri ai NKVD.

După vreo două luni, Unitatea Militară Americană a hotărât să se mute din vila lui Bragadiru din Aleea Modrogan. Pentru unii dintre noi, să mănânce, să muncească, să doarmă,

[1] Office of Strategic Services (Biroul de Servicii Strategice), agenția de informații a SUA în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (n. tr.).

să bea și să iubească nevestele altora sub un singur acoperiș în vreme ce soții și militarii se aflau în preajmă era deja prea mult.

Americanii au început să caute o clădire potrivită, dar asemenea clădiri nu erau ușor de găsit. Multe fuseseră distruse de bombardamente, în timp ce altele erau ocupate de ruși. Apoi, cineva a sugerat să luăm casa profesorului Mihai Antonescu, micul și energicul ex-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, vărul mareșalului Antonescu. Situată pe Strada Batiștei, în vechiul cartier de locuințe, era o casă splendidă, cu marmură și incrustații în lemn. Deși nu prea era potrivită pentru birouri, americanilor li s-a părut destul de bună și de elegantă pentru o agenție din România, așa că au luat-o.

Practic, casa era goală, dar bine păzită. Din cauza bombardamentelor, profesorul Antonescu se mutase cu tot cu mobilă într-un loc de la țară, împreună cu nevasta unui diplomat italian care își dăduse consimțământul.

La mansardă, Antonescu pusese la punct un complex sistem de apărare antiaeriană, acoperind podul cu 60 de centimetri de nisip și multe butoaie cu apă care, dacă ar fi căzut o bombă, s-ar fi răsturnat, împiedicând izbucnirea unui incendiu. Inspectând viitorul lor sediu, unii americani, inclusiv unul dintre autori, au ajuns la mansardă. Când unul dintre ei a dat cu piciorul la întâmplare în nisip, au sărit câteva piese de aur. Văzând asta, a mai lovit de câteva ori, și au apărut alte piese de aur. După ce au făcut rost de greble și de site, americanii s-au pus pe treabă. În nisip s-au găsit napoleoni, franci elvețieni și lingouri de aur în valoare de circa 12 milioane de dolari[1]. În urma cercetărilor efectuate, s-a constatat că majoritatea acestora fuseseră obținute de la evrei. Deși antisemitismul exista și în București, evreii erau relativ în siguranță și continuau să își

[1] Circa 188 de milioane de dolari la valoarea de astăzi (n. tr.).

practice meseriile, însă trebuiau să plătească impozite speciale în aur sau în valută.

Cele 12 milioane de dolari în aur îi ispiteau pe cei care le descoperiseră. Profesorul Antonescu se afla în mâinile rușilor și, potrivit tuturor informațiilor, era în acel moment la Moscova. Era practic o certitudine că nu se va mai întoarce niciodată, dar dacă se întorcea, probabil că era executat. Descoperirea acelei comori nu părea a contraveni legii și, în plus, nimeni nu știa de ea, dar americanii au strâns-o pe toată și au predat-o generalului Dombrovski[1], primarul de atunci al Bucureștiului.

Americanii au muncit cu sârg spre a își face ordine în noua lor casă. Zi de zi, mergeau la țară camioane mari care se întorceau cu mobilă de preț și alte lucruri ale lui „Ică" Antonescu. Erau icoane vechi de sute de ani, covoare orientale, candelabre de argint și de bronz și cutii uriașe pline cu corespondență diplomatică. O parte a acestei corespondențe consta în scrisori adresate de Hitler regelui Carol, în care Führerul explica foarte limpede că România nu avea altă variantă decât să se alăture Axei. Aceste documente originale se găsesc acum la Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii.

Printre lucrurile personale ale profesorului Antonescu se aflau peste 500 de costume, peste 300 de perechi de pantofi și poate 1 000 de cravate. Într-o ladă înaltă de 210 centimetri și cu baza de circa 0,45 m^2 se găsea parfum franțuzesc, Chanel No. 5, în sticle de 1 100 de mililitri.

În această ambianță luxoasă s-au mutat membrii Unității Militare Americane. La început, au fost foarte fericiți, dar în scurt timp au descoperit că în fiecare cameră erau trase

[1] Victor Dombrovski (1887–1969), general român de etnie polonă. A deținut funcția de primar general al Capitalei în două rânduri: septembrie 1938–septembrie 1940 și august 1944–iunie 1948 (n. tr.).

cabluri duble pentru microfoane ascunse, care se găseau în pereți și nu erau ușor de detectat. Soclurile pentru bec erau montate în așa fel încât o discuție putea fi înregistrată la sediul central al societății de electricitate, iar telefoanele erau interceptate. Aproape zilnic trebuiau verificate toate aceste lucruri. Astfel, din multe puncte de vedere, luxoasa casă a lui Mihai Antonescu se dovedea a fi nepotrivită pentru birourile americanilor.

Într-o zi, după ce s-au instalat în clădire ofițerii și soldații, din Italia a sosit un locotenent-colonel bătrâior. Acesta i-a anunțat că este ofițerul de informații al Misiunii Americane care trebuia să sosească în curând: un general de brigadă și un personal format din 50 de oameni trebuiau să vină cu avionul dintr-o zi în alta. Vestea i-a bucurat pe ofițerii de aviație și mica echipă a OSS care reprezentau sectorul american din România. Aceștia se distraseră cu ofițerii superiori ruși și încercaseră să se înțeleagă cu ei, dar nu le fusese ușor.

Locotenent-colonelul a devenit repede un personaj popular. Îi plăcea țuica, rachiul românesc de prune, și lua parte la toate petrecerile. Și-a ales ca reședință o vilă elegantă, la care a organizat el însuși multe petreceri. Totuși, el era, în același timp, un om muncitor și voia să știe în orice moment ce se întâmplă, el fiind ofițerul de informații. Reprezentanții OSS bănuiau că el comunica direct cu serviciul de informații militare și îi dădeau copii ale tuturor rapoartelor mai importante.

Printre ele se găsea un raport despre relațiile japonezilor cu un diplomat portughez. În aceeași săptămână, la o petrecere, locotenent-colonelul s-a întâlnit cu diplomatul respectiv și cu frumoasa lui soție, Manuel și Maria Louisa Roceta, care se află acum la Washington. Fermecătoare și frumoasă, era probabil cea mai râvnită, dar și cea mai inaccesibilă femeie din București. Nimic însă nu l-a descumpănit pe ofițer, căruia îi dădea ghes și

ţuica. Excelenţa Sa nu se arăta dispusă să-l asculte, dar în loc să se descurajeze, locotenent-colonelul s-a încăpăţânat şi a scos pe gură informaţii esenţiale din raportul privitor la japonezi, pe care le avea de la Siguranţă. Era una dintre ştirile picante care se colportau cel mai uşor în Bucureşti, iar autorul acestor rânduri a obţinut-o de la nu mai puţin de patru surse, cu toate că s-a dovedit a nu fi adevărată. Oricum, chiar dacă ar fi fost, tot nu s-ar fi putut face nimic, căci Portugalia nu era în război, iar diplomaţii ei erau pe deplin îndreptăţiţi să se asocieze cu oricine. Neplăcuta întâmplare era cât pe ce să provoace un „incident", dar problema s-a rezolvat într-un mod amical după ce au fost oferite scuzele de rigoare.

Britanicii au sosit cu o echipă provizorie condusă de un mareşal al aerului şi un amiral, căruia, în maniera specifică britanicilor, i s-a dat gradul temporar de căpitan, ca să nu fie mai mare decât şeful misiunii. Într-o lună, două, au fost trimişi în Iugoslavia şi în alte părţi, fiind înlocuiţi cu personal permanent. Acesta era condus de vicemareşalul aerului Stephenson, un cetăţean ferm, cu adevărat reprezentativ pentru gândirea şi bunele tradiţii britanice. Era un tip solid, căruia îi plăceau friptura de vită, whisky-ul, tutunul tare, weekendurile la ţară şi sportul. Le-a câştigat fără să vrea inima românilor. După el, venea generalul de brigadă Greer, care îi cunoştea pe ruşi şi le vorbea limba.

Acum, în timp ce locotenent-colonelul american era ocupat cu munca şi cu petrecerile, superiorul lui, generalul, şi-a făcut apariţia, neanunţat, într-o duminică dimineaţă. Nu era momentul cel mai potrivit, căci, la Bucureşti, dimineaţa zilei de duminică era rezervată, prin tradiţie, slujbei de la biserică sau odihnei de după obositoarele petreceri care, de obicei, începeau sâmbăta seara şi nu se terminau decât duminica la prânz. Generalul, bărbat cu înfăţişare distinsă, la vreo 40 şi ceva de

ani, avea ținuta unui militar și arăta întocmai ca unul care era îndreptățit să poarte stele de argint pe umeri. Avea peste 1,80 metri înălțime, era voinic și subțire, cu spatele drept și cu o atitudine demnă. Nu era greu să ți-l închipui la comanda unei unități de luptă de pe front, coordonând cu pricepere atacul principal al unei divizii într-un moment crucial al unei bătălii importante.

Generalul de brigadă Cortlandt Van Rensselaer Schuyler[1] venise într-un alt fel de misiune de luptă – reprezentarea intereselor americane împotriva planului rusesc și intrigii comuniste românești. La West Point[2] nu existaseră cărți și nu se făcuseră cursuri despre obiectul misiunii sale. La Școala de Ofițeri de Stat Major de la Fort Leavenworth, din statul Kansas, nu se făcea pregătire pentru așa ceva și nu existau cursuri de îndoctrinare menite să-l ajute pe un soldat să răzbească în labirintul intrigilor din politica și din economia Europei de Sud-Est, dar generalul Schuyler și-a dat toată silința și a făcut treabă bună. A fost singur cu o mână de oameni și cu ordinele lui. Omologul lui rus din Comisia de Control al Armistițiului, generalul Vinogradov[3], avea un milion de soldați în România și forțele revoluționare comuniste, dar generalul Schuyler avea

---

[1] Cortlandt Van Rensselaer Schuyler (1900–1993), general american, șef al Statului Major al Comandamentului Suprem al Puterilor Aliate din Europa între 1953 și 1959. În toamna anului 1944, a fost trimis la București ca reprezentant militar al SUA în Comisia Aliată de Control care supraveghea aplicarea convenției de armistițiu încheiate de guvernele aliate cu România (n. tr.).

[2] Localitate din statul New York în care își are sediul Academia Militară a Statelor Unite ale Americii (n. tr.).

[3] Vladislav Petrovici Vinogradov (1899–1962), general-locotenent sovietic. A fost vicepreședinte al Comisiei Aliate de Control din România până la 28 februarie 1945, când a fost înlocuit cu generalul-colonel Ivan Susaikov (n. tr.).

un aliat nevăzut: bunăvoința și cooperarea poporului român, care își pusese mari speranțe în americani ca eliberatori, campioni ai libertății și apărători ai democrației.

Jocul politic al marilor puteri avea să transforme aceste speranțe într-o amară dezamăgire.

Capitolul 9

Spionaj și contraspionaj

Autorii acestei cărți au redactat împreună peste 2 000 de rapoarte care au fost trimise la Washington membrilor Statului Major Interarme, Departamentului de Război, Biroului de Servicii Strategice și Departamentului de Stat, precum și la Londra, Ministerului de Externe și Ministerului de Război.

Cu puțină mândrie și datorită exclusiv agenților și colaboratorilor noștri, putem spune că informațiile obținute de ei cu privire la serviciul rus de informații a determinat reorganizarea și schimbarea denumirii acestuia din NKVD în MVD[1]. Aceasta s-a întâmplat după ce agenții sovietici au reușit să pătrundă în sediul Misiunii Americane de la București și să o șteargă cu o valiză diplomatică. Pentru cei care trebuie să rămână încă în anonimat și cu care am pierdut parțial legătura, vrem să adăugăm că au făcut treabă bună, cu nu mai puțin de 88% dintre informațiile cuprinse în primul studiu al Departamentului de Război despre serviciul rus de informații fiind obținute din rapoartele lor. La vremea respectivă, ne-am îndoit că erau toate autentice, dar confirmarea a venit ulterior,

---

[1] *Narodnîi Komissariat Vnutrennih Del* (Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne) sau NKVD s-a transformat în *Ministerstvo Vnutrennih Del* (Ministerul Afacerilor Interne) sau MVD în martie 1946 (n. tr.).

din documente ruseşti „obţinute" de la Viena, din Coreea şi de la Stockholm.

Serviciul de Informaţii al Armatei Române a fost foarte cooperant – devenind şi mai cooperant pe măsură ce ruşii au exercitat o presiune tot mai mare – şi le-a oferit americanilor toate dosarele pe care le aveau despre Rusia. Acestea conţineau probabil cele mai bune informaţii care existau despre sovietici în toată Europa, cu excepţia Germaniei, mergând în urmă în timp până la Primul Război Mondial. Dacă acestea erau rodul muncii mai multor departamente ale serviciului, secretele cele mai importante erau obţinute în mare măsură de un singur om şi de agenţii pe care îi coordona. Experţii care îi cunosc activitatea îl consideră cel mai mare spion care a lucrat vreodată pentru România. Avea peste 200 de agenţi activi în Rusia, atât înainte de război, cât în timpul acestuia, şi nu exista loc în această întinsă ţară, inclusiv bine păziţii Urali[1], în care ei să nu fi pătruns. Avea oamenii lui în Wilhelmstrasse şi pe Quai d'Orsay. Francezii, care nu sunt tocmai nişte moralişti, au fost mereu atenţi la comportamentul familiei regale române. În timpul Primului Război Mondial, generalul Pau[2] alcătuise un raport nimicitor despre escapadele membrilor acesteia, iar la sfârşitul anilor '30, regele Carol al II-lea a fost aspru criticat de francezi. La un moment dat, regele Carol a vrut să vadă unul dintre aceste rapoarte strict confidenţiale. Toţi agenţii săi politici i-au spus că era cu neputinţă. Totuşi, marele spion a cerut

[1] În partea orientală a Munţilor Ural au fost evacuate cele mai multe întreprinderi industriale din Rusia Europeană şi Ucraina după ce Germania nazistă a invadat URSS în iunie 1941 (n. tr.).

[2] Paul Marie César Gérald Pau (1848–1932), general francez. În timpul Primului Război Mondial, din noiembrie 1915 până spre sfârşitul conflagraţiei, a comandat Misiunea Militară Franceză de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Ruse (n. tr.).

o învoire de patru zile, suficientă ca să ajungă cu Orient Express la Paris și să se întoarcă. După patru zile, el i-a înmânat regelui documentul original, sugerându-i: „Poate că Majestatea Voastră dorește să-i fie fotografiat, dar trebuie lucrat repede, fiindcă documentul ăsta trebuie să fie înapoi în dosarul original poimâine".

Acest om a lucrat numai pentru România, niciodată pentru un alt stat. Deși s-a retras la o fermă izolată de la munte, i a îngăduit unuia dintre autori să împărtășească o parte din experiența și cunoștințele sale.

Au fost numeroase încercări, unele la nivel înalt, altele mai puțin importante, de penetrare a misiunilor americană și britanică, fiind necesar să se apeleze, pentru siguranță și protecție, la agenți. Investigațiile făcute au dovedit că aceste acțiuni au fost de inspirație comunistă sau rusească, nu germană. Rușii se pricepeau la tot felul de șmecherii. De fapt, NKVD ne-a tras pe sfoară la un moment dat, permițându-i unui notoriu spion german, aflat în captivitate, să își cumpere libertatea. Lucru curios, acest spion ne-a informat ulterior că, în vreme ce trupele noastre erau angajate într-o luptă disperată cu naziștii în puternica ofensivă a acestora din Ardeni[1], rușii lăsaseră să scape două divizii germane încercuite.

Primele suspiciuni legate de aceste dezvăluiri au apărut în momentul în care, într-o dimineață de septembrie a anului 1944, locotenentul Shelby Thames din Marina Militară a SUA i a înmânat unuia dintre autori o scrisoare. Era adresată unui important om de afaceri din Istanbul, al cărui nume nu îl pot dezvălui nici acum din cauza unor acțiuni de spionaj care se desfășoară în Orientul Mijlociu. Îi vom zice Reșid Ali Bei.

---

[1] Ofensiva din Ardeni a armatei germane a avut loc între 16 decembrie 1944 și 25 ianuarie 1945 cu scopul de a se recuceri portul belgian Anvers (n. tr.).

Aceasta a fost numai una dintre cele poate o sută de scrisori aduse în acea dimineață de un corespondent al unei publicații americane. Deși era interzis de regulamentele armatei, traficul poștal în scop personal era destul de intens din cauza lipsei canalelor obișnuite. Ofițeri și gazetari deopotrivă duceau scrisori pentru prieteni, iar asemenea servicii erau adesea mai folositoare decât banii când trebuiau obținute informații. Autorul și-a dat seama de asta, dar, din motive de siguranță, a cerut ca toată corespondența personală să fie cenzurată de locotenentul Thames, care, în plus, putea astfel să verifice activitățile anumitor persoane.

Scrisoarea adresată lui Reșid Ali era scrisă în engleză și, la prima vedere, părea cât se poate de obișnuită. În ea se exprima speranța că, din moment ce ostilitățile se încheiaseră, se vor putea relua afacerile dintre România și Turcia. Era semnată de un anume Charlie. Deși inofensivă, scrisoarea avea ceva ciudat. Scrisul nu era al unui american, iar exprimarea era greoaie.

În urma unei investigații de rutină, s-a aflat că scrisoarea îi fusese dată locotenentului Thames de un membru civil al OSS, Frank Stevens, stabilit de multă vreme în România, care o primise la rândul lui de la un fost elev al său care devenise agent al Siguranței. Firul se oprea la acesta. S-a trimis o telegramă obișnuită maiorului John H. Maxson, pe atunci șeful contraspionajului de la Istanbul. Ce se știa despre Reșid Ali și conexiunile lui din România? Răspunsul cifrat a fost prompt: „Reșid Ali a avut contacte printre germani. Colaboratorul lui, Konrad Schaefer, a părăsit Turcia în aprilie anul acesta".

Autorul bănuia că Schaefer și Charlie erau una și aceeași persoană, dar nu avea nicio dovadă.

Un anchetator a luat legătura cu Biroul pentru Străini de la sediul poliției, unde erau luați în evidență toți străinii.

Din dosarul lui Konrad Schaefer a putut afla că acesta călătorise cu pașaport german și stătuse deseori în București mai multă vreme. Împreună cu tatăl său și cu un partener elvețian, obținuse controlul asupra unei firme rentabile de import-export aflate în proprietatea unui evreu, care fusese obligat să renunțe la ea din cauza legislației antievreiești. Această firmă, folosind drept paravan exportul de cereale, a început să aducă arme în România și să scoată de aici pradă de război luată din Rusia. Când România s-a despărțit de Germania, Konrad s-a refugiat la Legația Germană. Ca membru al Abwehr (serviciul de informații al Armatei Germane), se afla sub comandă militară. Cu buzunarele pline de aur, el a fost trimis să străpungă inelul de fier din jurul Capitalei și să ia legătura cu unitățile germane care se luptau să pătrundă în București. Nu a reușit și s-a întors, neștiind că fusese urmărit de alți agenți ai Abwehr, care avuseseră ordin să tragă dacă încerca să fugă cu aurul. Eșecul lui i-a dezamăgit pe mulți reprezentanți disperați ai naziștilor, împreună cu care Konrad a fost arestat și internat în azilul „Elena Doamna".

Naziștii internați, majoritatea oameni mărunți – căci cei importanți fuseseră duși în Rusia – introduseseră clandestin mult aur, mulți dolari și alte lucruri de valoare în „lagărul" lor. Cum supraveghetorii erau funcționari români prost plătiți, iar paznicii, soldații înfometați, acești bani erau folosiți în beneficiul ambelor părți. Românii îi exploatau cu mult nesaț pe cei pe care îi păzeau, iar prizonierii plăteau din plin pentru alimente, vin și țigări sau pentru permisiunea de a părăsi lagărul cel puțin o după-amiază. Dacă aceste ieșiri în libertate trebuiau ascunse, era emis un certificat medical în care se faptul că prizonierul avea nevoie de tratament stomatologic sau de consult medical.

Câțiva asemenea „pacienți" nu s-au mai întors niciodată, căci, în timpul spitalizării, reușiseră să își aranjeze fuga, iar unul dintre ei era Konrad. Informația cu privire la dispariția lui a provocat îngrijorarea americanilor, omul fiind considerat un agent periculos.

A doua zi după moartea președintelui Roosevelt, mii de români au dat năvală la sediul Misiunii Americane pentru a semna în „Cartea de aur". Românii obișnuiesc să aibă o asemenea carte cu semnături atunci când un rege sau cineva foarte important își sărbătorește ziua de naștere sau moare. Astfel, pe o masă a fost pus un registru vechi, iar mii de români, de la cei mai însemnați până la cei mai umili, s-au așezat în mod solemn la coadă, așteptând, înlăcrimați, să își pună semnătura.

Chiar în această zi, unul dintre semnatari a lăsat la recepție o scrisoare adresată autorului acestor rânduri. Scrisul îi aparținea lui „Charlie", cale care îi scrisese lui Reșid Ali Bei. Scrisoarea suna astfel:

> Stimate domn,
>
> Deși eu, mereu m-am aflat în cealaltă tabără, lucrând pentru Germania, vreau să-mi exprim cele mai profunde regrete pentru moartea marelui dumneavoastră președinte, dl Roosevelt. Știu că este o mare pierdere pentru țara dumneavoastră și, cred eu, pentru lume. Eu însumi cred că, în acest război m-am aflat de partea cui nu trebuia și aș dori lucrurile să îndrept. Sunt om foarte bolnav și încerc să-mi revin după o grea operație. Mi-ați face cinstea să mă vizitați? Mie îmi este imposibil să vă vizitez. Am lucruri foarte importante vorbit cu dumneavoastră.
>
> Cu respect,
> Konrad Schaefer

În scrisoare era trecută adresa unui foarte cunoscut spital particular, iar destinatarului i se cerea să intre, neanunțat, pe poarta grădinii din spate și să se ducă la camera 27 de la primul etaj.

Deși autorul rândurilor de față era neîncrezător, un telefon i a confirmat faptul că Schaefer era internat la acel spital, unde ocupa camera 27. Așa că l-a trimis pe Irving Henry, unul dintre asistenții lui civili de încredere, să discute cu Schaefer.

După prima întâlnire, s-au aflat puține lucruri. În raportul lui Henry se spuneau următoarele:

> L-am găsit pe Konrad Schaefer singur, în camera 27. Nu s-a putut ridica din pat în momentul în care am intrat. Este palid și slab din cauza unei operații la rinichi. A fost atât de nervos, încât mi-a fost aproape cu neputință să discut cu el. Se temea că-i putem crea probleme. A repetat că vrea să facă dezvăluiri importante, dar n-a fost în stare să spună mai multe. I-am spus să-și adune gândurile și că mă voi întoarce peste trei zile. Asta a părut a-l mulțumi. Doctorul de gardă a confirmat că K. S. nu se va putea mișca șapte zile.

La a doua întâlnire, Konrad a fost oarecum mai liniștit și a vorbit liber. Înarmat cu zeci de întrebări despre România, Turcia, Balcani și organizațiile lăsate în urmă de germani, Henry s a năpustit asupra lui. Konrad a luat notițe și a promis că va dactilografia răspunsurile la toate întrebările cu ajutorul unei mașini de scris portabile de producție elvețiană pe care o avea la el. Asta a și făcut, descoperindu-se că informațiile lui corespundeau celor obținute în trecut de americani și britanici, dar erau mai amănunțite.

Apropiindu-se de 40 de ani, Konrad se născuse în Levant din părinți germani. Tatăl lui, om de afaceri din Hamburg, își păstrase cetățenia germană, deși familia a continuat

să locuiască în Orientul Mijlociu. Când a izbucnit războiul, lui Konrad i-a revenit neplăcuta îndatorire de a se înrola în armata lui Hitler. Ca mulți alții, a semnat pentru Abwehr, care, la vremea respectivă, nu avea nicio legătură cu Gestapoul lui Himmler.

Konrad cunoștea Turcia și limba turcă. A manifestat o deosebită înclinație pentru ceea ce făcea. Când germanii s-au văzut nevoiți până la urmă să se retragă din Turcia, el și un alt german au primit sarcina de a furniza aparate de telegrafie fără fir pentru organizația pe care germanii sperau s-o lase în urmă.

Cei doi s-au achitat cu iscusință de sarcină datorită ajutorului primit – fără ca ei să știe – de la ambasada britanică din Istanbul, nu prin intermediul angajaților britanici, ci prin intermediul câtorva angajați locali. Vreme de doi ani, o fată bătuse la mașină pentru Konrad copii ale telegramelor. Acesta a spus că ambasada a fost o țintă ușoară. Scara principală din marmură, ușor de ținut sub observație, era închisă cu un cordon cea mai mare parte a timpului din cauză că nevasta ambasadorului britanic credea că angajații și persoanele de condiție modestă trebuiau să folosească scara din spate.

Astfel, angajații și majoritatea vizitatorilor treceau printr-un labirint de scări înguste, pasaje și holuri întunecate, unde documentele puteau fi schimbate sau furate cu ușurință.

Când germanii s-au retras în sfârșit din Turcia, aparatele de radiotelegrafie erau bine ascunse. Britanicii, americanii și turcii știau de existența lor, dar nu le-au putut găsi. În cele din urmă, turcii au arestat un tânăr italian pe nume Pierro, bănuit a fi colaborator al germanilor.

Pierro a fost interogat timp de câteva ore de poliția secretă turcă, dar degeaba. Apoi, a fost bătut în răstimpuri și ținut treaz 48 de ore, dar tot nu a vrut să vorbească. La urmă,

turcii i-au legat picioarele de niște stâlpi și, timp de peste 10 ore, l-au lovit cu bâta peste tălpi. Pierro țipa, gemea și leșina, apoi era readus în simțiri și bătut din nou, dar tot nu a mărturisit nimic.

Adevărați maeștri în ale torturii, turcii l-au făcut să își revină și l-au legat bine de un scaun. A fost ras în vârful capului și i s-a pus o ceașcă de ceai, care a fost prinsă cu bandă adezivă. Sub ceașcă, pe pielea proaspăt rasă, i-a fost așezat un păduche.

După 12 ore, un mic păduche și, probabil, câteva odrasle de-ale lui au reușit să facă ceea ce nu se reușise cu bătaia. Pierro nu a mai răbdat tortura și le-a cerut turcilor să ia păduchele că le va spune tot ce știa. Aceștia au făcut ce li s-a cerut. Tânărul a mărturisit că, prin intermediul unor angajați turci de la ambasada britanică, aparatele de radiotelegrafie fuseseră puse sub altarele unor biserici italiene.

Din acea clipă, germanii nu au mai auzit de organizația lăsată de ei în urmă.

Schaefer a povestit aceste lucruri și altele pe mai multe pagini dactilografiate, multe având legătură cu fapte deja cunoscute. Atunci, autorul a hotărât să-l viziteze și s-a dus la spital cu mașina împreună cu dl Henry.

Schaefer a părut a fi neliniștit la vederea unei uniforme americane și a unui pistol de calibrul .45, dar și-a venit în fire și a spus cu sinceritate ce avea de spus.

— Probabil că v-ați întrebat, a început el, de ce am fost atât de nerăbdător să vă văd și de ce am scris ceea ce am scris cu atâta lejeritate. Pe vremea când eram în Turcia, barca mea cu vele și cea a dumneavoastră erau acostate una lângă alta. Vă vedeam adesea, îmi făcusem o idee despre ocupația dumneavoastră și mi-am dat seama că voi, americanii, știați cu ce mă ocupam eu. Vreau să mă întorc în Turcia și să încep o viață

normală. Europa este terminată pentru o lungă perioadă de acum înainte. Știu că nu mă pot întoarce dacă nu mă împac cu voi și cu britanicii. Potrivit tuturor regulilor războiului, ar trebui să mă arestați pentru activitățile desfășurate în calitate de agent al Abwehr. Însă, în condițiile actuale din România, numai românii și rușii pot face asta. Pe români i-am plătit, ceea ce a fost ușor. Cu rușii, deși a fost ceva mai greu, s-a aranjat. Logodnica mea este românca și vrea să vină cu mine. A contactat un maior rus, ofițer de legătură la Misiunea Americană. La început, acesta a refuzat să intervină, dar până la urmă i-a spus că poate aranja totul. I-a cerut în schimb un milion de lei. După ce s-a făcut plata, aprobarea rușilor a întârziat să vină. Fata mea s-a tot dus la ei. În cele din urmă, maiorul i-a spus că a reușit să rezolve problema cu cei de la NKVD. Acum câteva zile, același maior a venit să mă vadă, însoțit de un colonel care răspundea de secția de pașapoarte a NKVD. Acesta a acceptat să semneze actele poloneze pe care le aveam. A trebuit să-i dau și lui un milion de lei, dar acum măcar am acte poloneze cu toate ștampilele necesare (i le-a arătat autorului). Vedeți dumneavoastră, tata s-a născut în acea parte a Germaniei Răsăritene care, după ultimul război, a intrat în componența noii Polonii. Cei născuți acolo puteau să aleagă între cetățenia poloneză și cea germană. De fapt, tata nu a trebuit să facă niciodată această alegere, fiindcă stătea la Hamburg și călătorea cu pașaport german, dar a păstrat certificatul original de naștere și alte acte eliberate de autoritățile acestui oraș, de acum, polonez. După ce a murit, le-am găsit și le-am dus la Comitetul Polonez de aici, cerându-le să-mi elibereze un act de identitate polonez. Mi-au acceptat cererea și mi-au dat un pașaport provizoriu. Nu m-a costat mult să determin poliția română să-mi accepte plângerea în care arătam că, fiindcă nu aveam

actele necesare, am fost arestat din greșeală ca cetățean german și, prin urmare, trebuia să fiu eliberat cu documente de identitate poloneze. Cum rușii mă aveau pe listele lor, a trebuit să-i fac să aprobe și să-mi semneze actele, ceea ce au și făcut. Asta este povestea mea și este adevărată. Acum, vreau să plec de aici. Mă veți ajuta?

Pentru o clipă, autorul nu a fost în stare să-i răspundă. Avea în față un cunoscut agent al Abwehr căruia NKVD îi permitea să stea în România sau să plece cu pașaport polonez.

— Nu pot să promit și nu voi promite nimic. Ne-ați dat niște informații de o valoare îndoielnică. I-ați mituit pe români și pe ruși, dar ăsta nu prea este un motiv ca americanii să vă ajute ori să vă dea asigurări.

— Există însă un motiv, a spus Konrad. Domnule, războiul ăsta se va termina într-o zi, iar America, mai devreme sau mai târziu, va fi obligată să se lupte cu Rusia. Nu cred că mulți dintre dumneavoastră înțeleg situația în care ne aflăm noi acum. Mulți dintre noi nu sunt naziști. N-am fost niciodată membru al partidului ori al SS. Am fost doar un membru al Abwehr, care făcea același gen de lucruri pe care-l fac organizațiile dumneavoastră din armată. Datoria mea a fost să lucrez contra Rusiei pentru a-i împiedica pe sovietici să pună stăpânire pe România și, poate, pe Turcia.

Autorul nu a fost impresionat, pentru că auzise așa ceva de la mulți germani. Era o atitudine tipică acum, când Germania era în mod evident înfrântă.

— Nu cred că ne vom lupta cu Rusia, a spus el cu toată sinceritatea. Nu există nici un motiv. Suntem două națiuni mari, aflate la mare distanță una de alta și amândouă bogate. Amândouă avem regimuri democratice. Sovieticii au doar vreo 25 de ani. Dacă le vom da câțiva ani de pace și de cooperare prietenească, se vor dovedi a fi aproape la fel ca americanii.

Schaefer a zâmbit cu timiditate. Mai auzise așa ceva de la americanii din Turcia.

— Spuneți că sunteți două națiuni mari aflate la mare distanță una de alta. Asta e una dintre probleme. Noi suntem vecinii lor și știm cum sunt rușii. Eu sunt un om al lumii. Bunica mea a fost evreică, străbunii tatălui meu au fost patrioți polonezi, iar eu am fost crescut în Orientul Mijlociu. Judecata mea nu este influențată de concepții naționaliste când spun despre comunism că este periculos și că țările democratice au motiv să fie îngrijorate. Ați crezut, poate, că sistemul german de informații era eficient. Se poate să fi fost, dar acesta nu este nimic în comparație cu ceea ce am aflat despre sovietici și despre organizațiile NKVD și ale partidului din fiecare țară. Le veți vedea funcționând aici și veți afla multe despre ele înainte de a pleca.

Autorul a spus că nu era de acord.

De data aceasta, Schaefer nu a mai zâmbit.

— Cum puteți vorbi așa? a întrebat el. Rușii ăștia, aliații voștri, știind foarte bine cine sunt și ce am făcut, sunt dispuși să mă lase pe mine, un german aflat încă în război cu voi, să merg în Turcia și să fac spionaj împotriva voastră și a britanicilor!

Autorul n-a fost foarte impresionat nici de data asta. Colonelul din NKVD ar fi putut să ia mită și, pentru a fi acoperit, îi promisese lui Schaefer că-l va trimite să spioneze pentru sovietici, justificând astfel validarea actelor poloneze ale acestuia.

A urmat un moment de tăcere în camera albă, care mirosea ușor a spital. Când a vorbit din nou, s-a simțit o notă de amărăciune în glasul lui.

— Ați pomenit de colaborarea fundamentală dintre sovietici și Statele Unite ale Americii. Ascultați această poveste. Fratele logodnicei mele a fost aici în dimineața asta. Este membru

al serviciului de informații al Armatei Române. Biroul său a primit informații secrete că, atunci când rușii au pătruns în sfârșit în Iugoslavia, au prins în capcană două divizii germane. Soldații Armatei Roșii erau mai mulți decât germanii bine înarmați, dar erau epuizați și nu mai aveau provizii. O luptă împotriva acestor două divizii i-ar fi costat enorm, iar victoria ar fi putut aparține oricărei părți. Prin urmare, cei doi comandanți au făcut o înțelegere: germanii puteau să iasă din încercuire cu condiția ca diviziile respective să nu fie folosite pe Frontul de Est, ci să fie trimise în vest ca să lupte împotriva britanicilor și a americanilor.

Autorul i-a spus lui Konrad că nu crede povestea asta, că o consideră propagandă răspândită de români și de alții cu scopul de a intensifica resentimentele față de aliații noștri ruși. Ne-am luat la revedere de la Konrad Schaefer și ne-am întors cu mașina la sediul Misiunii Militare Americane. Autorul nu l-a mai văzut niciodată pe „turcul Charlie", dar dl Henry s-a mai dus să-l mai interogheze de câteva ori. Nu ne făceam iluzii în legătură cu ce era în stare „Charlie" dacă ar fi fost lăsat liber, așa încât am trimis un agent să discute problema cu reprezentanții Siguranței în competența cărora intrau prizonierii germani. La întoarcere, agentul a raportat că Siguranța consideră cazul clasat. Cum tot nu eram mulțumiți, i-am cerut să-i consulte și pe ruși, ceea ce a și făcut. Răspunsul a fost același. Ambele organizații fuseseră mituite bine și se temeau să redeschidă cazul.

În fine, Schaefer – turcul, germanul, polonezul – a închiriat o vilă într-o stațiune montană. A încercat diverse tertipuri pentru a obține aprobarea de a părăsi țara, iar americanii l-au ajutat. În România, nu aveam ce să-i facem. Era periculos acolo și mai puțin periculos în altă parte, iar permițându-i să fugă, eram mai în siguranță.

Dar să ne întoarcem la prima noastră întâlnire cu „Charlie". Aceasta a avut loc cam pe vremea în care feldmareşalul von Rundstedt[1] a lansat ultima contraofensivă, aproape reuşită, împotriva Armatei 1 americane în Belgia şi Luxemburg. Ulterior, autorii au aflat că povestea celor două divizii germane lăsate să fugă din Iugoslavia a apărut din nou, de data aceasta în timpul interogatoriului luat soldaţilor germani făcuţi prizonieri în ofensiva din Ardeni şi în manevrele documentate ale unităţilor lor. În timp ce se afla în exerciţiul funcţiunii la Washington, unul dintre autori a văzut un raport pe această temă, trimis serviciului american de informaţii militare. Este deci limpede că sovieticii, în setea lor de a pune mâna pe o parte cât mai mare a Germaniei înaintea aliaţilor occidentali, nu şovăiseră să trateze cu duşmanul.

În acele ultime zile ale războiului, atât de bogate în evenimente, cei de la cartierul general al lui Hitler au propus comandamentelor anglo-americane să permită armatelor germane din vest să se retragă spre est, lăsându-i pe britanici şi pe americani să ocupe cea mai mare parte a Germaniei. În schimb, forţele lui Eisenhower, respectând cu scrupulozitate înţelegerea încheiată cu ruşii, au încetinit înaintarea şi au aşteptat ca Armata Roşie să cucerească Berlinul.

În ceea ce îl priveşte pe Konrad Schaefer, am aflat ulterior că a ajuns în Turcia, aşa cum plănuise. Acum, probabil că lucrează ca agent dublu, atât pentru turci, cât şi pentru sovietici. În ultima clipă, NKVD-ul din Bucureşti a găsit un pretext să amâne plecarea din ţară a logodnicei sale, aşa încât ea este încă

[1] Karl Rudolf Gerd von Rundstedt (1875–1953), feldmareşal, unul dintre principalii comandanţi ai armatei germane din cel de-Al Doilea Război Mondial. Împreună cu feldmareşalul Walter Model, a condus ofensiva din Ardeni din decembrie 1944–ianuarie 1945 (n. tr.).

în România. Acesta este felul rușilor de a-l ține cumva sub control: dacă el se va dovedi necredincios, ea va dispărea.

NKVD-ul a încercat tot ce i-a stat în putere să obțină rapoarte scrise zilnice despre ce se întâmpla în legația americană. În timpul crizei guvernului Rădescu[1], și-a intensificat eforturile în dorința de a afla ce aveau de gând să facă Aliații, dacă aveau de gând să facă ceva. Unul dintre angajații români ai legației a scris de mână rapoarte detaliate pentru NKVD, până când unul dintre acestea a fost interceptat, iar românul a fost dat afară. Britanicii au pățit la fel cu un sergent care făcea copii la indigo după corespondență și le dădea prietenei sale, infiltrate de ruși.

Rețeaua sovietică avea rădăcini adânci. Bolșevicii îl trimiseseră pe șeful serviciului rus de informații în România în 1916. Acesta era însoțit de doi frați mai mari, toți trei fiind ingineri. S-au întors în Rusia pentru a participa la revoluție, cel mai mic fiind maior în Armata Roșie, iar după revoluție, cei trei s-au întors la București și au lucrat cu sârg, dar discret, pentru comuniști. Frații mai mari au murit înaintea celui de-Al Doilea Război Mondial, iar cel rămas în viață a continuat să desfășoare activități de spionaj pe toată durata războiului. Când au venit naziștii, au ocupat parterul casei în care locuia, aflată într-unul dintre cele mai bune cartiere ale orașului, în timp ce el cu familia au locuit la primul etaj, netulburați de nimeni, deși erau evrei. Organizația sa a continuat să țină Moscova la curent cu privire la evenimentele din România.

În 1944, el era om bătrân, iar povara celor aproape 30 de ani petrecuți în calitate de șef al spionajului comunist într-o

[1] Nicolae Rădescu (1876–1953), general și om politic român. În calitate de președinte al Consiliului de Miniștri (6 decembrie 1944–28 februarie 1945) s-a opus acaparării puterii în stat de către comuniști. La presiunile lui A. I. Vîșinski, a fost nevoit să își dea demisia (n. tr.).

țară străină se vedea pe chipul său obosit. În calitate de gazdă, nu se străduia să își ascundă admirația pentru Statele Unite ale Americii, mai ales pentru realizările inginerilor americani. Discuta despre naziștii care plecaseră, dar nu pomenea niciodată de noii săi musafiri. Cu mai puțin de o săptămână înainte, o caravană de camioane ale Armatei Roșii a venit direct acasă la el după ce a intrat în București. La parter au fost instalate birouri și radioemițătoare puternice. Un colonel din NKVD a urcat la etaj ca să-l vadă pe bătrân. Ce s-a discutat nu se știe, dar acesta era noul sediu al serviciului rus de informații. De aici, Vîșinski și oamenii lui aveau să țină legătura cu Moscova 24 de ore din 24. Noapte de noapte, timp de aproape șase săptămâni, agenții NKVD s-au perindat spre și dinspre camera de lucru a bătrânului.

Într-o seară, a apărut un nou vizitator. Deși ușile au fost tot timpul închise, s-au putut auzi unele vorbe, care au ajuns la cunoștința serviciului de contraspionaj: „Sunt aici din ordinul generalului Fitin [șeful secției NKVD care se ocupa cu afacerile externe]. Dumneavoastră sunteți prea bătrân... Nu aveți viziunea modernă asupra lucrurilor... Armata Roșie și NKVD sunt aici acum și vor coordona întreaga activitate informativă".

Bătrânul n-a mai primit alți vizitatori oficiali. Sănătatea i s-a șubrezit, iar el s-a mutat în altă parte. Înainte de a muri, i-a mărturisit unui apropiat, care a relatat povestea: „M-am dedicat toată viață cauzei partidului, încercând să ajut întreaga clasă muncitoare. Eu nu am dat greș, ci Kremlinul a dat greș. Stalin i-a trădat pe oamenii acestei lumi. Nu vrea decât putere, iar Ana Pauker și Emil Bodnăraș[1] sunt la fel.

[1] Emil Bodnăraș (1904–1976), general și om politic român. În 1932, a dezertat din armată și a fugit în URSS, intrând în PCUS. În 1935, s-a întors clandestin în România, ca agent sovietic. După 1945, a ocupat funcții importante în conducerea de partid și de stat (n. tr.).

Regimul lor va fi mai sângeros decât tot ceea ce am suferit din cauza Gărzii de Fier".

În ciuda avertismentelor sale, majoritatea membrilor familiei sunt adepți ai noului regim sovietic din România, însă unul dintre ei a fost ținut ostatic.

De asemenea, obținerea informațiilor este o chestiune de noroc și de coincidență, indiferent că agentul este amator sau profesionist. Iată cazul agentului 708. Om la 30 și ceva de ani, dădea dovadă de zel și de aptitudini pentru munca informativă. Înainte de război, visul lui fusese să meargă în SUA și să învețe la școala FBI, dar războiul l-a împiedicat și a rămas la post, în secția de contraspionaj a Siguranței.

Instruit de Frank Stevens, un american care trăia în România de 25 de ani și care luase parte și la instrucția tânărului rege Mihai, era firesc ca agentul 708 să vrea să-l vadă pe fostul său profesor când acesta s-a întors la București de la Istanbul ca membru al unei unități a OSS. S-au întâlnit pe Calea Victoriei, iar Stevens l-a invitat în mașină și au plecat mai departe. Asta se întâmpla la 10 dimineața.

În aceeași zi, la ora 14, a avut loc un dejun acasă la dna Rica Georgescu, în Strada Filipescu. Printre musafiri s-au aflat agentul 708, câțiva ofițeri aliați, Max Auschnitt, industriașul care a făcut câteva luni de închisoare sub regimul Antonescu și a fugit cu un avion, și Rică Georgescu, subsecretar la Comerț în noul guvern, care a făcut și el pușcărie în timpul războiului.

La masă, Auschnitt și Georgescu au luat-o pe gazdă deoparte și i-au spus că agentul 708 a fost văzut urcând într-o mașină americană în acea dimineață, că este agent al Siguranței și un notoriu colaborator al naziștilor. Ultima afirmație nu era adevărată, însă incidentul ne ajută să demonstrăm cum erau observate cele mai neînsemnate întâmplări petrecute în București, cât de repede erau ele raportate și cât de mult erau

denaturate. Unul dintre cele mai mari obstacole care stăteau în calea unei munci informative eficiente era anturajul care își petrecea partea cea mai mare a timpului, lăsând la o parte propriile intrigi personale, urmărindu-i pe alții și răspândind zvonuri. Totuși, uneori, aceste zvonuri ofereau piste de investigat, iar aceste investigații dezvăluiau câteodată lucruri importante.

Gazda a comunicat imediat ceea ce auzise despre agentul 708 membrilor Misiunii Americane. În ciuda acestui avertisment, 708 a fost recrutat: misiunea lui era să culeagă informații despre agenții germani rămași în țară și să cerceteze persoanele bănuite de activitate subversivă.

La început, a fost o treabă măruntă, dar când s-a stabilit că rușii făceau eforturi să dejoace măsurile de siguranță luate la misiunile americană și britanică, ea a căpătat importanță, iar 708 și-a creat o organizație de vreo 20 de agenți și 100 de informatori. La un moment dat, el a descoperit că amanta unui ofițer american era agentă sovietică și că ofițerul lua acasă documente pe care ea le fotografia în secret. A fost întocmit un raport, dar un anchetator a scris pe copertă: „Nu este adevărat. L-am întrebat pe ofițer în legătură cu acest lucru. Spune că nu se poate ca fata să fie agentă sovietică". După câteva luni, fata a fost arestată de americani când se pregătea să intre în zona sovietică din Austria, îmbrăcată într-o uniformă americană.

Alte persoane de toate cetățeniile și de toate condițiile sociale, unele ieșind din ascunzători sau intrând în acestea, altele eliberate din pușcării sau lagăre, își ofereau serviciile în schimbul ajutorului și protecției britanicilor și americanilor, iar uneori chiar fără să ceară nimic în schimb. Unele ocupaseră funcții importante, iar câteva fuseseră implicate în atentatul împotriva lui Hitler, din iulie 1944, și fugiseră din Berlin în acel moment. Altele participaseră la elaborarea planurilor de răsturnare a dictaturii lui Antonescu sau oferiseră informații

prețioase pentru serviciile de informații ale Aliaților de la Istanbul. Acești oameni furnizau o grămadă de informații despre multe lucruri, inclusiv despre țintele bombardamentelor din Germania.

Existau multe alte surse de informații, printre care și serviciul secret al regelui, care, deși nu era bine pus la punct, era o sursă de încredere în chestiuni referitoare la familia regală. Agenții politici ai celor câtorva partide ofereau și ei în mod constant informații.

Mai erau, bineînțeles, conducătorii Bisericii Ortodoxe Române și ai Bisericii Romano-Catolice, mereu atenți la evenimentele cotidiene și la pericolele pe care comunismul sovietic le prezenta pentru instituțiile și credincioșii lor. Adesea, ei erau mai bine informați decât conducătorii politici sau militari.

O bună sursă de informații era Siguranța Statului și SSI, serviciul secret, care funcționa ca un Gestapo în miniatură, dar cu rezultate remarcabile. Siguranța avea dosare despre toate persoanele din România și primea în mod constant rapoarte despre evenimentele politice, militare și economice. Autorii aveau acces direct la toate dosarele personale și la multe rapoarte, însă contactele s-au răcit atunci când rușii au dobândit controlul asupra poliției. Din acel moment, oamenii pe care îi aveam în interior au trebuit să ne furnizeze informațiile.

Toată această mașinărie uriașă, aflată acum cu totul în mâinile comuniștilor, este mult mărită, iar puterile ei, sporite, trebuind să servească Moscova și Partidul Comunist din România.

Cu toate acestea, cea mai bună sursă de informații este inima, sufletul și încrederea unui popor, câștigate în urma vieții petrecute în mijlocul lui, împărtășindu-i bucuriile și necazurile. Încrederea și prietenia aceasta durează și după

ce nu te mai afli acolo. Românii ne trimit încă mesaje semnate cu nume conspirative şi transmise pe căi clandestine. Un asemenea mesaj primit recent se încheia cu următoarele cuvinte: „Marea Britanie şi America sunt singurii noştri prieteni, dar dacă va izbucni războiul, vom fi obligaţi să luptăm contra voastră".

Capitolul 10

Deportarea unui popor

Era vineri, 6 ianuarie 1945. Cu numai 12 zile înainte, vechile biserici încărcate de fresce ale Bucureștiului se umpluseră de lumina lumânărilor purtate de bărbați și femei cucernice care se rugau și înălțau imnuri închinate aspirației vechi de 2 000 de ani a omenirii: „Pace pe pământ și între oameni bunăvoire". Astăzi, însă, pentru români era cea mai neagră zi din analele civilizației, căci marca începutul deportării în masă a milioane de oameni, duși în robie în lagărele de muncă silnică din Rusia sovietică.

Cu trei zile înainte, misiunile britanică și americană primiseră informații cum că rușii plănuiau arestarea în masă a tuturor românilor de etnie germană. Era vorba despre toate femeile între 17 și 35 de ani și toți bărbații între 18 și 45 de ani.

Cine erau acești români de origine germană?

Cu mult înainte ca America să fie descoperită de Columb, regii Ungariei au invitat coloniști germani să se stabilească în îmbelșugatul teritoriu al Carpaților Transilvaniei. Aceștia au venit de pe cursul inferior al Rinului și de pe cel superior al râului Moselle, unde se află acum Luxemburg, Renania și Olanda. Au fondat „Orașul Coroanei", Kronstadt (sau Brașov) la 1211, Sibiu pe la 1320, precum și multe alte orașe și târguri. Au dezvoltat agricultura și comerțul, au construit castele care

să le apere prosperele oraşe şi minunate catedrale. Satele s-au cuibărit în jurul „bisericilor-castele", unde oamenii se refugiau în vremurile grele şi de unde îşi apărau pământurile. Acestor colonişti li s-a spus saşi şi şvabi, ultimii, în majoritate catolici, aşezându-se în Banat.

Venirea la putere a lui Hitler i-a găsit pe mulţi dintre cei 600 000 de români de origine germană pregătiţi să-l urmeze, fiind creat un partid nazist al românilor de naţionalitate germană condus de tânărul Andreas Schmidt[1], care a avut o influenţă mai mare chiar decât cea avută de naziştii în Germania şi Austria. Oamenii au fost înregimentaţi în *Ortsgruppen*[2], iar drapelul cu svastica flutura alături de tricolorul românesc. Ţelul naziştilor era să creeze un stat transilvan cu Hitler ca protector.

Guvernul român nu numai că a tolerat, dar a şi încurajat aceste activităţi. Partidul lui Andreas Schmidt a primit privilegiul de a strânge impozite, de a elibera paşapoarte şi de a recruta bărbaţi pentru serviciul militar în SS. Saşii şi şvabii care trebuiau să satisfacă stagiul militar nu mai erau înrolaţi în regimente româneşti. Din ordinul Marelui Stat Major român, *Volksdeutschen*[3] au trebuit să intre în SS, care avea mare nevoie de oameni, iar mulţi români apţi pentru serviciul militar au trebuit să slujească în armata lui Hitler în Germania şi în Austria. Alţi transilvăneni, tineri şi bătrâni, bărbaţi şi femei, s-au dus în Germania să muncească, atraşi de salariile mari din timpul războiului, iar când ruşii au năvălit în România,

[1] De fapt, Andreas Schmidt (1912–1948) a fost membru al SS, iar din noiembrie 1940, a condus Grupul Etnic German din România, ocupându-se cu recrutarea bărbaţilor de origine germană din România pentru trupele Waffen-SS (n. tr.).

[2] Grupuri locale (în germ. în orig.) (n. tr.).

[3] Cetăţeni de origine germană (în germ. în orig.) (n. tr.).

alte mii, în majoritate naziști sau simpatizanți ai acestora, au fugit de teama lor.

O parte substanțială a populației germane nu îi putea suferi pe Hitler și pe ai săi adepți naziști din rândul *Volksdeutschen*. Cu toate că au fost supuși boicoturilor și persecuțiilor, aceștia au rămas opozanți fermi. Au rămas și în teritoriul locuit de ei atunci când au venit rușii, sperând să contribuie din greu la reconstruirea unei Românii noi, democratice. Aceștia erau oamenii – nu naziștii fugiți în Germania – care au fost arestați și trimiși în lagărele de muncă sovietice. Nu s-a făcut nicio distincție între buni și răi, între vinovați și nevinovați, ci doar numele sau originea germană, chiar dacă era de la 1211, a fost cea care le-a pecetluit soarta.

Niciunuia dintre noi nu i-a venit să creadă. Cu toate acestea, în dimineața zilei de 4 ianuarie, un curier rus le-a transmis celor două misiuni o declarație emisă în numele Comisiei Aliate de Control, din care făceau parte și SUA și Marea Britanie. În ea era vorba despre deportarea unui întreg popor, cu excepția celor foarte tineri și a bătrânilor.

Înaltele autorități civile și militare americane și britanice au înaintat proteste generalului rus Vinogradov, cerându-le rușilor să amâne aplicarea măsurii până când aceasta avea să fie discutată la nivelurile superioare, dar nimeni nu își făcea iluzii în privința rezultatului. Personalul misiunilor britanică și americană doar fusese avertizat.

Agenții români, care nu nutreau nicio simpatie pentru concetățenii lor șvabi sau sași, au început să raporteze propriile observații. Soldații Armatei Roșii se mișcau în grupuri mici, razlețe. Membrii Gărzilor Roșii fuseseră alertați, iar toți agenții Siguranței erau la posturi și tuturor polițiștilor li se spusese să se prezinte la secțiile de care aparțineau, în timp ce 2 000 de jandarmi intraseră în cazarma din spatele Prefecturii.

Un prieten de-ai noştri care aştepta să ia trenul la o oră târzie în Gara Mogoşoaia a fost informat că acel tren nu mai circula în seara respectivă. A venit să ne vadă şi ne-a spus că circulaţia trenurilor a fost întreruptă, se pare, din cauza mişcărilor de trupe. Locomotivele, spunea el, trăgeau şiruri lungi de vagoane de marfă, dar el nu pricepea de ce erau puse baricade din sârmă ghimpată în jurul gării.

Noi credeam că ştim motivul şi, deşi eram ascultaţi, am dat telefon unui alt prieten, care, într-un limbaj greu de înţeles de către un supraveghetor, ne-a spus că, în diverse parcări, se adunau o mulţime de camioane şi de automobile. Ne-a mai spus că era atât de frig, încât şoferii ţineau motoarele în funcţiune şi acopereau capotele maşinilor cu pături. Ca să se mai încălzească, făceau focul în locurile libere.

Am dat alte telefoane. Înainte de miezul nopţii, era limpede că ruşii erau organizaţi şi pregătiţi să îşi pună în aplicare planurile cu privire la deportare. Nu aveam nicio autoritate să facem ceva pentru a le împiedica, dar voiam să vedem ce se petrece. Agentul 708, pomenit într-un alt capitol, a venit acasă la noi şi ne-a spus că razia va începe cu puţin înainte de ivirea zorilor. El voia să stea treaz ca să vadă cum vor evolua lucrurile, iar dacă se întâmpla ceva, avea să ne telefoneze. Nu ne-a sunat el, ci unul dintre oamenii lui, aflat într-un bloc din care vedea parcarea de la Prefectură.

„Prietenul nostru", a spus necunoscutul informator, „m-a rugat să vă spun că încălzesc motoarele, pregătindu-se să plece. El trebuie să meargă cu unul dintre camioane şi nu poate telefona acum, dar o să vă sune mai târziu. Crede că n-ar trebui să ieşiţi, nu este foarte sigur".

Cum nu prea ştiam ce să facem, am mers în bucătărie şi ne-am făcut cafea. Vorbeam despre lucrurile care se petreceau când a sunat din nou telefonul. Era pudratul şi

parfumatul dr. Fritz Theil, jurnalist-propagandistul și consilierul lui Goebbels, care participase în iulie la atentatul împotriva lui Hitler. Fiind un *Volksdeutsche* născut în România, reușise să plece din Berlin și să vină la București. Acum ne dădea informații pentru că fratele lui, jurnalist și el, era unul dintre cei căutați pentru a fi deportați. Acest frate, care abia avea vârsta necesară pentru a putea fi supus la muncă silnică, a fost prins ulterior și trimis în Rusia. După aceea, doctorașul nostru a fost văzut făcând vizite la sediul NKVD. S-a mutat la Hotelul Athenée Palace, a devenit repede bogat, iar fratele lui a reapărut în București.

În această seară, însă, doctorul era de partea noastră. Când a telefonat, era foarte surescitat.

„V-am spus ieri ce o să se-ntâmple", a zis el. „Acum, iată! Blochează străzile și merg din casă în casă. Oamenii sunt urcați în camioane."

Vânătoarea de robi începuse. Am hotărât să nu mai așteptăm alte telefoane și să mergem să vedem cu ochii noștri ceea ce se petrecea.

Pe străzile din imediata noastră vecinătate am văzut camioane ale armatei și ale poliției ocupând poziții dinainte stabilite. Din ele au coborât oameni care au blocat capetele străzilor. Detașamente mai mici, conduse de civili, au mers din casă în casă. Când se opreau la o casă în care locuia o victimă, conducătorul arunca o privire pe listă și le dădea oamenilor din subordine unul sau mai multe nume. Apoi, aceștia sunau la ușă și așteptau puțin, iar dacă ușa nu se deschidea destul de repede, o doborau și năvăleau înăuntru.

Ce se petrecea în aceste case nu puteam decât să ghicim la acea vreme, dar am aflat mai multe ulterior și am auzit relatările celor rămași în urmă. Totuși, ne-am dat seama, în această tragică oră a istoriei, că scene asemănătoare se

desfășurau în toată România și că în orașe și sate și în gospodăriile țărănești de pe tot cuprinsul țării se făceau percheziții în această vânătoare de robi, reprezentată de arestarea a 80 000 de bărbați și de femei și trimiterea lor la muncă silnică în Rusia sovietică.

Unul dintre autori l-a recunoscut într-unul dintre detașamente pe șeful secției noastre de poliție, beneficiarul a numeroase servicii, și l-a strigat, cerându-i permisiunea să asiste la o razie.

„E împotriva regulamentului", a răspuns el. „Dar aveți protecția Aliaților și nu vă pot împiedica. Nu sunt obișnuit cu genul acesta de muncă. Mergeți cu oamenii ăia, dar să nu spuneți că v-am zis eu".

Patru bărbați – un agent al Siguranței, doi membri ai Gărzilor Roșii și ceea ce părea a fi un NKVD-ist – au primit o adresă și câteva nume. S-au apropiat de o casă modestă din Strada Aurel Vlaicu. Soldații sovietici s-au postat în fața și în spatele clădirii, lăsându-i pe români să pornească acțiunea. Când au sunat la ușă, a deschis un bărbat cu părul răvășit, îmbrăcat cu o haină peste cămașa de noapte.

— Dumneata ești Hans Rotbacher?

— Da.

— Maria, soția dumitale, este acasă?

— Da.

— Și Peter, fiul cel mare?

— Da, e acasă.

— În ordine. Îmbrăcați-vă toți. Repede!

— Dar ce înseamnă...?

Li s-a răspuns că urmau să fie duși la sediul poliției pentru verificări, iar după circa o oră li se va da drumul. Asemenea minciuni ușurau dificila misiune a adunării laolaltă a unor oameni înspăimântați. Uneori însă, răspunsul era o palmă peste

față sau o lovitură puternică dată în coaste cu patul puștii și comanda: „Grăbiți-vă! Faceți cum vi s-a spus și lăsați vorba!".

În spatele lui Hans a apărut o femeie învelită într-un șal tricolat pe care îl ținea strâns la gât cu o mână. Și-a pus cealaltă mână la gură pentru a înăbuși un țipăt și a rămas uluită, cu ochii larg deschiși în momentul în care i-a văzut pe cei care făceau razia. Hans a încercat s-o liniștească.

— Îmbracă-te, dragă. Trebuie să mergem la poliție.

— De ce? N-am făcut nimic!

— Vor să ne vadă actele.

— Nu cred! Se întâmplă ceva!

— Du-te și te-mbracă, dragă, repede! Eu îl chem pe Peter.

— Ce treabă au cu Peter? a întrebat ea, tot mai bănuitoare.

— Nu știu! Grăbește-te și să mergem să isprăvim. Actele noastre sunt în ordine, nu avem de ce ne teme.

Participanții la razie au intrat împreună cu Hans în casă. Autorul s-a întors, pentru că nu voia să asiste la scenă. Un tâmplar care stătea cu ei în mica lor casă a povestit ulterior ce s-a întâmplat: „Hans, nevastă-sa și fiul lui și-au pus hainele de iarnă. Mama a învelit-o bine cu păturile pe fata cea mică, care dormea. Hans a pus un ibric cu apă pe plita din bucătărie și m-a rugat să stau cu ochii pe el, zicându-mi că se va întoarce după ce poliția îi va verifica actele. Nu s-au mai întors niciodată. Eu am grijă de fetiță acum".

Autorul i-a văzut pe cei trei ieșind din casă. A venit un camion și au fost urcați în el. Hans, palid la față, și-a ajutat nevasta care tremura. În camion se aflau deja, înghesuiți, câțiva oameni înfricoșați, iar șeful poliției i-a făcut semn șoferului să plece. După ce a parcurs o distanță scurtă, alți oameni derutați și înfricoșați au fost urcați în camion, până când acesta s-a umplut.

— I-ați luat pe toți? a întrebat un rus.

— Lipseşte unul, a venit răspunsul.

— Duceţi-vă şi luaţi-o pe fata aia din ultima casă, a ordonat NKVD-istul. Are numai 15 ani, dar arată de 17. N-o să ne pierdem vremea încercând să-l găsim pe cel care lipseşte.

Din ultima casă a fost târâtă afară o fată care ţipa. Au lovit-o peste faţă şi au împins-o spre camion. Soldaţii au luat poziţie împrejurul nefericitei adunături. Camionul huruia. Peste partea din spate a fost trasă o prelată pentru ca victimele să nu vadă încotro merge camionul, dar înainte ca prelata să cadă, aceştia au aruncat o privire spre străzile şi casele lor. Din spatele ferestrelor, se uitau la ei chipurile albe ale mamelor şi taţilor îmbătrâniţi, cu batista la gură. Ici, colo, un copilaş, care nu îşi dădea seama ce se petrece, le făcea cu mâna.

Razia a mers repede, fără probleme, cu acea eficienţă şi cruzime demonică pe care Rusia Sovietică le aplică politicii sale cu privire la munca silnică, dar, uneori, un om curajos li se împotrivea. I-am văzut pe cei care participau la razie năpustindu-se asupra unuia. I-au răsucit braţele, l-au lovit în coaste, l-au bătut peste faţă. A fost legat şi învelit într-o pătură, iar grămada de carne sângerândă a fost aruncată într-un camion care aştepta, o grămadă de carne care fusese un bărbat ce încercase să îşi apere nevasta şi copiii şi drepturile.

Unul dintre autori s-a dus cu maşina la Gara Mogoşoaia, aflată în apropierea lacului Băneasa şi a Palatului Bibescu. De fapt, acolo sunt două gări, dintre care una este rezervată regelui şi onoraţilor săi invitaţi. În această dimineaţă era goală, fără steaguri pe catarge. Cealaltă este o staţie mică pentru trenurile de călători şi de marfă, cu un triaj de mari dimensiuni. Acum era înconjurată de sârmă ghimpată şi de trei cordoane de soldaţi ruşi în piei de oaie şi cizme grele de blană, care nu păreau foarte ameninţători. Agenţi ai Siguranţei, NKVD-işti şi membri ai Gărzilor Roşii se aflau la intrare şi se ocupau

de victime. Rugându-l să-i dea voie să intre, un polițist i-a explicat:

— Nu avem ordin să lăsăm pe cineva înăuntru. Avem ordin să tragem dacă cineva încearcă să iasă. Chiar trebuie să intrați?

— Numai dacă sunt sigur că o să mai ies de acolo.

— Veniți la mine când vreți să plecați, dar nu stați prea mult.

Camioanele au ajuns la gara mică, iar prelatele au fost ridicate. Când au văzut unde se găsesc, pe oameni i-a cuprins groaza.

— Știam eu! a strigat un bărbat. Nu i-am crezut pe mincinoșii ăștia ordinari când au spus că mergem la Prefectură! Ne vor duce într-un lagăr de concentrare!

— Mai rău, a zis altul. O să mergem în Siberia.

Șocul produs de conștientizarea acestui fapt i-a înmărmurit pe oameni. Vânătorii de robi au profitat de neputința lor și i-au înghesuit în gară, trecând prin dreptul unor mese cu ofițeri și liste. Numele au fost verificare și răsverificate. Conducătorii detașamentelor au prezentat listele pentru a li se pune ștampila „cotă realizată". Victimele au fost trecute printre două șiruri de gardieni spre un tren care aștepta. După ce treceau de un anumit punct, erau numărate din nou, iar când numărul lor ajungea la 30, următoarea victimă era temporar oprită. Grupul de 30 era împins într-un vagon de marfă. Uneori, soțul și soția sau părinții și fiul sau fiica erau despărțiți. Nu conta. Singurul lucru care conta era să fie urcați 30 într-un vagon – bărbați, femei sau tineri – cât mai repede cu putință.

După ce erau băgați în vagon, se închideau ușile. Erau puși drugii de fier, iar lacătele pocneau. Nu mai era timp de proteste sau isterii. Totul se desfășura cu viteza și cu precizia specifice unei stații de încărcare a vitelor. Numai pentru această încărcătură umană nu erau legi care să împiedice cruzimea față de animale.

Vagoanele nu era nici luminate, nici încălzite. Căldura nu venea decât de la trupurile victimelor. Puțină lumină intra prin cele două mici deschideri din părțile laterale, barate cu zăbrele de fier, prin care cei de afară puteau vedea chipurile celor dinăuntru.

Autorul a plecat în timp ce alte camioane continuau să sosească. Polițistul de la poartă le-a făcut semn pușcașilor sovietici să-l lase să treacă.

— Câți au fost aduși până acum? am întrebat.

— Nu știu, vreo câteva mii. Am început să număr camioanele, iar atunci, m-a strigat cineva. Era cumnatul meu. L-au lovit fiindcă m-a strigat și l-au împins în gară.

Pe drumul principal era agitație. Am auzit împușcături și am văzut oameni alergând.

— Ce s-a întâmplat? l-am întrebat pe cel care dirija circulația.

— Din camionul poliției lipseau cinci oameni, așa încât ofițerul responsabil a oprit un autobuz care venea de la Băneasa și a dat jos cinci călători. Aceștia au protestat, iar atunci au venit niște NKVD-iști. „Să vă vedem actele", le-au zis ei. Cei cinci au prezentat actele ca să demonstreze că sunt români sadea, iar un NKVD-ist le-a băgat în buzunar. „Nu au acte", a zis el. „Luați-i!" Sărmanii au fost urcați cu forța în camion.

De cealaltă parte a podului de cale ferată de la Băneasa stăteau în grupuri mici, pe câmpul acoperit de zăpadă, rude ale deportaților, sperând să le vadă cât de puțin chipurile lipite de ferestrele zăbrelite. Dacă nu reușeau să le vadă, voiau măcar să le facă semn cu mâna, drept rămas-bun. Printre cei care stăteau acolo era și o femeie gheboșată, cu părul alb. Nu avea haină groasă pe ea în ciuda frigului aprig. Când trenul s-a pus în mișcare, un glas a răsunat de la una dintre ferestrele zăbrelite:

— Mamă!... Mamă!

De pe câmp s-a auzit un strigăt de durere:

— Of, Doamne!... ajut-o!...

Trenul s-a pierdut în depărtare, iar noi am văzut-o îndepărtându-se și ea încet.

Înainte de amiază, multe trenuri lungi străbăteau câmpiile acoperite de zăpadă, încărcate cu ființe omenești – 30 într-un vagon – pe care le duceau spre robie și moarte.

Această vânătoare de robi a fost numit oficial „recrutare pentru muncă în Rusia sovietică a cetățenilor români de naționalitate germană" și s-a desfășurat cu o repeziciune surprinzătoare. Ea a precedat deportările și expulzările în masă care au avut loc ulterior în alte țări aflate sub dominație sovietică și care au afectat „aproape 30 de milioane de făpturi considerate cândva suflete omenești", ca s-o citățm pe Dorothy Thompson[1]. Într-o scrisoare adresată publicației *The New Statesman and Nation*, liberalul englez de origine evreiască Victor Gollancz a caracterizat aceste expulzări drept fiind „una dintre cele mai mari crime de la Genghis-Han încoace".

Acțiunea a fost pregătită cu viclenia și brutalitatea atât de caracteristice manevrelor comuniste de amploare. Cu câteva luni înainte, populației românești de origine germană i s-a cerut să se prezinte la secțiile de poliție pentru a se înregistra. Nu s-a dat nicio explicație, dar, printr-o eficientă campanie de zvonuri, s-a propagat mitul că, astfel, românii de origine germană nu aveau să fie trimiși în lagăre de concentrare ca germani sau dușmani ai poporului. Reprezentanții celor trei mari puteri stipulaseră în convenția de armistițiu de la Moscova că România era obligată să-i interneze în lagăre

[1] Dorothy Thompson (1893–1961), importantă jurnalistă americană. A denunțat ascensiunea nazismului și a fascismului, mai ales în SUA (n. tr.).

pe străinii aparținând țărilor inamice, cu câteva excepții. Această prevedere dădea poliției române marea șansă de a vinde protecție și scutiri. După ce victimele erau bine jecmănite, un alt serviciu al poliției le arunca în lagărele de concentrare, iar casele și tot ce aveau le erau luate. Românii de naționalitate germană văzuseră ce pățiseră verii lor germani și erau foarte bucuroși să treacă prin simpla formalitate a înregistrării la poliție, dacă așa nu aveau să sufere ei înșiși o tragedie asemănătoare.

Puțini erau destul de isteți ca să dea crezare vechii vorbe românești: să nu ajungi niciodată pe listele poliției, căci acestea vor fi folosite împotriva ta. Alții au descoperit un strămoș străin real sau imaginar pentru a pretinde că au altă origine ori au cumpărat pașapoarte sau cărți de identitate de la organizații străine și țări minuscule. Traficul cu pașapoarte și cu documente falsificate era o afacere înfloritoare. Tipografii întregi erau implicate în așa ceva și produceau orice, de la certificate de naștere, de căsătorie și de vaccinare până la pașapoarte complete cu mai multe vize.

Listele pe care erau trecuți românii de naționalitate germană se studiau cu atenție. NKVD-iști experimentați în strângerea maselor de oameni pentru muncă silnică supravegheau toată activitatea. Erau întocmite hărți cu domiciliile românilor de naționalitate germană, iar acestea erau împărțite în mici sectoare, fiecăruia fiindu-i repartizat un detașament. Conducătorul detașamentului avea o copie a hărții sectorului său și o listă cu numele și numărul persoanelor care trebuiau urcate în camioane și duse la gară, acolo unde așteptau trenurile.

40 000 de oameni au fost strânși și expediați cu precizia specifică unor mișcări de trupe înainte ca românii să își fi terminat micul-dejun și să afle ce se întâmpla. Alții, la fel de mulți, aveau să le urmeze în scurt timp.

În satele cu populație germană numeroasă din nordul și nord-vestul României, unde mocneau de veacuri resentimente între diferitele naționalități, aceste vânători de oameni se desfășurau cu brutalitatea izvorâtă din ură și din fanatism. Dura zile, chiar săptămâni întregi să strângi informații despre ce se petrecea acolo. Oamenii se temeau să vorbească, dar rapoartele primite de la Codlea, Rupea, Avrig, Cincul, Sebeș, Mediaș și din alte orașe erau asemănătoare.

Mulțimi de oameni îi însoțeau din casă în casă sau din gospodărie în gospodărie pe cei care făceau raziile. Victimele erau jignite, bătute și plimbate pe străzi. Bătrânii și copiii erau aliniați să-i vadă, iar mulțimile le strigau: „Uitați-vă pentru ultima oară la ei înainte să moară într-o mină de cărbuni rusească!"

În sate în care generații de colonișți harnici înălțaseră biserici, ridicaseră școli trainice, lucraseră cu pricepere pământul și construiseră case frumoase rămâneau să locuiască doar cei foarte tineri și cei foarte bătrâni, iar de multe ori nu se ținea cont nici măcar de limita de vârstă. În unele case era lăsat doar un copil mic, iar în altele, o bătrână slabă sau un bărbat neputincios.

După plecarea trenurilor cu deportați, acești copii și bătrâni erau victimele lăcomiei persecutorilor. Casele le erau jefuite de-a dreptul sau bunurile le erau confiscate în urma unor tertipuri juridice. Un învățător bătrân le-a spus autorilor:

> Jefuitorii ne-au golit casa. Bunurile ne-au fost confiscate fiindcă o rudă îndepărtată a noastră, pe care n-am văzut-o niciodată, a fugit în Austria. Din cauza asta, ne-am trezit cu oamenii legii pe capul nostru. Eu și nevastă-mea am putut lua doar un rând de haine, o pereche de încălțăminte fiecare și numai o verighetă dintre cele două. Când nevastă-mea a murit, au cerut-o și pe aceea.

Am verificat povestea și așa era. Așa-numita lege de expropriere a colaboratorilor prevedea că rudele anumitor categorii de persoane puteau fi deposedate de tot ce aveau.

Unii au scăpat din trenurile cu deportați. Zoltana era o fată de 19 ani, înaltă și impunătoare, educată și cu farmec personal. Îi plăcea sportul, câștigase câteva concursuri de sărituri în apă și era specialistă în schi. Unul dintre autori era prieten cu familia ei.

Într-o seară, la șase săptămâni de la deportarea ei împreună cu alte câteva mii de persoane, s-a auzit o bătaie în ușa din dos a casei. Era Zoltana, dar o Zoltana schimbată. În ambianța dătătoare de siguranță a bibliotecii, la o ceașcă de țuică fiartă, ea și-a spus povestea:

> Am fost urcată în ultimul tren care a plecat din București. Eram 30 de oameni în vagon, care semăna cu o temniță. Când s-a trântit ușa, un singur gând mi-a venit în minte: „Trebuie să ieși de aici! Fugi!"
>
> Trenul se mișca încet, oprea adesea și stătea ore în șir pe linii secundare. De trei ori pe zi, dimineața, la prânz și seara, vagoanele erau deschise, pe rând, mai multe o dată, iar noi, bărbați și femei, puteam coborî ca să ne ușurăm lângă calea ferată, în timp ce gardienii se uitau la noi și râdeau.
>
> Tot timpul era atât de frig, încât aveam impresia că înghețăm. Tovarășii mei de drum erau într-o stare psihică îngrozitoare. Unii plânseseră până deveniseră semiconștienți, împăcându-se cu soarta, iar de acum, nu le mai păsa, dar eu simțeam altceva, eu căutam o breșă. Eram pregătită să sar.
>
> Vreme de două zile, n-am primit nici mâncare și nici apă. Împărțeam puținul pe care unii dintre noi și-l vârâseră în buzunare și ne mai potoleam setea cu zăpada care cădea prin deschizături. Se spunea că nu ni se dă de mâncare în mod intenționat, în primul rând pentru a ne slăbi și a ne înmuia,

iar în al doilea rând pentru a ne face să apreciem „bunătatea" rușilor atunci când, în a treia zi, s-au dat o bucată de pâine fiecărui om și câte o conservă mică de carne la doi oameni.

Hotărârea mea a crescut în zilele și nopțile lungi ale călătoriei noastre spre graniță, dar n-am avut niciodată ocazia să fug. În cele din urmă, am ajuns într-un sătuc de graniță, cu colibe scunde, din pământ colorat, care se pierdeau în semiîntunericul amurgului. Acolo a oprit trenul nostru. Ușa vagonului s-a deschis, lumina unui felinar a pătruns înăuntru și un glas a poruncit:

— Voi două, fetelor, ieșiți! Luați gălețile astea și umpleți-le cu apă potabilă de la pompa stației.

Gardianul ne-a arătat cu degetul pe mine și pe o femeie mică și plăpândă, profesoară de franceză. Am coborât și a luat fiecare câte o găleată grea de lemn, îndreptându-ne spre o pompă din celălalt capăt al stației. Un soldat ne-a escortat, gata să folosească pușca dacă trebuia.

Vagonul nostru fusese deschis printre ultimele. Celelalte primiseră apă și erau închise la loc, dar exact când am ajuns la pompă, în partea din față a trenului s-a produs agitație. S-au auzit strigăte, s-a tras un foc de armă, iar gardienii au pornit-o într-acolo. Soldatul care ne păzea s-a oprit la rândul lui și s-a întors să vadă ce se întâmplă.

Era momentul pe care-l așteptasem, așa că am lovit. I-am dat cu găleata în cap. A căzut fără să scoată un sunet. Am apucat-o pe cealaltă fată de mână și am aruncat gălețile. Într-o clipită, am sărit peste un gard scund și am luat-o la fugă spre o clădire lungă, care despărțea triajul de stradă. O ușă era deschisă, iar înăuntru strălucea o lumină. Acolo era biroul șefului de stație rus.

Am intrat ținându-ne răsuflarea, dar bărbatul citea ziarul și nici măcar n-a ridicat privirea. Am trecut prin birou și am ieșit pe partea cealaltă a acestuia. Strada era goală. Se vedeau numai câteva lumini. Am luat-o pe lângă gard și tufe,

păşind cu multă băgare de seamă, dar zăpada amortiza zgomotul paşilor noştri. După ce am luat-o pe un drum lateral îngust, am început să alergăm din nou şi nu ne-am oprit până când nu ne-am depărtat bine de sat. Ne-am ghemuit într-un şanţ plin de zăpadă ca să ne recăpătăm suflarea şi să vedem ce se va întâmpla.

Abia atunci mi-am dat seama ce făcusem. „Nu credeam că pot să lovesc pe cineva", i-am zis eu micuţei profesoare. „Ai lovit ca o tigroaică", mi-a zis ea. M-a strâns de mâini şi mi-a şoptit cu mult curaj: „Vom reuşi! Vom scăpa, şi nu mă vor mai prinde niciodată!"

Am stat în şanţ, inimile bătându-ne cu putere în timp ce ascultam. Am auzit strigăte şi împuşcături dinspre gară. Câinii lătrau, iar asta ne-a înfricoşat, dar au apucat-o în altă direcţie. După câteva ceasuri, cum ni s-a părut nouă, s-a auzit un fluier. Locomotiva a răspuns cu un şuierat, iar trenul s-a pus în mişcare, cu lungul său şir de vagoane negre.

Am aşteptat ca sunetul lui să dispară în noapte. Apoi ne-am făcut semnul crucii, am ieşit din şanţ şi am pornit la drum. A început să ningă, ceea ce era bine, fiindcă ni se acopereau urmele paşilor. Seara, am bătut la uşa unei colibe ţărăneşti. O femeie tăcută ne-a dat de mâncare şi ne-a adăpostit. Ruşii îi luaseră bărbatul. „Mă răzbun pe ei, ajutându-vă pe voi", ne-a spus ea.

A doua zi, ne-am scos hainele şi încălţămintea şi ne-am pus îmbrăcăminte ţărănească din lână şi cizme îmblănite, după care am studiat drumurile şi direcţiile. Când s-a înnoptat, i-am strâns femeii mâinile aspre şi calde şi am plecat. Mergeam câte 10–12 ore în fiecare noapte, iar ziua dormeam în căpiţe de fân sau găseam adăpost la ţărani. Am mers pe jos noaptea vreo 500 de kilometri.

Când eram aproape de Bucureşti, o patrulă a poliţiei ne-a surprins şi ne-a cerut actele. „Avem ceva mai bun decât actele", i-am spus sergentului de poliţie. Am scotocit în brâu şi

am scos patru dintre cele cinci monede de aur pe care mama mi le dăduse ca să le folosesc la nevoie.

Sergentul a discutat în șoaptă cu oamenii lui, a luat banii și cei trei s-au îndepărtat. Nu au făcut doar atât, ci au oprit un camion al Armatei Roșii care trecea pe acolo și le-au cerut rușilor să ne ducă în oraș, ceea ce s-a și întâmplat. Rușii au râs și au glumit cu noi, ne-au dat mere și țigări. Ne-au ajutat să coborâm din camion într-un loc al orașului în care nu eram cunoscute. Am sărutat-o pe mica profesoară și ne-am promis să ne reîntâlnim.

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să intru într-un salon de coafură și să-mi usuc părul. Apoi m-am înregistrat la o secție de poliție ca refugiată de război din Moldova, am dat ultimul napoleon pe o carte de identitate cu alt nume și m-am angajat ca servitoare... Asta este prima mea seară liberă.

Aceasta a fost povestea Zoltanei. Din câte știm, ea și prietena ei sunt singurele femei care au scăpat cu viață dintr-un tren cu deportați. Altele au ales o altă cale de scăpare, sinuciderea.

Multă vreme, nu s-a știut nimic despre soarta miilor de oameni deportați în iarna rusească sau despre condițiile în care au fost obligați să muncească. Dispăruseră în acea tăcere înspăimântătoare care învăluie multe dintre faptele săvârșite de sovietici. Potrivit chiar cifrelor acestora, durata medie a vieții într-un lagăr de muncă rusesc este de șase ani.

Se cereau vești despre ei și se protesta din cauza tăcerii. Acest lucru a determinat autoritățile sovietice să răspândească zvonul că deportații se vor întoarce după un an. Apoi, că se vor întoarce după doi ani. Au mai anunțat că se pot trimite pachete și că deportaților li s-a dat voie să scrie acasă. Unele scrisori, adevărate sau false, ajungeau la destinație. Cărțile poștale erau expuse la ferestrele sediului din Brașov al Partidului Comunist. Toate conțineau cam aceleași fraze: „Eu fac bine. Rușii

sunt oameni de treabă. Suntem bine hrăniți și cazați în condiții confortabile".

Pe una dintre ele era scris însă un adaos neobișnuit: „Dar nu am cerneală roșie ca să scriu asta".

Mesajul acesta avea o poveste. Când a fost arestat spre a fi deportat, un profesor din Brașov i-a spus bătrânei sale mame: „Voi face totul să-ți trimit un mesaj, dar rușii vor cenzura ceea ce voi scrie. Dacă voi scrie cu cerneală neagră, înseamnă că tot ceea ce spun este adevărat. Dacă voi scrie cu cerneală roșie, înseamnă că lucrurile stau exact pe dos".

După vreun an, unii deportați chiar s-au întors acasă. Erau la pământ cu moralul și cu sănătatea, umbre ale celor care fuseseră cândva, cu boli incurabile sau răni care supurau la picioare, căpătate în galeriile întunecate ale minelor, unde împinseseră cărucioare cu cărbuni. Cei mai mulți dintre ei nu îndrăzneau să vorbească, deoarece fuseseră avertizați și intimidați. Comandamentul sovietic nu a îngăduit ca aceste epave umane să fie văzute în starea lor cea mai sordidă. Lângă Focșani a fost creat un lagăr de recuperare în care prizonieri de război, medici militari, bucătari și infirmieri germani se îngrijeau ca acești nefericiți să ajungă vii la destinație.

Capitolul 11

Occidentul își pierde reputația

Americanii și britanicii aveau ordin să le ofere rușilor tot ajutorul și sprijinul cu putință, dar ei au mers mai departe decât li s-a cerut prin ordin oficial. Au făcut eforturi să fraternizeze cu aliații sovietici și să le câștige prietenia și încrederea. În particular, rușii au procedat la fel. Sentimentul de camaraderie domnea la toate întrunirile prietenești. Mulți ruși erau oameni degajați și companioni buni, cărora le plăceau mâncarea și băutura, glumele, cântecele și dansurile, dar când îi întâlneai în rigiditatea lor oficială, aceiași indivizi erau cu totul alți oameni. În cel mai bun caz, rușii manifestau o răceală politicoasă, protocolară, iar în cel mai rău caz, o împotrivire categorică. Aceasta din urmă era disimulată sub forma unei atitudini evazive pentru care, cu o ridicare din umeri, era învinuită Moscova.

„Moscova" însemna cea mai mare și cea mai insondabilă birocrație din lume, pe seama căreia trebuia pus orice lucru amânat sau rămas fără răspuns. „Moscova" hotăra în orice chestiune mare sau mică legată de acțiunile militare, de o intervenție politică sau de o simplă ștampilă care trebuia sau nu trebuia pusă pe un document de călătorie. Ceea ce spunea Moscova era literă de lege.

Perioada agreabilă de fraternizare a fost scurtă. Apoi, s-a produs o schimbare notabilă cu prietenii noștri ruși. Răceala

protocolară s-a strecurat la întrunirile particulare, care s-au rărit, iar atitudinea rușilor a devenit, de la o zi la alta, tot mai rigidă. S-a instalat o reală împotrivire, care a crescut pe măsură ce Armata Roșie a înaintat spre vest și s-a transformat în aroganță pe față după ce aceasta a intrat în Berlin și s-a instalat în inima Europei. După acel moment, a fost lansată o campanie menită să știrbească prestigiul britanicilor și americanilor.

Cum nimic nu se făcea fără știința Moscovei, este limpede că această campanie a avut caracter oficial. Nu a fost o acțiune coerentă, ci a constat într-o multitudine de evenimente și de mici incidente aparent fără legătură între ele, dar toate având ca scop subminarea prestigiului Occidentului. Totuși, campania s-a desfășurat pe un fundal coerent, iar anumite incidente relevante au avut loc.

Generalul Vinogradov, șeful rus al Comisiei Aliate de Control, și-a stabilit reședința temporară într-o casă aristocratică de la intersecția străzilor Dumbrava Roșie și Dimitrie Orbescu, la două cvartale de casa unuia dintre autori. Soldați înarmați cu automate îi păzeau locuința și se distrau trăgând în câinii vagabonzi și făcând gesturi inconfundabile servitoarelor tinere care roșeau.

Din punctul de vedere al siguranței, generalul nu ar fi putut alege o casă mai nepotrivită. Nu avea absolut deloc intimitate, având fața, părțile laterale și spatele acesteia expuse vederii de pe străzile care se lărgeau și formau o piață. Din clădirile învecinate, puteai vedea prin toate ferestrele casei generalului, iar locatarii lor, care erau orice numai comuniști nu, foloseau binocluri ca să-l spioneze. Îl vedeau plecând și întorcându-se și vedeai fiecare mașină care oprea, astfel că fiecare musafir care sosea era observat și analizat. Seara, când generalul cobora din mașină, aghiotantul lui ducea o servietă, iar românii făceau speculații cu privire la conținutul ei. Au existat multe acțiuni

ingenioase de spionaj, iar toate aceste observații, la care s-au adăugat informațiile obținute de abilii agenți sub acoperire ai Siguranței, au dus la formularea unor concluzii concrete.

S-a stabilit că, printre documentele pe care generalul le lua acasă ca să le citească în liniște după cină, se aflau rapoarte cu privire la popularitatea americanilor și britanicilor, așa cum era ea evidențiată de cocktailurile și dineurile date de ei sau pentru ei în cercurile sociale din Capitală. S-a stabilit și că generalul primea rapoarte despre discriminările făcute de români la adresa rușilor. În unele situații, agenții români le-au pus la dispoziție autorilor copii la indigo ale acestor rapoarte. Cel care urmează este reprezentativ:

> Aseară, un grup de șase ofițeri ruși conduși de colonelul Borisov a luat masa la Restaurantul Cina. Li s-a dat o masă într-o parte a sălii. Au fost lăsați să aștepte mâncarea și băutura. Chelnerii i-au servit cu reticență. Rușii au fost făcuți să se simtă ca niște musafiri nepoftiți. Când au sosit Lolle Smit[1] de la Phillips Radio și câțiva ofițeri britanici, printre care și maiorul Thomas W. Hogg din Regimentul Gordon Highlanders, li s-a dat una dintre mesele centrale cele mai bune. Patronul, gestionarul și chelnerii le-au cântat în strună. Când au plecat rușii, agentul 519 l-a auzit pe un chelner spunând: „Slavă Domnului, pleacă!"

[1] Lolle Smit (1892–1961), om de afaceri olandez, director al filialei Budapesta a cunoscutei corporații Phillips. A colaborat cu serviciul britanic de informații (Secret Intelligence Service – SIS). Deși avea domiciliul la Budapesta, unde locuia împreună cu soția și cei trei copii, el deținea o locuință și în București (CNSAS, Arhiva operativă, dos. nr. 93629, Fond operativ, Smit, Lolle *apud* Craig Graham McKay, *A Friend Indeed – The Secret Service of Lolle Smit*, la https://cupdf.com/document/a-friend-indeed-the-secret-service-of-lolle-smit.html) (n. tr.).

Cu ajutorul Partidului Comunist Român, Moscova a încercat să intervină în privința acestei situații neplăcute. Când sursa iritării era exclusiv românească, soluția era simplă: Restaurantul Cina a fost rechiziționat și transformat în club al ofițerilor ruși, în timp ce elegantul restaurant Mon Jardin a fost transformat în cantină pentru șomeri. O metodă și mai simplă de combatere a celor care jigneau sensibilul suflet al rușilor au reprezentat-o arestarea acestora pe timpul nopții și încarcerarea.

Când erau implicați americani sau britanici, nu se prea putea interveni în mod direct, dar NKVD și Comitetul Central al Partidului Comunist puteau acționa chiar mai eficient prin mijloace indirecte pentru a-i hărțui și a-i pune în încurcătură pe Aliați. Ceea ce făceau cu mult succes.

Uneori, celor de la Misiunea Americană li se părea că anumite hotărâri ale superiorilor îi ajutau pe ruși în planurile lor, în vreme ce Washingtonul, neștiind situația, nu avea altă intenție decât aceea de a fi corect față de ruși.

Așa au stat lucrurile cu membrii echipei OSS din Capitală. Aceștia se grăbiseră să vină la București, dar când și-au dat seama că rușilor s-ar putea să nu le placă, au dizolvat grupul OSS și s-au ascuns sub aripile protectoare ale Forței a 15-a Aeriene. Datorită spiritului de camaraderie, planul a reușit, și se pare că și veșnic bănuitorii ruși au fost mulțumiți. Când totul mergea bine, generalul-maior William J. Donovan – poreclit „Wild Bill" (eng. „Sălbaticul Bill" – n.tr.), fondatorul și șeful OSS pe durata războiului – s-a simțit obligat să informeze centrala NKVD de la Moscova cu privire la prezența băieților săi la București.

Generalul Donovan părea a avea încredere în contactele sale rusești. În 1943, făcuse o vizită în Rusia, acolo unde – împreună cu generalul-maior John R. Deane, șeful Misiunii Militare

a SUA la Moscova, și cu Chip Bohlen de la Departamentul de Stat – a fost primit de doi șefi de secție ai NKVD, generalul-locotenent P. M. Fitin, șeful serviciului de informații externe, și generalul-maior A. P. Osipov, șeful activităților subversive din țările inamice. Întâlnirea a fost aranjată de ambasadorul Averell Harriman[1] și de ministrul de externe Molotov. Nu se știe de ce generalul Donovan nu a fost primit de șeful NKVD, Lavrenti P. Beria, dar se pare că întâlnirea cu Fitin și Osipov de la 27 decembrie 1943 a fost cordială, generalul Donovan stabilind cu aceștia ca OSS să trimită reprezentanți la Moscova, iar NKVD, agenți care să lucreze la Washington.

Aceste informații au făcut destul de repede ocolul rețelei OSS din lumea întreagă, dar, în scurt timp, în OSS circulau zvonuri cum că ceva nu era în ordine cu planurile de la Moscova ale lui „109", cum semna Donovan telegramele (acesta era codul său secret, dar în conversațiile curente ale subordonaților săi i se spunea mai degrabă așa decât pe nume, lucru cu care posturile de ascultare ale Axei erau familiarizate). Ulterior, generalul-maior Deane a dezvăluit faptul că președintele Roosevelt a fost cel care a anulat schimbul de agenți secreți printr-o telegramă trimisă ambasadorului Harriman la 16 martie 1944, aparent din cauza unor considerente de politică internă legate de primirea unor agenți ai NKVD în SUA într-un an electoral. NKVD-ul de la București nu a uitat această decizie.

În pofida acestei schimbări neașteptate a planurilor, generalul Donovan a încercat să-i liniștească mai departe pe cei din NKVD, astfel încât, chiar și după ce echipa sa de agenți ai OSS a fost alungată din Bulgaria de ruși, i-a cerut

[1] William Averell Harriman (1891–1986), om de afaceri, om politic și diplomat american. A fost membru al Partidului Republican, iar din 1928, al Partidului Democrat. A îndeplinit funcția de ambasador al SUA în URSS între 1943 și 1946 (n. tr.).

generalului Deane să-l informeze pe generalul Fitin de prezența, la București, a oamenilor săi. Când au aflat de treaba asta, unii din personalul de la București au jubilat, în vreme ce alții s-au neliniștit.

Reacția sovieticilor a fost hotărâtă. Ofițerilor ruși li s-a interzis să-i viziteze pe americani la domiciliu ori să-i primească acasă la ei. Telefoanele au fost interceptate pentru a-i prinde pe cei care nu respectau ordinul, iar câțiva ruși care țineau mai mult la relațiile de prietenie decât la regulile NKVD au dispărut. Acest lucru le-a creat românilor impresia că americanii, cândva atât de populari, erau „dați la o parte" de ruși, iar prestigiul americanilor a avut de suferit, într-o oarecare măsură.

Înainte de asta, la București se stabilise secția americană a Comisiei Aliate de Control al Armistițiului. Generalul Donovan le-a spus oamenilor săi că, din punct de vedere administrativ, se află sub jurisdicția acesteia. Lista tuturor acestora a fost înaintată spre aprobare șefului militar, generalul de brigadă Schuyler, și dlui Burton Y. Berry, reprezentantul politic al SUA cu rang de ministru. Toate numele au fost acceptate cu excepția unuia, cel al unui ofițer vorbitor de limba rusă care se ducea, împreună cu prietenii săi ruși, la serate la care erau aduse cu camionul din lagărele de concentrare și ținute peste noapte fete germane, austriece și maghiare. Dimineața, când erau urcate în camioane spre a fi duse înapoi în lagăr, aceste nefericite creau scene care atrăgeau atenția și criticile multora.

Dl Berry și subalternii săi au avut șansa ca, la sosire, să se poată instala în legația americană, care, în timpul războiului, fusese apărată de elvețieni, și să se apuce imediat de lucru. Reprezentanții politici ai Marii Britanii, conduși de dl John Le Rougetel, un experimentat diplomat din Balcani, au găsit și ei intacte propriile clădiri.

Pe generalul Schuyler și subalternii săi nu i-a așteptat niciun birou pregătit, dar problema locuinței a fost repede rezolvată. Când au văzut reședința personală a lui „Ică" Antonescu, ocupată de personalul OSS și de câțiva aviatori, au hotărât să se instaleze acolo. Li s-a precizat că acea casă nu era potrivită pentru un personal numeros și că, la distanță de un cvartal, pe Strada Oțetari, se afla o clădire ideală pentru birouri, dar generalul a preferat vila lui Antonescu, așa încât OSS s-a mutat într-un loc mai bun, mai spațios și mai practic. După vreo lună, s-a dat ordin să se revină la situația dinainte. Birourile OSS au fost mutate înapoi în casa lui Antonescu, iar misiunea a ocupat clădirea din Oțetari. Ulterior, unele grupuri s-au mutat din nou. Faptul că, în acest du-te-vino cu dosare, seifuri, acte și alte lucruri, au fost luate unele măsuri de siguranță se datorează locotenent-colonelului Louis Kubler, un ofițer OSS care, în viața particulară, este expert în balistică la Poliția Statală din New Jersey.

Americanii dobândiseră reputația de experți în planificare, însă impresia produsă românilor de acest du-te-vino al lor – când înăuntru, când afară – nu o confirma. Rușii râdeau de la ferestrele uriașei clădiri a NKVD aflate alături.

Cum mulți oameni erau noi, iar toată lumea își dorea o mașină, s-a considerat necesar să se reorganizeze transportul. Membrii OSS și aviatorii aleseseră cele mai bune automobile dăruite de români. Acestea, împreună cu altele, au alcătuit un parc auto, întreținerea și parcarea vehiculelor făcându-se la un mare garaj. Numai ofițerii care aveau cel puțin gradul de maior puteau beneficia de mașină personală.

Într-o seară de sâmbătă, la o oră târzie, cineva foarte agitat a sunat la Misiunea Americană: „Veniți repede! Rușii atacă garajul!"

Ofițerul din tura de noapte și-a înștiințat superiorii care se ocupau de asemenea urgențe și s-a dus cu mașina la garaj.

Pe stradă, mare tărăboi. Un pluton format din soldați ruși înarmați cu pistoale-mitralieră ocupaseră garajul și îi alungaseră pe paznicii și pe șoferii români. Soldații n-au vrut să-l primească pe ofițerul din tura de noapte.

Ce putea face un singur om? Nimic. Erau cel puțin 30 de oameni înarmați acolo. Ce putea face toată Misiunea Americană, alcătuită din circa 100 de oameni? Tot nimic. Erau un milion de soldați sovietici în România. Ofițerul a protestat, dar rușii nu s-au clintit. Nicio mașină nu a fost lăsată să plece, dar mașinile care veneau erau lăsate să intre, iar șoferilor li se spunea apoi să plece.

Curioșii din stradă se așteptau la o minune din partea americanilor, astfel încât au fost foarte uimiți atunci când ofițerul din tura de noapte s-a urcat în mașină și a plecat, lăsându-i pe ruși stăpâni peste garaj. Erau americanii atât de slabi, încât să poată înghiți așa ceva? Erau.

A doua zi dimineață, rușii aveau un garaj cu 36 de mașini. Generalul Schuyler a protestat față de acest fapt samavolnic, iar rușii au luat act de protest, dar au păstrat mașinile și garajul. Câțiva români au fost mai indignați chiar decât umiliții americani, astfel că un ofițer care comanda un batalion de parașutiști s-a oferit să meargă cu soldații săi și să recupereze garajul și mașinile pentru americani[1].

Ulterior, un incident similar s-a petrecut la garajul Misiunii Britanice. Și de această dată a fost înaintat un protest, dar nu s-a întâmplat nimic. Totuși, acum rușii au explicat de ce au acționat astfel. Se zicea că unele mașini sunt proprietatea unor companii românești controlate de germani, iar sovieticii aveau dreptul să confiște toate bunurile care aparțineau

[1] La data respectivă, în armata română exista un singur batalion de parașutiști, condus de maiorul Teodor Dobre (n. red.).

germanilor. Altele, donate în grabă de proprietari particulari, ar fi trebuit să se afle la dispoziția autorităților militare pentru misiuni specifice.

În scurtă vreme, campania de ştirbire a prestigiului americanilor şi al britanicilor s-a intensificat. Detaşamente de NKVD-işti înarmați, însoțiți de comuniști, ignorau placardele de protecție puse de britanici şi de americani, intrau cu forța în casele şi apartamentele ocupate de personalul aliat şi făceau percheziții sub pretextul că se aflau în căutarea unor criminali de război. Casa generalului Schuyler a fost vizată de o asemenea descindere, prilej de vorbe grele şi de nemulțumiri profunde.

Asemenea incidente nu pot fi considerate nesemnificative. Un carton pus pe o uşă, pe care era desenat steagul american sau cel britanic, însemnase pentru un român mai mult decât un arhanghel cu o sabie de foc care apăra intrarea. În teama şi durerea în care trăiau românii, aceste embleme însemnaseră siguranță şi protecție. România avusese o credință nețărmurită în puterea simbolurilor respective, deci fiecare descindere într-o casă „protejată" provoca senzație. Românilor nu le venea a crede că o să nesocotească vreodată cineva protecția americană sau pe cea britanică, dar acum vedeau asta cu ochii lor, iar încrederea le era zdruncinată, exact aşa cum îşi doreau sovieticii.

Ruşii decretaseră interdicția de a ieşi din casă între orele 8 seara şi 6 dimineața. Persoanele surprinse pe stradă noaptea erau împuşcate fără avertisment. Personalul american şi cel britanic nu intrau sub incidența acestui ordin, dar ruşii mai întâi trăgeau şi abia după aceea se uitau. Acest lucru a dat naştere altor nemulțumiri, iar ruşii au introdus cărți de identitate valabile noaptea. Acestea au sosit la câteva zile după ce termenul stabilit pentru procurarea lor a expirat. Ofițerii care le-au prezentat au fost arestați şi ținuți la secțiile NKVD cu orele. Înaltul

Comandament Rus a explicat că respectivele cărți de identitate fuseseră schimbate, deși nimeni nu fusese înștiințat dinainte.

Cu toate acestea, abia după ce Moscova l-a trimis pe Andrei Vîșinski, adjunctul comisarului pentru Afacerile Externe, să înlăture guvernul generalului Rădescu, Aliații occidentali au început să își piardă prestigiul cu adevărat.

Precum am spus mai sus, înainte de căderea lui Rădescu a avut loc o mare demonstrație în piața din fața Palatului Regal, care s-a transformat într-o revoltă sângeroasă. Britanicii și americanii au participat la ea în calitate de observatori. Înaltul și timidul căpitan Bird din Misiunea Britanică s-a amestecat în mulțime și, în scurt timp, s-a trezit ridicat pe umerii vânjoși ai unor români și dus în urale admirative la adresa Marii Britanii și a Americii de către un grup de oameni care jubilau. Cineva a început să cânte imnul regal britanic și imnul Statelor Unite ale Americii, iar mulțimea veselă, necunoscând versurile, a fredonat melodiile cu mare entuziasm pentru a acoperi fluierăturile și acordurile *Internaționalei* care veneau dinspre grupurile de sovietici de pe străzile laterale.

Vestea cu privire la această scenă a ajuns repede la sediul poliției, aflat la câteva străzi depărtare. Acolo, în biroul secretarului general, eminența cenușie a acțiunilor desfășurate de comuniști în interiorul poliției, s-au strigat ordine și s-a bătut cu pumnul în masă:

— Opriți asta! Scoateți brigăzile mobile!

Agenții au năvălit în mulțimea din Piața Palatului. Căpitanul Bird, jenat de faptul că devenise obiectivul personal al demonstrației favorabile anglo-americanilor, o ștersese englezește, dar doi ofițeri americani apăruseră la fața locului cu aparate de fotografiat, pregătiți să facă fotografii. Erau căpitanul Louis Madison și locotenentul George Bookbinder.

Căutând o poziție din care să poată face fotografii, cei doi s-au cocoțat pe acoperișul unei clădiri de pe care puteau vedea toată piața și stăteau acolo, în văzul a mii de oameni. Agenților atât le-a trebuit. Au dat năvală în clădire și, strigând de mama focului ca să atragă atenția mulțimii, i-au arestat pe cei doi americani și le-au confiscat aparatele.

Oamenii din piață au rămas cu gura căscată. Cu câteva minute înainte, ofițerii americani și cei britanici fuseseră semizei, dar acum, ei nu erau decât niște ființe obișnuite și, chiar dacă aveau uniformele călcate, nu erau mai buni în ochii agenților Siguranței și ai NKVD-ului decât un român derutat, târât afară din casa lui în cămașă de noapte.

Din acel moment, s-a întâmplat adesea ca ofițeri ai Aliaților să fie arestați din cauză că au făcut fotografii „nelegale" nu doar în București, ci și în orașe mai îndepărtate, precum Arad, de la granița de vest a țării.

Tot ca să-i scoată din sărite pe americani și pe britanici, bătăușii înarmați erau puși să urmărească fiecare mașină a acestora, indiferent dacă în ea se afla șeful misiunii sau un stenograf. Odată, un maior scoțian și-a ieșit din fire de indignare. Într-o zi, pe la asfințit, când a plecat cu mașina, a fost urmărit de un automobil cu trei bătăuși. După mașina acestora a apărut, neobservată, de pe o stradă lăturalnică, o alta, în care se aflau patru soldați britanici din poliția militară, niște matahale de 1,80 metri și 100 de kilograme. Șoferul maiorului a oprit într-o fundătură dintr-o mahala din nord în care nu era nici țipenie de om, bătăușii au oprit și ei, iar polițiștii militari au oprit în spatele mașinii lor.

— De ce mă urmăriți? a întrebat maiorul.

Prinși în capcană, bătăușii nu au avut destulă minte ca să invoce un pretext și au făcut greșeala de a-i vorbi urât. Atunci, polițiștii militari au rezolvat disputa, dându-le o bătaie

zdravănă. Din acea seară, agenții sovietici erau reticenți când trebuiau să urmărească mașini ale britanicilor.

Personalul american sau britanic care părăsea România era obligat să obțină autorizația rușilor, care, de obicei, se acorda în câteva săptămâni. Detașamente de soldați ai NKVD păzeau aeroportul, îi verificau pe călători și inspectau bagajele. Când se țineau conferințe internaționale importante, acordarea autorizațiilor era suspendată pentru câteva săptămâni, iar avioanele nu aveau voie să decoleze. Românii nu le îngăduiseră niciodată trupelor germane de ocupație să controleze mișcarea avioanelor sau a altor mijloace de transport românești, așa încât nu înțelegeau de ce Marea Britanie și America tolerau asemenea practici din partea rușilor.

Echipajele avioanelor americane și britanice din Italia, doborâte în timp ce ofereau sprijin aerian Armatei Roșii, erau duse la București, de unde se puteau întoarce la unitățile lor din Italia după trei sau patru ore de zbor. De obicei, acești oameni erau trimiși înapoi la posturile lor după o zi sau două de la sosirea lor la București. Apoi, sovieticii au anunțat că, pentru a părăsi România, aceștia trebuiau să aibă aprobarea lor. Asta lua timp – câteva zile sau chiar săptămâni – în condițiile în care, în lupta împotriva lui Hitler, era nevoie de fiecare om. După acordarea autorizațiilor, aviatorii erau băgați într-o mică baracă de pe aeroportul Băneasa, acolo unde soldații ruși, care nu știau englezește, le inspectau actele și plăcuțele de identitate. Făceau asta în locul românilor, deoarece comuniștii români stăteau deoparte cu mâinile în sân și zâmbeau cu subînțeles. Văzând asta, românii cu scaun la cap erau îngrijorați din cauză că americanii și britanicii acceptau această umilință. Totuși, nu a existat niciun protest și nicio voce cu autoritate care să le spună rușilor: dacă oamenii noștri care își riscă viața pregătind terenul pentru armatele

voastre sunt șicanați și umiliți, ne va fi greu să oferim sprijin aerian armatelor voastre din Ungaria, Polonia, Cehoslovacia și Austria.

Pentru ca intervenția lor să fie mai impresionantă, rușii au decretat după două luni că niciun aviator britanic sau american nu mai putea fi evacuat de Forțele Aeriene Regale Britanice sau de Forțele Aeriene Americane, ci aveau să se ocupe ei înșiși de problemă, trimițându-i pe aviatori cu trenul până la Odesa și, de acolo, cu vaporul în Italia. Ceea ce se făcea în trecut în câteva ore, avea să se facă acum în peste o lună. În plus, erau împovărate mijloacele de transport, de lipsa cărora sovieticii se plângeau atât de mult.

Generalul Schuyler a protestat la generalul Vinogradov. În acel moment erau peste 80 de aviatori care așteptau să fie evacuați, aproape jumătate dintre ei spitalizați din cauza bolilor sau a rănilor suferite, dar generalul Vinogradov a fost de neclintit. Primise ordine de la Moscova, iar acestea trebuiau executate: indiferent de starea în care se găseau americanii, aceștia trebuiau mutați. Medicii ruși aveau să se îngrijească de ei.

Erau în stare gravă 28 de americani, iar în opinia maiorului Jacques Mitrani din Berwick, Pennsylvania, medicul militar care se ocupa de ei, aceștia nu trebuiau mutați. De aceea, el a adoptat o poziție fermă și a refuzat să le dea drumul până când nu își reveneau. Rușii au insistat să-i inspecteze în fiecare zi pe acești pacienți, iar până la urmă a trebuit să fie lăsați să plece de îndată ce, potrivit opiniei medicilor ruși, s-au simțit indeajuns de bine.

După câteva luni, unul dintre autori, care îi văzuse pe acești oameni la București, i-a întâlnit pe patru dintre ei pe un vapor care mergea de la Napoli la Centrul de Odihnă al Armatei SUA din Insula Capri. Aviatorii i-au povestit ce li s-a întâmplat:

Am fost urcați în niște autobuze rablagite la București, care aveau numai bănci de lemn în loc de scaune. Ferestrele erau sparte, iar căldură nu era. Ni s-a dat puțină mâncare, iar toaletele lipseau. Drumul a durat peste 40 de ore. La Odesa am fost tratați ca niște prizonieri și nu ni s-a permis să ieșim afară decât o dată pe zi, pentru o scurtă plimbare, bine păziți. Cei mai mulți dintre noi aveau dizenterie. Călătoria cu vaporul spre Italia nu a fost deloc plăcută, traversând agitata Mare Neagră și o furtunoasă Mediterană. De când am plecat de la București și până când am ajuns în Italia au trecut aproape două luni.

Își câștigaseră dreptul de a se odihni în Capri.

Tânărul conducător al țării, regele Mihai, care la început a căutat să intre în grațiile puterilor occidentale, a pus și el, ulterior, umărul la știrbirea prestigiului Occidentului. Totuși, acest lucru nu l-a ajutat, deoarece era deja stabilit că trebuia să abdice. La scurt timp după sosirea Comisiei Aliate a celor trei puteri, regele a organizat o măreață demonstrație hipică la care a luat parte Regimentul de Gardă Călare și care s-a desfășurat înaintea membrilor comisiei pe terenul din apropierea cazărmii de la Malmaison[1]. Rușii au încercat să iasă în evidență, înconjurându-l pe rege și oprindu-i pe ofițerii americani și britanici să se apropie de el. Regele a ordonat unui ofițer de legătură, locotenentul Negropontes, să-i invite pe americani și britanici alături de el. Când fotografii au fost lăsați să se apropie, regele zâmbitor era flancat de ofițeri britanici și americani, în vreme ce rușii, iritați, își întindeau gâtul

[1] Hipodromul din apropierea cazărmii Malmaison se afla pe locul în care astăzi se află clădirea abandonată a „Casei Radio" și terenul viran înconjurător (n. red.).

în spatele lor. La un an și jumătate de la această întâmplare, lucrurile stăteau cu totul altfel.

10 Mai este ziua de 4 Iulie[1] a României, la această dată sărbătorindu-se intrarea în București a prințului Karl von Hohenzollern-Sigmaringen în 1866, în calitate de principe al României. De obicei, ziua era sărbătorită printr-o paradă militară desfășurată între șiruri lungi de tribune pline cu oameni care ovaționau. Înaintea paradei, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, un om cu barbă albă, săvârșea o slujbă religioasă pe caldarâmul largului bulevard împodobit cu steaguri, în timpul căreia regele și demnitarii acestuia stăteau în picioare, smeriți și cu capul descoperit. După aceea, Majestatea Sa se retrăgea în loja regală și îi întâmpina pe invitații de onoare. Apoi, având o alături pe respectabila lui mamă, saluta batalioanele care, pe rând, defilau în pas de gâscă prin fața lui, în vehicule sau călare. Era un spectacol militar de care kaizerul Wilhelm ar fi fost mândru. Mulțimea izbucnea în aplauze la trecerea fiecărei unități militare.

După un an și jumătate de la demonstrația hipică a Regimentului de Gardă Călare la care regele le-a întors spatele rușilor, regele a uitat cu tot dinadinsul ca, la sărbătoarea de la 10 Mai, să-i invite în loja regală pe vicemareșalul aerului Stephenson și pe generalul de brigadă Schuyler, șefii misiunilor britanică și americană. Îi rugase să vină doar pe ofițerii de stat major sovietici, care au apărut în număr mare și cu piepturile pline de medalii. Când americanul și britanicul au sosit și au văzut că le fuseseră rezervate locuri la o tribună alăturată, au ignorat acest lucru și au intrat în loja regală. Regele i a salutat de formă, i-a făcut semn unui consilier și s-a întors către oaspeții săi de onoare ruși. Șefii militari ai puterilor

[1] Ziua națională a Statelor Unite ale Americii (n. tr.).

occidentale au fost aşezaţi în spatele unui rând întreg de ruşi infatuaţi.

Aceasta însemna că Mihai era rege prin bunăvoinţa lui Stalin. Incidentul a făcut senzaţie în acea zi, având loc înaintea privirilor atente a mii de oameni. A dat naştere unui val de comentarii rostite în şoaptă, care s-a transformat într-o manifestare zgomotoasă a dezaprobării, iar românii ranchiunoşi, ca şi cum s-ar fi vorbit dinainte, au găsit un mod de a îşi exprima sentimentele printr-o demonstraţie care avea o semnificaţie evidentă.

Când regimentele care îşi câştigaseră faima şi gloria în războiul împotriva Rusiei au trecut prin faţa lor, mulţimile le-au întâmpinat cu urale puternice şi aplauze furtunoase, dar când s-au apropiat trupele de şoc comuniste instruite de sovietici, Divizia „Tudor Vladimirescu", abia dacă a aclamat şi a bătut cineva din palme. Acestea au mărşăluit într-o linişte ameninţătoare.

Capitolul 12

Aliaților occidentali li se găsește nod în papură

Un drum pietruit iese din întinsele mahalale aflate în estul Bucureștiului și pătrunde în câmpia vălurită și pădurile de arbori pitici, pierzându-se în stepa fără drumuri a Bărăganului și în mlaștinile Dunării, la 150 de kilometri spre est. Este un drum care nu duce nicăieri, dar în oraș și în apropierea lui, este o importantă arteră pe care circulă camioane zgomotoase, tramvaie care zdrăngănesc și care ce se mișcă încet, legănându-se, trase de boi cafenii, și convoaie de căruțe țărănești prăfuite, trase de cai mici, de stepă, neîngrijiți. Automobile se văd rareori pe drumul ăsta, căci nu trece printr-un cartier de locuințe. Este o stradă a trudei sau a sărăciei, pe nume Șoseaua Pantelimon.

Pe latura de sud, Șoseaua Pantelimon este flancată de marile întreprinderi industriale ale României, Uzinele „Malaxa"[1], cu uriașele lor ateliere și coșurile înalte de fum. Această fabrică

[1] Uzinele care poartă numele inginerului și industriașului român Nicolae Malaxa (1884–1965) au început să funcționeze în anul 1927. În 1947, el a emigrat în Statele Unite ale Americii, de unde nu s-a mai întors, iar în 1948, Uzinele „Malaxa" au fost naționalizate, primind numele de „23 August". După 1990, acestea au fost redenumite „Faur" (n. tr.).

imensă produce totul, de la radiatoare la locomotive moderne Diesel electrice.

În timpul războiului, Uzinele „Malaxa" au fost deseori ținta atacurilor aeriene ale Aliaților, dar rareori au fost lovite și niciodată grav avariate. Protejată de cercuri largi de artilerie antiaeriană grea, fabrica a ieșit din război cu oarece răni, dar a rămas un formidabil și productiv colos industrial. Sovieticii au demontat unul dintre laminoare și l-au trimis în Rusia, dar proprietarii uzinelor au obținut o binevenită despăgubire în dolari de la statul român. La începutul anului 1945, peste 4 000 de muncitori se ocupau de zor cu trecerea fabricii la producția de pace.

Acești 4 000 de angajați de la „Malaxa" reprezentau unul dintre cele mai mari grupuri muncitorești, un alt grup important reprezentându-l sindicatul ceferiștilor și al angajaților statului, cum ar fi funcționarii poștali. Controlul politic exercitat asupra celor 4 000 de muncitori de la „Malaxa" era un factor determinant al influenței și al forței partidelor politice din Capitală, toate străduindu-se neîncetat să-i atragă pe aceștia de partea lor.

Într-o zi rece și vântoasă de februarie, angajații de la „Malaxa" s-au adunat într-o hală decorată cu steaguri, în care trăgea curentul, pentru a alege un comitet de fabrică. Deși campania electorală fusese înflăcărată, iar emoția atinsese niveluri maxime, adunarea s-a desfășurat în condiții de ordine. Au fost acceptați corespondenți de presă și observatori, iar unul dintre autori a fost prezent. S-au ținut discursuri, s-au pus întrebări și s-au dat răspunsuri. Tendința indica în mod limpede faptul că o listă multipartită a membrilor comitetului, alcătuită pe baza nominalizărilor anterioare, va beneficia de sprijinul unei majorități covârșitoare. Componența acelei liste corespundea celei a guvernului de uniune națională format de toate partidele după 23 august.

Totuși, o asemenea uniune nu era dorită câtuși de puțin de comuniști.

Partidul Comunist intrase în guvernul de uniune națională ca o formațiune minoritară. Odată ajuns la guvernare, acesta nu a cooperat, ci a început să-l trădeze și să-l distrugă. La ordinul direct al Moscovei, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a lucrat zi și noapte la formarea unui bloc de stânga menit să servească la destrămarea acestei uniuni naționale. Bătrânul general Sănătescu, cel care conducea guvernul atunci când România a capitulat, era sătul de aceste manevre desfășurate împotriva cabinetului său, iar generalul Rădescu, un alt militar în vârstă, i-a urmat în calitate de președinte al Consiliului de Miniștri. Rădescu nu era membrul vreunui partid, dar crezul său personal și politic era trădat de faptul că fasciștii l-au ținut doi ani într-un lagăr de concentrare pentru opoziția sa intransigentă față de Hitler și Antonescu.

Blocul forțelor de stânga a primit numele de Frontul Național Democrat (FND). Comuniștii îi ademeniseră în FND pe socialiști, precum și pe câteva facțiuni și pe câțiva disidenți din vechile partide „istorice", inclusiv Frontul Plugarilor, condus de un oportunist politic, care nu se remarcase prin nimic în trecut, pe nume Petru Groza.

Cam cu o lună înaintea adunării de la „Malaxa", FND a emis un apel urgent către poporul român, un fel de platformă politică în care erau anunțate principiile coaliției. Programul părea a fi o binecuvântare cerească revărsată asupra fiecărui suflet sărman din România. Terenurile urmau să fie împărțite în așa fel încât fiecare țăran să aibă pământ fără să-l coste ceva. Retribuțiile, salariile și nivelul de trai urmau să crească, iar distribuția alimentelor avea să se facă în mod egal. Copiii urmau să învețe în condiții mai bune. Toți fasciștii trebuiau

îndepărtați din funcții și, astfel, vor fi asigurate multe locuri de muncă bine plătite. În fine, toți aveau să muncească mână în mână cu noul prieten și frate mai mare al României, Uniunea Sovietică.

Proclamația a fost afișată pe zidurile și gardurile tuturor orașelor și cătunelor, iar oameni îmbrăcați în blănuri sau înveliți în șaluri se opreau destul de mult să o citească în viscolul din stepele răsăritene. Totuși, în acel program nu se arătau și cum aveau să fie îndeplinite aceste minuni și cu ce. Oamenii ridicau din umeri, se îndoiau și își vedeau de drum. Entuziasmul lipsea cu desăvârșire, iar reacțiile erau puține.

Atunci, dându-și seama că a dat-o în bară, Comitetul Central al Partidului Comunist a luat măsuri cu scopul de a „găsi nod în papură". Același lucru l-au făcut și Hitler, Göring și Goebbels atunci când au dat foc Reichstagului, au inflamat opinia publică și au pus mâna pe putere.

Acum, alegerile de la „Malaxa" le-au oferit comuniștilor primul prilej de a găsi nod în papură. Când delegații lor la adunarea muncitorească și-au dat seama că va fi aleasă o listă a coaliției aflate la guvernare, i-au semnalat acest lucru unuia dintre oamenii lor de încredere. Acesta s-a ridicat încet, a părăsit adunarea, a ieșit repede pe poarta fabricii, a dat fuga în Șoseaua Pantelimon și a intrat într-una dintre micile bodegi în care beau și fumau câțiva amici de-ai lui. Ulterior, patronul localului a povestit ce s-a întâmplat.

— Repede, sună la sediu! l-a auzit el pe agent. Se pare că situația ne este potrivnică. Spune-le să vină aici repede! Putem ține pe loc adunarea cu întrebări încă vreo 15 minute, dar nu mai mult.

A dat să plece, dar la ușă s-a oprit și a adăugat:

— Spune-le să vină la poarta de vest. Mircu va fi acolo ca să-i bage înăuntru.

Unul dintre organizatorii comuniști s-a sculat de la masă injurând, s-a dus la telefon și a format un număr. A făcut mâna căuș la gură și a vorbit încet. În timp ce punea receptorul în furcă, le-a făcut semn cu capul tovarășilor săi. Aceștia și-au terminat țuica fiartă, o băutură care te încălzește într-o zi friguroasă, au lăsat niște bani și au ieșit în stradă, trăgându-și peste urechi gulerele din blană de oaie și până la sprâncene căciulile de blană.

— Nu știi nimic! l-a atenționat unul dintre ei, la plecare, pe patronul bodegii.

În zona Pieței Obor, o altă mahala care duhnea a pește, păsări de curte, bălegar și resturi vegetale putrede, era o curte cu un steag roșu deasupra porții.

În aceste zile ale guvernului de uniune națională, Siguranța stătea cu ochii pe sediul comuniștilor și îi verifica pe liderii și pe organizatorii acestora. Agenților ei le scăpau puține lucruri, iar rapoartele lor erau destul de exacte. Înalți funcționari din Prefectură transmiteau sau vindeau informații importante misiunilor, observatorilor sau corespondenților străini. Era ceva firesc, obișnuit. Potrivit unui asemenea raport, niște polițiști văzuseră o limuzină ieșind pe poarta deasupra căreia flutura steagul roșu și îndreptându-se spre Șoseaua Pantelimon cât îi permiteau de repede gropile din caldarâm și bucățile de gheață și porțiunile cu zăpadă. În mașină erau patru organizatori comuniști îmbrăcați în haine ruseți, cu căciulă neagră de caracul în cap.

Un alt informator al poliției a auzit și a văzut ce s-a întâmplat la poartă la „Malaxa". Mircu aștepta, iar când mașina a oprit, a deschis ușa și i-a ajutat pe cei aflați în ea să coboare.

— Cum stau lucrurile, Mircule?

— Prost, șefu', prost! Cred că suntem învinși!

— Suntem învinși pe dracu'! O să vezi tu! Du-ne la ei!

Cei patru organizatori, fiecare având o stea roșie pe haină, au intrat în hala în care avea loc adunarea. Au izbucnit urale și huiduieli copioase. Fiind niște organizatori pricepuți, nu îi deranjau manifestările de ostilitate. Le-au zâmbit forțat adepților, au fluturat căciulile de blană de oaie, s-au așezat pe o bancă de la perete lângă câțiva reporteri și au așteptat prilejul de a i se adresa celui care conducea adunarea. Când s-a ivit acel prilej, unul dintre organizatori a cerut voie să facă o declarație. Cererea i-a fost aprobată în aplauzele comuniștilor.

— Tovarăși, suntem în fața unei situații foarte grave! Aveți o listă de candidați de la toate partidele pentru a fi aleși, prin vot liber și secret, membrii comitetului. Așa e bine, democratic, așa vrem noi, democrații! Dar am venit să vă spun că lista dumneavoastră de partid, asemenea guvernului multipartit, e ilegală! Cine votează pentru ea ar putea intra în conflict cu legea!

S-a oprit pentru ca declarația să își facă efectul. Participanții la adunare au reacționat așa cum se așteptase. S-au arătat surprinși, după care au urmat aplauzele comuniștilor și protestele furtunoase ale celorlalți.

Experimentatul agitator a așteptat până când zarva s-a mai domolit și toată lumea era dornică să audă ce mai avea de spus.

— Din cauză că acea listă a dumneavoastră e plină de criminali de război! E plină de spioni naziști, de trădători, de criminali legionari, de membri ai gărzilor lui Maniu, niște porci și bestii fasciste care nu ar trebui alese pentru a reprezenta acest minunat grup de muncitori, ci spânzurate!

S-a dezlănțuit balamucul. Oamenii s-au ridicat în picioare urlând și zbierând. Unii strigau cu putere „mincinosule"! Câțiva muncitori furioși s-au repezit la tribuna de la care vorbise agitatorul răcnind: „Afară cu el!"

Cel care conducea adunarea a bătut în masă. În cele din urmă, s-a făcut auzit.

— Tovarăși! Ordine! Ordine! Am căzut de acord să-i lăsăm să vorbească pe liderii tuturor partidelor politice! Lăsați-l, deci, pe omul acesta să termine ce are de spus, apoi vom discuta între noi!

— O să vă spun acum ce am venit ca să vă spun! a strigat agitatorul comunist. Nu puteți alege criminali de război, că e împotriva legii! Iar rușii nu vor înghiți treaba asta! Dar iată o listă cu muncitori buni, de încredere!

Atunci a scos din buzunarul hainei niște hârtii imprimate și le-a fluturat în văzul muncitorilor.

— Cei trecuți aici sunt muncitori buni, democrați, nu porci fasciști! Fiecare e un vechi comunist! Pe aceștia vreau să-i alegeți și numai pe aceștia! Ei vor face curățenie desăvârșită printre muncitori, iar când ultimul fascist va fi azvârlit afară, vom alege un nou comitet!

Ședința semăna acum cu o răzmeriță. Comuniștii au exploatat starea de confuzie, propunând ca numai lista comuniștilor să fie supusă votului, dar conducătorul adunării, un vechi reprezentant al muncitorimii în parlament, a considerat neconstituțională această propunere.

Agitatorul comunist a protestat:

— Sovieticilor n-o să le placă asta!

Conducătorul adunării, înfrânându-și mânia la auzul acestei amenințări, a replicat:

— Dl Molotov a declarat în mod solemn lumii că guvernul sovietic nu își propune să schimbe situația economico-socială din România așa cum există ea azi în țara noastră! Am aici, a rostit el și a ridicat o carte cam de mărimea unei cărți de rugăciuni, o traducere în românește a Constituției Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste! Armata Roșie a adus în România

milioane de exemplare din această carte! Această constituție proclamă egalitatea în drepturi a cetățenilor în toate domeniile vieții economice ca pe o lege imprescriptibilă! Dacă acesta este un principiu de bază în Uniunea Sovietică, tovarășii noștri comuniști nu ne pot refuza acest drept la egalitate în alegerea noastră! Propunerea lor este respinsă! În continuare vom trece la vot!

Delegatul comunist s-a retras spunând:

— Dacă votați aceste bestii fasciste, veți fi tratați ca atare! Să nu ziceți după aceea că nu v-am spus!

După care, el și cei trei tovarăși ai lui au părăsit hala.

S-au dat aproape 4 000 de voturi, dintre care vreo 20% au mers la comuniști, iar restul de 80% au fost pentru comitetul multipartit. Sute de alți muncitori din schimburile de noapte și de la alte ateliere care au votat a doua zi au făcut ca victoria răsunătoare a candidaților celorlalte partide să accentueze înfrângerea comuniștilor.

A avut loc repede o ședință a Comitetului Central al Partidului Comunist și a observatorilor sovietici. Potrivit rapoartelor poliției, au fost prezenți toți liderii comuniști, iar atmosfera a fost una foarte agitată. Era momentul crucial: Partidul Comunist continua să trăiască sau murea. Ana Pauker, Emil Bodnăraș și László Luka nu își făceau iluzii în privința urmărilor unui eșec al misiunii primite de ei de la Kremlin. După chipurile încruntate ale consilierilor din Biroul Politic, era clar că sosise momentul hotărâtor. Chiar și blajinul și intelectualul Pătrășcanu[1] era pregătit să adreseze câteva cuvinte aspre.

---

[1] Lucrețiu Pătrășcanu (1900–1954), om politic, filosof, sociolog, jurist și economist român. A fost membru al Comitetului Central (1945–1948) și al Biroului Politic (1946–1948) al Partidului Comunist Român. A îndeplinit funcțiile de ministru fără portofoliu (septembrie–noiembrie 1944) și ministru al Justiției (1944–1948). A fost arestat în

Nu se știe ce s-a discutat la această ședință. Se crede că nu s-au păstrat documente sau minute, cu excepția mesajelor cifrate destinate Moscovei, dar evenimentele de a doua zi au indicat în mod limpede faptul că fusese ordonată o amplă campanie de găsire a nodului în papură de către Comitetul Central.

A doua zi dimineață, poliția a transmis știrea că au fost mobilizate trupele de șoc ale comuniștilor de la Atelierele CFR Grivița. Acești muncitori feroviari fuseseră multă vreme pionierii grupărilor de luptă ale muncitorimii militante și duseseră bătălii sângeroase cu jandarmii și cu brigăzile regelui și ale mareșalului, iar mulți își dăduseră viața pe baricade. Erau eroii luptei pentru libertate a muncitorimii. După ce au stat multă vreme ascunși, unii dintre veteranii încercați în lupte reapăruseră, iar noii recruți, înarmați cu automate rusești, bastoane și rozete din alamă, au îngroșat rândurile lor.

Aceste detașamente aveau câteva camioane de opt tone, iar membrii lor fluturau steaguri roșii, ridicând pumnii și strigând în mod sfidător. Coloana motorizată a pornit spre Șoseaua Pantelimon și ei au fost văzuți de mii de oameni. Conducătorul muncitorilor comuniști, Gheorghe Apostol[1], mergea într-o mașină separată, iar ajutoarele lui erau nimeni altul decât ministrul Transporturilor, Gheorghiu-Dej[2], și ministrul Justiției,

---

baza unor acuzații false în 1948, ulterior fiind condamnat la moarte și executat. A fost reabilitat post mortem în anul 1968 (n. tr.).

[1] Gheorghe Apostol (1913–2010), om politic și diplomat român. A fost membru al Biroului Politic (1948–1969), prim-secretar (1954–1955) și membru al Comitetului Executiv (1965–1969) al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Apropiat al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, a fost principalul contracandidat al lui Nicolae Ceaușescu la preluarea conducerii PCR după moartea celui dintâi în 1965 (n. tr.).

[2] Gheorghe Gheorghiu-Dej (1901–1965), om politic comunist român. A devenit membru al PCR în 1930 și membru al Comitetului Central

Lucrețiu Pătrășcanu, cel care, în acea zi, a dovedit că era nu doar un intelectual de rasă, ci și un conducător de luptători. Acest lucru i-a consolidat poziția în cercurile sovietice, care îl suspectaseră de slăbiciune.

La fabrica „Malaxa" nu au fost corespondenți de presă, dar poliția avea agenți acolo, iar mulți muncitori au dat mărturie despre ce s-a întâmplat. Camioanele au spulberat porțile și din ele au coborât bărbați înarmați, care au năvălit în ateliere. Au atacat câțiva muncitori bănuiți de sentimente anticomuniste, arătați cu degetul de colegii lor comuniști. Bătăile cu pumnii s-au transformat într-o încăierare generală. Muncitorii foloseau ca arme pietre, cărbuni, chei universale și alte scule, însă atacatorii erau mai bine înarmați. Au răsunat împușcături, deoarece muncitorii de la Grivița foloseau pistoale-mitralieră. Oamenii au căzut gemând la pământ, apăsându-și pieptul sau abdomenul cu mâinile aspre pentru a opri sângele care începuse să le curgă.

După o oră, posturile oficiale de radio controlate de ruși transmiteau propria versiune a evenimentelor: „Legionarii și agenții fasciști ai lui Maniu pun la cale baia de sânge de la «Malaxa» împotriva muncitorilor pașnici!"

Presa de stânga a preluat această știre. Curând, celulele comuniste din toată țara răsunau de mesaje propagandistice bine puse la punct. Au urmat apelurile la răzbunare. Clubrile partidelor Liberal și Țărănesc au fost distruse. Ziarele

---

al Partidului Comunist Român în 1935, pe când se afla în închisoare. A îndeplinit funcțiile de secretar general (1945–1954) și prim-secretar (1955–1965) al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Între noiembrie 1944 și decembrie 1947, a fost ministru al Comunicațiilor și Lucrărilor Publice, președinte al Consiliului Economiei Naționale și ministru al Industriei și Comerțului. A ocupat funcția de prim-ministru între 1952 și 1955 (n. tr.).

care se împotriveau mișcării de stânga au fost atacate. Vărsarea de sânge a continuat, iar numărul morților a crescut. Afacerea „Malaxa" prilejuise luarea unor măsuri împotriva așa-numiților măcelari și criminali din guvernul burghez. Multe alte incidente asemănătoare, dar de mai mică amploare, cu alți morți și alți răniți, au fost puse la cale cu pricepere în orașele de provincie și la sate.

Ultimul eveniment în această campanie de găsire a nodului în papură avea să fie o uriașă demonstrație împotriva „guvernului de criminali" al lui Rădescu și al coaliției naționale, demonstrație la care aveau să participe toți bucureștenii. Demonstrații „spontane" asemănătoare au fost plănuite și pentru orașele de provincie.

În noaptea dinaintea demonstrației, unul dintre autori a văzut cel puțin 100 de camioane americane de 10 tone trecând pe străzile pustii ale Bucureștiului. În fiecare se aflau câte opt sau 10 oameni, dar aceștia nu erau americani, ci erau NKVD-iști înarmați cu mitraliere, iar în fiecare camion erau câte 100 000 de foi volante. Generalul Vinogradov promisese că rușii nu se vor amesteca în treburile interne ale României, dar în acea noapte, pachete întregi cu manifeste comuniste au fost livrate și distribuite într-un mod foarte organizat.

A doua zi dimineață, când aceste activități i-au fost aduse la cunoștință generalului Vinogradov, cel care promisese că rușii nu se vor amesteca în treburile interne ale României, ele au fost contestate cu vehemență. S-a făcut apel la o logică proprie. De unde știau britanicii sau americanii? Oamenii nu aveau voie să iasă din casă după o anumită oră, prin urmare britanicii și americanii nu aveau cum să se afle pe stradă ca să vadă asemenea lucruri. Asta înseamnă că era doar un zvon iscat de fasciști cu intenția de a șubrezi prietenia dintre Armata Roșie și anglo-americani.

Plictisiți de manifestații simulate, bucureștenii nu s-au grăbit să răspundă în acea zi chemărilor la demonstrație. Au fost mai mult șovăielnici decât entuziasmați, mai degrabă precauți decât stimulați. Ușile au fost blocate, iar ferestrele prăvăliilor acoperite cu scânduri. Copiii și câinii au fost ținuți înăuntru, în timp ce adulții care nu aveau treabă afară au evitat să iasă din casă. A fost alertat fiecare post al Armatei Roșii, iar în jurul orașului au fost masate trupe ale comuniștilor. La locuințele ofițerilor americani și britanici au fost distribuite arme automate și cantități suplimentare de muniție. Străzile răsunau de zgomotul pașilor greoi ai soldaților cu căști de oțel care mărșăluiau și se pregăteau să creeze cordoane în jurul clădirilor guvernamentale din zona de pericol.

Comitetele comuniste de fabrică și de secție desfășuraseră o muncă susținută de constrângere. Subnutriți și ajunși în sapă de lemn din cauza inflației, muncitorii erau dispuși să facă orice pentru a își îmbunătăți situația. Li s-a spus că vor fi dați afară de la serviciu dacă nu se vor prezenta la secțiile sau la birourile lor pentru marea manifestație, drept urmare s-au prezentat la timp, aliniindu-se în spatele panourilor și pancartelor pe care erau trecute numele grupurilor proprii, precum și mesaje care acuzau „guvernul de măcelari" și aduceau laude lui Stalin și FND. În mahalale, o mulțime de haimanale, refugiați și țigani au fost mobilizați cu promisiunea că vor primi câte 500 de lei fiecare, ceea ce, la vremea respectivă, însemna cam 10 cenți. Cine se întâmpla să treacă pe stradă era forțat să participe la manifestația de protest. Din cartierele muncitorești, coloane de manifestanți plictisiți se îndreptau spre Piața Palatului din centrul orașului.

Ne-am uitat la acești oameni. Alcătuiau o mulțime tristă pe o vreme rece și mohorâtă, dar erau însuflețiți de unii care supravegheau grupurile și conduceau cântarea. Aclamau,

huiduiau sau fluierau dezaprobator în funcție de cum le făceau semn liderii. Spectatorii erau aproape la fel de mulți ca demonstranții, privitorii părând și mai puțin entuziasmați.

În timp ce demonstranții stăteau, plictisiți și resemnați, în Piața Palatului, cu fața la reședința regală deteriorată de bombe și privind în sus la bătrânul rege Carol așezat pe calul său de bronz, cei care puteau se ascundeau de vântul rece strângându-se pe lângă zidurile bombardate ale Fundației Carol și pe lângă gardul plin de afișe al anexei pe jumătate terminate a Ministerului de Interne, nefiind foarte atenți la tiradele agitatorilor comuniști, care cereau capul prim-ministrului Rădescu. Totuși, reacția mulțimii nu a fost una impresionantă, pentru că nu s-a produs o revoltă spontană și lumea nu era în delir, iar demonstranții nu clocoteau de mânie.

Radioul și presa au completat lipsa. Piața Palatului are circa 100 de metri lungime și 60 de metri lățime, adică o suprafață de aproximativ 6 000 m^2. Presupunând că o persoană ocupă 0,2 m^2, în acel loc se puteau strânge vreo 30 000 de demonstranți. În publicația sovietică *Războiul și clasa muncitoare*, care apărea în tot Bucureștiul din ordinul Direcției de Propagandă Politică pentru Armata Roșie, se arăta că în piață fuseseră o jumătate de milion de oameni. Agenția TASS era mai modestă, estimând 300 000 de manifestanți furioși, în timp ce buletinele Ministerului român al Propagandei avansau totalul de 200 000 de oameni, adică de șapte ori capacitatea pieței.

Cum vorbele n-au reușit să stârnească și să incite publicul, au vorbit gloanțele. O mulțime de comuniști s-a îndreptat urlând spre Ministerul de Interne, acolo unde prim-ministrul, generalul Rădescu, se menținea ferm pe poziție. Au răsunat câteva împușcături izolate, apoi focuri automate. Gărzile lui Rădescu au tras pe deasupra capetelor mulțimii. Atacatorii s-au întors și au luat-o la fugă, iar în debandada creată, bandiții

comuniști au tras în cine se nimerea. Mulțimile, înnebunite de frică, au alergat pe străzile laterale. Pe asfalt zăceau oameni care sângerau și își dădeau duhul, dar lucrurile nu s-au oprit aici. Pe străzile laterale au fost trimise detașamente motorizate ale Gărzilor Roșii, care au secerat mulțimile cu automate rusești, producând un masacru pentru care a fost învinuit generalul Rădescu.

Bătrânul general a făcut o ultimă încercare de a ralia forțele democratice în vederea apărării României de asemenea acte de teroare. Gloanțele trecuseră prin fereastra încăperii în care lucra și se opriseră în biblioteca din spatele biroului său. Gloanțele erau rusești, iar el a păstrat câteva ca să-i aducă noroc. La toate acestea, generalul Rădescu a răspuns printr-un curajos discurs radiodifuzat, în care îi îndemna pe patrioții români să lupte împotriva „celor fără neam și fără Dumnezeu, conduși de doi venetici, Ana Pauker și ungurul Luca, aceste fioroase hiene care, sub masca democrației, democrație pe care la fiecare pas o calcă în picioare, nădăjduiesc să ajungă în stăpânirea țării"[1].

---

[1] Redăm mai jos discursul integral rostit la radio de generalul Nicolae Rădescu după demonstrația Frontului Național Democrat din 24 februarie 1945 de la București:

„Frați români,

Cei fără neam și fără Dumnezeu, așa cum i-a botezat poporul, au pornit să aprindă focul în țară și s-o înece în sânge. O mână de inși, conduși de doi venetici, Ana Pauker și ungurul Luca, caută prin teroare să supună neamul. Vor cădea striviți. Acest neam, care a știut întotdeauna să-și apere ființa, nu de câțiva neisprăviți se va lăsa acum înghenuncheat. Sub masca democrației, democrație pe care la fiecare pas o calcă în picioare, aceste fioroase hiene nădăjduiesc să ajungă în stăpânirea țării. Sunt nenumărate blestematele lor fapte, pe tot cuprinsul țării. Voi avea în curând prilejul să vă vorbesc de toate. Astă-seară voi spicui, în treacăt, numai pe cele petrecute astăzi, fiindcă vreau să spulber toate

Milioane de români au ascultat discursul. Milioane de oameni s-au dus la biserică și s-au rugat ca apelul generalului să primească răspuns, dar teroarea comunistă a fost mai puternică decât rugăciunile unei națiii.

Comitetul Central al Partidului Comunist hotărâse ca reacția României la apelul generalului să fie aceea că „și-a semnat condamnarea la moarte politică", lucru care a fost acceptat orbește de puterile occidentale și de presa din Occident.

General acceptată, expresia aceasta pecetluia victoria comuniștilor mai mult decât împușcăturile. Moscova știa cât

---

infamiile care au și început să fie aruncate asupra mea și asupra armatei, în scopul de a ascunde odioasele lor crime. Din informațiile mele de până acum, în urma celor petrecute în provincie și în Capitală, vă aduc la cunoștință următoarele: în Craiova, grupări armate au atacat puternic prefectura și au luat-o cu asalt. La Caracal, mica, dar viteaza garnizoană a rezistat cu îndârjire atacului dat, astfel că prefectura a putut fi salvată. În Brașov au devastat o cooperativă. În Capitală, crimele lor nu vor putea fi cunoscute în întregime decât mâine. Au tras focuri și în Palatul Regal, două gloanțe pătrunzând în cabinetul mareșalului Palatului. Au tras și în Prefectura Poliției Capitalei și au atacat și palatul Ministerului de Interne, unde mă găseam, un glonte pătrunzând lângă masa mea de lucru. Acum trei sferturi de oră, un grup ce manifesta simpatie și aderiune a fost atacat de focuri de arme într-o mașină și sunt 2 (doi) morți și 11 (unsprezece) răniți. Acestea sunt pe scurt faptele petrecute astăzi. Criminalii care săvârșesc aceste nelegiuiri nu au măcar curajul faptelor lor. Vor căuta să arunce vina asupra armatei care, după spusele lor, ar fi provocatoare. Afirm cu toată tăria că nu poate fi o insinuare mai infamă. Armata a avut ordinul meu categoric să nu atace decât dacă este atacată și ea a făcut ceva mai mult, peste tot unde armata a fost atacată, a tras în aer numai în scop de intimidare. În ceea ce mă privește, am făcut tot ce este cu putință ca să împiedic orice tulburare. Am interzis adunarea populară proiectată de național-țărăniști și am lasat liberă demonstrația pe stradă a FND anunțată dinainte. Acestea sunt faptele, aceștia sunt oamenii!" (Arhivele Statului București, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 17/1945, ff. 223–225) (n. tr.).

de precară era situația și, în timp ce Londra și Washingtonul se gândeau la strigătul de ajutor al lui Rădescu, Kremlinul a acționat, iar Vîșinski a fost trimis repede la București.

Occidentul și-a dat greu seama de importanța acestor evenimente. Așa cum Hitler își mutase trupele în zona demilitarizată a Renaniei în urma a două ordine (unul de înaintare dacă nu exista opoziție, celălalt de retragere dacă se întâmpina rezistență), Kremlinul le ordonase acoliților să atace și să înfrângă guvernul de uniune națională dacă Occidentul se dovedea slab, dar să se retragă dacă acesta se împotrivea. Elementele de bază ale acestei strategii au fost cuprinse în „Planul pe trei ani".

La vremea respectivă, Anton Pavlov, omul lui Andrei Vîșinski, a explicat în particular că o asemenea strategie a fost adoptată fiindcă Armata Roșie întâmpina o rezistență neașteptată în Ungaria, că era nevoie de sprijin aerian permanent din partea britanicilor și a americanilor și că, în acel moment, era primejdios să se pornească un conflict politic cu Aliații.

Generalul Rădescu și-a dat seama ce voia Kremlinul, așa încât a renunțat la funcție și a dispărut. Siguranța și NKVD-ul l-au dat în urmărire și au aflat unde se afla după câteva zile, când un isteț agent al Siguranței a făcut o vizită la legația britanică din Strada J. Michelet. Solicitând o întrevedere cu reprezentantul politic al Marii Britanii, dl LeRougetel, un chelner care ducea o tavă cu două cești de ceai i-a spus omului de la Siguranță să aștepte o clipă.

— Dânsul bea două cești de ceai? a întrebat agentul privindu-și ceasul de la mână.

— Nu, domnule, doar una. Cealaltă este pentru domnul general Rădescu.

Așa au aflat Siguranța și rușii că generalul se ascundea la britanici. Agentul nu a mai așteptat să fie primit în audiență, iar după 10 minute, la toate ieșirile din curtea legației se aflau agenți ai rușilor. Locatarii clădirilor învecinate au fost dați afară pentru a face loc echipelor de observație ale comuniștilor.

Capitolul 13

Stalin numește un prim-ministru

Revoltele politice sângeroase puse la cale de comuniști în detrimentul legii și al ordinii au precipitat izbucnirea unei crize guvernamentale. Prim-ministrul fugise, deci activitățile guvernamentale erau practic blocate. Grupuri de oameni înarmați demonstrau pe străzi, încercând să pună mâna pe putere. Complotiștii „fără neam și Dumnezeu"[1], cum îi numise generalul Rădescu, au reacționat, cerând ajutorul Moscovei. Stalin a promis că li-l va acorda imediat, așa încât l-a trimis repede la București pe marele său maestru în intrigi politice, adjunctul comisarului poporului pentru afaceri externe, Andrei I. Vîșinski.

Vîșinski, cel care, cu ochelarii săi cu ramă de corn, arăta ca o bufniță, trebuia să-i impună regelui Mihai numirea unui prim-ministru ales de Kremlin. Dl Vîșinski a fost împuternicit să folosească forța, iar faptul de a nu îi da ascultare lui Stalin avea să fie considerat un act ostil. Peste un milion de soldați sovietici erau pregătiți să-i anihileze pe cei care nu se supuneau.

Erau puține șanse ca puterile occidentale să se implice. Îi dăduseră mână liberă lui Stalin în România în schimbul

---

[1] Joc de cuvinte făcut de generalul Rădescu, care a lăsat să se înțeleagă faptul că prescurtarea FND (Frontul Național Democrat) ar veni de la sintagma „fără neam și Dumnezeu" (n. tr.).

promisiunii – pe care Kremlinul nu respectat-o niciodată – de a nu se amesteca în Grecia, dar Vîșinski era pregătit pentru o asemenea eventualitate. Stalin avea nevoie de ajutorul Occidentului pentru a câștiga războiul, așadar nu își permitea să își facă dușmani din propriii aliați, de aceea Vîșinski avea, cum s-a spus mai înainte, o a doua variantă. Dacă Occidentul se împotrivea amestecului său, trebuia să joace rolul unui conciliator binevoitor, să întărească puțin stânga politică, să slăbească ceva mai mult dreapta și să se întoarcă acasă în așteptarea unui prilej mai bun.

Totul a mers bine pentru sovietici și nu a fost nevoie de a doua variantă. Vîșinski a călcat în picioare suveranitatea României și și-a impus punctele de vedere. Puterile occidentale nu au făcut altceva decât să asiste îndeaproape la prăbușirea unei tinere democrații.

Ori de câte ori venea la București dl Vîșinski, Capitala simțea că se apropie pericolul. Încordarea creștea, iar zvonurile se înmulțeau. Ministerele, legațiile, misiunile, ziarele și partidele politice și-au mobilizat cei mai buni experți și observatori, iar serviciile de informații lucrau la capacitate maximă. Agenții Siguranței nu mai pierdeau vremea prin bodegi și erau la datorie în număr mare. Telefoanele erau ascultate, iar posturile de radio, urmărite. Siguranța biroului personal al regelui era fragilă, pe când cea a ambasadei sovietice era foarte bine pusă la punct. Cu toate acestea, era de mirare câte informații de calitate se scurgeau de la ruși, care erau și foarte precise, iar unele dintre acestea proveneau din cercurile comuniste. Rușii țineau tot timpul legătura cu ele oferindu-le sprijin politic, iar comuniștii voiau să se știe că în spatele lor se aflau Stalin, Armata Roșie și toată Rusia.

La numai o oră după ce mașina lui Vîșinski și automobilele NKVD-iștilor care îl apărau au fost văzute intrând și ieșind din curtea Palatului Regal, povestea întrunirii dintre el și rege a ajuns în posesia autorilor acestei cărți. Vîșinski se întâlnise cu regele, îl privise sfidător și bătuse în masă cu mâinile pe care și le freca întruna. Mustăcioara i se zbârlise. Omul ridică glasul și zise:

— Vă aduc următorul ordin din partea generalisimului Stalin: azi, la ora 18, veți anunța demisia generalului Nicolae Rădescu din funcția de prim-ministru! În termen de două ore, veți anunța numirea succesorului său!

S-a făcut liniște.

Chipul rumen al tânărului rege Mihai s-a făcut palid. Mâinile lui mari îi tremurau. Era aceeași încăpere în care, cu șase luni în urmă, își scăpase țara de un dictator, o rupsese cu Axa și se alăturase Aliaților, spunându-i mareșalului Antonescu: „Sunteți arestat!"

Astăzi, regele primea ordinele lui Stalin. Mănușile fuseseră scoase, iar lupta pe față pentru dominația comunistă a României începuse.

Căutând parcă ajutorul de care chiar avea nevoie în această situație precară, regele s-a uitat la ministrul său de Externe, Constantin Vișoianu, unul dintre participanții la puciul de la 23 august. Vișoianu avea în fața lui câteva documente, dintre care unul cuprindea proclamația ministrului de Externe Molotov de la 2 aprilie 1944, potrivit căreia guvernul sovietic nu avea de gând să se amestece în treburile interne ale României. Această declarație fusese una dintre cele mai abile manevre ale Moscovei. Fusese făcută într-un moment în care vigilenta rețea de spioni a sovieticilor aflase că România plănuia în secret să negocieze o pace separată

cu puterile occidentale, iar scopul ei fusese acela de a atenua temerile românilor cu privire la Uniunea Sovietică și de a-i atrage în negocieri directe cu sovieticii. Planul nu a dat rezultatele scontate în România, dar negociatorii nu s-au dus la Moscova, ci la Cairo, spre a se consulta cu britanicii și cu americanii. În schimb, declarația lui Molotov a avut efect asupra americanilor și britanicilor, care i-au sfătuit pe negociatorii români să trateze direct cu Kremlinul. Prin urmare, românii au fost obligați să se ducă la Moscova, iar astfel Moscova se ocupa acum de România.

Ordinul dat de Stalin și prezentat de Vîșinski era un nerușinat amestec în treburile interne ale unei țări independente și în drepturile suverane ale regelui. Era o încălcare a promisiunilor lui Molotov, cum se pregătea Vișoianu să-i spună lui Vîșinski, dar vulpoiul Moscovei a simțit ce avea să se întâmple și a făcut un gest cu mâna, cerând să se facă liniște.

— Fără obiecții! Acestea sunt ordinele generalisimului Stalin! Sunt aici ca să le execut!

S-a ridicat și și-a aranjat ochelarii, apoi l-a salutat scurt pe rege, s-a întors și a plecat.

Ceasurile din apartamentele regelui și de pe holurile Palatului Regal au bătut ora 4 după-amiaza. În două ore, cabinetul trebuia demis, iar în alte două, trebuia format un nou guvern. Totul era din ordinul generalisimului Stalin.

De la 23 august, data la care România a scăpat de dictatorii care o conduceau și a cerut armistițiu, nu mai existase o asemenea stare de încordare și o activitate atât de intensă în jurul Palatului Regal și în toate centrele politice. Când se produsese ruptura de Axă, atmosfera fusese plină de optimism, de speranțe de libertate și pace, dar în această după-amiază, neliniștea și disperarea puseseră stăpânire pe palat.

Liderii politici ai României s-au strâns în jurul regelui. Rupând cătușele autocrației, ei au sperat să își călăuzească țara pe calea democrației, nu să își plece capul sub jugul comunismului, dar rușii nu erau foarte preocupați de sentimentele românilor, iar Kremlinul avea planuri mai necruțătoare. Armata Roșie nu ajunsese la Viena, Breslau[1], Königsberg[2] și Stettin[3] ca să permită unui număr de 16 milioane de oameni, aflați în spatele frontului, să aibă alt guvern decât unul care să coopereze pe deplin cu sovieticii și să merite încrederea Kremlinului. Era o politică realistă și bine conturată.

Pentru a analiza semnificația acestei politici nu îți trebuia cine știe ce experiență politică. Partidul Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu declarase în mod deschis: „Vom lupta pentru a nu lăsa comunismul să intre în țară". Prin urmare, Kremlinul nu putea avea încredere în acest partid. Liberalii reprezentau elementele burgheze conservatoare, total potrivnice comunismului, așadar lichidate în Rusia. Deși social democrații erau adversari vechi și detestați ai comuniștilor, Moscova îi putea folosi pe post de colaboraționiști, dar sovieticii nu puteau să își pună speranțele decât în comuniști.

Totuși, impunerea în România a unui guvern format doar din comuniști putea provoca reacții nefavorabile în țările democratice. Chiar în acele zile, britanicii, americanii și Armata Roșie aveau mari bătăi de cap cu germanii la vest de Rin, în Prusia Orientală, în Silezia și lângă Bologna, în Italia. Naziștii plănuiau să ajungă la o înțelegere cu britanicii și cu americanii,

---

[1] Denumirea germană a orașului Wrocław din sud-vestul Poloniei (n. tr.).

[2] Azi Kaliningrad, în Rusia (n. tr.).

[3] Denumirea germană a orașului Szczecin din nord-vestul Poloniei (n. tr.).

apoi să își îndrepte încă extraordinara lor furie împotriva sovieticilor. Lăcomia și agresiunea care atingeau cote inacceptabile în teritoriile ocupate puteau schimba hotărârea Marii Britanii și a SUA de a le impune naziștilor capitularea necondiționată.

Kremlinul era pregătit să evite o asemenea schimbare periculoasă. Trebuiau trași pe sfoară Aliații și chiar lumea întreagă! Guvernul comunist avea să fie mascat, deci trebuia să aibă un paravan și câțiva oameni de fațadă. Ascuns sub vălul democrației, cabinetul comunist avea să fie un „guvern al Frontului Național Democrat". Se apela din nou la vechiul șiretlic al calului troian, numai că, de data aceasta, calul era plin cu comuniști.

La scurt timp după ce limuzina bine păzită a lui Vîșinski a pornit înapoi spre ambasada rusă de pe Șoseaua Kiseleff, șefii tuturor departamentelor guvernamentale și cei ai partidelor politice, mari și mici, au sosit la palat pentru consultări cu regele Mihai. Câteva camere ale Hotelului Athénée Palace, cunoscutul cuib al spionilor în care mulți dintre aceștia fuseseră prinși, au fost rezervate în grabă în vederea organizării unor ședințe de partid. Pe holuri și la uși așteptau reporteri gata să prindă din zbor frânturi de informații și să alerge la cele mai apropiate telefoane. Redacțiile ziarelor de seară nu dăduseră încă la tipar ultima ediție.

Liderii Partidului Comunist nu s-au implicat în mod direct în aceste negocieri, pentru a nu strica fațada FND. Comuniștii nu trebuiau să iasă în evidență și cu atât mai puțin să fie agresivi, căci o putere superioară controla jocul. Vîșinski transmisese ordinul generalisimului Stalin, iar comuniștii s-au dus la întâlnirea cu regele Mihai doar pentru a se asigura că ordinul este dus la îndeplinire.

Liderii partidelor românești democratice nu voiau să se plece dictatului Kremlinului, dar nu aveau încotro. Vîșinski deținea toate atuurile. Circa 100 000 de soldați ai Armatei Roșii erau masați în apropiere, formând un cerc inexpugnabil în jurul Capitalei, iar alți un milion ocupau țara. Se zvonea că rețeaua de canalizare fusese minată de geniști ruși în cele mai importante intersecții ale orașului. Multe clădiri ocupate de unități ale Armatei Roșii sau ale NKVD, care dominau punctele strategice ale Capitalei, erau puternic fortificate. Multe avioane stăteau pregătite pe cele patru aerodromuri situate la câțiva kilometri distanță de oraș. Bucureștiul putea fi forțat să se conformeze într-o singură zi.

Această presiune militară era adevărata cauză a execuției politice a prim-ministrului Nicolae Rădescu. Mulți îl simpatizau pe bătrânul general, iar regele și prietenii lui Rădescu îi lăudau serviciile aduse țării în mod dezinteresat, dar adepții stângii, sprijiniți de Vîșinski și de Armata Roșie, cereau demiterea lui. Membrii cabinetului au hotărât că acesta trebuie să demisioneze. Bătrânul general n-a așteptat ca ceasurile de la palat să bată ora 18, așa că se pusese deja la adăpostul legației britanice.

Prima parte a ultimatumului dat de Vîșinski a fost dusă la îndeplinire. A doua solicitare a acestuia, anunțarea unui succesor în termen de două ore, a întâmpinat probleme.

După ce generalul Rădescu a fost îndepărtat din funcție, la palat a început o dispută în privința persoanei care avea să-i succeadă. În acest moment, comuniștii și liderii acestora din FND și-au pus în acțiune pionii, dar ei nu erau eficienți atunci când acționau independent. Cele trei partide istorice aveau o majoritate zdrobitoare. În asemenea situații, democrațiile tinere apelează la oamenii de stat în vârstă. Cehii îl aveau pe

Masaryk[1], Republica de la Weimar pe Hindenburg[2], polonezii pe Paderewski[3], iar în acest moment dificil, românii au apelat la bătrânul prinț Știrbey, agentul secret amator de care Gestapoul râsese atunci când a apărut o poză a acestuia într-un ziar elvețian care îl înfățișa ca șef al delegației românești trimise să negocieze armistițiul la Cairo. În spatele acestui descendent al uneia dintre cele mai vechi familii princiare din România se afla demnitatea unei națiii. El personifica toate înclinațiile și trăsăturile bune ale poporului său. Toți, cu excepția comuniștilor, au votat ca el să formeze noul cabinet.

Vîșinski bea încet votcă răcită și gusta caviar la cina târzie care i se servise la ambasada sovietică în momentul în care un ofițer de la biroul rus de cenzură a transmisiunilor radio a adus proclamația regelui Mihai cu privire la numirea prințului Știrbey, care urma să fie difuzată. Cenzorul oprise anunțul, iar Vîșinski a dat repede ordine. Regele a fost notificat la telefon că proclamația sa nu trecuse de cenzor. Când consilierii acestuia au cerut explicații, li s-a dat de înțeles că dr. Petru Groza, conducătorul Frontului Plugarilor și unul dintre oamenii de

[1] Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), om politic, filosof și sociolog cehoslovac. A susținut transformarea Imperiului Austro-Ungar într-un stat federal. A fost președintele Republicii Cehoslovace între 1918 și 1935 (n. tr.).

[2] Paul von Beneckendorff und von Hindenburg (1847–1934), feldmareșal și om politic german. A fost șef al Marelui Stat Major al armatei germane în timpul Primului Război Mondial. A luat parte la organizarea intervenției antisovietice și la înăbușirea Revoluției din noiembrie 1918 din Germania. A îndeplinit funcția de președinte al Germaniei între 1925 și 1934 (n. tr.).

[3] Ignacy Jan Paderewski (1860–1941), pianist, compozitor și om politic polonez. A susținut cauza independenței țării sale. A fost prim-ministru și ministru de Externe al Poloniei între ianuarie și decembrie 1919 (n. tr.).

fațadă ai FND-ului comunist, era singura persoană al cărei nume putea fi acceptat de cenzor pentru funcția de prim-ministru al României. În acest caz, prin „cenzor" se înțelegea, de fapt, Kremlinul.

Această pretenție a stârnit o acerbă reacție de împotrivire, și chiar și membrii moderați ai FND i s-au opus. Discuțiile au durat toată noaptea și ziua următoare, iar când situația a devenit din ce în ce mai nefavorabilă FND-ului, Vîșinski a sărit repede în ajutor, băgându-le pe gât regelui și cabinetului pe Petru Groza.

Cu regele, Vîșinski a mai avut o întâlnire, ale cărei detalii au fost aflate în foarte scurt timp. A fost la fel de scurtă și de încordată ca prima. Avea fălcile încleștate, iar ochii lui pătrunzători priveau prin lentilele ochelarilor cu ramă. A cerut ca Petru Groza să fie numit fără întârziere, dublându-și solicitarea cu următoarele cuvinte:

— Dacă cererea ne este refuzată, vom considera un asemenea refuz drept un act de ostilitate! În aceste împrejurări, independența României nu mai poate fi garantată!

La plecare, a trântit ușa atât de tare, încât tencuiala din jurul ei a crăpat.

Există mai multe versiuni ale acestei declarații. Ca în toate ocaziile importante, copii fidele ale diferitelor rapoarte cu privire la cele întâmplate sau despre care se spunea că sunt transcrieri stenografiate ale discuției avute au fost vândute de agenți și informatori legațiilor străine și presei. Ele variau însă doar în mică măsură și toate conțineau cuvintele „act de ostilitate", precum și amenințarea referitoare la independența României. Ulterior, rapoartele oficiale au confirmat această amenințare.

Cercurile de la curtea regală au răspândit zvonul că regele mai degrabă va abdica decât să accepte ultimatumul lui

Vîșinski. Observatorii politici din marea și modernista clădire a ambasadei sovietice erau puțin sceptici, considerând că la o funcție atât de importantă și de rară ca aceea de rege al României nu se renunță ușor. Au avut dreptate. Dr. Petru Groza a fost chemat la rege pentru a primi din partea acestuia însărcinarea de a forma un guvern în care posturile trebuiau împărțite în mod egal între FND și partidele Liberal și Țărănesc, iar el a acceptat.

Acum a început primul dintr-un lung șir de diferende inverșunate între prim-ministru și rege. Dr. Groza a refuzat în mod categoric să ofere mai mult de un loc fiecăruia dintre reprezentanții liberalilor și ai țărăniștilor, beneficiind în acest sens de sprijinul total al lui Vîșinski. Regele a amenințat din nou că va abdica, pentru ca observatorii sovietici să fie și de această dată cinici. Regele a cedat iarăși și, la idele lui martie[1] ale anului 1945, dr. Groza a format guvernul fără ca absolut niciun reprezentant al partidelor Liberal și Țărănist să poată fi considerat membru recunoscut al acestuia. Vîșinski i-a dat binecuvântarea și i-a urat succes, organizând o ceremonie cu scopul de a-i mulțumi generalisimului Stalin pentru revenirea Transilvaniei la România. Deși fusese stipulată în convenția de armistițiu, această revenire a fost pusă pe seama lui Petru Groza. Vîșinski a numit instalarea guvernului FND „o nouă pagină în istoria României", adăugând:

— Steagul roșu aduce independență, belșug și cinste tuturor oamenilor iubitori de libertate care se alătură Uniunii Sovietice în făurirea unei lumi noi, fără asuprire și fără războaie!

---

[1] *Ides of March*, în original. Idele lui martie corespund datei de 15 a lunii respective. În realitate, instalarea guvernului Groza a avut loc la data de 6 martie 1945 (n. tr.).

Cei doi principali actori ai acestei drame politice, Petru Groza şi vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, Gheorghe Tătărăscu[1], ar fi părăsit scena în râsetele mulţimii în orice comedie americană. Groza poza ca şef al Frontului Plugarilor, pe care îl crease ca imitaţie în miniatură a Partidului Naţional Ţărănesc al lui Iuliu Maniu. Guşat, cu urechile deformate, fără păr pe cap, putea fi luat drept un fost pugilist pus să-i bată pe adversarii lui politici. Îi plăceau poveştile nesărate şi vorbea cu o deosebită satisfacţie despre succesul său la femei. Odată, la un dineu dat de rege în timpul unei partide de vânătoare, când conversaţia se învârtea în jurul peripeţiilor vânătoreşti, regina Elena[2] l-a întrebat:

— Dumneavoastră sunteţi vânător?

— Cel mai mare din câţi există! a strigat el râzând. Dar eu vânez doar pe Bulevardul Elisabeta!

Pe această arteră a Bucureştiului se plimbau prostituatele.

Cum a devenit acest om şeful guvernului român? Simplu: vânzându-se Anei Pauker şi comuniştilor. Petru Groza este originar din Deva[3], un orăşel care a făcut la un moment dat parte din Imperiul Austro-Ungar. Se trăgea dintr-o familie de ţărani prosperi[4], care avea o mică bancă, un han şi o fermă. Groza a adăugat la acestea o distilerie şi o filatură. Toate acestea fac din el un burghez sadea. A nutrit aspiraţii

---

[1] Gheorghe Tătărăscu (1886–1957), om politic român. A fost unul dintre liderii Partidului Naţional Liberal, fiind de mai multe ori, în perioada interbelică, prim-ministru şi ministru (1934–1937 şi 1939–1940). După 23 august 1944, a aderat la platforma FND. Între 1945 şi 1947, a îndeplinit funcţiile de vicepreşedinte şi de ministru de Externe în guvernul condus de dr. Petru Groza (n. tr.).

[2] Este vorba despre mama regelui Mihai (n. tr.).

[3] De fapt, Petru Groza s-a născut în localitatea Băcia din judeţul Hunedoara în 1884 (n. tr.).

[4] Tatăl său, Adam Groza, era preot ortodox (n. tr.).

în mai multe domenii, inclusiv în politică. Se poate să se fi inspirat după ilustrul său compatriot, Iuliu Maniu, care a smuls Austro-Ungariei Transilvania și a dat-o României, ulterior fiind numit prim-ministru în calitate de șef al puternicului Partid Național Țărănesc. Imitându-l pe Maniu, Groza a format și el un nou partid țărănesc, pe care l-a numit Frontul Plugarilor. Le-a dat o parte din pământul pe care îl deținea acestor țărani comuniști, care l-au sprijinit. I-a adus pe plugari, îmbrăcați în costum național, la București, unde a organizat o demonstrație în cinstea Anei Pauker. Aceștia au dat o culoare interesantă străzilor Capitalei, primind în schimb mâncare și băutură gratuită, precum și bilete la cinematograf. Comitetul Central al Partidului Comunist și-a dat seama că aveau de a face cu un personaj pitoresc, cu un trecut ce îl recomanda, trecut care includea doi ani într-o închisoare, care nu se temea de rege, de Londra sau de Washington și care, în plus, era un dușman înverșunat al lui Maniu. Totuși, cel mai important era faptul că se angaja să ducă la îndeplinire ordinele Moscovei și ale comuniștilor. Prin urmare, era omul ideal pentru un guvern comunist camuflat în Frontul Național Democrat.

Ca vicepreședinte, FND-ul comunist l-a ales pe cel mai mare cameleon politic al României, fostul prim-ministru Gheorghe Tătărăscu, un burghez care aproape că era un aristocrat. Tătărăscu deținea o reședință somptuoasă în Strada Polonă, iar prietenii lui făcuseră avere pe timpul regimului lui Carol al II-lea. Purta pălărie de mătase, redingotă, pantaloni cu dungi și încălțăminte de marcă din piele, pe când Groza umbla îmbrăcat în haine largi din tweed. A avut o spectaculoasă carieră de prim-ministru într-una dintre cele mai îngrozitoare perioade din istoria României, caracterizată prin corupție politică.

Pentru a beneficia de puteri dictatoriale alături de fostul rege Carol al II-lea, a abolit toate partidele politice, a ordonat ca adepții stângii să fie persecutați și a inaugurat politica de separare a României de vechile națiuni-prietene, apropiind-o de Berlin. Pentru toate aceste lucruri și pentru alte câteva, domnul Tătărăscu ocupa o poziție de frunte pe lista criminalilor de război din România care trebuiau împușcați pentru crimele săvârșite, dar nu era suficient să-l treci pe șmecherul și abilul Tătărăscu pe lista criminalilor de război pentru ca frâiele puterii să nu mai ajungă niciodată în mâinile lui. Acesta i-a convins pe comuniști că experiența și prestigiul său, la fel ca și relațiile pe care le avea în străinătate și printre cei 400 de oameni aflați în fruntea României, erau exact lucrurile de care aveau nevoie pentru FND-ul lor. Prețul său: „Scoateți numele meu de pe lista criminalilor de război și faceți-mă vicepreședinte și ministru de externe! O să fiți mulțumiți!"

Mulțumiți au fost, timp de cel puțin doi ani. La fel și Tătărăscu, cel care a profitat de înțelegere pentru a crea un nou partid liberal – din cel vechi, al lui Dinu Brătianu, fusese dat afară – și un nou cotidian politic, *Drapelul*, pe care îl flutura cu sârg în numele Uniunii Sovietice.

Moscova nu s-a opus numirii lui Tătărăscu. Când puneau la cale încheierea unui armistițiu, toți politicienii români și-au îndreptat atenția spre Occident. Pentru a fi asigurat din toate părțile, Tătărăscu a luat legătura și cu sovieticii, și cu toate că nu a obținut nimic din aceste negocieri, se folosea de ele acum pentru a își dovedi slugărnicia față de Kremlin.

Cu acești doi oameni la cârmă și o gașcă de politicieni ai FND în urma lor, aceasta din urmă formată în majoritate din comuniști sau din facțiuni politice dominate de comuniști, guvernul și-a început zbuciumata existență. Cei doi aveau un

lucru în comun: nu erau comuniști, ci reprezentanți ai regimului burghezo-moșieresc. Comuniștii aveau să-i păstreze în funcții numai atât timp cât erau utili, urmând a fi eliminați dacă utilitatea lor dispărea.

Sfârșitul lui Tătărăscu a venit în timpul notoriului proces al lui Iuliu Maniu. Patru membri ai Ministerului de Externe condus de Tătărăscu erau pe banca acuzaților, iar comuniștii au convocat imediat o sesiune a parlamentului cu scopul de a-l trage la răspundere pentru împrejurările care au făcut posibile actele de trădare din ministerul său. Din aproape 200 de parlamentari, numai opt i-au mai acordat votul de încredere.

Și Petru Groza ar fi trebuit să împartă această răspundere, dar el a fost mai norocos. Fostul lui avocat, prieten și secretar, dl Ripoșanu, care era cât pe ce să se însoare cu fiica lui Groza și care a fost numit consilier la legația română de la Washington, s-a întors împotriva lui la momentul potrivit. Ripoșanu și-a dat demisia și a publicat o scrisoare deschisă în care critica procesul lui Maniu, amintindu-i șefului său că dr. Maniu îl protejase și îl eliberase pe Groza atunci când acesta din urmă se afla în lagărul de concentrare al lui Antonescu. Acea scrisoare, scrisă cu toată sinceritatea, l-a ajutat foarte mult pe Groza, căci oricine este atacat în presa străină este un erou pentru comuniști.

Vîșinski a avut dreptate când a prevăzut că guvernul FND va scrie pagini noi în istoria României. Iată câteva dintre acestea:

Comitetul Central al Partidului Comunist, prin vocea Anei Pauker, cere lui Petru Groza să inițieze o campanie națională de asigurare a dominației politice și economice.

Campania comuniștilor întâmpină rezistență. Guvernului Groza i se cere să folosească teroarea împotriva adversarilor. Siguranța sovietizată ia măsuri împotriva opozanților.

În lagărele de concentrare sunt de patru ori mai mulți deținuți decât pe vremea mareșalului Antonescu.

Se dau ordine de suprimare a partidelor istorice, Liberal și Țărănesc, prin abolirea tuturor libertăților civile și politice.

Țăranii sunt încurajați să confișteze și să împartă fără despăgubire pământurile moșierilor.

Sunt aprobate cererile rușilor ca transferul utilajelor, vitelor, aparaturii, rafinăriilor de petrol, grânelor și al celorlalte bunuri rechiziționate să se facă fără obiecții.

Este acceptată invitația de a merge la Moscova pentru semnarea unui tratat comercial, ceea ce plasează cu totul economia României sub controlul sovieticilor. Despre această înțelegere nu trebuie să afle nici Misiunea Americană, nici Misiunea Britanică.

Se cere o anchetă cu scopul de a afla cine a dat puterilor occidentale o copie a tratatului comercial secret încheiat cu Moscova.

Acestea nu sunt închipuiri legate de noua istorie a României conduse de FND, ci sunt fapte. Aceste fapte erau atât de înfricoșătoare, iar protestele adresate misiunilor americană și britanică – în calitate de partenere în Comisia de Control al Armistițiului – atât de vehemente, încât cele două organe au fost convinse să întrebe Londra și Washingtonul cu privire la atitudinea pe care trebuiau s-o adopte în situația respectivă. Aceasta s-a întâmplat în august 1945, după ce sovieticii se impuseseră la Conferința de la Potsdam și după ce Armata Roșie ocupase malurile Elbei, în inima Germaniei, la peste 1 600 de kilometri depărtare de București. Având în vedere aceste împrejurări favorabile, Comisia Aliată de Control al Armistițiului, controlată de sovietici, și Ambasada Sovietică

au avut față de poziția Aliaților occidentali o atitudine la fel de cinică precum aceea avută față de amenințările regelui cum că va abdica. Având de rezolvat probleme mult mai mari, Londra și Washingtonul au găsit, totuși, puțin timp și pentru România.

Guvernul Groza a fost declarat nedemocratic, el nereprezentând voința vastei majorități a poporului. Această declarație ar fi însemnat ceva dacă țările democratice occidentale ar fi avut în România milioane de soldați sau o flotă aeriană cu o grămadă de bombe. Nu aveau nimic, cu excepția falsei speranțe că un rege de 24 de ani ar putea fi destul de puternic pentru a le face jocul.

Regele Mihai chiar a încercat acest lucru. Crezând în ajutorul substanțial al Occidentului sau provocându-l pe acesta să i l acorde, regele i-a demis pe Groza, pe Tătărăscu și pe ceilalți reprezentanți ai regimului FND și a invitat Marea Britanie, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică să propună oameni pentru un nou guvern care să primească aprobarea tuturor celor trei.

Un capitol cu adevărat nou s-a scris în istoria României și, la drept vorbind, în istoria politologiei. Ambasada Sovietică l-a informat pe tânărul rege că dr. Groza și guvernul acestuia fuseseră recunoscuți de Moscova. Ana Pauker i-a dat instrucțiuni lui Groza să nesocotească decizia regelui de demitere a guvernului și să rămână în funcție. Presa opoziției, care nu avea nicio putere, a lăsat să se înțeleagă faptul că acest lucru este ilegal și neconstituțional. Rezultatele protestului au fost: geamuri sparte, mașini de imprimat distruse și redactori aruncați în lagărele de concentrare. Moscova și Partidul Comunist din România au râs de manevrele politice ale puterilor occidentale, pastrându-i pe Groza și pe comuniștii lui.

Colac peste pupăză, dr. Groza a fost onorat cu o invitație la Moscova pentru o întrevedere cu Stalin. Acest lucru îl punea pe Groza în aceeași categorie cu președintele Roosevelt și cu Winston Churchill, care se duseseră în patria sovieticilor să se consulte cu „Marele Om", dar mai mult zgomot s-a făcut pentru vizita dr. Groza la Kremlin decât pentru Conferința de la Ialta, acesta întorcându-se de zeci de ori mai puternic decât fusese vreodată. La sosirea în țară, Petru Groza a fost întâmpinat cu fotografii mărite în care apărea el alături de Stalin, cu Attlee[1] și Truman[2] de o parte și de alta a lor.

Faptul că nu s-a lăsat intimidat de aceste tactici ale sovieticilor a fost meritul tânărului rege Mihai, care arămas ferm în hotărârea sa de a demite guvernul Groza. A refuzat să contrasemneze decretele emise de acel guvern, și cum semnătura sa era necesară conform Constituției, ele nu erau valabile, dar puțin le păsa comuniștilor de faptul că nu aveau semnătura regelui. Și-au publicat decretele fără semnătura lui în Monitorul Oficial, au retras de la Banca Națională sume enorme fără aprobarea Majestății Sale și au numit mii de adepți în funcții bine plătite în slujba regelui. Prin modul lor de lucru, comuniștii au demonstrat că România putea fi condusă fără rege și fără regina-mamă, fără palate și fără audiențe, adică fără o semnătură cerută de Constituție.

---

[1] Clement Richard Attlee (1883–1967), om politic britanic, lider al Partidului Laburist (1935–1955). A fost prim-ministru al Marii Britanii între 1945 și 1951 (n. tr.).

[2] Harry S. Truman (1884–1972), om politic american, membru al Partidului Democrat. A fost președintele Statelor Unite ale Americii între 1945 și 1953 (n. tr.).

După ce Vîșinski l-a instalat pe dr. Petru Groza în funcția de prim-ministru, Bucureștiul a asistat la cel mai mare aflux și la cea mai mare concentrare de funcționari sovietici de nivel înalt trimiși vreodată de Kremlin în altă țară înainte de căderea Berlinului. Locuitorii cu stare ai Capitalei, cu locuințele lor spațioase, nu cunoscuseră niciodată o criză a spațiului locativ până acum. Fiecare nou-sosit, care, în supraaglomerata Moscovă, locuia într-o singură cameră, avea nevoie la București de o vastă reședință. Drept urmare, sute de locuințe au fost rechiziționate. Municipalitatea a fost obligată să creeze un birou special, cu arhitecți și cu specialiști în decorațiuni interioare, care să îndeplinească dorințele noilor locuitori veniți din Rusia.

„Vor de toate!" se plângea șeful acelui birou. „Vor diverse lucruri, de la tapet, carpete, fotolii tapițate și tavane redecorate până la radiouri, cărucioare pentru copii, frigidere, fântâni și statui pentru grădinile lor!" La un moment dat, pentru satisfacerea acestor cerințe se cheltuiau 750 de milioane de lei pe săptămână.

Birouri întregi de la Moscova au fost evacuate și personalul transferat la București, rămânând în urmă doar câțiva funcționari. Era prima cucerire adevărată a sovieticilor, care nu treceau nimic cu vederea pentru a își consolida puterea în România, rampa de lansare spre Dardanele și Mediterana. Cei nou-veniți aduceau cu ei cutii, dosare, portofolii pline cu ordine și instrucțiuni de ordin militar și economic, însă ordinele cele mai urgente, însemnate astfel de Biroul Politic și de organele acestuia care se ocupau cu politica externă, se refereau la cucerirea politică a țării cu ajutorul unui Partid Comunist atotputernic.

Vîşinski însuşi a pus umărul la această treabă. Cu ajutorul celor mai apropiaţi colaboratori ai săi, a coordonat organizarea internă a unui partid politic care va conduce România pentru sovietici. A avut loc o amplă remaniere a formaţiunilor comuniste existente, urmată de o nebunească asociere a unor grupări rebele conduse de un Comitet Central care primea ordine de la Moscova. A trebuit ca aceste grupări să fie contopite într-o maşinărie eficientă, funcţională, după modelul Partidului Comunist din Uniunea Sovietică.

Una dintre primele măsuri luate a fost aceea de a renunţa la vechea denumire, Partidul Comunist din România. Nu ducea cu gândul la ceva cu adevărat românesc, astfel încât a fost adoptată o nouă denumire, „Partidul Comunist Român", arătându-se astfel că acesta era o creaţie autohtonă, o emanaţie a poporului şi a ţării însăşi.

Apoi, a fost creată o vastă şi bine organizată maşinărie de partid. Direcţia era reprezentată de Comitetul Executiv condus de Ana Pauker. Directorii formau Comitetul Central, care avea birouri în cinci clădiri. Într-una dintre ele, aflată în Strada Eliza Filipescu[1], îşi aveau birourile secretarul general Gheorghiu-Dej, Departamentul Ţăranilor, Biroul Politic şi Secţia de Cadre sau Departamentul de Poliţie Politică. Două mari clădiri de pe Bulevardul Lascăr Catargiu erau necesare pentru birourile Secţiei Militare a Comitetului Central, Departamentului Sindicatelor, Departamentului de Organizare, Secţiei de Tineret, Departamentului Femeilor, Biroului Economic şi Departamentului de Educaţie Politică. În alte două clădiri situate

[1] În prezent, aceasta poartă denumirea de Aleea Modrogan, după ce s-a numit în perioada comunistă Strada Ştefan Gheorghiu (n. red.).

față în față pe Strada Orlando[1] se aflau Secția Administrativă, cu Departamentul Financiar, Statistic etc.

Fiecare secție a Comitetului Central era reprezentantă în unități mai mici răspândite pe tot cuprinsul țării. De sus în jos, structura acestor unități era următoarea: imediat sub Comitetul Central veneau comitetele regionale sau provinciale, câte unul pentru fiecare provincie. Următoarea categorie, mai redusă ca dimensiune, dar mai numeroasă, era alcătuită din comitetele județene. Aceste comitete județene erau împărțite, la rândul lor, pe plase, iar fiecare dintre ele avea un comitet de plasă. La baza structurii organizatorice erau comitetele locale. Un sătuc avea un comitet local, iar un oraș mare avea mai multe, câte unul pentru fiecare sector. Această organizare a fost simplificată în martie 1947, atunci când comitetele regionale au fost desființate. Funcțiile și personalul acestora au trecut la comitetele județele și, astfel, Comitetul Central a stabilit o legătură mai strânsă cu un număr mai mare de comitete de la nivelurile inferioare.

Această uriașă structură era doar o parte a hidrei comuniste. Fiecare comitet local coordona un număr de „celule", cele mai mici unități de infiltrare și de spionaj ale comuniștilor. Celulele puteau avea 30–40 de membri sau numai trei sau patru, dar erau peste tot. Toate fabricile, cartierele, secțiile de poliție, Marele Stat Major, închisorile, școlile, exploatările forestiere, navele, spitalele și universitățile aveau celule. O instituție de mari dimensiuni avea mai multe celule. În universități, de exemplu, exista câte una în fiecare facultate și în fiecare grupă de studenți. Chiar și azilurile de nebuni și șatrele de țigani nomazi, cu urșii lor dansatori, aveau celule de partid.

[1] În prezent, strada se numește Gina Patrichi (n. red.).

Biroul Politic putea fi satisfăcut de activitatea organizatorică a Anei Pauker. Dna Pauker şi ierarhia roşie, inclusiv „copilul din flori" al unei spălătorese unguroaice, László sau Vasile Luka, şi dezertorul Emil Bodnăraş, împreună cu toate ajutoarele lor, şi-au construit casa după planurile singurului partid politic existent în Rusia. Structura de bază diferă puţin de cea a partidelor lui Hitler şi Mussolini. Comuniştii românii au fost însă mai deştepţi decât cei doi dictatori, care au caracterizat fiecare grupare politică ca fiind nazistă sau fascistă. Biroul Politic a considerat mai înţelept să creeze în România numeroase grupări de faţadă. Cel mai important era Frontul Plugarilor, creat de Petru Groza, o mică grupare de care el se folosea pentru a se da drept lider de partid, membrii militanţi ai acestei grupări fiind activişti comunişti. Alte grupări mai importante erau Partidul Naţional Popular, Uniunea Populară Maghiară, Frontul Patriotic şi Uniunea Sârbilor, care era foarte puternică în judeţele din vestul României, avute în vedere de Tito pentru a fi anexate la Iugoslavia. Apoi, mai erau Uniunea Antifasciştilor, Mişcarea Tineretului Progresist, Uniunea Copiilor de Muncitori şi Federaţia Democrată a Femeilor.

Toate acestea – şi alte câteva grupări de faţadă mai mici – au servit drept perdea de fum democratic pentru Partidul Comunist. Conducătorii grupărilor disidente au fost îndrumaţi să îşi valorifice relaţiile cu străinătatea pentru a convinge lumea că Frontul Naţional Democrat din care făceau parte era o instituţie cu adevărat democratică, Partidul Comunist fiind numai unul dintre numeroşii lui membri. Una dintre fruntaşele Federaţiei Democrate a Femeilor, dna Schlosser din Lugoj, şi-a întrecut concurentele, lăudându-se plină de exaltare cu relaţiile ei

americane și canadiene și cu faptul că este prietenă intimă cu soția unui diplomat american staționat în București.

Acești tovarăși de drum le pupau cizmele comuniștilor, care, deși se foloseau de ei, îi detestau. Gheorghe Gheorghiu-Dej, luând cuvântul la adunările comuniștilor, dădea glas reținerii partidului său spunând: „Nu suntem legați de nimeni!"

Unii dintre tovarășii de drum și-au cam dat seama ce soartă îi aștepta. Șerban Ioan, parlamentar din partea Frontului Plugarilor, era un țăran din Bichigi[1]. Când a fost chemat în Capitală la o ședință a Parlamentului, a economisit o parte din indemnizație împărțind o cameră ieftină fără apă curentă la vechiul Hotel Continental cu al său coleg, plugarul Balica din județul Caraș. Cei doi țărani ar fi fost, poate, mai fericiți dacă ar fi rămas la plugurile lor în loc să își folosească mâinile aspre la rezolvarea treburilor statului, dar au fost suficient de chibzuiți ca să prezică, la începutul verii lui 1947, că „Partidul Național-Țărănesc al lui Maniu va fi scos în afara legii. Să fim cu băgare de seamă la ziua în care vor urma Groza și Frontul Plugarilor".

Aceste suspiciuni s-au înmulțit după ce Petru Groza s-a întors în 1947 din mult-trâmbițata vizită făcută mareșalului Tito la Belgrad. S-au ținut ședințe secrete în încăperile clădirii Parlamentului, situată vizavi de vechiul Palat al Patriarhiei și de Biserica Patriarhală în care se află moaștele Sfântului Dimitrie, protectorul Bucureștiului. La aceste ședințe, dr. Groza a vorbit despre consultările avute cu Tito și despre alianța încheiată cu el, dar liderul plugarilor devenise un personaj activ și agresiv. Înainte, Groza nu ar fi îndrăznit niciodată să dea un interviu sau să ia o hotărâre fără să consulte cel puțin doi lideri

[1] Sat în județul Timiș (n. tr.).

comuniști de frunte și să primească aprobarea lor, dar învățase de la Tito că șeful oficial al unui stat comunist trebuie să fie ca Napoleon. Așa se face că, acum, el a cerut scoaterea în afara legii a tuturor partidelor de opoziție, punerea sub acuzare a conducătorilor acestora și abdicarea regelui.

Ulterior, unul dintre plugarii săi l-a oprit pe coridor și i-a zis: „Vezi să nu întreci măsura, Petru, să nu fim îndepărtați cu toții!"

Capitolul 14

Coloana a șasea trece la fapte

În orice revoluție, apar forțe noi. În Spania, a luat naștere coloana a cincea, iar în România a apărut alta, un produs al Moscovei, și anume coloana a șasea.

De-a lungul istoriei, majoritatea revoluțiilor au fost rezultatul revoltelor oamenilor oprimați, dispuși să își dea viața pentru drepturi fundamentale, dar într-o revoluție pusă la cale de comuniști, interesează mai mult proprietatea și controlul suprem al acesteia în folosul câtorva lideri autoproclamați.

După Rusia, România a fost prima țară în care a reușit o revoluție comunistă. Aici au văzut pentru prima oară străinii planurile și țelurile sovietelor – controlul proprietății și al avuției, cu desconsiderarea totală a mult-trâmbițatei lor preocupări pentru drepturile omului. Pentru atingerea acestor țeluri materialiste, la Moscova a fost creată coloana a șasea, folosită ulterior pentru a dobândi controlul asupra resurselor unei națiii.

Coloana a șasea era alcătuită din „experți în economie" proveniți din instituțiile industriale și economice sovietice, precum și din unități speciale ale Armatei Roșii. Acestora li s-au adăugat comuniști români dornici să ducă revoluția și în domeniul economic. Ulterior, comuniștii au preluat conducerea, iar activitatea coloanei a șasea a înglobat țelurile secțiilor

economice ale Comitetului Central al Partidului Comunist Român.

Într-un an, coloana a șasea a jefuit România de bunuri estimate la 1 050 de milioane de dolari. Independența economică a țării a dispărut în spatele Cortinei de Fier coborâte între Est și Vest, iar România a devenit un domeniu al sovietelor. A fost o victorie economică egalată doar de succesele politice ale comuniștilor.

Denumirea de „coloană a șasea" a fost dată de un grup de români într-un vechi restaurant, „Leul și cârnatul", de pe Strada 11 Iunie. Aici se întâlneau să vorbească și să bea politicieni, artiști și oameni de afaceri. Într-o seară se vorbea că sunt foarte mulți civili ruși nou-sosiți în oraș. Cine sunt acești oameni? Cu ce se ocupă ei?

— Sunt coloana a șasea, a răspuns un om politic bine informat.

Cerându-i-se să explice, el a ridicat mâna stângă și a răsfirat degetele, iar cu arătătorul mâinii drepte a început să numere de la degetul mare până la cel mic.

— Prima a venit aviația militară, apoi, Armata Roșie. A trei năpastă a fost NKVD-ul, iar a patra, agenții politici. Coloana a cincea este formată din comuniștii noștri. Cei nouveniți formează o altă coloană, a șasea, și este pentru revoluția economică.

— Are un simbol? a întrebat cineva.

— Nu cred, dar numărul șase ar fi potrivit, deoarece seamănă cu un șireang.

— Păi, ar fi mai bun pentru NKVD, a spus cu mult calm un preot ortodox cu barbă albă.

— Poate că șarpele boa ar fi mai bun. Ăsta se încolăcește pe victime, le strânge și le strivește. Se potrivește destul de bine situației.

Din acea seară, a intrat în vocabular o nouă expresie, „coloana a șasea".

Membrii ei, câțiva în uniformă, dar cei mai mulți în costume civile croite pe corp și întotdeauna în compania unui comunist român, mișunau prin tot orașul. Erau cu servietele în mâini și se purtau cu aroganța funcționarilor mărunți ajunși în funcții care le dădeau putere. Îi dădeau la o parte pe portari și intrau nepoftiți în ministere, în instituții guvernamentale, fabrici, birouri și ateliere.

Puterea acestor birocrați se datora, pe de o parte, convenției de armistițiu, iar pe de altă parte, tratatului comercial ruso-român. Convenția de armistițiu stipula condițiile de încetare a ostilităților, dar era și un instrument folosit cu scopul de a forța România să le dea sovieticilor o autoritate aproape nelimitată asupra economiei țării. Tot ceea ce avea România, de la bani până la mijloace de transport și de la alimente până la industrie, trebuia să fie pus la dispoziția sovieticilor. Tot ceea ce România luase din Rusia, de la vechile tramvaie din Odesa, care fuseseră duse la Arad, până la vaci și preșuri de șters pe picioare, trebuia să fie înapoiat sau înlocuit. Tot ceea ce germanii posedaseră în România a devenit proprietatea sovieticilor, iar aceștia din urmă aveau argumente solide. Marea Britanie și Statele Unite ale Americii fuseseră consultate cu privire la pretențiile lor și, în calitate de semnatare ale armistițiului, își dăduseră acordul.

Nu a fost suficient. La puțin timp după ce dr. Groza a fost numit prim-ministru, i s-a cerut să trimită la Moscova o delegație economică. Prin acceptarea unui plan cincinal, această delegație a renunțat la ultimele rămășițe ale independenței economice. Planul respectiv arunca resursele naturale ale României – avuția, industria, comerțul, finanțele și transporturile – în pântecele nesătul al ursului. A rupt economia României de

cea a Europei Occidentale și a înlănțuit-o de carul de luptă al Kremlinului.

Membre ale Comisiei de Control, care supraveghea ceea ce se întâmpla în România, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii nu au fost consultate cu privire la acest lucru. Nu au fost nici măcar informate din politețe despre conținutul acordului comercial, dar unul dintre autorii acestei cărți a obținut o copie a textului românesc oficial.

Acolo unde s-au oprit cu jaful soldații Armatei Roșii a început furtul oficial, sancționat de armistițiu. La orașe și sate au fost create unități speciale și a început rechiziționarea materialelor și a serviciilor. Uneori, aceasta se limita la nevoile unei unități militare, dar de cele mai multe ori, avea menirea să secătuiască întreaga țară.

Potrivit convenției de armistițiu, România era obligată să plătească, în moneda proprie, toate sumele cerute de Comandamentul Sovietic și să pună unitățile industriale și infrastructura de transport, precum și toate mijloacele de comunicare, serviciile publice, rezervele și proviziile, la dispoziția sovieticilor. Acest dictat a avut urmări considerabile.

Conform unui prim ordin, toate persoanele – cu excepția câtorva – au fost obligate să predea poliției aparatele de radio. Sovieticilor nu le plac radiourile, deoarece oamenii pot afla prea multe de la Vocea Americii și de la alte posturi străine. Sovieticii preferă aparatele simple, care pot recepționa numai posturile lor sau, și mai bine, megafoanele publice. La anumite ore, oamenii pot sta pe stradă, în săli sau în ateliere și să asculte ceea ce Moscova dorește ca ei să știe. Cum aceste megafoane nu erau ușor de obținut, sovieticii au hotărât să nu existe deloc aparate de radio. Poliția română a primit sarcina de a strânge toate aparatele existente. Știa cine are așa ceva, fiindcă nu puteai să cumperi sau să posezi un radioreceptor

fără să nu îl declari la Societatea de Radiodifuziune. După aceea, în fiecare lună, trebuia să-i plătești poștașului echivalentul a circa 50 de cenți[1], taxa pe care o percepeau posturile de radio pentru a își finanța programele.

Acum, cei care aveau aparate de radio trebuiau să le ambaleze sau să le împacheteze în ceva și să le ducă la poliție. Zile în șir, românii și-au ambalat radiourile în cutii de carton sau în foi de ziar și le-au depus la secțiile de poliție. Unii au scris pe pachet numele și adresa, iar fiecare a primit o chitanță. Secțiile de poliție erau prea mici pentru ca în ele să fie depozitate toate aparatele, așa încât, în curțile acestora, erau adunate mormane de cutii și de pachete, expuse la intemperii. După câteva săptămâni, rușii au venit cu camioane, le-au încărcat cu tone de radiouri și au plecat, dar în unele secții, ei nici măcar nu s-au atins de ele. Drept urmare, poliția întreținea o piață clandestină cu aparatele cele mai bune și mai scumpe, iar în unele cazuri, carcasa radioreceptoarelor a fost tăiată și pusă pe foc, din cauza crizei de combustibil.

După circa un an, unele persoane au fost înștiințate că își pot recupera aparatele. A fost ziua în care mulți români și-au frecat mâinile de satisfacție. Pachetele lor conțineau săpun, cutii cu mere sau aparate simple, nefuncționale, realizate de tineri „radioamatori". Acum, ei își puteau coborî din podurile caselor adevăratele aparate de radio.

Automobilele erau confiscate de ruși de cum le vedeau, iar procedura era simplă. Dacă soldații Armatei Roșii vedeau un nefericit de șofer, trăgeau câteva focuri de avertisment în direcția radiatorului mașinii, indicându-i că trebuie să oprească, apoi alergau la mașină, o înconjurau și deschideau

[1] În 1945–1946, un dolar valora, la cursul oficial, mai mult de 100 de lei (n. tr.).

uşile de pe ambele părţi. Intrau pe o parte şi îi împingeau afară, pe cealaltă parte, pe şofer şi pe eventualii pasageri. După ce închideau uşile cu zgomot, maşina demara. Uneori, ruşii râdeau în semn de la revedere, dar, de cele mai multe ori, nu îşi permiteau să glumească astfel.

Când oamenii nu au mai îndrăznit să meargă cu maşina, patrulele ruseşti au cercetat amănunţit străzile, uitându-se în toate garajele din subsoluri şi în curţile din spate ale caselor. Au fost găsite surprinzător de puţine maşini, deoarece majoritatea lor aveau acte în regulă aprobate de autorităţile ruse. În acest timp, la ţară, mai erau câteva căpiţe care nu fuseseră arse sau fuseseră doar în parte arse, precum şi numeroase grămezi de bălegar. Multe dintre aceste mormane care aveau un aspect firesc ascundeau un automobil funcţional. La Braşov, unuia dintre autori i s-a oferit, la un preţ foarte avantajos, un BMW decapotabil cu două locuri. Cerând să vadă maşina, a fost dus cu multă precauţie de proprietar într-un dormitor al copiilor de la etajul al doilea. Aici, într-o cameră zugrăvită în roz şi alb, cu două paturi mititele, era o maşină acoperită cu nişte cuverturi.

— Cum aţi urcat asta până aici?

Chipul proprietarului a fost luminat de un zâmbet de satisfacţie.

— Am măsurat totul cu atenţie. Maşina era cu cinci centimetri mai îngustă decât deschiderea acestei uşi duble care dă în camera de dormit, aşa că am folosit nişte bârne de la fereastra etajului al treilea şi, cu ajutorul unor blocuri mari de piatră şi al unui scripete, eu, soţia mea şi cu servitorii am ridicat-o într-o noapte.

Toate armele de foc deţinute de particulari au trebuit să fie predate, inclusiv cele de vânătoare şi cele folosite la tir sportiv. Românii sunt vânători pricepuţi şi ţin la puştile lor. Prin

urmare, multe espingole sau flinte vechi au fost luate de deasupra șemineurilor și înlocuite cu pușți de vânătoare pentru păsări sau pentru urși și, după ce au fost unse bine și învelite în pânză groasă de sac îmbibată în parafină, au fost ascunse provizoriu sub iarba din grădină.

Sovieticii și-au dat seama că, pentru a se înțelege cu românii, trebuie să fie cel puțin la fel de deștepți ca ei și că victimele lor sunt extrem de inteligente. În acel moment, erau în țară destui membri ai coloanei a șasea care să înceapă jaful în stil mare. Au fost trimise echipe care au dat năvală în depozite, fabrici, uzine și magazii, cerându-li-se să realizeze inventarul și să facă desene ale depozitelor și ale utilajelor, apoi să le demonteze, să le ambaleze și să le expedieze cu vaporul.

Rafinăriile de petrol aveau o grămadă de utilaje de rezervă cu ajutorul cărora se reparau distrugerile produse de bombardamente. Instalații de rafinare în valoare de milioane de dolari au fost trimise în Caucaz înainte ca investitorii străini să poată protesta. Unul dintre laminoarele de la „Malaxa" a fost dus în Răsărit. Fabrica de avioane de la Brașov a fost devastată, conductele au fost făcute bucăți, iar navele și barjele militare și comerciale au fost confiscate. Utilajele au fost luate de pe șantierele navale și din sculării, în timp ce fabricile de tricotaje, țesătoriile, fabricile de hârtie și cele de zahăr au trebuit să predea toate instalațiile mecanice sau cea mai mare parte a acestora.

Fabricile de bere au fost demontate, iar mașinile de fabricat țigări ale monopolului de stat al tutunului au fost ridicate și ele. Cantități uriașe de materii prime naturale și fabricate au fost confiscate. Bolnavii și răniții au fost scoși din spitale, iar paturile, saltelele și așternuturile au fost luate. Materialul rulant și tot ceea ce era folosit la construcția și repararea căilor ferate au fost trimise în Rusia, nemaifiind lăsat în urmă nici măcar

un vagon de călători sau de marfă în stare bună. Vreme de doi ani, românii au călătorit în vagoane de marfă sau în vagoane vechi fără ferestre sau lumină. Marile și modernele camioane cu care se transporta gunoiul, mândria Direcției de Salubrizare a Bucureștiului, au luat calea Estului, la fel ca utilajele agricole și grânele țăranilor. Vițele, caii și oile au fost și ele duse în Răsărit. În loc să ajungă în piețele românești, tot ceea ce prindeau pescarii ajungea în burta rușilor.

În nodurile de comunicație și în locurile de adunare, depozite uriașe și grămezi de materiale se înălțau și se întindeau pe hectare întregi. Se puteau vedea aici munți de cutii, toate frumos așezate, marcate și numerotate, precum și piramide de materiale și de obiecte. Puteai merge kilometri buni prin aceste locuri înguste, printre pereții de cutii care conțineau instrumente de mare precizie sau printre rândurile de compresoare și de betoniere. Era aproape imposibil să estimezi valoarea acestor materiale și echipamente.

Crearea fabricilor și întreprinderilor din care au fost luate aceste utilaje a necesitat decenii de muncă și de planificare. Coloanei a șasea i-a luat câteva zile să demonteze fabricile respective, pe când ridicarea lor a durat ani întregi. Nimeni nu știe cum rușii, cărora, în multe cazuri, le lipsesc cunoștințele inginerești și experiența tehnică necesară reconstruirii acestor întreprinderi, se așteaptă să facă acest lucru acasă la ei înainte ca echipamentele să ruginească și să se strice. România ar fi putut juca un rol important în reconstrucția Europei, dar în loc să fie un avantaj, a devenit o povară.

Anvergura jafului produs de sovietici a fost limitată doar de capacitatea mijloacelor de transport. Toate vapoarele disponibile la Marea Neagră, inclusiv cele cu fisuri și ruginite, au fost duse la Constanța și în porturile mai mici. Asemenea sclavilor, prizonierii erau puși să le încarce la capacitate maximă.

Marfarele circulau pe toate liniile care duceau în Rusia. Șiruri lungi de camioane, majoritatea de fabricație americană, umblau duruind pe șosele și pe drumuri secundare. Se lucra inclusiv noaptea, fără zi de odihnă. Nemulțumiți de capacitatea tuturor acestor mijloace de transport, rușii au apelat la avioane de mari dimensiuni.

Această extraordinară operație de transport cu ajutorul avioanelor, trenurilor, vapoarelor și camioanelor s-a desfășurat în primăvara lui 1945, când Aliații occidentali își foloseau întreaga forță pentru a-l înfrânge definitiv pe Hitler. Avioanele rușilor transportau bunuri luate cu forța, în vreme ce aviațiilor americane și britanice li se cerea să sprijine ofensiva rușilor asupra Berlinului.

Când coloana a șasea a terminat cu industria românească, sovieticii au emis noi pretenții, iar comuniștii locali au contribuit la îndeplinirea lor. De data aceasta a fost vorba despre returnarea bunurilor rusești, mai ales a celor aflate în proprietate privată. Tot ce a fost luat vreodată din Rusia a trebuit să fie restituit sau înlocuit. În perioada în care au ocupat sudul Rusiei, românii au prădat și au furat tot ce au găsit. În parte, a fost vorba despre un schimb. În 1940, Armata Roșie – care pe atunci mergea alături de Hitler – a invadat Basarabia și Bucovina, iar românii au trebuit să fugă și să lase totul în urmă. După un an, i-au alungat pe comuniști, dar majoritatea bunurilor le fuseseră luate (o excepție remarcabilă a reprezentat-o măcelăria Podsudek din Cernăuți, căreia rușii îi adăugaseră o instalație frigorifică).

Acum, ordinul suna așa: tot ceea ce provenea din Rusia trebuia să se întoarcă acolo. Nu conta că lucrurile, chiar dacă erau din Rusia, fuseseră achiziționate în mod legal. De exemplu, Casa Războinicilor, cum se numea magazinul Asociației Ofițerilor Români, cumpărase din Transnistria o cantitate de

pielicele de miel. Acestea au fost puse în vânzare, iar vreo 30 de soții de ofițeri le-au cumpărat și și-au făcut haine din ele. Coloana a șasea a cerut ca aceste haine să meargă în Rusia, fiindcă pielicelele erau de origine rusească. Actele de la Casa Războinicilor au fost verificate cu atenție, iar fiecare femeie care a cumpărat piei a fost identificată, cerându-i-se să predea haina. Fără nicio despăgubire, desigur.

Comuniștii își băgau nasul în asemenea lucruri cu un zel demn de o cauză mai bună. La vremea respectivă se spunea că de afacerea cu pielicele se ocupase timp de opt săptămâni o echipă de 20 de oameni, iar asta în timp ce pe câmpul de luptă era nevoie de fiecare bărbat apt pentru serviciul militar.

Un prieten al autorilor avea acasă la el un armoniu vechi de jumătate de secol. Fusese realizat în Lancaster, statul Pennsylvania, și vândut prin intermediul unui negustor de instrumente muzicale din Odesa. Într-o zi, cineva a sunat la ușa lui. Erau doi membri ai coloanei a șasea care s-au legitimat și au spus că, după știința lor, în casă se află un obiect rusesc, un armoniu. Proprietarul i-a poftit înăuntru și le-a arătat instrumentul, subliniind că-l are de 50 de ani. Aceștia au arătat, triumfători, spre cuvântul „Odesa". El a răspuns, arătând spre „Lancaster, Pennsylvania".

— Când aveți de gând să predați armoniul? au întrebat ei.

— Niciodată! A fost făcut în America și vândut în România de un negustor din Odesa. Asta nu înseamnă că obiectul e rusesc.

Cei doi musafiri nepoftiți erau încurcați. I-au spus omului că vor întocmi un raport special și că va mai auzi de ei, ceea ce s-a și întâmplat. În următoarele patru săptămâni, nu mai puțin de 20 de membri ai coloanei a șasea au venit și s-au uitat la vechiul armoniu cu gravitate, cugetând la cuvintele „Lancaster" și „Odesa". Ultima persoană a spus că problema va fi transmisă spre rezolvare Moscovei.

După circa un an, un înalt funcționar a trecut pe la prietenul nostru și a spus că Moscova vrea să știe cu aproximație data la care a fost achiziționat armoniul. Acesta s-a gândit puțin și a zis „1890". Cam așa a socotit el că ar fi corect. Funcționarul a scos partea de sus și din spate a instrumentului și l-a verificat cu atenție. La plecare, a spus că va retransmite problema la Moscova cu observațiile sale.

Altora care aveau ceva luat din Rusia le era și mai greu. Membrii Gărzilor Roșii îi duceau la interogatoriu, le percheziționau casele și, uneori, le confiscau bunurile. Prietenii acestora erau maltratați, fiindcă se bănuia că ascund o carpetă, o mașină de cusut sau o piele de oaie care era folosită pentru a acoperi un cărucior de copil mic. Casele, garajele, fabricile și prăvăliile erau cercetate cu atenție. Locuințele unor familii importante ale Bucureștiului, inclusiv cea a renumitei Madam Goga, au fost golite de candelabrele, carpetele și argintăria luate de la ambasada rusă. Totuși, toate lucrurile provenite din Rusia erau de slabă calitate. Păreau a fi mai potrivite pentru groapa de gunoi, dar rușii au luat gunoiul. Coloana a șasea s-a străduit câteva luni să dea de urma unei anvelope de automobil luate de la o mașină confiscată. „E o chestiune de principiu!" ne-a lămurit un comunist.

Coloana a șasea s-a apucat de afaceri la scară mare atunci când a pus labele pe bunurile imobile și pe patrimoniul german. Din cele auzite de autori, se pare că rușii nu știau mare lucru despre investițiile germane, iar Occidentul știa și mai puțin. Rușii s-au minunat când au văzut asemenea bogății, prada depășindu-le toate așteptările. Coroana activelor germane era reprezentată de investițiile deținute de naziști în industria petrolului și în domeniul bancar.

În primul rând, industria petrolieră, cu Societatea Astra Română, care aparținuse în trecut grupului Royal Dutch Shell și avea o importantă participație germană la capitalul propriu de 2,5 miliarde de lei și un acord de cooperare cu societatea Kontinentale Öl din Berlin. De asemenea, această ultimă companie cumpărase de la societatea belgiană Petrofina pachetul majoritar de acțiuni la societatea Concordia, cu un capital de 1,7 miliarde de lei. Datorită acestei participații majoritare, Berlinul deținea controlul asupra vastului imperiu Concordia, care cuprindea rafinăria Vega de la Ploiești, Uzina de Arme și Utilaje Concordia, centrale electrice, instalații miniere și de depozitare. Este un mister cum au reușit investitorii germani să se strecoare la Petrol-Block, o altă societate petrolieră, dar probabil că acest lucru s-a întâmplat prin intermediul Societății de Utilaje și Automobile Brünn Königsfeld, un important creditor al companiei Petrol-Block, și prin intermediul acționarilor SIPER de la Paris. Societatea Redevența nu avea capital german, ci o strânsă colaborare cu rafinăria Vega a companiei Concordia, căreia îi livra țiței. Cel mai mare acționar al companiei Petrolul Românesc era Societatea Bancară Română, iar banca respectivă era controlată de Dresdner Bank și de Kommerz Bank din Berlin. Societatea petrolieră Colombia, cu un capital de 380 de milioane de lei, a ajuns pe nesimțite în mâinile germanilor, atunci când naziștii au devenit acționari majoritari la societatea franceză OMNIUM. Societățile Sardep, cu un capital de 60 de milioane, și Sarpetrol, cu un capital de 70 de milioane de lei, care aveau instalații de depozitare și piețe de export, lucrau în combinație cu alte companii petroliere germane. Sardep era proprietara celei mai moderne clădiri de birouri din București, care valora mai mult decât capitalul ei social. Britanicii din Comisia Aliată de Control și-au instalat în ea cartierul general.

Următorul domeniu în care au fost găsite importante investiții germane a fost cel bancar. Și aici, membrii coloanei a șasea s-au minunat de norocul care a dat peste ei. Banca Comercială Română era controlată de Deutsche Bank, care deținea 90% din capitalul de 300 de milioane de lei. Banca de Credit Român avea un capital de 400 de milioane de lei, un sfert din acesta fiind deținut de Reichs Kredit Gesellschaft. Societatea Bancară Română, cu un capital social de 200 de milioane de lei, era controlată în proporție de 70% de Dresdner Bank, iar Kommerz Bank din Berlin deținea o participație minoritară. Banca de Comerț, o instituție cu un capital de 100 de milioane de lei, vânduse acțiuni Băncii Muncii Germane, în vreme ce 25% din capitalul de 100 de milioane de lei al Băncii Chrissoveloni, o instituție privată, era deținut de Berliner Handels Gesellschaft.

Printre activele germane se găseau multe alte proprietăți valoroase, de la importanta filială românească a trustului I. G. Farben și participațiile Uzinelor Hermann Göring la societățile din industria românească, până la agențiile și trusturile lui Krupp, Stinnes, Mannesmann și alții. Multe proprietăți germane fuseseră luate de românii înșiși înainte să pună sovieticii mâna pe ele. Nimeni nu a pus vreodată la îndoială corectitudinea confiscării proprietăților private sau a activelor oficiale aparținând companiilor și dușmanului.

Cu o deosebită iscusință, membrii coloanei a șasea au format uriașe societăți monopoliste fără să investească măcar o rublă sau un leu. Pentru a lărgi baza acestor întreprinderi, sovieticii au obligat statul român să creeze împreună cu cel sovietic societăți mixte, care au eliminat concurența românească și le-au dat comuniștilor posibilitatea de a exercita un control total asupra economiei țării.

Una dintre întreprinderile noi era Sovrompetrol. A fost creată prin aducerea, ca aport rusesc, a tuturor participațiilor germane de la diverse societăți petroliere la această unică societate. Conform unei legi românești, statul avea un procentaj din producția tuturor societăților petroliere. Când a devenit asociat la SOVROM, România a trebuit să aducă drept participație aceste procentaje. Strategia respectivă a obligat societățile independente să-l finanțeze pe cel mai mare concurent al lor cu o parte din producția proprie. Sovrompetrol a devenit un gigant care a pus stăpânire pe câmpurile străjuite de sonde și pe productivele rafinării. Era o ditamai societate care putea distruge din interior toate societățile la care avea participații.

În mod asemănător, capitalurile germane din bănci au fost folosite pentru a crea Sovrombanc. Aici, membrii coloanei a șasea n-au mai aplicat modelul nazist. În loc să controleze societățile petroliere prin intermediul băncilor, activitățile financiare ale Sovrompetrol erau canalizate prin intermediul Sovrombanc. Statutul noii bănci este foarte general. România este asociată, dar Moscova stabilește regulile. Sovrombanc s-a născut în momentul în care economiștii comuniști au răspuns afirmativ cererilor de naționalizare a băncilor și a societăților de asigurări. Când aceasta se va realiza, Banca Națională a României nu va mai fi decât o instituție care emite bancnote, în timp ce Sovrombanc va deveni un monopol bancar comercial.

După ce a pus mâna pe petrol și pe bănci, coloana a șasea a trecut la alte domenii. Cine controlează transporturile, controlează economia. De fapt, cu mult înainte să se apuce de afacerile cu petrol, rușii își făcuseră planuri mari de a controla rețeaua de transport din tot bazinul Dunării. Dacă puterile occidentale și-au dat cu greu seama de țelul sovieticilor, ofițeri

cu minte pătrunzătoare din Ministerul Marinei Militare și directori de la Serviciul Maritim Român și de la Navigațiunea Fluvială Română, cele mai mari societăți de transport oceanic și fluvial, au prevăzut catastrofa care avea să se întâmple. Avertismentele lor au fost transmise la Washington într-un raport cuprinzător elaborat de unul dintre autorii acestei cărți. Au fost primele informații cu privire la o situație de care, ulterior, s-au ocupat Marile Puteri și participanții la conferințele ONU.

Dunărea este cel mai lung și cel mai important fluviu al Europei, dacă nu punem la socoteală Volga. Este principala arteră de circulație pentru șase țări riverane și de ea depinde economia acestora. Înainte de război, pe această rută internațională deschisă navelor din toate țările navigau circa 3 000 de nave și de barje care transportau aproximativ patru milioane de tone de marfă pe an. În timpul războiului, naziștii au intensificat considerabil traficul.

Când hoardele Armatei Roșii au năvălit în bazinul dunărean, căpitanii și cârmacii au ridicat ancorele ori au tăiat cablurile și, fără a mai pierde o clipă, au pornit-o repede spre Vest. Circa 1 000 de vase au ajuns pe cursul superior al Dunării, unde au fost oprite de forțele americane de ocupație. Minele, podurile distruse, bombardamentele aeriene și epavele le-au îngreunat mult călătoria.

Sovieticii nu i-au putut împiedica, dar s-au concentrat asupra strategiei de dobândire a supremației pe Dunăre. A fost înființată o societate de transport naval aparent inofensivă, Sovromtransport, care a preluat toate navele de transport oceanic și fluvial, precum și instalațiile portuare, încheind contracte cu porturile de la Dunăre, nerefăcute încă după război, pentru folosirea exclusivă, pe termen lung, a instalațiilor acestora. Până să se dezmeticească Aliații occidentali, sovieticii

şi-au creat un monopol pe care l-au mărit folosind strategii similare în Iugoslavia, Bulgaria şi Ungaria.

Dunărea albastră era acum Dunărea roşie. În loc să protesteze, fiindcă au pierdut o cale navigabilă internaţională, liberă, statele riverane au acceptat politica sovieticilor, acceptând şi refrenul Moscovei potrivit căruia doar statele dunărene au drepturi asupra fluviului.

În cele din urmă, după ce sovieticii s-au servit de Sovromtransport spre a pune mâna pe Dunăre, societatea şi-a început activitatea. Cea mai cunoscută navă a sa, „Transilvania", care, în timpul războiului, a fost ancorată împreună cu nava-soră, „Basarabia", la Istanbul, face curse de la Constanţa în Marea Mediterană, ajungând până la Marsilia. Este singurul element semiromânesc de legătură cu exteriorul. Ulterior, Sovromtransport s-a extins în domeniul transportului rutier pe distanţe lungi şi scurte.

Apoi, coloana a şasea şi-a concentrat atenţia asupra aviaţiei. România avea o linie aeriană care funcţiona bine şi care avea în dotare avioane Lockheed şi alte aparate americane. Înainte de război, aterizau şi decolau de la Bucureşti avioane din Franţa, Germania, Polonia, Ungaria, Turcia, Italia şi din alte ţări şi numai Rusia era inaccesibilă.

După război, situaţia s-a schimbat complet. Legătura cu Occidentul a fost practic tăiată şi numai avioanele ruseşti zburau în România. Liniile aeriene româneşti independente au fost absorbite de TARS, adică „Transporturile Aeriene Româno-Sovietice", o altă creaţie a coloanei a şasea de experţi în economie.

De asemenea, există Căile Ferate Române, cu o reţea discontinuă de circa 13 000 de kilometri de cale ferată. Fiind legate de pământ, căile ferate nu au putut fugi, ca navele şi avioanele, astfel încât ruşii nu au fost nevoiţi să pună imediat mâna pe ele.

Erau deja monopol de stat, iar sovieticii și-au putut permite să amâne până în ultimul moment absorbția lor, împreună cu a întregii țări. Când autorii cărții au plecat din România, propaganda comunistă promova deja ideea schimbării liniilor românești, care au ecartament standard, cu liniile rusești, care au ecartament mai mare, „în vederea unei mai strânse cooperări". Mulți bănuiau despre ce anume era vorba.

Am minți dacă am spune că toate acestea au fost urmarea exclusivă a activității comuniștilor, deoarece ei au fost ajutați de capitaliști români proeminenți. Majoritatea lor proveneau din anturajul lui Gheorghe Tătărăscu, demis ulterior din funcția de ministru de externe, în timp ce alții erau industriași independenți. Se spunea că Max Auschnitt, micul om de fier cu păr roșcat care îi trata pe ruși la fel de bine ca pe americani, era amestecat în organizarea societății Sovromlemn, care a preluat industria cherestelei și a exploatării lemnului. Cu sau fără știință, acești oameni au fost importanți susținători ai coloanei a șasea. Fără îndoială, mulți au făcut-o din dorința justificată de a stabili relații pașnice, bazate pe înțelegere cu marele vecin al țării lor, dar alții sperau să obțină câștiguri personale din colaborarea lor.

Coloana a șasea a rupt România de economia Europei. Fluxul normal al mărfurilor acesteia spre Occidentul industrializat – de la care luase toate necesitățile și extravagențele vieții ei îmbelșugate – sau spre Balcani, Turcia și Orientul Apropiat, a fost întrerupt. Rusia sovietică, unde nivelul de trai era mult mai scăzut, avea nevoie de acel flux ca de o transfuzie vitală pentru economia ei jalnică și sleită de puteri.

Semnele vizibile ale acestei tranziții indicau încet, dar sigur, încotro se îndreaptă România, arătându-le altor națiuni care virau spre stânga la ce anume se puteau aștepta. Urmăream aceste semne cu o neliniște din ce în ce mai mare.

Ritmul reparațiilor în zonele afectate de război a scăzut. Niște cocioabe nenorocite se ridicau acolo unde fuseseră înainte case frumoase. Zugrăveala clădirilor se umfla și se cojea, iar cornișele se crăpau și cădeau. Geamurile își pierdeau strălucirea, iar perdelele curate de dantelă dispăreau de la ferestre. Prăvăliile se închideau, iar cartierele muncitorești erau mai posomorâte ca oricând, în timp ce străzile erau pline de mizerie. Cândva, dacă era aruncat pe jos un simplu băț de chibrit, el era luat cu mătura de un băiat în uniformă după nici măcar un minut de când ajungea în rigolă, dar acum, rigolele erau pline de reziduuri. Gropile din caldarâm, mereu o pacoste pentru șoferi și pietoni, au devenit un adevărat pericol.

Viața era agitată. Adulții păreau chinuiți și îngrijorați, iar copiii aveau cearcăne la ochi și erau trași la față. Femeile, care rivalizaseră cu pariziencele la modă și la eleganță, se străduiau în zadar să păstreze o brumă de aparență. Paltoanele bărbaților erau roase la guler și la butoniere, iar demnitatea lor avea de suferit din cauza pantalonilor uzați și a pantofilor cârpiți. Viața de noapte înceta după o repriză de dans pe marginea prăpastiei. Petrecerile erau puține, iar musafirii trebuiau să își aducă pâinea. Cândva foarte apreciate la nivel internațional, opera, teatrul și concertele erau adaptate pentru propaganda sovietică, după exemplul celor de la Moscova, noul „centru al civilizației mondiale". ARLUS, „Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică", a înăbușit activitățile culturale ale României și a dat prioritate spectacolelor propagandistice rusești, dintre care doar cele de balet erau reușite. Profesorul Constantin Parhon[1], șeful ARLUS, se aștepta să primească drept

[1] Constantin I. Parhon (1874–1969), endocrinolog și om politic român, șef al statului între 1947 și 1952. A fost președinte al Prezidiului Provizoriu al Republicii Populare Române de la 30 decembrie 1947

recompensă pentru activitățile sale o funcție importantă în guvern, ceea ce s-a și întâmplat la începutul lui 1948, când a fost numit șef al consiliului care l-a înlocuit pe fostul rege Mihai, alungat din țară. Oameni care altădată se deplasau cu mașini elegante își toceau acum pingelele mergând pe jos. Mașinile americane, visul și mândria oricărui român, se stricau. Sovieticii au trimis o mulțime de limuzine ZiL strălucitoare pentru fruntașii comuniști și membrii guvernului, iar apariția lor a vrut să însemne că mașinile și produsele americane nu mai aveau ce căuta în România. Singurele articole de lux erau țigările ieftine și tari și vinul prost. În vara lui 1947, oamenii au supraviețuit cu o dietă monotonă formată din vinete și din roșii.

Pe acest fundal de descompunere, comuniștii au ridicat câteva elemente de recuzită care au avut un efect contrar celui urmărit de ei ca urmare a accentuării contrastelor dintre real și imaginar. Au deschis o Universitate Populară care, într-un timp incredibil de scurt, îi transformă pe copiii de muncitori în specialiști și în oameni de știință. În România existau universități bune, în care aveau loc toți, așa încât nu prea era nevoie de această Universitate Populară. Noii stăpâni organizau pentru muncitori și țărani excursii în Capitală, iar aceștia veneau în grupuri zgomotoase, ovaționând comunismul și fiind mânați ca turmele în stilul organizației hitleriste Kraft durch Freude[1]. De regulă, aceste deplasări se sfârșeau în taverne unde băutura proastă și bolile venerice se dobândeau ușor. Asemenea excursii erau trucuri propagandistice.

---

până la 13 aprilie 1948, apoi președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale de la 13 aprilie 1948 până la 12 iunie 1952 (n. tr.).

[1] „Forță prin bucurie", organizație subordonată *Deutsche Arbeitsfront* (Frontul German al Muncii), controlată de statul nazist și dedicată petrecerii timpului liber de către masele populare (n. tr.).

În principiu, România comunistă nu crede în „viață, libertate și căutarea fericirii", pentru că omul este făcut să muncească pentru Moscova și pentru societățile SOVROM înființate de coloana a șasea.

Capitolul 15

Exproprierea pământurilor

Revoluția comunistă avea un punct slab, faptul că țărănimea nu urma aceeași cale. Moscova și Comitetul Central al Partidului Comunist răsturnaseră guvernul prin infiltrarea sindicatelor și prin alte metode despre care s-a vorbit în altă parte. Clasa muncitoare atâtată fusese folosită ca unealtă, dar țăranii erau, în general, liniștiți. Erau puțin impresionați de agitatorii lui Groza sau Pauker.

Pentru comuniști era o situație periculoasă, căci țăranii reprezentau 80% din populația țării. Organizați de dr. Iuliu Maniu, ei formau cea mai puternică forță politică a națiunii.

Țăranii trebuiau să fie convinși, deci comuniștii au ticluit repede un plan. A fost conceput cu multă atenție pentru a-i determina pe țărani să susțină revoluția. De asemenea, scopul comuniștilor era să pună mâna pe avuția care nu fusese confiscată până atunci și să pregătească agricultura țării pentru colhozuri, gospodăriile agricole colective ale sovieticilor.

Conducătorii comuniști știau că țăranii sunt săraci. Aveau doar niște petice de pământ, un pământ care le fusese lăsat moștenire după ce bunicii scăpaseră de iobăgie și primiseră în proprietate mici terenuri. Acum, după două generații, acele mici terenuri fuseseră împărțite între moștenitori. Unii nu aveau pământ deloc, iar cei care aveau îl lucrau, dar banii

veneau de la fermele din apropiere și de la moșiile care îi angajau în timpul sezonului de semănat și de recoltat.

Situația țăranilor le convenea comuniștilor. Liderul formal al acestora, „plugarul" milionar Petru Groza, a declarat:

> Luați pământurile marilor moșieri și împărțiți-le între voi. Alungați-i pe proprietari dacă se împotrivesc. Nu trebuie să aibă mai mult de 50 de hectare. Luați-le și pe cele 50 dacă proprietarul nu le lucrează el însuși. Când vom ajunge la putere, vom adopta decrete de confiscare a pământurilor acestora și veți primi din partea guvernului certificate care vă vor da dreptul să păstrați pentru totdeauna pământul pe care l-ați primit.

Aceasta a fost promisiunea făcută de Petru Groza țăranilor români.

La scurt timp după ce Moscova a aranjat numirea lui Groza ca prim-ministru, unul dintre autorii cărții a participat la un dineu dat în cinstea sa. Nu a fost un simplu dineu, ci dr. Groza era nerăbdător să cunoască niște fete, dar a uitat de ele și a început să vorbească pe față despre planul său de legalizare a confiscării pământurilor:

> Țăranii noștri nu au destul pământ și trebuie să le mai dăm. Cum nu putem să mărim suprafața țării, trebuie să distribuim mai echitabil ceea ce avem. După Primul Război Mondial am avut o reformă agrară. Au fost expropriate 15 000 de moșii cu 14 milioane de pogoane[1], iar pământul a fost împărțit la două milioane de țărani. Nouă ani a durat asta, dar de data asta, o vom face în câteva săptămâni.

[1] Circa șapte milioane de hectare (n. tr.).

Groza a omis să spună că șocul economic al primei reforme agrare încă se resimțea. Băncile nu și-au recuperat niciodată pierderile, iar situația era asemănătoare celei din sudul SUA după Războiul Civil. Casele în ruină din târguri și din sate demonstrau starea de sărăcie cumplită în care se găseau familiile cărora le fuseseră luate cele 14 milioane de pogoane. Deși dețineau acum 82% din tot pământul, țăranii erau în continuare săraci.

Acele 14 milioane de pogoane date celor două milioane de țărani nu contribuiseră decât în foarte mică măsură la îmbunătățirea situației acestora. Acum nu erau decât circa trei milioane de pogoane care trebuiau împărțite la 870 000 de țărani, adică trei pogoane pentru fiecare, dar aceste lucruri nu se spuneau, pentru că important era efectul politic al planului.

Frontul Național Democrat controlat de comuniști s-a autoproclamat apărătorul și binefăcătorul țăranilor. Agitatorii au tras foloase de pe urma păcatelor unei societăți lacome, interesate mai mult de profit și mai puțin de dreptatea socială, promițându-le să le ușureze soarta.

Dr. Groza a mers un pas și mai departe. Nu a făcut promisiuni electorale și nu le-a spus țăranilor că guvernul său va face reforme agrare în beneficiul lor. Asemenea promisiuni mai fuseseră făcute, iar țăranii erau sătui de ele, ci le-a spus să-i dea bătaie și să ia ei înșiși pământurile.

Această declarație a provocat revolte în mediul rural. Aflați în inspecție, autorii cărții au putut constata că satele și gospodăriile agricole, afectate în continuare de pe urma ravagiilor făcute de Armata Roșie, sufereau o schimbare semnificativă.

Într-o dimineață geroasă de martie, am mers pe Șoseaua Bolintin în zona rurală de la vest de Capitală. Cândva, șoseaua asta era aglomerată, camioanele și căruțele încărcate ale țăranilor se îndreptau spre oraș, iar cirezile de vite și oi erau

mânate la abatoare. Astăzi, drumul era aproape pustiu. Birturile din care șoferii luau o țuică, iar bucureștenii cumpărau o halcă de vită, aveau obloanele trase. În satul Ciorogârla am zis să părăsim drumul principal și să o luăm pe unul lateral. În stânga se întrevedea o mănăstire veche, cenușie, cu o biserică în stil bizantin, iar sub arcada de la intrare zăboveau niște jandarmi. Ne-am oprit să le punem niște întrebări.

Un caporal, evident de la oraș, rușinat că uniforma îi era peticită și ponosită, ne-a răspuns cu istețime.

— Oamenii sunt agitați, țin adunări în spatele obloanelor trase. Moșierii se pregătesc de proces și organizează grupuri de apărare.

Le-am oferit țigări caporalului și celor cinci soldați ai săi.

— Sunteți aici ca să preîntâmpinați violențele?

— Noi suntem doar una dintre multele grupe staționate aici. Avem ordin să stăm lângă arcada asta pentru ca țăranii să ne poată vedea. Cineva crede probabil că vechile noastre uniforme și carabine îi vor opri. Noi suntem cinci, iar ei o mie. Sunt furioși, iar mulți au arme. În fiecare sat sunt soldați ruși care îi încurajează.

Întrebându-l dacă era vreun loc interesant în zonă, el a răspuns:

— O luați la dreapta pe drumul de pământ. O să ajungeți într-un sat cu câteva case ale boierilor și cu multe colibe țărănești. Una dintre case este a doamnei Leonida, al cărei fiu are garajul General Motors din București. Are un ochi de sticlă. Un iubit gelos a lovit-o peste ochiul bun când a încercat s-o omoare. A primit șapte ani de pușcărie pentru asta.

Așa sunt românii: tineri sau bătrâni, amestecă mereu informațiile utile cu un pic de bârfă.

Am mers greu cu mașina pe drumul brăzdat de făgașe. Câmpul mănos și neted era pustiu. Nu se vedeau niciun

lucrător, nicio vacă și nicio oaie. Am trecut de barăcile cenușii din lemn ale morii, unde, pe malul unui pârâu, se afla un vast loc de parcare. Era acolo o căruță cu un măgar, încărcată cu un singur sac de porumb.

— Anul trecut, tot pe vremea asta, când am trecut pe aici, erau 50 de camioane și de căruțe, a comentat șoferul nostru. Multe altele pline cu saci mari de grâne așteptau în drum.

De atunci, trecuseră pe aici rușii. Bande puse pe jaf au prădat satele. Caii, grânele, vacile și porcii au fost rechiziționați de Armata Roșie. O bună parte din ce a rămas a fost confiscat ulterior. În satele românești a rămas puțină sămânță de semănat în primăvara lui 1945.

Drumul de pământ s-a îngustat și a intrat într-un sat cu colibe și case ascunse după șiruri lungi de tufe și de garduri din lemn. Mașina s-a oprit la prăvălie, care era în același timp cârciumă și cramă pentru țărani. Am intrat și noi.

Înăuntru era un aer greu, iar rafturile erau prăfuite și goale. Un grup de țărani în mindire și cojoace stătea în jurul unei sobe mici și se uitau la noi cu suspiciune.

Le-am dat „bună dimineața" și ne-am îndreptat spre sobă, acolo unde ne-am frecat mâinile ca să ne încălzim și am cerut o „țuică fiartă", adică rachiu de prune adus la punctul de fierbere, la care se adaugă puțin zahăr și câteva boabe de piper. Când ni s-a adus țuica, i-am rugat pe țărani să bea împreună cu noi. Așa s-a spart gheața și au început să vorbească.

Singura lor preocupare era confiscarea pământurilor. Fuseseră la cadastru și obținuseră hărți detaliate ale tuturor terenurilor din sat și dimprejurul acestuia. Erau mai multe proprietăți mari și câteva cu o suprafață ceva mai mare de 50 de hectare. Marcaseră pe hărți în ce fel puteau fi reduse la 50 de hectare și apoi calculaseră suprafața rămasă de împărțit. Erau oameni simpli, dintr-o bucată, cu puțină școală, dar când țăranul

român trebuie să analizeze ceva şi să scoată oarece câştig, este deştept şi şmecher.

Unul dintre ei a recunoscut:

— Au venit tocmai de la Ciorogârla să ne ajute doi specialişti.

După ce au mai băut nişte ţuică, oamenilor li s-a dezlegat limba cu totul şi nu mai trebuia să îi întrebăm noi.

— Nu e aşa uşor cum pare, a atras atenţia un ins subţire, cu înfăţişare ascetică, înfăşurat în nişte pânzeturi albe. Proştii ăştia însă nu vor să priceapă! Unii dintre noi au câteva pogoane, alţii nici unul, dar eu zic să luăm pământul liber şi să dăm întâi câteva pogoane celor care nu au deloc. Apoi, să calculăm cât pământ liber a mai rămas şi să-l împărţim între noi. Aşa vom avea la sfârşit o suprafaţă egală.

Un individ fără dinţi, cu barbă, care aducea mai mult a bandit decât a ţăran, a obiectat:

— Dacă o să facem ca tine, o să avem toţi un petic de pământ ici, un petic de pământ colo, un altul dincolo, şi nimeni n-o să mai poată ajunge la locul lui fără să treacă pe pământul altuia. Trebuie să punem laolaltă pământul nostru cu pământul liber şi să împărţim totul la câţi ţărani suntem.

S-a iscat un murmur de împotrivire. Nimeni nu voia să renunţe la lotul lui, căci pe el avea casa, coliba sau grajdul. Bărbosul a prins a se agita.

— Ce spun eu e ceea ce vor comuniştii şi ruşii! i-a avertizat el.

Au pornit a discuta cu atâta înfierbântare şi atât de repede, încât nici măcar şoferul (care era şi interpretul nostru) nu reuşea să îi urmărească. În acest moment, proprietarul prăvăliei, care se ţinuse deoparte, a spus în şoaptă:

— Toată ziua asta fac. De două săptămâni tot aşa o ţin. Cu cât vorbesc mai mult, cu atât ştiu mai puţin şi se îndepărtează mai mult unul de celălalt. Vă spun eu cum o să se

facă. Partidul Comunist o să numească o comisie și așa se vor aranja lucrurile. Comuniștii buni vor primi cele mai bune pământuri. Altora li se va da un petic la vreo șase kilometri de aici. Cine se va împotrivi va fi bătut și aruncat în pușcărie. De aia se înscriu în partid țăranii care nu sunt membri ai acestuia.

I-am spus șoferului să-i întrebe cu prudență pe țărani cum se înțeleg cu marii moșieri. Răspunsurile lor ne-au surprins.

Fuseseră totdeauna în relații bune cu ei. Moșierii se ocupaseră de nevoile satului și se îngrijiseră de mulți oameni. Dădeau vin și prăjituri la sărbători și daruri copiilor de Crăciun. Toți cei de față câștigaseră un ban în plus muncind pentru ei.

Pe femeia cu ochi de sticlă o iubeau din tot sufletul.

— Are peste 60 de ani, dar e pe câmp în fiecare dimineață la 5. S-o vedeți cum se plimbă cu șareta! Știe mai bine ca majoritatea bărbaților ce și cum trebuie semănat. Ne-a învățat să creștem albine și multe alte lucruri și e în stare să mulgă o vacă mai bine decât orice mulgător de pe aici.

Atunci am pus singura noastră întrebare directă:

— Dacă oamenii ăștia vă sunt prieteni, de ce vreți să le luați pământul?

„Banditul" avea răspunsul pregătit:

— Promite-i țăranului pământ și dă uitării totul! E în stare să se bată și să omoare pentru el! E ceea ce se-ntâmplă acum în toate satele.

Avea dreptate. Țăranii aceștia nu citeau ziarele și rareori ascultau radioul, dar veștile circulau dintr-un sat în altul. De câteva zile, în Capitală soseau informații că în țară aveau loc acte de violență.

Am trecut pe la preotul satului, care locuia într-o căsuță, și am stat pe o laviță acoperită cu o pătură în fața focului din bucătărie. Acesta ne-a spus cu tristețe în glas:

— Oamenii de aici erau săraci, dar niciodată n-au ştiut ce e foamea. Acum mor de foame. Agitatorii dau vina pe boieri, incitându-i pe ţărani. Se ceartă şi se bat, iar prietenii devin duşmani. Uită de Dumnezeu.

Am trecut şi pe la doamna Leonida, cea cu un singur ochi. Am întâlnit o femeie îndesată, cu chip aspru şi cu mâini puternice. Casa ei era plină de rude şi de prieteni care îşi pierduseră locuinţele în timpul războiului. Am fost invitaţi să ne facem comozi într-un salonaş, iar la o ceaşcă de cafea turcească, doamna Leonida ne-a spus:

— Sunt o femeie bătrână. Am muncit ca oricare dintre ţărăncile noastre, dar când treburile de peste zi se încheiau, ale mele continuau, căci aveam răspunderi mai mari. Trebuie să veniţi într-o zi să vedeţi cum merge treaba la cantina noastră şi ce mănâncă ţăranii noştri acolo. Toţi bărbaţii din satul ăsta îşi scot pălăria înaintea mea, nu fiindcă sunt moşiereasă, ci fiindcă am muncit şi am suferit şi am râs împreună cu ei. Acum, e multă tulburare în satul nostru. Pământul o să-mi fie expropriat. Dacă i-ar fi ţării de folos, l-aş da bucuroasă pe tot. Dacă aş muri azi, pământul meu l-ar primi patru moştenitori şi niciuna dintre părţi nu ar fi destul de mare pentru a fi expropriată. Copiii şi nepoţii mei au muncit aici la fel de mult ca mine. Nu credeţi că ar trebui să mă gândesc la ei?

După ce am mai făcut câţiva kilometri, am trecut un râuleţ şi am urcat un deal, ajungând la casa unui colonel în rezervă, căruia îi trimiseserăm un bilet de prezentare. Avea o casă mare, dar sărăcăcioasă, ca o cazarmă. Stând în picioare în verandă, înaltul şi falnicul ofiţer, îmbrăcat cu un cojoc brodat, a arătat spre câmpurile care se întindeau până la un şir de plopi aflaţi în depărtare.

— Dumnezeu ne-a dat pământul ăsta, ne-a spus el, iar noi, umilii Săi robi, trebuie să-l lucrăm. Vedeţi vreun animal sau

pe cineva lucrând pe câmpurile astea? Ar trebui să fie pline de lucrători. Vitele ar fi trebuit să fie scoase pe câmp după o iarnă atât de lungă, dar pământul este ca un pustiu, blestemat și mort. Blestemul este vrajba politică din țara noastră. Ea ne otrăvește mintea și ne pustiește câmpurile. Țăranii stau și beau la bodegă și fac politică în vreme ce foametea domnește peste tot. Noaptea se duc și-i terorizează pe boieri. În perete sunt niște găuri de glonț. Comuniștii au tras spre casă din drum acum două nopți. Ce pot să fac? Să ar și să semăn singur, să investesc ultimii mei bani în semințe, pentru ca apoi să fiu alungat înainte ca ele să încolțească?

Ne-a invitat în casă, conducându-ne printr-un hol gol într-o cameră în care se găseau trei scaune de lemn și o lădiță pe post de masă. În vatră erau niște cărbuni aprinși, iar gazda a aruncat pe ei câteva vreascuri și un buștean. Bătrânul militar a luat de pe o poliță o sticlă prăfuită și ne-a turnat vin roșu.

— Este din via mea, a spus el cu modestie. Niște ruși s-au înfuriat că nu au găsit mai mult și au tăiat-o. Mi-au luat tot din casă. Era bine mobilată. Nu zic că mobila era bună, dar mă simțeam atașat de ea. Cred că sunt norocos că nu au dat foc locului.

A luat o gură de vin și s-a lovit cu palma peste frunte de parcă ar fi vrut să alunge un gând urât. Chipul i s-a înăsprit și a început a vorbi cu convingere:

— Ce au făcut rușii se poate repara, dar ce fac comuniștii noștri nu se poate repara. Este cea mai mare crimă comisă vreodată împotriva țării noastre! Vom muri de foame înainte să se sfârșească vara. Țăranii au fost ademeniți în politică prin promisiuni false că vor primi pământ, dar mai târziu vor fi învinuiți de ineficiență. Li se va întâmpla cum li s-a întâmplat culacilor din Rusia: comuniștii vor lua pământul pentru colectivă, iar țăranii vor ajunge iobagi în colhozuri.

Ne-am întors la București. După câteva săptămâni, am auzit că un grup de tâlhari s-au dus să împartă pământul colonelului. El s-a împotrivit și i-au zdrobit capul cu o piatră. După informațiile noastre, poliția a scris în raport că ucigașul a fost în „legitimă apărare".

În apropiere de Mizil, la nord-est de Capitală, era o moșie veche, frumoasă, cu o casă mare și un paraclis sub niște stejari bătrâni, pe o movilă la poalele căreia sunt niște câmpuri întinse. Boierul îi chemase pe țărani să stea de vorbă cu ei. Au venit până la ultimul om și așteptau nerăbdători sub copaci. Boierul le-a spus:

— Părinții noștri au lucrat pământul ăsta generații la rând. Erau prieteni. Și noi suntem prieteni. Acum vi se spune să luați tot pământul în afară de 50 de hectare. Nu vreau să faceți asta, pentru că vă dau tot pământul. Vreau doar casa și grădina pentru copiii mei. O să semnez toate actele necesare și o să i le las preotului paroh. Să fiți buni cu pământul. Să nu-l distrugeți. Să nu uitați că e sfințit cu sudoarea și cu trupurile strămoșilor mei și ai voștri îngropați pe aceste câmpuri.

Au fost urale și au fost lacrimi, căci țăranii îl iubeau pe omul ăsta.

— Trebuie să rămâneți cu noi și să ne ajutați! a vorbit unul în numele tuturor.

— E mai bine să plec, a zis boierul. O să merg la mănăstire și o să trăiesc împreună cu călugării. Dacă aveți nevoie de mine, mă găsiți acolo.

După câteva zile, o delegație a țăranilor s-a dus la mănăstire. Conducătorul lor a vorbit cu boierul.

— Ne-am tot gândit la ce ne-ați spus și nu vrem pământul dumneavoastră. Păstrați-l și-l vom lucra toți laolaltă. Ați fost bun cu noi. Tatăl dumneavoastră a fost bun cu noi.

Dumneavoastră știți ce trebuie semănat și ne veți spune cum e mai bine să facem. Noi nu putem. Vă rugăm să vă întoarceți.

Boierul șovăia, dar era mulțumit că oamenii îl voiau înapoi. S-a suit într-una dintre căruțe și s-a întors cu ei. I-a rugat să vină acasă la el a doua zi dimineață, când aveau să vorbească mai pe îndelete.

Țăranii s-au dus a doua zi. Au ciocănit la ușă și au așteptat, dar nu au primit niciun răspuns. Au ciocănit din nou. Apoi, doi oameni s-au dus la o ușă din spatele casei. Neprimind niciun răspuns, au forțat-o și au intrat în casă. L-au găsit pe boier în dormitor. Trupul îi fusese tăiat în bucăți.

Acestea nu erau crime izolate săvârșite de teroriști comuniști. Au fost raportate multe altele. Lângă Pitești trăia un general. Primea o pensie care, în bani americani, însemna cam 10 dolari pe lună. Avea o moșie și a chemat alți moșieri ca să se împotrivească „reformei" agrare. Într-o noapte, târziu, la casa lui a oprit o mașină, iar el a ieșit să vadă cine strigă. O rafală de automat l-a doborât, iar mașina a dispărut în noapte.

Se puteau afla nenumărate asemenea lucruri. Guvernul Petru Groza le ascundea pe cele mai multe, dar unele erau aduse la cunoștința populației pentru a-i înfricoșa pe boieri și a-i face să se supună.

Cam pe vremea în care aceste violențe au atins intensitatea maximă, unul dintre autori a făcut o vizită la Clubul Agricultorilor, care se găsea într-un conac cu două niveluri și cu alee privată pe partea de est a Pieței Palatului. Aici își aveau sediul marii moșieri. În mod normal, aici se întâlneau oameni importanți ca să stea de vorbă sau să bea ceva, să se relaxeze și să arunce o privire prin reviste și ziare.

Acum, casa era plină, cu lume multă în fiecare încăpere. Avea loc o întrunire de protest. Se țineau cuvântări și se puneau întrebări. Erau prezenți avocați care discutau despre

drepturi legale și dădeau sfaturi despre cum și ce trebuie făcut. A fost redactată o rezoluție de protest. Ne era milă de acești oameni care luptau împotriva tăvălugului sovietic cu vorbăria avocaților și cu o bucată de hârtie. Toate acestea nu au folosit la nimic, deoarece comuniștii le-au luat pământul și Armata Roșie i-a dat afară din club, pe care l-au transformat în popotă, unindu-l cu restaurantul învecinat, Cina.

Înainte să pună comuniștii mâna pe pământ, unii moșieri au reușit să-l împartă la rude, fiecare primind cel mult 50 de hectare. Actele s-au întocmit repede, dar pentru aceasta au trebuit „unse" anumite persoane.

Totuși, în cele din urmă, comuniștii au câștigat. În toate județele au fost alcătuite comisii de audieri, iar exproprierea s-a făcut în conformitate cu practicile sovietice.

Am asistat și noi la o asemenea audiere, ținută într-o școală rurală de pe drumul care duce spre Giurgiu. Niște țărani desculți, îmbrăcați cu pantaloni albi din postav, cu o bandă roșie la brâu și cămășile scoase din pantaloni, se tot plimbau împrejurul unei clădiri văruite, cu o singură încăpere.

Înăuntru, câteva birouri au fost puse unul lângă altul pentru judecători. La ele stăteau patru bărbați. Unul, în haine civile, era chel, slab și nu avea cravată. Lângă el stătea un bărbat îndesat, gălbui, cu o claie de păr cârlionțat. Acesta era secretarul și scria de mână rezumatul ședinței. Ceilalți doi erau țărani și stăteau pur și simplu acolo și nu îți puteai da seama dacă ascultau măcar. Deasupra capetelor lor atârnau portretele lui Stalin și al lui Groza. Lângă fereastră era o masă pe care se puneau diverse hârtii și documentele persoanelor care urmau să fie audiate. Aceste persoane trebuiau să stea în picioare. Pe lângă pereți erau bănci pentru martori și spectatori. L-am salutat din cap pe judecătorul care prezida ședința și ne-am așezat pe una dintre bănci.

Un bărbat cu părul alb, îmbrăcat într-un costum gri, s-a așezat lângă masă. Nu îl cunoșteam, dar, după înfățișare, ar fi putut fi un funcționar pensionat. Își expunea cazul înaintea tribunalului.

— Vă rog să reconsiderați hotărârea finală cu privire la proprietatea mea. Mi-a fost luată via. Viile sunt exceptate.

— Cât pământ ați avut?

— 90 de hectare, vă rog.

— Acum cât aveți?

— 50, vă rog.

— Nu puteți avea mai mult de 50.

— Dați-mi voie să vă spun că 80 dintre cele 90 de hectare ale mele sunt vie. Viile nu sunt pământ arabil și sunt exceptate. Am numai 10 hectare de pământ arabil și aș putea avea 50.

— Nu vă ajung 50 de hectare de vie?

— Via aceea este o unitate. Pentru calitatea ei și din cauza muncii pe care o presupune, cu stropit și cules, trebuie să rămână ca o unitate. De aceea sunt exceptate viile.

— Dar nu aveți nevoie de pământul arabil.

— Am nevoie de paie pentru struguri și de bălegar pentru vii. [Terenul] face parte din vie.

Secretarul scria de zor ceva. Președintele s-a uitat la cei doi țărani de lângă el, dar nu le putea citi nimic pe chip.

— Vom analiza, a anunțat el. Reveniți peste șase săptămâni.

— Dar vă rog, trebuie să stropesc via numaidecât și n-or să mă lase să intru în unele părți ale ei. Toată via o să fie în pericol.

— Reveniți peste trei zile.

— Vă mulțumesc! Bună ziua! Omul a făcut o plecăciune și s-a retras cu spatele spre ușă.

Următorul chemat a fost un țăran care răspândea un miros acru, muced, de parcă ar fi băut prea mult vin. Nu era pe de-a

întregul treaz şi nu şi-a scos căciula de blană. Îl nemulţumea ceva şi îşi agita pumnul stâng în timp ce striga:

— Cine a făcut toată treaba pe aici? Cine v-a zis unde găsiţi cele mai bune vaci şi cei mai buni cai? Cine v-a adus vin şi ţuică? Şi ce-aţi făcut pentru mine?

Avea ochii injectaţi şi se uita sfidător la cei de pe bancă.

— Mi-aţi dat cel mai prost pământ din sat! Două hectare, jumătate piatră, jumătate mlaştină. Puteţi să-l ţineţi pentru voi, că eu nu-l vreau! O să mă duc la Bucureşti şi o să spun...

— Stai liniştit, Ioane! Vom analiza. Revino peste şase săptămâni.

Cam aşa mergeau lucrurile. Mereu se spunea „revino după şase săptămâni". Nu se luau hotărâri pe loc. Oamenii erau ţinuţi în suspans, iar asta era strategia comuniştilor. Adevăratele hotărâri ale comisiilor de expropriere nu se luau la audierile publice, ci după câteva ore, în spatele uşilor închise.

Când s-a încheiat confiscarea pământurilor, guvernul comunist şi-a îndeplinit angajamentul de a legaliza ce s-a făcut. A fost adoptat un decret prin care se autorizau exproprierea tuturor pământurilor mai mari de 50 de hectare şi împărţirea lor între ţărani. Dr. Groza personal a aprobat modelul de certificat, un sul de hârtie cu figuri ornamentale şi simboluri. Documentul îi ridica în slăvi pe comunişti şi certifica faptul că persoana căreia îi era eliberat avea dreptul legal de a deţine pământul încredinţat în urma „reformei" înfăptuite de primul guvern comunist al ţării.

În vara aceea, un soare necruţător a ars peste România. Nu a fost nor care să-i înmoaie nimicitoarele raze şi nu a fost ploaie care să readucă la viaţă plantele ce se ofileau. Cursurile de apă şi bălţile s-au transformat în noroi crăpat, în timp ce câmpurile şi pajiştile erau îngălbenite, arse de soare.

Județele care au scăpat de secetă datorită apropierii lor de zona montană mai rece au avut și ele de suferit. Nu din cauza căldurii, ci a dezastrului provocat de om, care a paralizat agricultura țării. De la marii moșieri se strânseseră diverse mașini agricole, cele care nu fuseseră expediate deja în Rusia. Acestea se stricau din cauză că nu erau întreținute și reparate. Semințele nu se întorceau în pământ, ci erau vândute pe piața neagră în scop speculativ. Vitele care nu fuseseră trimise în Rusia erau sacrificate din lipsă de furaje.

Țăranii, noii proprietari ai pământului, își dădeau toată silința, dar fără o conducere adecvată ei nu erau eficienți. Cu metodele lor primitive, din recoltele obținute abia dacă reușeau să-și hrănească familiile, iar uneori nici măcar atât. Odinioară, fermele din România exportaseră 1 500 000 de tone de secară, 1 200 000 de tone de porumb, 350 000 de tone de grâu, 100 000 de tone de ovăz, 150 000 de capete de bovine și 100 000 de porci, dar acum nu exista excedent. România, cândva cea mai îmbelșugată țară din punct de vedere agricol din toată Europa, murea de foame sub conducerea comuniștilor. Situația era atât de proastă, încât a trebuit să intervină chiar Moscova. Cu multă publicitate, sovieticii au anunțat că vor ajuta statul-satelit, urmând a-i da „cu împrumut" 150 000 de tone de cereale – erau cerealele luate cu un an înainte unei țări pe atunci încă productive. Pe vapoare și pe trenuri, în brutăriile și în prăvăliile în care se manipulau cerealele sau pâinea făcută din ele trebuiau afișate pancarte mari pe care scria: „Stalin ajută România cu pâine".

Desigur, cerealele trebuiau înapoiate Rusiei cu dobândă, dar nu în bani, ci în natură. Rata dobânzii era de 6% pe an. Aceasta însemna 9 000 de tone de cereale furnizate anual ca dobândă pentru cele 150 000 de tone. În țările capitaliste, rata dobânzii la asemenea împrumuturi era de 3–4%.

Sovieticii se mai gândeau la ceva. Concepția oficială a guvernului a fost prezentată de un oarecare L. Focșăneanu, care, scriind în *Revista Fundațiilor Regale* în februarie 1946, susținea următoarele:

> Această reformă este o măsură menită se democratizeze viața publică prin distrugerea uneia dintre principalele forțe ale reacțiunii. [...] Proprietatea țăranilor asupra loturilor mici de pământ este numai o etapă a trecerii la sistemul colectiv al colhozurilor.

Capitolul 16

„Desființarea exploatării omului de către om"

Primul pas pe calea „desființării orânduirii capitaliste", cum era denumită în Constituția sovietică, consta în formarea unor comitete de fabrică alcătuite din muncitori care, la început, aveau să participe la conducerea întreprinderilor, iar în cele din urmă, aveau să exercite controlul asupra activității de conducere. Comuniștii au pus bazele acestei mișcări cu o asemenea rapiditate, încât am putut observa evoluția ei. Mișcarea s-a răspândit din oraș în oraș, de la întreprinderile industriale ale Bucureștiului, rafinăriile de la Câmpina și Ploiești și porturile bombardate de la Giurgiu, Galați și Constanța până la oțelăriile de la Reșița și minele de cărbune de la Petroșani. În multe orașe industriale mici, întreaga viață economică depindea de o singură fabrică, iar mișcarea a întâmpinat o slabă rezistență.

Peste tot, evoluția ei a fost mai mult sau mai puțin aceeași. La fabrica de ciment de la Azuga, care își arunca praful cenușiu peste pădurea de pini dimprejur, un grup de muncitori a blocat șoseaua, în vreme ce un organizator le-a vorbit dintr-un camion. Ne-am apropiat și noi cu mașina ca să-l auzim:

Niciodată nu am avut organizații muncitorești de nădejde! Mereu am fost trădați! Condițiile noastre de muncă sunt

proaste, plămânii sângerează din cauza prafului de ciment şi muncim peste program. Şi cu cât suntem plătiţi?! Să punem capăt acestei situaţii şi să cerem salarii din care să putem trăi, pâine, locuinţe bune, medici, condiţii de recreere şi siguranţă! Uzina asta nu merge cu bani, ci merge cu sudoarea muncitorilor [...].

Omul dădea glas gândurilor celor care îl ascultau. Când noi ne-am îndepărtat cu maşina, el ne-a arătat cu degetul şi a întrebat:

— Câţi dintre voi au mers vreodată cu maşina?

Atât de săraci sunt muncitorii români, încât puţini au avut aşa ceva.

Câţiva kilometri mai departe, era o mulţime adunată la gara din Predeal, situată la circa 900 de metri, într-o trecătoare bătută de vânturi, între piscuri acoperite de zăpadă. Acari, semnalizatori, ingineri, pompieri în haine de lucru largi, conductori şi portari în uniforme ponosite se strânseseră pe peron să asculte îndemnurile unui organizator:

Trebuie să intraţi toţi în sindicat! Trebuie să aveţi o legitimaţie de membru al sindicatului! Fiecare muncitor va avea nevoie de un permis de muncă. Celor care nu au legitimaţii de membru al sindicatului nu li se vor da permise. Sindicatul nostru vă va asigura salarii şi condiţii mai bune! Vă va asigura hrană, îmbrăcăminte, combustibil [...].

Mulţimea aclama fiecare promisiune. Erau primele cuvinte încurajatoare pe care le auzea de mulţi ani, de când anterioarele guverne totalitare scoseseră în afara legii grevele şi sindicatele.

Prin propriile lipsuri şi păcate, capitalismul le pregătise comuniştilor un teren fertil de pe care să culeagă roadele cu

repeziciune. Cu toate acestea, muncitorii ne spuneau adesea: „O, da, suntem membri de sindicat, dar nu comuniști!"

Din nefericire, imediat ce muncitorii deveneau membri ai sindicatelor comuniste, erau înregimentați ca grupuri care deveneau simpli pioni în jocul Moscovei. Soarta nu li se îmbunătățea și li se cerea să facă tot ceea ce corespundea politicii sovietice a momentului.

După ce forța de muncă a fost sindicalizată, următorul pas l-a reprezentat alegerea comitetelor de fabrică ai căror membri aveau să participe la conducerea întreprinderii. Pe termen lung, această manevră avea ca scop eliminarea proprietății sau conducerii private, preluarea controlului asupra fabricilor și magazinelor și împărțirea ulterioară a întreprinderilor în grupuri care să producă sau să vândă numai sub supravegherea instituțiilor statului, nu din proprie inițiativă. Era un pas spre naționalizarea întregii industrii.

În unele uzine, cum ar fi la „Malaxa" din București, alegerea comitetelor de fabrică a provocat revolte, dar am asistat la alte alegeri care s-au desfășurat în bună rânduială. Odată create, comitetele de fabrică au început să își impună condițiile. Pe măsură ce pretențiile acestora creșteau – și, de multe ori, acestea depășeau posibilitățile fabricii –, izbucneau conflicte deschise, greve și violențe. Presa comunistă considera asemenea incidente drept „proteste spontane împotriva capitalismului fascist".

La marea și moderna uzină de montaj a companiei Ford Motor din cartierul bucureștean Floreasca, pretențiile tot mai mari ale comitetului de fabrică au fost îndeplinite de către conducere până când compania nu le-a mai putut satisface, fiindcă ar fi înregistrat pierderi care ar fi pus în pericol desfășurarea activității. Când au fost formulate alte pretenții, conducerea a trebuit să le respingă. Atunci, îndrumat de un

grup de comuniști agresivi, comitetul de fabrică și muncitorii înregimentați au adoptat o nouă metodă de rezolvare a disputelor de muncă. Astfel, ei l-au prins pe directorul întreprinderii și l-au încuiat într-o magazie după ce i-au spus că va fi ținut acolo fără mâncare și fără apă până când va aproba în scris toate cererile lor. După două zile, presa controlată de comuniști anunța:

FORȚE BRITANICE ÎNARMATE ÎI ATACĂ PE MUNCITORII DE LA „FORD" CU SCOPUL DE A-L RĂPI PE TICĂLOSUL CAPITALIST!

Ce s-a întâmplat de fapt ne-a povestit directorul, iar noi i-am verificat versiunea la Misiunea Britanică. Directorul a zis așa:

— Mi-au spus că mă vor reține până când cererile lor vor fi satisfăcute. Ușa era păzită, iar fereastra era blocată. Oamenii aveau o înfățișare amenințătoare. Pe măsură ce timpul trecea, mi-am dat seama că uitaseră să deconecteze telefonul, așa încât am sunat la Misiunea Britanică și am cerut ajutor, căci firma este deținută de acționari britanici ai companiei Ford. Cam în jumătate de oră a sosit un căpitan și am plecat cu el.

După ce am citit în ziarul *Scânteia* că numai calmul membrilor comitetului de fabrică a împiedicat o baie de sânge, l-am întrebat pe căpitanul britanic, care era un vechi prieten al nostru, despre această întâmplare despre care s-a vorbit atât de mult. El a râs:

— Când am primit telefonul directorului, mi s-a cerut să văd ce se petrece. M-am dus singur, lăsând mașina cu șoferul în ea la poarta fabricii. Când am intrat, oamenii m-au înconjurat pur și simplu și s-au uitat la mine. La ușa încăperii în care

era ținut directorul stăteau trei bărbați. Le-am cerut să se dea la o parte, ceea ce au și făcut. Am deschis ușa cu cheia. Directorul a ieșit și am plecat amândoi. Asta a fost tot!

Preluarea controlului asupra fabricilor s-a dovedit a nu fi un lucru atât de simplu cum fuseseră făcuți muncitorii să creadă. Uneori, oamenii aveau curajul să se bată pentru drepturile lor. Așa s-a petrecut cu cineva din cartierul nostru, motiv pentru care am și urmărit îndeaproape cele întâmplate. Cazul lui este dat aici ca exemplu în ceea ce privește lipsa de scrupule cu care comuniștii își atingeau obiectivele. Totul este real, cu excepția amănuntelor după care ar putea fi identificate victimele, care sunt în continuare în România.

Un bărbat în vârstă, bine-cunoscut, șeful unor mari întreprinderi industriale și comerciale, se ocupa de vastele sale afaceri cu o mână forte, dar cu inimă bună. Pasiunea sa era arta italiană medievală și avea câteva tablouri originale, precum și o frumoasă colecție de cărți pe această temă. Instituțiile comuniste locale au început să-i facă șicane, însă el, deși obosit și bătrân, era pregătit să apere ceea ce realizase de-a lungul anilor. Făcea asta nu doar de dragul familiei, ci și dintr-un profund sentiment de răspundere față de numeroșii muncitori pe care îi avea, majoritatea lor fiindu-i loiali.

După ce i-au fost pregătite câteva acuzații vagi de colaboraționism și fascism, directorul a fost „invitat" la sediul poliției pentru explicații. Acolo, după ce l-au luat la întrebări, l-au băgat la arest. Niște agenți i-au contactat apoi familia și s-au oferit să-i obțină eliberarea contra unor sume de bani. Temându-se că bătrânul ar putea fi trimis într-un lagăr de concentrare, familia a plătit sumele importante cerute de avocați și de intermediari, iar bărbatul a fost eliberat, în cele din urmă.

De fapt, toată treaba n-a fost decât un șiretlic menit să dovedească familiei că oamenii de legătură aveau destulă influență pentru a le scoate din pușcărie pe victime. Acesta a deschis calea unui al doilea șantaj, iar după o scurtă perioadă de libertate, bătrânul a fost arestat din nou. Cu toate acestea, el nu voia să renunțe la bunurile sale. Atunci au fost arestați cei doi fii ai săi, iar unul a fost trimis în Rusia la muncă silnică, dar celălalt a reușit să scape și să fugă în munți. Curajul arătat de băieți le-a întărit bătrânului și soției sale hotărârea de a rezista presiunilor făcute de comuniști, dar și aceștia din urmă erau hotărâți.

Comuniștii l-au trimis pe bătrân la Slobozia, un lagăr de concentrare unde bolile erau la ordinea zilei, aflat în câmpia care se întinde la est de București, acolo unde deținuții dormeau pe priciuri și mureau cu sutele din cauza lipsei hranei și a asistenței medicale, dar bătrânul a reușit să supraviețuiască vicisitudinilor. După ceva timp, i s-a spus că își poate recăpăta libertatea dacă renunță la tot ce are, dar el a refuzat. Despre acest lucru au fost înștiințați membrii comitetelor muncitorești de la București, care au trecut la măsuri directe. Ei au folosit faptul că bătrânul era internat în lagăr ca temei „legal" pentru a-l înlătura de la conducerea întreprinderilor sale și a se numi ei înșiși în fruntea afacerilor, votând pentru ei și pentru alți muncitori importante măriri salariale. Cum s-a stabilit ca aceste măriri vor avea caracter retroactiv, companiile au făcut datorii enorme. Apoi, ele au fost executate silit, confiscându-li-se toate bunurile imobile și alte proprietăți și active, care aveau o valoare contabilă redusă în bani obișnuiți în comparație cu creanțele umflate la câteva milioane din cauza devalorizării monedei naționale.

Deși obosit de asemenea tertipuri, bătrânul a refuzat să consimtă la ele cu scopul de a-și recâștiga libertatea. Din

cauza acestei atitudini, comuniștii au bănuit că ar ascunde niscaiva lucruri. Intermediarii s-au dus la femeia lui și s-au oferit să aranjeze eliberarea soțului de la Slobozia în schimbul a 40 de milioane de lei, care pe atunci valorau cam 100 000 de dolari. Ea i-ar fi dat, dar nu le mai rămăsese nimic în afara casei.

Apoi, casa a fost „rechiziționată" de Armata Roșie, iar soția a fost obligată să plece, fiind lăsată să ia un singur sac cu îmbrăcăminte și fotografiile băieților ei. Au venit rușii, care au transformat casa în club pentru ofițeri. Picturile au dispărut, iar pe pereți au fost puse tablourile lui Lenin și Stalin.

Nemaifiind un capitalist care să poată fi jecmănit, bătrânul n-a mai prezentat niciun interes pentru comuniști. Lagărul de la Slobozia era supraaglomerat, așa că i-au dat drumul. Când a ajuns acasă, în București, a fost alungat de un rus care stătea de strajă și, în cele din urmă, și-a găsit soția în casa unui vecin binevoitor. Bătrâni, călcați în picioare, se aflau din nou împreună, într-o cameră parțial mobilată, de unde seara îi puteau auzi, la distanță de numai câteva uși, pe ruși cântând și dansând în ceea ce fusese cândva casa lor.

Dosarele deținute de misiunile britanică și americană, precum și de legațiile unor țări neutre, conțin multe rapoarte ca acestea. În cazul unui negustor, al cărui nume nu îl putem divulga, s-au dat următoarele instrucțiuni într-o scrisoare cu antet adresată de un sindicat comunist comitetului de fabrică al angajaților negustorului: „Vi se solicită să formulați îndeajuns de multe reclamații împotriva proprietarului, astfel ca noi să putem cere arestarea lui și confiscarea afacerii sale".

Un raport confidențial cu privire la condițiile din lagărul de la Slobozia cuprindea informații interesante. Un dentist din Brăila a fost internat fără să fie audiat din cauză că șeful secției de poliție a redactat următorul ordin: „Grupul Femeilor

Comuniste a cerut casa lui, iar el a refuzat s-o cedeze, spunând că are nevoie de ea pentru cabinet. Din acest motiv urmează să fie internat".

Majoritatea arestărilor se făceau după lăsarea întunericului. Românii activi din punct de vedere politic, indiferent de stare, plecau de acasă pe înserat și dormeau în fiecare noapte în altă parte. Adăpostirea celor care se temeau pentru viața și libertatea lor era cea mai frumoasă faptă și cea mai mare dovadă de prietenie.

În primele faze ale acestor așa-numite epurări, s-au făcut încercări cu scopul de a-i ascunde sub mantia procedurilor legale. S-au format comisii cvadripartite care să-i examineze pe suspecți. În condițiile în care opiniile politice erau clar împărțite între cele două partide de dreapta și cele două de stânga, constatările comisiilor reflectau această împărțire. Dacă suspectul aparținea unui partid de dreapta, cei doi reprezentanți ai partidelor respective treceau cu vederea conduita acestuia, în vreme ce membrii partidelor socialist și comunist îl condamnau. Rareori se ajungea la o decizie clară de vinovăție sau de nevinovăție.

Audierile acestor comisii se țineau la sediul Prefecturii din Calea Victoriei. Bărbați și femei erau înștiințați să se prezinte la o anumită oră, iar atunci erau făcuți să aștepte șase, chiar și opt ore. Unii erau reținuți, alții erau eliberați, iar apoi chemați din nou. La aceste audieri nu erau acceptați observatori, dar în încăpere erau ascunse microfoane legate la cabluri care duceau în birourile căpeteniilor comuniste.

Cei care intrau la acele comisii și nu mai ieșeau erau scoși pe o ușă lăturalnică și duși în arestul de la etajul al patrulea. Alții, care așteptaseră câteva ore, ieșeau după două minute. Când a fost întrebat ce s-a întâmplat, unul dintre ei a răspuns:

— Comisia a vrut să știe numele de fată al mamei mele!

— Ce importanță are numele mamei în cazul dumitale?

— A fost fiica unui consul străin și de aceea sunt un personaj dubios.

Altul a spus:

— Mi-au zis să vin din nou vinerea următoare. Am fost acolo de 11 ori vinerea și de 10 ori marțea, dar niciodată nu m-a întrebat nimeni nimic. Nu mai pot răbda mult tensiunea asta!

Tortura psihologică a victimelor nu era întotdeauna voită. Ineficiența și indecizia erau principalele cauze ale amânărilor, dar impresia generală era aceea cum că o lăsau mai moale în vederea unui șantaj. În cele din urmă, comisiile au fost dizolvate, iar poliția comunistă a acționat în mod direct.

Când NKVD a intrat în pâine, oamenii dispăreau, uneori, de pe stradă în plină zi. Într-o dimineață, așteptând să se oprească ploaia, unul dintre autori a asistat la o asemenea răpire de la intrarea vechii și pitorești Biserici Albe.

Un bărbat îndesat, cu aspect oarecum teutonic, care ducea o servietă a luat-o pe Strada Lahovari. Două matahale în haine de piele neagră, de felul celor purtate înainte de ofițerii SS, s-au apropiat de el și l-au vârât într-un automobil care tocmai se oprise. S-a întâmplat atât de repede, încât puține persoane au observat ce s-a întâmplat.

A doua zi, s-a zvonit că a fost răpit un comerciant internațional de metale prețioase. Nevasta lui a angajat un mare avocat care să cerceteze dispariția acestuia, dar după câteva zile, avocatul a renunțat la caz. S-a temut că o să dea de belea dacă mergea mai departe cu cercetările.

Autorul a discutat despre incident cu cineva important din poliție.

— Știm multe asemenea cazuri, a spus el. Vin la noi în fiecare zi familii care ne roagă să le ajutăm să-și găsească rudele, iar noi nu putem face nimic. Nu ni se permite să luăm măsuri!

Uneori, cei dispăruți apăreau la fel de brusc și de neașteptat cum dispăruseră. Puțini vorbeau despre ce li se întâmplase, căci li se atrăsese atenția să nu o facă.

Cei care locuiau în vecinătatea închisorii secrete de pe Calea Griviței spuneau că, uneori, intrau noaptea în curte niște camioane mari și auzeau cum erau urcați oameni în ele. Am fost informați că aceștia erau duși la Gara de Nord. De acolo plecau trenurile de marfă spre Rusia.

În condițiile existenței unor asemenea forme de persecuție, majoritatea „capitaliștilor" și burghezilor bogați ajungeau repede la ruină, dar comuniștii aveau și alte mijloace de „desființare a exploatării omului de către om", după cum se spune în Constituția sovietică. Ei au reușit să obțină adoptarea unui decret care obliga pe fiecare patron cu peste 10 angajați să înființeze sau să se alăture altora pentru a forma un economat, care trebuia să le ofere lucrătorilor alimente, îmbrăcăminte și combustibil la prețuri maximale. Această măsură i-a afectat îndeosebi pe comercianții din clasa de mijloc.

Începând cu 1945, în România a fost foamete. Tarabele din piețele cândva aglomerate erau goale, iar magazinele alimentare aveau puține de oferit. Mălaiul a fost raționalizat, înlocuind pâinea. Încălțăminte și îmbrăcăminte nu se găseau decât la bișnițari, iar de combustibil nici nu putea fi vorba. În case era frig, iar oamenii tremurau și mâncau îmbrăcați în paltoane și încălțați cu cizme de pâslă sau înveliți în pături.

Statul ducea o politică imparțială în privința controlului prețurilor. Anunța prețurile oficiale maximale la alimente și la alte produse de bază, inclusiv la șosete și la cuie pentru cizmărie. Listele cu prețurile respective erau afișate în piețe, care erau goale. Untul apărea pe listă cu 6 000 de lei kilogramul, dar putea depăși de șase ori acel preț. Carnea de vită avea un preț oficial de 4 000 de lei kilogramul, dar costa 25 000 de lei. La

alte produse, diferențele erau și mai mari și, ulterior, prețurile respective au crescut.

De unde această stăruință a statului de a fixa prețuri maximale inacceptabile? Răspunsul să găsea la economate. Patronii trebuiau să le asigure angajaților proprii mărfuri la prețuri plafonate, chiar dacă ei trebuiau să plătească de zece ori prețul cu care vindeau. Din această cauză, rezervele și activele personale s-au epuizat repede, căci niciun patron nu îndrăznea să nesocotească această nouă obligație, de a le asigura muncitorilor produse la prețurile oficiale. Când membrii unui comitet de fabrică hotărau că fiecare angajat, nevasta și copiii acestuia aveau nevoie de încălțăminte nouă, economatul trebuia să le vândă la un preț cu mult sub costul de achiziție. Așa plănuiau sovieticii să distrugă rezervele de capital fără să le confiște de-a dreptul. Atitudinea comuniștilor se putea rezuma în următoarele cuvinte: „Burghezia a trăit destul din exploatarea muncii. Acum trăim noi din exploatarea capitalului".

În general, cumpărăturile se făceau la economat în orele de lucru, ceea ce pentru producător însemna o pierdere suplimentară de timp. De asemenea, proprietarii trebuiau să asigure personal comercial, spații de desfacere și mijloace de transport.

Industria și comerțul românesc trebuie naționalizate în întregime. În 1948, acest proces a atins o fază intermediară interesantă, care, la fel ca în cazul atâtor metode evazive folosite de sovietici, nu ar putea fi etichetată drept naționalizare, dar care semăna cu aceasta din toate punctele de vedere. Pentru toate ramurile de activitate au fost create birouri speciale, iar conducerea exercitată de particulari a fost practic eliminată. Există un birou comercial pentru industria pielăriei, un altul

pentru metale, altul pentru textile, altul pentru lemn ş.a.m.d. În industria pielăriei, pieile crude nu se pot vinde direct tăbăcăriilor, ci trebuie vândute prin biroul comercial, care dictează vânzătorului preţurile şi fixează cantităţile, după care comunică tăbăcăriilor cui şi la ce preţ pot să vândă. Produsele fabricilor care primesc piele pentru încălţăminte sau articole din piele sunt controlate în mod asemănător, până la consumatorul final. Tot comerţul este gestionat şi manipulat prin aceste birouri ale statului. Ele au fost înfiinţate pentru o perioadă de probă de patru ani şi reprezintă primul pas în instituirea „proprietăţii socialiste asupra mijloacelor şi uneltelor de producţie".

Comerţul cu amănuntul s-a bucurat de o scurtă revenire după ce ruşii au golit rafturile magazinelor. Mulţi negustori evrei şi-au reluat activitatea, redeschizând prăvălii noi, majoritatea de mici dimensiuni, dar cu dotări moderne. În nici un an, acestea au fost preluate de cooperativele muncitoreşti. Marile Galerii Lafayette – cândva pline cu mărfuri ca orice magazin universal londonez sau newyorkez de dinainte de război – au închis aproape jumătate din spaţiile comerciale şi vând ibrice de tablă, linguri de lemn, pânzeturi şi articole ţărăneşti de lână. Mai mult, restaurantele au fost transformate în cantine pentru muncitori. Alte categorii profesionale, precum frizerii, au fost comunizate, iar frizeriile au fost preluate şi administrate de stat, în timp ce frizerii au devenit angajaţi ai statului. Organizaţiile avocaţilor au fost dizolvate şi au fost create altele noi, dar în ele erau acceptaţi numai membrii de nădejde ai Partidului Comunist.

Totuşi, cel mai mare dezastru pentru economia ţării l-a reprezentat inflaţia, care a debutat în momentul în care Armata Roşie a decretat că rublele urmau a fi convertite la cursul de 100 de lei. Şi în anii războiului existase o uşoară tendinţă

inflaționistă, statul mărind cursurile de schimb de câteva ori, dar datorită politicii ferme a Băncii Naționale, ele au rămas la nivelul de 60 de lei pentru marca germană, iar în cazul tranzacțiilor de pe piața neagră, la cel de 300 de lei pentru dolar. România acumulase importante excedente ale balanței comerciale pe seama exporturilor de grâne și de petrol, dar după ce Armata Roșie a ocupat țara, a început adevărata inflație. În afara costurilor ocupației, a avut loc o mărire neîntreruptă a prețurilor, ceea ce a contribuit la creșterea pretențiilor salariale, mărirea unora ducând la creșterea celorlalte. Export nu se mai făcea deoarece rușii luau totul, așa încât nu s-au mai înregistrat solduri favorabile ale balanței comerciale. Bugete altădată echilibrate ajungeau să se încheie cu pierderi fantastice.

Mașinile de adunat de la Banca Națională, care emitea bancnote, nu aveau destule clape ca să poată ține pasul cu ritmul inflației. Mașinile de imprimat lucrau zi și noapte, producând o avalanșă de bani de hârtie. Expedierea unei scrisori în străinătate costa 14 000 de lei într-o săptămână și 35 000 de lei după câteva zile, față de un tarif [cândva] normal de 15 lei. În primele două luni de la capitulare, dolarul a urcat de la 300 la 5 000 de lei. În iunie 1946, era 33 000 de lei, în noiembrie, 100 000, iar la sfârșitul anului, un singur dolar valora 255 000 de lei. În august 1947, o liră sterlină era cotată la 25 de milioane de lei, iar un dolar la aproape 8 milioane.

Inflația le-a permis străinilor să trăiască regește cu doi dolari pe lună, dar pentru români a fost o tragedie. Conturile, asigurările, ipotecile și economiile lor s-au evaporat. Inflația era ca un potop din care cei mai mulți nu aveau scăpare și doar câțiva puteau urca în arca valutei ca să supraviețuiască, dar mulți dintre aceștia erau prinși ulterior. În această situație tragică, aproape în fiecare zi veneau la noi oameni care ne întrebau ce să facă. Ce le puteam spune?

A fost la noi bătrâna doamnă Catargiu, care ne-a arătat conturile şi carnetele ei de economii. Vreme de 30 de ani, trăise cu modestie din dobândă şi nu retrăsese nici măcar 10 lei din capitalul depus, dar acum banii nu mai aveau nicio valoare. „Erau buni banii ăştia", a murmurat ea. „Ce pot să fac acum? Cum mai pot eu să trăiesc?"

Pentru bătrâna femeie era un singur răspuns realist, dar nimeni nu a vrut să i-l spună. Nu îi mai rămânea decât să dispară încetul cu încetul, la fel ca toţi ceilalţi bătrâni din clasa de mijloc care mureau de foame şi de frig.

Jefuiţi de bani, oamenii au început să îşi vândă bunurile personale ca să poată trăi. În toate oraşele mari au apărut deodată prăvălii care vindeau tablouri, bijuterii, mobilă, covoare, argintărie şi suveniruri de familie. Vitrinele şi interioarele acestor prăvălii semănau cu ciudatul amestec de lucruri care se văd în casele de amanet din SUA sau cu adunăturile de obiecte din magazinele de antichităţi din Anglia. Bunurile erau vândute, contra unui comision, la un preţ fix sau la licitaţie, conducătorul licitaţiei reţinând 20% pentru serviciile sale. O vreme, acestor prăvălii le-a mers bine, apoi vânzările au scăzut foarte mult, căci inflaţia afecta pe toată lumea şi era mai multă marfă decât cumpărători.

La sfârşitul anului 1947, guvernul român a luat măsuri de contracarare a inflaţiei. Au fost tipăriţi în secret, în Cehoslovacia, bani noi. Graniţele ţării au fost închise pentru a împiedica ieşirea aurului sau a valutei, iar la fiecare sută de metri a fost pus câte un grănicer cu ordin să tragă în plin. Apoi, a venit surprinzătorul anunţ că toţi banii vechi de hârtie nu mai sunt valabili. Leii vechi au încetat să mai fie mijloc legal de plată la 15 august 1947. S-a acordat un răgaz de şase zile în care banii vechi trebuiau depuşi la bănci, dar cei care nu erau depuşi în această perioadă îşi pierdeau valoarea.

Aceasta a fost prima etapă a unui subtil plan de conversie gândit de comuniști. În a doua etapă s-au fixat diferite limite pentru sumele în lei vechi care puteau fi convertite în lei noi. Țăranii și muncitorii puteau converti cinci milioane de lei vechi, iar funcționarii puteau să convertească trei milioane. Toți ceilalți, liber-profesioniști și oameni de afaceri independenți, puteau converti doar un milion, respectiv circa 15 cenți la valoarea dolarului de pe piața neagră. Sumele care depășeau aceste limite trebuiau depuse în conturi blocate, dar care nu aduceau nicio dobândă. Toată lumea și-a dat seama ce înseamnă asta, astfel că mulți nici nu și-au mai bătut capul ca să ceară chitanțe.

În a treia etapă, discriminarea de clasă se accentua. Muncitorii și țăranii care aveau avantajul de a putea să convertească cinci milioane de lei primeau 240 de lei noi pentru fiecare milion de lei vechi. Firmelor li se dădeau numai 170 de lei noi pentru fiecare milion de lei vechi. Toți ceilalți care puteau converti doar un milion de lei primeau 94 de lei pentru un milion de lei vechi. Astfel, țăranul sau muncitorul primea 1 200 de lei noi pentru cele cinci milioane ale sale, în timp ce clasa de mijloc, care putea schimba numai un milion, rămânea cu doar 94 de lei noi, adică exact cât pentru opt pâini. Drept urmare, nu doar milionarii, ci și cei cu oarece stare au devenit cerșetori.

Dacă toate acestea ar fi ajutat România să scape de blestemul inflației, poate că prețul plătit nu ar fi fost prea mare, dar după două luni de la conversia monetară, inflația a reizbucnit, iar cursul dolarului se apropia din nou vertiginos de 1 000 de lei. Circulau zvonuri că vor fi tipăriți alți bani, iar motivele invocate au fost următoarele:

După ce a fost emisă noua monedă, iar cei din clasele burgheze au fost aduși la sapă de lemn, rămânând cu 94 de lei,

guvernul a strâns toată valuta, monedele și alte obiecte din aur, depozitele bancare în valută, acțiunile și obligațiunile în monedă străină. Acestea se aflau în mâinile capitaliștilor sau ale clasei de mijloc, iar guvernul își distrugea propriul program dacă îi lăsa cu numai 94 de lei și apoi le plătea sume mari pentru aurul și dolarii pe care îi aveau. Pentru a avea aceste sume, s-a spus că urma să fie emisă o nouă monedă, iar burghezia va primi din nou o părticică de 1% pentru fiecare un milion de lei. Împotriva acestui plan se aduce ca argument faptul că leii noi din 1947 nu se mai află în mâinile posesorilor de valută cărora, la 15 august, li s-au dat 94 de lei, adică mai puțin decât era nevoie pentru a trăi timp de o săptămână.

Pentru ca decretul de retragere a aurului și a valutei să fie eficace, persoanele care nu îl respectau erau pedepsite cu închisoare pe viață. În plus, se pare că pentru prima oară în istoria modernă a României s-au luat măsuri de executare care, deși erau mai omenești, erau la fel de eficiente ca vechile metode folosite de perceptorii greci ai sultanului, care își spânzurau victimele de călcâie deasupra focului. Perceptorii moderni erau „echipa volantă", fiind înzestrați cu instrumente magnetice și electrice cu ajutorul cărora căutau în case comori îngropate sau seifuri ascunse în pereți. Numai în București, 150 de asemenea echipe mergeau din casă în casă și puține lucruri le scăpau.

Oamenii cu bani nu erau singurii care aveau de suferit. Unii dintre cei săraci, care îi susțineau cu înfocare pe comuniști, aveau o soartă și mai rea. Iancu era unul dintre aceștia. Bărbatul practica meseria de lustragiu la capătul dinspre Bulevardul Elisabeta al Parcului Cișmigiu și, în plus, vindea țigări la negru. Era un omuleț inimos, cu ochi ca de șoarece. Când au venit rușii, și-a vopsit pe lădiță secera și ciocanul și a început să poarte cravată roșie. Îi plăcea să vorbească despre el și despre politică.

— Ce ziceți de secera și ciocanul de pe lădița mea? l-a întrebat într-o zi pe unul dintre autori.

— Tu crezi în ce reprezintă stema aia? i-a răspuns el, nevrând să-i dea un răspuns direct.

— Bineînțeles!

În timp ce ne lustruia de zor pantofii, ne-a spus cât de minunată ar fi lumea dacă am fi toți comuniști.

Când autorul a plătit, lăsându-i bacșiș, i-a spus așa:

— Uite ce e, Iancule! Dacă vom fi toți la fel de săraci, nu-și va mai permite nimeni să-și lustruiască pantofii contra cost!

Iancu s-a gândit bine la ce i s-a spus, dar a repetat ceea ce auzise:

— Dacă steagul roșu va flutura deasupra României, o vom duce cu toții mai bine!

— Iancule, dacă steagul ăla va flutura deasupra României, oamenii vor fi atât de înfometați și de săraci, încât nimeni nu va mai putea să te plătească pentru ceea ce faci tu!

După vreun an, ne-am întâlnit iarăși cu Iancu. Era îmbrăcat în zdrențe. Privirea lui trăda faptul că își amintea de discuția noastră. Ne-a mărturisit aproape în șoaptă:

— Așa e cum ați zis dumneavoastră. Mi-e foame și n-am bani. Nimeni nu mai vrea să-și facă pantofii. N-ar fi trebuit să vopsesc niciodată secera și ciocanul pe lădiță.

Capitolul 17

Presa este încătușată din nou

Pe durata câtorva luni, am văzut o presă liberă ridicându-se în România, eliberată de legăturile dictaturii, și tragicul sfârșit al acestei libertăți în momentul în care presa a fost încătușată din nou, de această dată pentru a servi Moscovei.

Asemenea Londrei, unde există Fleet Street, și New Yorkului, cu al său Park Row, Bucureștiul are un cartier al presei, cele mai importante ziare avându-și redacțiile pe Strada Brezoianu și pe întortocheatele străzi învecinate. Acestea sunt dominate de impunătorul palat „Universul" și de măreața și moderna clădire a fostei Societăți Adevărul-Dimineața. Erau acolo bodegi modeste în care ne întâlneam cu ziariști, politicieni, artiști și informatori la o cafea sau la un șpriț pentru a mai schimba păreri și a mai sta la bârfă. Scena, deși caracteristică unui cartier al presei din orice metropolă a lumii, era tipic românească, fiindcă avea parfumul temperamentului celui mai iritabil, celui mai iscoditor și celui mai bârfitor bucureștean. Era scena pe care se juca drama presei românești.

Imediat după căderea Antoneștilor, renașterea jurnalismului liber a fost salutată cu entuziasm de o națiune sătulă până în gât de propaganda oficială. Oamenii erau încântați să poată citi iarăși ziare care publicau ceea ce voiau ei, altceva în afara

ştirilor cu privire la mersul războiului, care erau supuse cenzurii militare ruseşti.

Presa românească ocupa primul loc în Europa de Sud-Est. Aici apăreau 450 de ziare şi reviste, iar unele dintre ele erau renumite pe plan internațional. Bucureştiul avea 38 de ziare, iar anvergura lor cosmopolită era indicată de faptul că, pe lângă publicații în limba română, apăreau şi ziare franțuzeşti, nemțeşti, ungureşti, evreieşti, greceşti şi armeneşti. Agenția de Presă Rador transmitea ştiri din surse oficiale, iar Agerpress era o agenție particulară. Reuters, Havas, Associated Press, United Press, International News şi alte agenții străine aveau birouri în Capitală. Multe cotidiene americane, britanice, franceze şi din alte țări aveau propriii lor corespondenți.

Ştirile din România aveau o particularitate. Puteau fi foarte scandaloase, dar, de regulă, aveau o notă comică. Evenimente care ar fi provocat critici aspre, ba chiar dezgust dacă s-ar fi petrecut în alte țări, păreau romanțioase când se produceau în România. Scandalurile semănau cu comediile muzicale, având ca personaje principale regi, generali, o regină plângăcioasă, un băiat încoronat şi un hoț de inimi cu părul roşcat, cărora li se alăturau coruri de rebeli care huiduiau şi ansambluri de fete aprige în costume naționale. Bune sau rele, ştirile româneşti semănau întotdeauna cu un carnaval plin de culoare.

Caracterul romanțios a început să dispară atunci când au preluat frâiele comuniştii, dar în scurta perioadă de renaştere a presei libere, ziarele nu rămâneau necitite pe treptele caselor. Oamenii aşteptau cu nerăbdare ziarele de dimineață. Edițiile de prânz se vindeau repede în cafenele şi pe bulevarde, iar la sfârşitul zilei, puțini se duceau acasă fără un ziar de seară. Editorialele erau comentate în bodegi şi la cină, iar autorii erau înjurați sau lăudați. Exista o legătură intimă între

presă și publicul cititor. Vreme de patru ani, românii nu văzuseră alte informații, cu excepția celor pe care le lăsa Goebbels să treacă, și acestea fiind deformate. Acum, ziarele creau o perspectivă asupra întregii lumi. Cenzura militară rusească oferea mai degrabă motive de râs decât de furie, dar marea ei greșeală a fost că a interzis apariția unui ziar evreiesc, tipărit în ebraică, din cauză că avea, chipurile, tendințe naziste.

Dar în condițiile efortului concentrat al comuniștilor de a pune mâna pe putere, ziarele bune au încetat să apară rând pe rând ori au fost obligate să renunțe la politica editorială plină de viață, dacă nu strălucitoare, în favoarea monotonei și plictisitoarei propagande comuniste. Corespondenților le era tot mai greu să își desfășoare activitatea. Erau spionați, iar treburile personale le erau cercetate cu atenție, în timp ce unii au fost expulzați, cum ar fi Archie Gibson din Londra și Reuben Markham de la *Christian Science Monitor*. Oamenii erau băgați la pușcărie pentru că furnizau informații ziariștilor străini.

Unul dintre colaboratorii dlui Markham, profesorul Alexandru Ungvary din orașul universitar Cluj, a fost condamnat în octombrie 1947 la trei ani de închisoare pentru că „s-a aflat în legătură" cu dl Markham, considerat „spion și ziarist". Cititorii ziarului *Christian Science Monitor* și prietenii dlui Markham din România aveau o altă părere despre el.

Dictatura comunistă avea o eficientă mașinărie de suprimare a ziarelor de opoziție. Presa era controlată de „Direcția Presei", care avea autoritate absolută. O vreme, această direcție a avut sediul în vechea și măreața vilă din Strada N. Filipescu. Plăcuțele de alamă lustruită de pe poartă indicau faptul că aceasta făcea parte din Ministerul Român al Propagandei, dar,

într-o zi, cuvântul „Român" a fost înnegrit în mod oficial și amenințător.

Jurnaliștii erau organizați într-o uniune. Numai bărbații și femeile care aveau legitimație de membru puteau să lucreze ca redactori sau reporteri. Legitimațiile le erau refuzate tuturor celor care nu manifestau o atitudine favorabilă față de cauza comunistă. Direcția Presei și uniunea ziariștilor aveau o mulțime de reguli și de regulamente, a căror încălcare putea duce la suspendarea unei publicații și la pierderea calității de membru al uniunii de către personalul de redacție. Acest sistem asigura un control dublu asupra publicațiilor și asupra personalului acestora.

Cu toate acestea, auzeam deseori că formalitățile pe care le presupuneau aceste reguli erau desconsiderate atunci când un ziar de opoziție trebuia să fie suprimat. Cazul cel mai flagrant care a ajuns în atenția noastră a fost cel al ziarului *Viitorul*, organul oficial al vechiului Partid Liberal.

Redactorii au fost surprinși în momentul în care au primit un telefon prin care erau informați pe un ton sec că Direcția Presei ordonase suspendarea permanentă a apariției ziarului lor. Conștienți de pericolele care pândeau o publicație liberală dinspre un guvern controlat de Moscova, aceștia fuseseră precauți și respectaseră toate regulile. Nu înțelegeau de ce trebuiau luate măsuri împotriva lor. Au protestat, dar ordinul era categoric și li s-a răspuns că „rușii au cerut-o".

Mihail Fărcășanu[1], curajosul redactor-șef al *Viitorului*, s-a adresat rușilor și le-a cerut explicații. Tovarășul Dangulov de

[1] Mihail Fărcășanu (1907–1987), jurist, politician, publicist și scriitor român. A deținut funcția de președinte al Tineretului Național Liberal între 1937 și 1946. A fost unul dintre principalii organizatori ai manifestațiilor anticomuniste de la București din noiembrie 1945. Fuge

la biroul de cenzură a zâmbit şi a răspuns: „Ne pare rău, nu vă putem oferi amănunte". Asistentul lui, tovarăşul Feodorov, a fost mai comunicativ, iar când i s-a cerut să dea un răspuns, el a dezvăluit motivul.

În acea zi, *Viitorul* publicase la rubrica mondenă, ca de obicei, o invitaţie la dineu din partea vicemareşalului aerului Stephenson, şeful Misiunii Militare Britanice. Textul invitaţiei, reprodus în întregime, cuprindea numele câtorva distinşi militari britanici. Decoraţiile şi însemnele regimentare erau trecute în formă abreviată, specifică britanicilor, cum ar fi D.S.O., K.B.E., K.R.R. şi R.S., şi mai apărea şi R.S.V.P.

„Ştim că aceste litere sunt mesaje codate secrete şi nu vom tolera ca vreun ziar să le transmită", a fost surprinzătoarea explicaţie primită. Toate încercările de a-i convinge pe ruşi de semnificaţia reală şi complet inofensivă a acestor litere au dat greş. Ziarul a rămas închis. Ulterior, redactorul-şef al acestuia a fugit din România, iar comuniştii l-au condamnat în contumacie la cinci ani de închisoare.

Atunci când am aflat, am verificat cu multă atenţie povestea respectivă. Incredibil, dar era adevărată. Ulterior, ea ne-a fost confirmată, într-un oraş din vestul Europei, chiar de redactorul-şef, dl Fărcăşanu, unul dintre exilaţii politici care nădăjduiesc în continuare că libertatea poate reveni în România.

Timpul, un alt mare cotidian, a fost suprimat din cauza unui reportaj potrivit căruia comuniştii aveau planuri de naţionalizare a caselor de la oraş. Constituţia Uniunii Sovietice prevede că locuinţele din oraşele şi localităţile industriale sunt proprietate a statului. Guvernul Petru Groza ceruse

---

din ţară în 1947 împreună cu soţia, Pia Pillat, fiica scriitorului Ion Pillat, şi cu Vintilă Brătianu. A fost condamnat *in absentia* la muncă silnică pe viaţă (n. tr.).

confiscarea proprietăților rurale, deci dacă putea fi luat pământul de la țară, de ce să nu poată fi luate și casele de la oraș? Așa susțineau organizațiile comuniste. Cei de la *Timpul* au scris despre asta și ziarul a fost interzis cu promptitudine pentru multă vreme.

Dreptatea, principalul ziar al Partidului Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu, a fost obligat să își înceteze activitatea, dar i s-a permis să apară din nou, pentru o scurtă perioadă, înaintea alegerilor naționale. Ministrul Informațiilor, Octav Livezeanu[1], a spus că „asta s-a făcut pentru a convinge lumea că, în România, campania electorală și alegerile sunt libere".

Universul era cel mai mare și cel mai influent ziar de dimineață. Era bine făcut, cu o politică echilibrată și avea multă reclamă, în special „anunțuri de mică publicitate". Când aveam nevoie de ceva, căutam în acest ziar. *Universul* era prea popular ca să fie suprimat, dar s-a dus o campanie de ponegrire la adresa lui și, în cele din urmă, s-a transformat într-o foaie de informare fără puncte de vedere proprii. În ciuda acestui fapt, cotidianul și-a păstrat multă vreme popularitatea, iar în ultima vreme, s-a zvonit că Ana Pauker a obținut o participație financiară considerabilă la *Universul* fără să investească niciun ban.

Aceste ziare erau ceea ce *Times*, *Herald Tribune*, *Sun*, *Journal* și altele sunt pentru New York sau *Times*, *Telegraph*

---

[1] Octav Livezeanu (1902–1975), om politic român. În 1934, a devenit membru al PNȚ, iar în 1938, membru al Partidului Socialist Țărănesc, condus de filosoful Mihai Ralea. După 1944, s-a înscris în Frontul Plugarilor, devenind redactor-șef al oficiosului acestui partid. Dintre funcțiile deținute în guvernele lui Petru Groza, le amintim pe cele de ministru al Propagandei (29 noiembrie 1946–30 decembrie 1947) și de ministru al Artelor și Informațiilor (13 aprilie 1948–23 mai 1949) (n. tr.).

şi *Express* sunt pentru Londra. Ce ar zice newyorkezii şi londonezii dacă ziarele lor ar fi interzise şi li s-ar da în loc *Daily Worker*[1]?

Exact asta s-a întâmplat în România, ziarele comuniste luând locul celorlalte. Producţia de publicaţii de stânga a Bucureştiului a ajuns să cuprindă *Scânteia*, organul Partidului Comunist, care făcea ceea ce sugera numele, aprinzând butoaiele cu pulbere ale nemulţumirii, *Libertatea*, ziarul socialiştilor, şi *România liberă*, ziare care încercau să ducă o politică socialistă, dar care au luat-o pe urmele conducerii comuniste. *Semnalul* pretindea că este independent, dar ştirile, titlurile şi editorialele indicau în mod limpede influenţa comuniştilor. În *Poporul* şi *Fapta*, comuniştii aveau iarăşi publicaţii şi titluri care le indicau în mod limpede principiile. La aceste ziare, Tătărăscu – vreme de peste doi ani omul pus de comunişti în fruntea Ministerului de Externe – a adăugat al său plictisitor ziar *Drapelul*, publicaţia oficială a micului grup de liberali disidenţi care s-au aliat cu comuniştii. Toate aceste ziare beneficiau de îndrumare şi de sprijin editorial din partea ziarului sovietic oficial *Cuvânt nou*, publicat în România de Secţia de Propagandă Politică a Armatei Roşii.

Era interesant de urmărit bătălia care se dădea în presă. Această bătălie nu s-a încheiat cu victoria celui mai tare, ci presa de stânga a triumfat datorită faptului că s-au luat cele mai drastice măsuri cu scopul de a face insuportabilă existenţa altor ziare. Cenzura rusească putea aplica sancţiuni, iar Direcţia Presei putea cere suspendarea publicaţiilor. Mai mult, atunci când lucrurile erau prea evidente, se foloseau alte metode.

---

[1] Organul central al Partidului Comunist din SUA. A apărut la Chicago şi New York între 1924 şi 1958 (n. tr.).

Pentru a afla în ce constau aceste metode, mergeam adesea în micile bodegi din apropierea străzii Brezoianu, ne amestecam cu ziariștii și îi tratam cu o baterie. O „baterie" este ca un sufertaș lunguieț, plin cu gheață și împărțit în două: într-o parte se află o sticlă de vin, în cealaltă, un sifon. La un pahar de șpriț rece, jumătate vin, jumătate sifon, prietenii noștri își deschideau sufletul. Poveștile variau din când în când, dar următoarea este tipică:

— Aseară, un zețar de la ziarul nostru, care fusese pus de cineva acolo, a telefonat la sediul comuniștilor, spunându-le că la zețărie a fost trimis un editorial critic la adresa guvernului Groza. Comuniștii au trimis imediat doi agitatori, care i-au chemat pe tipografi și pe zețari în curte, unde au ținut un miting de protest. Oamenii le-au ascultat cuvântările, hotărând să respingă editorialul și să intre în grevă la locul de muncă. Astfel, ei au împiedicat apariția ziarului.

Am întrebat de ce nu s-au adresat guvernului, iar informatorul ne-a răspuns:

— Ba s-a adresat chiar redactorul-șef! A cerut ajutor și a spus că manifestările huliganice ale muncitorilor afectează libertatea presei, dar degeaba, pentru că totul este pus la cale de guvern.

— Și ce i-au spus?

— O, indivizii de la guvern au spus că le pare rău! Ar vrea să ajute, dar nu pot face nimic din cauză că asta e o țară liberă! Dacă tipografii sunt împotriva unui editorial, înseamnă că, probabil, au motive întemeiate. Era treaba lor și numai a lor, nu a guvernului. Ni s-a spus să încercăm să ne înțelegem cu ei cât putem noi de bine.

În general, la sfârșitul unor asemenea discuții, ziariștii ne cereau să-i ajutăm să își găsească un alt loc de muncă. Plini de tristețe, ei anticipau:

— S-a zis cu ziarul nostru! Dacă vom continua să apărem, comuniștii ne vor distruge tipografia și vor arunca toată vina pe noi. Vrem să plecăm înainte să se întâmple asta. Acceptăm aproape orice slujbă, dar nu vrem să trecem la comuniști.

Unele redacții din București și din alte orașe erau obligate să folosească tipografii clandestine. Adeseori, bandele de comuniști dădeau atacuri zgomotoase, luând cu asalt aceste tipografii și bătându-i pe lucrători, distrugând linotipurile și presele și incendiind clădirea. Poliția apărea după ce răul fusese făcut, numărând morții și răniții.

Comuniștii mai aveau o armă. Hârtia de ziar era la mare căutare, căci importuri nu se mai făceau, iar oferta internă era săracă. Astfel, a fost înființat un birou oficial de distribuție sub auspiciile Ministerului Propagandei. Acest birou stabilea cota care revenea diverselor ziare, dar cotele respective erau rareori onorate, iar pentru aceasta se găseau întotdeauna tot felul de pretexte. Timp de o lună, am ținut evidența acestor pretexte: fabricile de hârtie nu aveau cărbune și nu puteau lucra... le lipseau produsele chimice... era grevă... se defectaseră niște utilaje... căile ferate nu putuseră pune la dispoziție vagoane... trenurile erau oprite pentru a acorda prioritate transporturilor rusești... a deraiat o locomotivă și a blocat linia...

Chiar și Dumnezeu a fost considerat vinovat pentru calamități precum ruperi de nori și un pod luat de ape sau o pădure care a luat foc din cauza unui trăsnet. Aceste incidente, accidente și catastrofe naturale au afectat furnizarea hârtiei necesare presei burgheze, dar nu au influențat niciodată apariția publicațiilor comuniste.

Pentru a stânjeni difuzarea ziarelor burgheze, echipe de bătăuși treceau pe la standurile de presă și îi sfătuiau pe proprietari să așeze ziarele de stânga la vedere, iar pe celelalte să le

ținã sub tejghea. Băieții care duceau ziarele la firme sau la domiciliile abonaților erau snopiți în bătaie dacă nu distribuiau, în locul cotidienelor Partidului Liberal sau Țărănesc, *Scânteia* ori *Fapta*. Abonamentele prin poștă erau oprite de funcționarii poștali comuniști. Noi înșine ne făcurerăm abonament la trei ziare independente, dar adeseori primeam în schimb publicații comuniste.

De asemenea, presa comunistă a început o campanie neobișnuită de creștere a tirajului și de atragere a sprijinului financiar. Am cercetat cu atenție metodele folosite de aceasta, și iată cum se proceda în majoritatea cazurilor:

Se întocmeau liste cu oameni de afaceri, bancheri și liberprofesioniști foarte notorii. Activitățile lor erau cunoscute și erau trecuți pe listă drept colaboratori. Uneori, cineva era trecut pe aceasta din cauză că servitorii care spionau dezvăluiau faptul că omul are o amantă. După ce își notau asemenea informații compromițătoare sau stânjenitoare, doi sau trei indivizi mergeau cu listele pe la casele respectivelor persoane. Bărbații se dădeau drept „reprezentanți ai redacției" și invitau victima să susțină ziarul cu abonamente speciale. „Vă rugăm ca, în calitatea dumneavoastră de om cu stare, să ajutați guvernul și efortul nostru în direcția instaurării democrației și a unor relații prietenești cu Uniunea Sovietică", spuneau aceștia.

Dacă victima era la fel de șmecheră ca șantajiștii, le dădea un teanc de bancnote și se prefăcea a fi bucuros să contribuie cu partea sa la măreața cauză, dar majoritatea românilor erau reticenți. La ezitări se răspundea cu lingușeli:

„Știm că sunteți un prieten al ziarului nostru, iar nouă nu ne place să le facem rău prietenilor. Unul dintre reporterii noștri a descoperit informații despre o afacere cu germanii aprobată de mareșalul Antonescu. Era vorba despre niște

comisioane confidențiale de 75%. Dacă ar fi date publicității aceste informații..."

În acest moment, unele victime îi întrerupeau pe vizitatori și le dădeau și mai mulți bani decât ceruseră aceștia inițial. Alții erau pe bună dreptate indignați și, uneori, îi dădeau afară pe vizitatori. Împotrivirea ducea la campanii de presă vitriolante, care continuau până când victima era obligată să fugă din țară sau era aruncată într-un lagăr.

Sumele cerute variau în funcție de informațiile pe care le aveau șantajiștii. Dacă nu era un contract de stat, era un contact politic sau adresa unui apartament luxos în care mirosea a parfum franțuzesc. Românul de rând cădea la învoială după ce se tocmea și se ciorovăia puțin.

„Uitați, prieteni, vremurile sunt grele, iar eu nu mai am averea de odinioară, dar puținul pe care-l mai am îl împart cu prietenii mei în interesul unei cauze măreție. Prețul abonamentului dumneavoastră este de 10 000 de lei. Iau 10 abonamente. Cinci le completez pe numele meu, iar celelalte cinci le dați cui voiți dumneavoastră. Sunt sigur că aveți prieteni care nu-și permit să cumpere ziarul dumneavoastră, însă ar trebui să-l citească. Banii ăștia or să ajungă pentru cinci dintre ei."

De regulă, oferta era acceptată. Cele cinci abonamente în plus nu erau completate niciodată, iar banii ajungeau în buzunarele șantajiștilor, chiar dacă, procedând astfel, ei erau la mâna victimelor, care îi puteau denunța pentru deturnarea unor fonduri destinate cauzei comunismului.

Muncitorul român este sărac și nu își permite să cheltuiască mult cu ziarele. O mare parte a tirajului presei comuniste le era băgată pe gât celor din „înalta societate", dar ei nu citeau aceste ziare, deoarece odată cu sovietizarea României, hârtia igienică a început să se găsească greu.

Controlul propagandei prin radio s-a realizat mai ușor decât subjugarea presei. Posturile de radio erau proprietatea statului și nu a fost nevoie decât să se treacă de la propaganda fascistă la cea comunistă. Asta n-a presupus cine știe ce efort sau vreo schimbare de personal. Unii crainici și directori de programe și-au scos cu nonșalanță butonii cu svastică de la rever și i-au înlocuit cu simboluri comuniste aurii care reprezentau secera și ciocanul.

Propaganda cu ajutorul cinematografiei implica promovarea unor filme cu conținut ideologic comunist, dar nu era atât de simplu să faci publicul să accepte și să-i placă asemenea filme, având în vedere că Hollywoodul dominase prea mult timp ecranele din România. Filmele americane cu subtitrare au rulat în timpul războiului până când germanii și italienii au protestat, în cele din urmă, cu scopul de a invada piața cu producțiile de la Babelsberg și Cinecitta[1]. După desprinderea de Axă, aceste filme au fost interzise și, astfel, apărut un gol care nu a putut fi umplut prin reluarea unor filme americane vechi și păstrate multă vreme în arhivă.

Bătălia pentru supremație în domeniul cinematografiei a devenit la fel de acerbă ca bătălia dintre ideologiile politice ale Răsăritului și Apusului. A început spre sfârșitul anului 1944 și a sporit în intensitate în lunile care au urmat. SUA și URSS țineau prim-planul, iar britanicii veneau din urmă.

Sovieticii au rechiziționat un cinematograf în Strada Batiștei[2], l-au împodobit cu drapele roșii și au tratat publicul

[1] Importante studiouri cinematografice din Germania, respectiv Italia (n. tr.).

[2] Este vorba despre cinematograful Fantasio, din Strada Batiștei nr. 14. După 1945, edificiul care adăpostea cinematograful a devenit sediul ARLUS. În anii recenți, a fost sediul asociației ARCUB, până la mutarea acesteia pe Strada Lipscani, în 2014. (n. red.).

cu proiecții gratuite ale unor filme de propagandă consacrate, precum *Potemkin*. Au impus ca filmele lor să fie difuzate în marile cinematografe de pe bulevarde și erau deosebit de nerăbdători să domine cinematografele mici și grădinile de vară din cartierele muncitorești.

Departamentul de Stat al SUA a trimis în grabă câteva filme pe seama cărora câțiva intermediari s-au îmbogățit, fără a ține seamă de faptul că majoritatea filmelor respective nu prea erau potrivite pentru a convinge o țară care lupta pentru libertate că modul de viață de la Hollywood duce spre libertate și democrație.

Britanicii au fost mai realiști. Ei au urmărit cu precauție bătălia filmelor și, în cele din urmă, au intrat într-un cinematograf nou situat în zona rezidențială selectă din apropierea Parcului Ioanid cu filme bune, interesante, care abordau teme pe înțelesul europenilor aflați în căutarea unei noi perspective asupra vieții. Despre aceste filme britanice simple și convingătoare vorbea tot orașul. Românii se înghesuiau la ele și își trimiteau copiii să le vadă.

Aceasta i-a determinat pe sovietici să desfășoare o campanie extraordinară. Au invadat piața cu filme de propagandă, de la jurnale de actualități și filme de scurt metraj până la proiecția în cinematografe a două filme la prețul unuia singur. Spre deosebire de aspectele comerciale ale distribuției de filme din SUA, producțiile Moscovei erau gratuite și chiar subvenționate, iar dacă se practica un tarif de închiriere, banii erau investiți în acțiuni de propagandă cinematografică mai ample și mai eficiente.

Cea mai importantă acțiune desfășurată de ruși a fost prezentarea unui lung film artistic intitulat *Viața lui Lenin*. În acest scop a fost ales cel mai mare cinematograf din Capitală, Cinema

Aro[1] de pe Bulevardul Brătianu, iar în prima seară a avut loc o proiecție de gală. Clădirea a fost împodobită în mod impresionant cu drapele roșii, precum și cu un uriaș portret al lui Lenin luminat de reflectoare. Au fost adresate invitații „obligatorii" personalului misiunilor militare aliate, iar reprezentanții guvernului României au venit în număr mare. Corpul diplomatic nu a îndrăznit să-i lase pe majordomi și pe servitoare să folosească biletele gratuite. Poliția călare era la datorie pe largul bulevard împodobit cu drapele, iar sute de alți polițiști țineau în frâu mulțimile curioase. Reflectoarele îndreptau atenția oamenilor spre lungile șiruri de limuzine și ocupanții acestora.

În interiorul cinematografului cu uriașii lui pereți goi era o atmosferă sărbătorească. Lojile erau pline de ofițeri îmbrăcați în uniforme kaki, cu multe decorații, de diplomați îmbrăcați în jachete negre, cu plastroane albe traversate de benzi late de mătase colorată. Peste tot erau femei cu bijuterii, îmbrăcate în blană de hermină, de nurcă sau de samur. Parcă era prima seară la Grauman's[2], la Hollywood. Ziarele au apărut cu ediții speciale, iar posturile de radio transmiteau continuu informații despre eveniment.

După câteva zile, am trecut iarăși pe la Cinema Aro. Lenin privea în jos la aglomeratul bulevard Brătianu din enormul său tablou, iar drapelele roșii fluturau. Omul de la intrarea în cinematograf ne-a salutat cu prietenie, căci ani la rând îi dăduserăm bacșișuri frumoase.

---

[1] Este vorba despre viitorul cinematograf Patria (n. red.).

[2] Grauman's Chinese Theatre (Teatrul Chinezesc al lui Grauman) este un cinematograf situat pe Hollywood Boulevard din Los Angeles și construit la inițiativa actorului și omului de afaceri Sid Grauman (1879–1950). Sala a fost inaugurată la 18 mai 1927. Aici sunt prezentate și astăzi, în avanpremieră, majoritatea celor mai importante producții de la Hollywood (n. tr.).

— Cum merge? am întrebat noi, mai mult în glumă.

— Intrați și vedeți singuri, a sugerat el.

Am devenit curioși, așa încât am intrat în hol și am aruncat o privire în sala de proiecție. Era practic goală. Câțiva spectatori stingheri cu bilete gratuite se pierdeau printre rândurile lungi de scaune.

— De când e așa? am întrebat.

Omul ne-a răspuns cu prudență:

— Din ziua următoare inaugurării. E rău pentru o țară care încearcă să intre în grațiile rușilor. Șefii comuniști au fost aici azi-dimineață și am auzit că au dat ordin comitetelor de fabrică să aducă mulți muncitori.

De a doua zi, grupuri de muncitori au fost aduse cu pancarte și flamuri la Cinema Aro, unde plăteau o mică taxă de intrare. Odată așezați în confortabilele scaune tapițate, pe aceștia îi lua somnul, iar mulți dormeau până la sfârșitul filmului.

Comuniștii au învățat ceva din asta: dacă masele nu mergeau la aceste filme, trebuia să meargă filmele la mase. Călăuzit de autoritățile sovietice de propagandă, Partidul Comunist a echipat camioane pentru promovarea filmelor. Unde s-a considerat că era bine, la colțurile străzilor, au fost montate ecrane mari de pânză, iar difuzoarele urlau. Proiecția gratuită în aer liber a unor filme de propagandă, toate făcute de ruși, atrăgea un mare număr de spectatori. Oamenilor le plăceau atât de mult prezentările gratuite în exterior, încât servitoarele și bucătăresele, șoferii, îngrijitorii și alți slujbași dispăreau de la muncă ori de câte ori camioanele cu filme ale comuniștilor opreau pentru o proiecție de o oră la vreun colț de stradă.

În vara lui 1945, sovieticii și aliații lor români au cucerit toate pozițiile strategice de pe frontul propagandei, ca urmare

a uriașelor eforturi depuse în vederea exercitării dominației asupra presei, radioului și producției de filme. Spre deosebire de aceasta, britanicii au trimis în țară câteva broșuri ilustrate în care erau prezentate eforturile de război și care se vindeau cu preț scăzut la raionul de cărți al Galeriilor Lafayette, împreună cu cărți de Jules Verne și cu romane erotice franțuzești. SUA au trimis un singur atașat de presă, pe Frank Shea, care l-a întrebat pe unul dintre autori ce să facă.

Capitolul 18

Democrația este lăsată să piară

Marea ușă de lemn care dă spre ceea ce a fost cândva cabinetul regelui Mihai are un toc masiv, dar tencuiala din jurul lui este crăpată. Ușa a fost spartă în ziua în care Andrei Vîșinski, după ce i-a transmis regelui ordinele lui Stalin, și-a arătat sentimentele și puterea Moscovei trântind-o atât de tare, încât gărzile palatului au tresărit, temându-se pentru o clipă că ar putea fi vorba despre o explozie.

În jurul ușilor din clădirile ocupate de ruși nu sunt crăpături care să dovedească furia sau actele energice săvârșite de americani și de britanici. Poate că ei ar fi fost mai îndreptățiți ca dl Vîșinski să bată cu pumnul în masă și să trântească ușa. Reprezentanții celor două puteri, unite cu Rusia printr-un tratat în care își asumau responsabilități comune față de țările eliberate, se limitau la observații formulate pe un ton politicos prin care își exprimau punctele de vedere, la care rușii rareori aveau bunăvoința de a le da un răspuns. Dl Vîșinski primea o mulțime de musafiri atunci când era în București și avea timp pentru aproape oricine, dar nu avea timp să-i primească pe reprezentanții ministerelor de externe ale SUA și Marii Britanii.

Semnăturile lui Churchill, Roosevelt și Stalin abia se uscaseră pe Acordul de la Ialta în momentul în care URSS s-a

răzgândit, încălcând aproape toate obligațiile asumate prin tratat. Dacă, în acest moment crucial, cineva ar fi crăpat tencuiala dimprejurul câtorva uși din clădirile ocupate de sovietici și ar fi dat afară câțiva comuniști, cum le făcuseră sovieticii unor cetățeni ai statelor democratice, Europa poate că n-ar mai fi împărțită azi în două sfere de influență, una înrobită autocrației răsăritene, cealaltă întreținută din mila Occidentului.

În zilele cruciale ale revoluției comuniste, autorii au fost asaltați cu cereri de ajutor din partea unor persoane cu diferite poziții sociale. La misiunile americană și britanică au sosit mult mai multe apeluri. În principiu, toate spuneau cam același lucru: „Dacă am primi de la americani și de la britanici măcar o mică parte din ajutorul și sprijinul pe care sovieticii le acordă comuniștilor, România ar rămâne o țară liberă și independentă".

Judecând după semnele exterioare, aveau dreptate. Birourile rusești lucrau zi și noapte. Cei care le păzeau stăteau în preajmă, adunați în grupuri, iar bărbați și femei intrau și ieșeau, atât ruși, cât și români. Unii erau în uniformă, alții în haine civile. Toată lumea era ocupată și toată lumea părea să se grăbească. Activitatea începea în zori, iar ferestrele erau luminate până pe la 3 dimineața. Pentru propagandă și pentru etalarea puterii se foloseau toate mijloacele și aproape că puteai simți forța dinamică a Moscovei mutând neîncetat pionii în această luptă pentru supremație.

În schimb, legația britanică din Strada J. Michelet părea un monument de demnitate. Un polițist militar corpolent, cu beretă roșie și centură albă, aflat la poartă, era semizeul puștilor din cartier, care stăteau ore în șir admirând această personificare de 1,80 metri a sobrietății britanice. La legația americană, aflată într-o grădină de pe Strada Dionisie, nu era nici măcar un polițist militar. La Misiunea Militară

Americană erau polițiști români. Cei mai deștepți făceau pe recepționerii și luau numele vizitatorilor înainte de a-i lăsa să meargă la fata de la recepție. Agenții NKVD plăteau bine pentru aceste nume. Peste tot era liniște, exceptând furnicarul de informatori care hoinăreau în jurul clădirilor americane și britanice.

În vreme ce comuniștii zdrobeau în mod sistematic rezistența românilor, noi ne simțeam adeseori umiliți și rușinați în momentul în care trebuia să răspundem la întrebarea, la rugăciunea, la strigătul a milioane de oameni: „De ce *ei* nu fac nimic? De ce *ei* nu ne ajută?"

„*Ei*" erau poporul îndepărtatului Imperiu Britanic, poporul Statelor Unite ale Americii și toate celelalte popoare ale țărilor care formau Națiunile Unite, în numele cărora fusese făcută solemna „Declarație cu privire la Europa eliberată" în cadrul Conferinței de la Ialta.

Au trecut aproape doi ani până să se facă puțină lumină în legătură cu motivul pentru care „ei" nu au ajutat. Dl Churchill și ministrul său de Externe, Anthony Eden, ajunseseră la „o înțelegere neoficială" cu Moscova în privința Greciei, în schimbul căreia „britanicii vor recunoaște dreptul sovieticilor de a prelua inițiativa în păstrarea ordinii în România". Aceasta a fost explicația dată de americani prin persoana fostului secretar de stat James F. Byrnes[1], dar Marea Britanie încă nu a vorbit. Oare a fost această „înțelegere" o aruncare în robie a unei națiuni în tentativa de a salva alta? Ne îndoim. Mai mult, „păstrarea ordinii" nu este totuna cu sovietizarea unei țări.

---

[1] James Francis Byrnes (1882–1972), om politic american. A fost membru al Partidului Democrat, îndeplinind funcția de secretar de stat al SUA în timpul președintelui Harry S. Truman, între 1945 și 1947 (n. tr.).

Care a fost poziția Organizației Națiunilor Unite și a Statelor Unite ale Americii, care aveau prin tratat responsabilități comune?

ONU a fost pomenită în pompoasa „Declarație cu privire la Europa eliberată" cu câteva luni înainte să fie redactată și adoptată carta acesteia la San Francisco. În ceea ce privește SUA, îl vom duce pe cititor în culise pentru a-i prezenta date concrete referitoare la războiul declarațiilor purtat pentru democrația din România. Autorii și-au verificat însemnările și observațiile făcute în momentul crizei, comparându-le cu materiale recent puse la dispoziție. Presa și radioul românesc nu vorbeau despre aceste lucruri, dar liderii câtorva partide politice erau bine informați. Misiunile americană și britanică au primit în mare parte doar informații oficiale. La fel ca în alte ocazii, sursele rusești au fost foarte productive, și era normal să fie așa. Starea de spirit și speranțele populației creșteau sau scădeau în funcție de aceste evoluții.

Eforturile Occidentului de a stăvili valul roșu li s-au părut autorilor aproape la fel de zadarnice ca întâlnirea agricultorilor de la club, când, cu ajutorul logicii, al legilor și al unui sul de hârtie, au încercat să-i împiedice pe comuniști să realizeze exproprierea terenurilor.

În timp ce străzile Bucureștiului răsunau de împușcături, iar țipetele mulțimilor care se revoltau incitau la declanșarea unei revoluții și la arestarea guvernului, membrii americani și britanici ai Comisiei Aliate de Control pentru România au solicitat comisiei organizarea unei ședințe speciale cu scopul de a discuta despre evoluția pașnică a situației politice.

Vestea s-a răspândit cu repeziciune. Organizațiile democratice au considerat-o drept o veste bună, crezând că SUA și Marea Britanie vor ajuta la stoparea comuniștilor, dar optimismul lor a dispărut atunci când s-a aflat că președintele

rus al Comisiei Aliate de Control a respins cu brutalitate solicitarea.

Cercurile politice au prins din nou curaj când au sosit informații potrivit cărora ambasadorul Statelor Unite ale Americii la Moscova, dl Averell Harriman, primise „instrucțiuni să indice" guvernului sovietic că SUA vor ca respectiva Comisie Aliată de Control să asigure desfășurarea în condiții legale și pașnice a evenimentelor politice. În caz contrar, cele trei mari puteri trebuiau să aibă consultări la un nivel mai înalt.

Rușii au contracarat imediat această manevră. Au făcut cunoscut faptul că dl Molotov nici măcar nu se deranjase să răspundă cererilor Washingtonului. L-au informat pur și simplu pe dl Harriman în legătură cu un fapt împlinit: dl Vîșinski fusese trimis la București să înlăture guvernul și să instaleze un altul. În ceea ce privește Comisia Aliată de Control, aceasta avea să țină la curent cele trei mari puteri. În cercurile democratice, speranța a dispărut.

Apoi, au venit iarăși vești bune: Washingtonul solicitase dlui Harriman să le comunice sovieticilor că trebuie luate măsuri de sprijinire a eforturilor guvernului Rădescu de păstrare a ordinii. Libertatea presei trebuia garantată, iar membrii Gărzilor Roșii, precum și cei ai altor grupări politice similare, trebuiau dezarmați. Cele trei mari puteri urmau să acționeze în comun prin intermediul Comisiei de Control al Armistițiului.

Era prea frumos ca să fie adevărat. Și, totuși, *era* adevărat. În ministere și în redacțiile ziarelor, în baruri, restaurante, cluburi politice și locuințe s-au auzit suspine de ușurare și strigăte de bucurie. În sfârșit, Occidentul trecea la fapte pentru a ajuta democrația să supraviețuiască. Trăiască Roosevelt! Trăiască Churchill! Demonstranți fericiți cântau și scandau

înaintea misiunilor americană și britanică, în timp ce agenții secreți se amestecau printre ei ca să le ia numele. Aveau să fie pedepsiți ulterior.

Ce tragedie că asemenea speranțe apar doar fiindcă un ambasador rostește câteva vorbe, prezintă o scrisoare sau scrie o notă, dar nu are nicio putere să impună respect și nicio susținere să obțină îndeplinirea cererilor sale. Aceste acțiuni păreau și mai inutile decât fuseseră protestele proprietarilor de pământ.

Imediat a devenit evident faptul că Moscova nu acordase nicio atenție cererii dlui Harriman. La București, Vîșinski a refuzat categoric să discute cu reprezentantul politic al SUA, dl Berry. La Moscova, Molotov l-a informat pe Harriman că această criză politică fusese rezolvată în urma numirii guvernului Groza.

Nu s-a mai strigat „Trăiască Roosevelt!" și „Trăiască Churchill!" De acum înainte, nu au mai fost decât Stalin, Groza și drapelul roșu. În cercurile democratice se simțea o amarnică dezamăgire. Comuniștii și rușii s-au bucurat de victoria obținută, pentru că diplomația americană încasase o lovitură zdravănă. Redactorii de la *Scânteia* se lăudau că „amestecul occidental" fusese zădărnicit, iar în cluburile comuniste s-au ținut întruniri zgomotoase. Ofițerii ruși au dat petreceri pline de bună dispoziție, iar noaptea răsunau toasturi în cinstea lui Stalin și a lui Molotov.

După două săptămâni, Washingtonul a propus crearea în România a unei comisii comune, tripartite, care să supravegheze respectarea libertăților și principiilor cuprinse în Declarația cu privire la Europa eliberată. Răspunsul Moscovei a fost: *Niet*![1]

[1] „Nu" (în rusă în orig.) (n. tr.).

Rusia dăduse mat Occidentului, iar asta se petrecea cu vreo două luni înainte de căderea Berlinului.

Americanii și britanicii de la București au fost descurajați de acțiunile guvernelor proprii, în timp ce românii, plini de tact, au fost rezervați. Unul dintre vecinii noștri, care prepara medicamente, vedea lucrurile astfel: „Americanii au făcut atât cât să aibă un alibi împotriva acuzației că ne-au lăsat pe mâna rușilor".

Occidentul nu putea decât să nu recunoască un guvern instalat de Moscova. Atitudinea exuberantului Petru Groza față de acest refuz, exprimată cu tupeu la un dineu privat care a avut loc în casa lui Dan Hurmuzescu[1], a fost următoarea: „Nu am nevoie ca Occidentul să-mi dea undă verde atâta vreme cât am stop de la ruși!"

A fost o vară fierbinte, în care au avut loc arestări și deportări în masă, epurări și evacuări, reprimări și persecuții. Opoziția politică a intrat în clandestinitate, iar dreptatea și libertatea au fost lichidate definitiv. Situația încordată a alarmat, în cele din urmă, Londra și Washingtonul, iar cele două guverne au hotărât să scape de un guvern pe care o a treia putere îl instalase împotriva lor și împotriva voinței poporului român. Misiunile britanică și americană l-au sfătuit pe rege să îl demită pe Groza și pe guvernul acestuia, ceea ce el a și făcut, dar, după cum s-a spus deja, Groza și comuniștii au ignorat ordinul și au continuat să conducă.

Mark Ethridge, editorul publicației *Courier-Journal* din Louisville, a fost trimis în România într-o îndelung anunțată

---

[1] Dan Hurmuzescu (1901–1984), profesor și traducător român. A făcut doctoratul în drept la Sorbona, după care a fost profesor de drept și legislație la Institutul de Arhitectură. În toamna anului 1948 a fost arestat, acuzat de trădare în favoarea anglo-americanilor și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, fiind eliberat în 1964 (n. tr.).

misiune de investigare a faptelor. Dr. Groza a rămas neperturbat, iar dl Ethridge a avut parte de o primire rece. Telefonul de la Hotelul Athénée Palace îi era supravegheat, iar în cameră i-au fost montate microfoane spre a fi înregistrate discuțiile. Agenții îl urmăreau oriunde se ducea.

Presa era sarcastică. *Universul* scria, la ordinele comuniștilor:

> După ce a petrecut ieri opt ore în întrevederi grăbite, observatorul special al președintelui Statelor Unite ale Americii face în această dimineață o excursie în munții Sinaiei. Se va întoarce pentru o nouă zi de discuții pentru a-și încheia expertiza cu privire la afacerile românești.

Ulterior, dl Ethridge a înaintat ceea ce s-a zvonit a fi un raport usturător despre condițiile din România, dar acesta nu a fost dat publicității niciodată.

De un Crăciun rece și posomorât al lui 1945, cu puțină voie bună și pace pe pământ, au avut parte miniștrii de externe ai celor trei mari puteri, domnii Bevin[1], Byrnes și Molotov, în hibernala Moscovă, acolo unde se aflau pentru a pune la cale o nouă înțelegere în privința României. Aceasta cuprindea garantarea libertății de expresie, de asociere și a presei, precum și restaurarea libertăților civile. Un reprezentant al fiecăruia dintre cele două partide istorice trebuia să intre în guvern, a cărui componență avea să fie aprobată apoi de regele Mihai și recunoscută de puterile occidentale. Trebuiau organizate fără întârziere alegeri libere.

---

[1] Sir Ernest Bevin (1881–1951), om politic britanic și membru al Partidului Laburist. A deținut funcția de ministru de externe al Marii Britanii între 1945 și 1952. În această calitate, a susținut aplicarea Planului Marshall și crearea NATO (n. tr.).

Cu această „soluție" în servietă, Harriman, însoțit de fiica lui, ambasadorul britanic, Clark Kerr[1], și Vîșinski au dat fuga la București ca să pună în aplicare planul.

Dr. Groza, ale cărui stopuri erau aprinse de sprijinul lui Vîșinski, a fost mai încăpățânat ca oricând. Pe el, pe Ana Pauker și pe comuniștii lor nu îi interesa nimic din ceea ce avea de spus Washingtonul sau Londra. Nu, nu avea să demisioneze. Nu, nu avea să accepte un nou mandat. Sub îndrumarea lui Vîșinski, lucrurile s-au schimbat. Groza a cerut și a primit recunoașterea fără echivoc a guvernului de către rege, Londra și Washington, în schimbul consimțământului său de a primi un membru al Partidului Liberal și unul al Partidului Țărănesc ca miniștri fără portofoliu în cabinetul său, precum și în schimbul promisiunii de a restaura drepturile și libertățile civile și de a organiza cât mai curând alegeri.

Presa comunistă publica „știri mondene", vorbind despre cumpărăturile și alte lucruri făcute de domnișoara Harriman, în timp ce cei doi ambasadori și Vîșinski erau ocupați cu alte probleme. Au terminat ce aveau de vorbit și au plecat fără să obțină garanții scrise de la dr. Groza, rămânând ca misiunile americană și britanică să pună la punct detaliile. Când nu au mai primit niciun semn de la Groza, reprezentanții misiunilor i-au trimis scrisori în care îi aminteau de obligațiile asumate și îi cereau confirmarea îndeplinirii lor. Unele ziare au publicat aceste scrisori ca o dovadă de bunăvoință față de cele două misiuni.

Cum a reacționat Groza la aceste cereri? Aflat în barul de la Athenée Palace, unul dintre prietenii lui buni, un personaj nostim care știa cele mai noi bancuri politice, a spus cu voce

[1] Archibald Clark Kerr (1882–1951), diplomat britanic. A fost ambasador al Marii Britanii în Uniunea Sovietică între 1942 și 1946, precum și în SUA între 1946 și 1948 (n. tr.).

tare, să audă toți cei interesați: „Groza a râs când a citit documentele! Așteptați și-o să vedeți ce o să se întâmple".

Nu a trebuit să aștepte mult. Pentru cabinetul lui Groza, dl Brătianu l-a desemnat din partea Partidului Liberal pe dl Hațieganu[1] [*sic*], iar dr. Maniu l-a numit pe dl Romniceanu[2] [*sic*] din partea Partidului Țărănesc. Romniceanu, fost guvernator al Băncii Naționale, era vecinul nostru. A trebuit să aștepte peste o săptămână până să i se dea un mic birou. Alte favoruri, cum ar fi automobile și gărzi, acordate miniștrilor comuniști, le-au fost refuzate lui și lui Hațieganu.

Prietenul lui Groza, care spusese că o să primească ceea ce vor, nu exagerase. În contul restaurării libertăților civile, au fost eliberate câteva persoane de la Slobozia, Turnu Măgurele și din alte lagăre.

Umbla o vorbă: „Știi că dr. Manole e liber?" Dr. Manole era un mare proprietar de fabrici de cherestea din nord. Presa comunistă făcuse campanie împotriva lui și îl numise „californian" până când a fost internat. Californienii, atât de mândri de statul lor, ar putea fi surprinși să afle că românii le spun așa unor oameni cunoscuți pentru lucruri necurate, săvârșite în politică sau în afaceri. Această semnificație datează de la 1848, când în California au dat năvală tot soiul de oameni dornici

---

[1] Emil H. Hațieganu (1878–1959), om politic și jurist român, membru al Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania, apoi al succesorului acestuia, Partidul Național Țărănesc. În 1945, a fost ales membru de onoare al Academiei Române. A îndeplinit funcția de ministru în mai multe guverne. Între 1948 și 1955 a fost închis de comuniști pentru convingerile sale politice (n. tr.).

[2] Mihail Romniceanu (1891–1960), avocat, profesor de drept și om politic român. A fost membru al Partidului Național Liberal. Înainte de a fi numit în cabinetul Groza, a îndeplinit funcția de ministru de Finanțe în guvernele Sănătescu și Rădescu. În 1948, el a fost arestat de comuniști, murind în închisoare (n. tr.).

să găsească aur. În ceea ce îl privește pe dr. Manole, răspunsul era: „Da, a fost eliberat după ce i-au confiscat bunurile și i-au distrus sănătatea".

Se vorbea mult despre aceste eliberări, dar nu se spuneau multe despre noile arestări. În vara lui 1945, în puşcăriile și lagărele guvernului Groza erau de patru ori mai multe persoane ca pe vremea dictatorului Antonescu, iar aceasta era cea mai sigură estimare a românilor.

Puține ziare ale opoziției mai aveau voie să apară, în dimensiuni limitate, în ediții limitate și în tiraj limitat, atât cât să li se fluture în față scepticilor câteva exemplare: „Cine zice că nu avem presă liberă?"

În ceea ce privește organizarea neîntârziată a unor alegeri libere, partidele de opoziție le cereau cu vehemență, dar guvernul, controlat de comuniști, avea nevoie de timp. Vara viitoare... toamna viitoare... iarna viitoare... anul viitor – existau întotdeauna pretexte pentru amânare. De fapt, aceste amânări erau provocate de rapoartele nefavorabile prezentate Anei Pauker și Comitetului Central al Partidului Comunist cu privire la forța partidului de a câștiga alegerile, căci conservatorismul românilor era greu de înfrânt. Arestările, exproprierile și alte campanii de terorizare au durat de la începutul lui 1945 până spre sfârșitul verii lui 1947. În cele din urmă, comuniștii s-au simțit suficient de puternici pentru a risca niște alegeri.

Aceste alegeri „libere" au fost condamnate de corespondenții de presă și de observatorii diplomatici, care le-au considerat o farsă, deși s-au dezvăluit puține lucruri despre manipularea procesului de votare.

Alegătorii trebuiau fie să se înregistreze, fie să aibă un certificat. Dacă alegătorul era membru al Partidului Comunist și era la zi cu plata cotizației, șeful lui politic îi dădea un

certificat. Șefii mergeau în fabrici și ateliere, îi strângeau pe muncitori, le spuneau cum să voteze și le aruncau în brațe grămezi de certificate. Dacă alegătorul era independent, cu înclinații burgheze, trebuia să meargă la un birou de înregistrare, situat într-un loc neconvenabil pentru votanți. O vizită la unul dintre aceste birouri a fost revelatoare pentru modul lor de a lucra.

Biroul se găsea la capătul orașului Câmpina, pe o stradă lăturalnică nepietruită, într-o clădire mică și murdară. În încăperea în care se făcea înregistrarea nu era niciun scaun și nicio bancă. Într-un paravan erau trei ghișee, dar numai unul era deschis. Oamenii stăteau la rând înaintea lui, în vreme ce, dinapoia acestuia, se vedea chipul unui funcționar. Nu încerca absolut deloc să se ferească a da impresia că se străduiește din răsputeri să nu le facă pe plac celor care se înregistrau. Vorbea cu un bărbat care se ținea drept, ars de soare, cu părul sur, care îi dăduse actele pe ferestruică.

— Da, domnule colonel, aveți actele din armată, dar unde sunt documentele de civil?

A avut loc o lungă discuție despre valabilitatea actelor militare ale celor lăsați la vatră, dar netrecuți în rezervă. Colonelul vorbea cu fermitate. Funcționarul asculta nepăsător.

— Să văd ce zice șefu', a articulat el, luând actele și dispărând de la ghișeu.

A lipsit 20 de minute, în vreme ce ceilalți solicitanți au așteptat, începând să își piardă răbdarea. Când s-a întors, i-a împins documentele colonelului și i-a spus:

— Șefu' zice că trebuie să aduceți mai întâi permisul civil de ședere.

Apoi, făcând semn cu capul unui bărbat din spatele colonelului, a strigat:

— Următorul!

Acest om a avut mai mult succes. Avea buzunarele doldora de documente și era pregătit să răspundă oricărei întrebări. Totuși, abia după o jumătate de oră de ciorovăieli, funcționarul i-a dat în silă un certificat. A venit apoi rândul unui bărbat în straie țărănești.

— Locul nașterii... De când locuiești aici?... Unde ți-e certificatul de naștere?... Ai documente care să dovedească naționalitatea și cetățenia?... De ce nu e ștampilată cum trebuie cartea de identitate?... Plătești impozite?... Când?... Unde?... Cât?... Unde sunt chitanțele?...

Solicitantul scotocea prin documente, ținându-se tare și răspunzând la toate întrebările. Când funcționarul și-a epuizat obiecțiile, a studiat fotografia de pe cartea de identitate emisă de Biroul de Evidență a Populației și a ridicat-o ca să o compare cu chipul bărbatului.

— După poza asta, nu te recunosc, a spus el. Poate fi oricine în ea. Du-te și cere o carte nouă cu o fotografie ca lumea!

Următorul solicitant a fost luat cu:

— Domiciliul?

Omul a spus o stradă și un număr.

— Ăsta nu e în circumscripția noastră, dar o să verific.

Funcționarul a plecat din nou de la ghișeu și, după o așteptare și mai lungă de data asta, a reapărut, spunând:

— Trebuie să vă înregistrați în circumscripția 2.

— Unde este, vă rog?

— La dracu'! Dumneata crezi că ăsta e birou de informații?! Apoi a anunțat: Gata, programul s-a terminat! și a trântit ferestruica.

Oamenii aflați la rând s-au îndreptat spre ușă bombănind nemulțumiți și dezamăgiți. Nu prea tare totuși, din cauză că agenții secreți ai Siguranței erau amestecați printre solicitanți. Cei care protestau cu prea multă vehemență puteau fi urmăriți

pentru a li se stabili identitatea, a li se fabrica un denunț și a fi arestați ulterior.

După ce așteptase afară, colonelul a făcut câțiva pași alături de noi. Când a considerat că nu poate fi auzit de alții, ne-a spus:

— Așa este în fiecare zi! Vin 50 de oameni și sunt înregistrați trei. Comuniștii pot vota, dar ceilalți nu primesc certificate. Guvernul arată cu degetul spre birourile de înregistrare și spune: „Toată lumea poate vota. Dacă nu ești înregistrat, e numai vina ta".

Când a venit ziua alegerilor, fiecare activist comunist era la datorie înainte să se deschidă secțiile de votare. Comuniștii nu aveau încredere în ei înșiși, căci nu știau dacă tovarășii lor de drum vor urma linia partidului. Pentru a se proteja, au folosit una dintre cele mai vechi tehnici de fraudare a votului. Este numită în fel și chip, dar în România i se spune „suveica"[1]. Era metoda tradițională de folosire a buletinelor de vot ștampilate.

În țară, liderii comuniști și-au stabilit cartierul general temporar în bodegi aflate lângă secțiile de votare. Aveau buletine de vot care le fuseseră date cu o seară înainte. Erau ștampilate special pentru alegerea comuniștilor. Când exista vreo îndoială în legătură cu un membru al partidului sau cu un tovarăș de drum, acestuia i se dădea unul dintre aceste buletine ștampilate, i se spunea să-l pună în urnă și să aducă înapoi buletinul neștampilat care i se dădea la secția de votare, astfel încât acesta să fie ștampilat pentru următorul alegător.

În ciuda acestor tactici și a altora, comuniștii se temeau la prânz că vor fi înfrânți, căci erau prea mulți alegători

[1] Autorii folosesc expresia *switching the bird*, „schimbarea păsării". Am considerat mai potrivită folosirea termenului încetățenit de „suveică", termen confirmat și de descrierea pe care autorii o fac mai jos tehnicii respective de fraudare a votului (n. tr.).

care, deși intimidați, nu puteau fi determinați să ia un vot ștampilat, astfel încât au adoptat în disperare de cauză, deși cu întârziere, tehnica „votează repede și des". Adunau în grabă mai mulți comuniști fideli, distribuiau un număr mare de certificate suplimentare de alegător și le spuneau oamenilor să alerge din circumscripție în circumscripție și să voteze de câte ori se putea.

În cursul nopții, au fost numărate voturile, iar cifrele oficiale au fost telegrafiate Ministerului de Interne. Rezultatele reale nu vor fi cunoscute niciodată, dar, conform anunțului oficial, comuniștii câștigaseră o majoritate de 80%.

Au urmat acuzații vehemente de fraudă. Oraș după oraș, sat după sat, grupările de opoziție au revendicat 60%, 80%, 90% din totalul voturilor. Au făcut referire la date oficiale locale. Ni s-au arătat câteva asemenea date dintr-o stațiune de vară de pe Valea Prahovei. Comisia de la secția de votare numărase 182 de voturi pentru Partidul Național Țărănesc, 46 pentru liberali și 33 pentru blocul comunist. Guvernul a prezentat rezultatul astfel: 182 pentru comuniști, 46 pentru țărăniști și 33 pentru liberali.

Opoziția a cerut luarea unor măsuri legale împotriva autorilor fraudei. Guvernul a răspuns cu o amnistie, eliberându-i pe toți funcționarii de orice răspundere legată de greșelile făcute sub apăsarea muncii stresante de numărare, raportare și compilare a voturilor rezultate în urma unor alegeri „libere". Prin aceasta s-a pus cruce problemei fraudelor, iar rezultatul votului a rămas așa cum fusese anunțat.

După ce comuniștii au obținut această „victorie electorală", a venit în sfârșit vremea ca ei să suprime definitiv opoziția: „Poporul a vorbit". A pune la îndoială sau a te opune acestui ordin însemna a săvârși un act de trădare, o crimă împotriva statului.

Un val de arestări în masă a traversat România, iar amploarea persecuției a depășit tot ceea ce se întâmplase vreodată în violenta istorie a politicii românești. Când Garda de Fier l-a asasinat pe Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri, în 1939, Siguranței i s-a ordonat să împuște câte doi membri ai acestei organizații din fiecare oraș, sat și cătun. Vechea Siguranță știa cum să tortureze și să ucidă. Metodele agenților variau de la tradiționala „împușcare în cursul unei evadări" la formarea unor grupuri de deținuți cu funii prinse în jurul gâtului. În ștreanguri se introduceau bețe care erau răsucite până când victimele mureau sufocându-se, și așa s-a procedat cu un grup numeros de deținuți politici pe drumul de la Ploiești la București. Ordinul de a ucide doi membri ai Gărzii de Fier din fiecare localitate era, însă, chiar și pentru aceste brute, greu de acceptat. Abia după ce s-au exercitat presiuni directe asupra lor, aceștia au executat ordinul și atunci, în loc să împuște adversari politici, au executat criminali condamnați la moarte sau la detenție pe viață.

Guvernul Groza cerea acum cinci victime din fiecare sat și cătun și un număr nelimitat din localitățile mai mari. Noaptea se auzeau ciocănituri în uși, dar arestarea liderilor opoziției, mai ales ai țărăniștilor, se făcea și la lumina zilei. Refugiații au estimat că 200 000 de persoane au fost victime ale acestor arestări în masă. Pușcăriile și lagărele împrejmuite cu sârmă ghimpată erau prea mici. Victimele erau ținute în grajduri, pivnițe și beciuri și erau adunate pe acoperișurile fără umbră ale închisorilor, sub soarele arzător, fără apă. Pentru a le înfrânge voința, unii erau legați cu lanțuri vechi, care cântăreau 50 de kilograme. De această tortură nu puteai scăpa decât într-un singur fel: semnând o mărturisire în care îți acuzai tatăl, fratele sau un prieten vechi de conspirație împotriva guvernului.

Scump lucru este viața, dar mulți români puneau mai mult preț pe cinste.

Cu mult înainte ca aceste persecuții să atingă punctul culminant, unii ofițeri americani și britanici au prevăzut ceea ce avea să se întâmple și au vrut să intervină. Merită toată cinstea pentru curajul lor, chiar dacă unele dintre tacticile lor au avut efecte dezastruoase.

În ceea ce îi privește pe americani, OSS își încetase existența, iar locotenentul-colonel Walter M. Ross și oamenii lui se retrăseseră din România, în timp ce generalul-maior William Donovan se întorsese la meseria lui de avocat și de specialist în relații publice. Provenit din Armata SUA, generalul-maior Magruder a preluat comanda organizației care a ajuns să fie cunoscută sub denumirea de SSU, Strategic Services Unit (Unitatea de Servicii Strategice). A mai fost creată și CIA, Central Intelligence Agency (Agenția Centrală de Informații), serviciu secret autorizat să coordoneze toate activitățile de spionaj. Această nouă agenție le-a dat oamenilor din teritoriu o reînnoită încredere, gândindu-se că vor face carieră în ceva asemănător cu ISLD[1].

Cu această încredere, maiorul Charles Hostler a sosit la București în calitate de responsabil cu securitatea, iar lui i-au urmat maiorul Thomas Hall și locotenentul William Hamilton, toți nou-veniți pe gheața subțire a intrigilor românești. Maiorul Hostler a făcut ceva reorganizare internă și i-a cerut sfatul unuia dintre autori într-o problemă interesantă.

Așa cum avea să se afle ulterior la procesul lui Maniu, Hall și Hamilton aveau obiective mai îndrăznețe, deoarece

[1] Inter-Service Liaison Department (Departamentul de Legătură între Servicii), denumirea clandestină folosită de Serviciul de Informații Secrete al Marii Britanii în Orientul Apropiat și în Asia în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (n. tr.).

ei căutau oameni care să organizeze o mișcare de rezistență. Toate manichiuristele de la Ionică, pregătite să-i spioneze pe oaspeții Hotelului Athénée Palace (acolo unde se găsește frizeria La Ionică), i-ar fi putut enumera, fără să stea pe gânduri, pe cei 50 de lideri ai unei asemenea mișcări. În capul listei stăteau, ca întotdeauna, complotiștii nemulțumiți de la 23 august, supărați din cauză că fuseseră lipsiți de roadele victoriei lor. Așa cum toate cursurile de apă șerpuite ale României se varsă până la urmă în Dunăre, tot așa cei doi americani au ajuns în ultimă instanță la singurul rezervor al opoziției politice, puciștii respinși care se bizuiau pe influența Partidului Țărănesc al lui Iuliu Maniu.

În acest bazin de colectare l-au întâlnit pe cel pe care primii agenți ai OSS veniți la București îl întâlniseră cu mult timp în urmă, baronul Ion Mocsony-Stârcea, unul dintre secretarii regelui Mihai. Acesta fusese grav bolnav, dar un doctor al Armatei SUA, căpitanul Richard Kuhn, l-a ajutat cu penicilină. Ulterior, Stârcea avea să devină unul dintre martorii mizerabili ai acuzării în procesul Maniu, mergând chiar până la a-i acuza pe Hall și pe Hamilton că au încercat să-l otrăvească. Un ofițer de informații britanic, care a reușit să plece din București după proces, credea că Stârcea a fost torturat pentru a depune „mărturie" împotriva foștilor săi prieteni.

La începutul activității lor, Hall și Hamilton au încercat să aibă o întrevedere cu Stârcea, care plătise de mult timp penicilina primită spunându-le americanilor ceea ce știa. Prima întâlnire a avut loc în locuința locotenentului-colonel Wilcox din Șoseaua Jianu[1], iar a doua s-a petrecut chiar în casa dlui Stârcea din Strada Sofia. A treia întâlnire și cea mai importantă

[1] În prezent, Bulevardul Aviatorilor, una dintre cele mai importante artere bucureștene, care leagă Piața Victoriei de Piața Charles de Gaulle (n. red.).

a avut loc în palatul parțial bombardat al familiei princiare Știrbey de pe Calea Victoriei.

Chiar și cel mai tânăr agent al Siguranței ar fi știut că aceste adrese erau cele mai nepotrivite locuri în care se puteau țese comploturi politice. Prin comparație cu acestea, un bar, o grădină de vară sau un loc liniștit din suburbii ar fi fost lipsite de pericol. Reședințele ofițerilor aliați erau supravegheate de agenți de contraspionaj. Locuința lui Wilcox, situată pe impresionanta Șosea Jianu, se afla în zona Ambasadei sovietice și a reședințelor ofițerilor superiori ruși, fiind supravegheată suplimentar de echipe speciale ale NKVD care controlau pe toți locuitorii acelui cartier.

Deși avea o importanță politică minoră, Stârcea avea o funcție la curtea regală, iar din cauza acestui lucru, casa lui putea fi pusă sub observație de comuniști. În ceea ce privește vechiul palat Știrbey, era un spin în ochi pentru comuniști și, după părerea lor, un cuib al activităților reacționare, deoarece aici locuia bătrânul prinț, cel care, ca om de stat, se dusese la Cairo să ceară încheierea unui armistițiu și care avusese îndrăzneala să i se opună lui Groza în calitate de candidat la funcția de prim-ministru. Fostul ministru de externe Grigore Niculescu-Buzești era ginerele lui Știrbey.

În diagonală față de palat era un mare magazin de delicatese cu câteva încăperi în spate, care serveau drept prăvălie de vinuri, unde la amiază și seara se adunau oameni. În bârfa lor, abordau tot felul de subiecte politice mai puțin cunoscute, iar colportorii susțineau că nimic nu se putea întâmpla în acest cartier, în care se aflau câteva ministere și legații, fără ca zvonurile să nu ajungă imediat la mesele pătate de vin.

Printre cei prezenți la întâlnirea secretă de la palatul Știrbey se afla și Victor Rădulescu-Pogoneanu, un bărbat semiparalizat,

care era un foarte bun organizator și creierul puciului de la 23 august. Avea o funcție înaltă în Ministerul de Externe și fusese director de serviciu sub Niculescu-Buzești. Fostul ministru de externe Niculescu-Buzești venise cu fratele lui, Radu, pe post de agent de pază. De asemenea, baronul Stârcea era prezent, la fel și cei doi ofițeri americani, în timp ce Ioana Bujoi, fosta soție a prințului Bani Ghica, căreia i se spunea „Prințesa Albastră", era stenografă.

La întâlnire s-a vorbit despre crearea unei mișcări de rezistență cu ajutor străin, iar stenografa a consemnat cele discutate. Textul în limba engleză avea mai multe pagini, dându-li-se copii ale acestuia și altor persoane. Într-o țară dominată de sovietici și controlată de NKVD, așa ceva era o mare nesăbuință.

Dăm aici o parte a textului de la pagina 9, text reprodus după o fotocopie a minutei secrete:

> În vederea protejării partidelor politice și pentru a evita indiscrețiile, crearea câtorva mici comitete executive sau centrale bine organizate pare să corespundă cerințelor. Aceste comitete, fiecare ocupându-se de un domeniu important al rezistenței, nu vor ști unele de altele în ceea ce privește componența și locul în care se găsesc și vor acționa în sferele lor de activitate cu o relativă autonomie. Legătura dintre comitete se va ține doar pentru a se asigura că nu există, între tacticile lor, conflicte provocate de operațiile respective. Controlul general va fi exercitat de un Comitet Executiv Central care, de fapt, va fi un comitet politic secret, chiar existența lui urmând să fie necunoscută celorlalte comitete. Acest comitet politic secret va fi, pe teritoriul României, cea mai înaltă autoritate a mișcării de rezistență, neavând însă atribuții în privința politicii generale, care va fi determinată de un comitet intern secret care urmează a fi creat în străinătate.

> Comitetul intern aflat pe teritoriu străin va lucra în legătură cu guvernele occidentale aliate...

Se pare că toată precauția, discreția, izolarea și contactele limitate au fost rezervate viitoarelor comitete. Niciuna dintre aceste măsuri nu pare să-i fi preocupat pe autorii planului, așa că nu prea este de mirare că acesta a fost descoperit. Nici dacă ar fi fost o înscenare a Siguranței, lucrurile nu ar fi putut să meargă mai bine. Un asemenea plan, simplu și naiv în comparație cu vânzarea cu toptanul către ruși a României, era exact ceea ce așteptaseră comuniștii. După alegeri fuseseră arestați 200 000 de opozanți, dar acum venise momentul justificării acestor arestări prin dezvăluirea unui plan sinistru de spionaj și trădare. Au fost puși sub acuzare nu doar conspiratorii, ci și conducătorii celor mai puternice partide de opoziție, venerabilul dr. Iuliu Maniu, de 75 de ani, vicepreședintele acestuia, Ion Mihalache, de 65 de ani, și alții. Cu totul, au fost acuzate 19 persoane, însă patru au reușit să fugă în străinătate, printre care și foștii miniștri de externe Vișoianu și Niculescu-Buzești.

„Epurările judiciare" sunt un bine-cunoscut instrument folosit de regimurile totalitare pentru a își lichida „prin mijloace legale" adversari de care nu se poate scăpa prin mijloace mai simple. Hitler și Stalin au dezvoltat această tehnică, iar Vîșinski a jucat rolul de acuzator din partea lui Stalin în procese care au șocat o lume întreagă, dar care i-au adus o importantă funcție în Ministerul de Externe. Același procedeu a fost folosit la Sofia, Varșovia, Belgrad și în alte centre controlate de sovietici. Modul de lucru este cel cunoscut: adversarii politici sunt arestați, băgați la închisoare și „interogați" până când mărturisesc.

Metoda respectivă amintește de vechea poveste a stiloului, ceasului sau portofelului pierdut de Stalin. Generalisimul îl

cheamă pe șeful securității statului și îi spune că a pierdut ceva. A doua zi, îl cheamă din nou și îi spune că a găsit acel obiect într-o altă haină. „Cu neputință!" exclamă șeful NKVD. „Am arestat nouă oameni, iar șapte au mărturisit deja că l-au furat!"

Procesul conspiratorilor, un simulacru, a reprezentat un atac direct la adresa „imperialismului și spionajului anglo-american". Hostler, Hamilton și Hall plecaseră din țară cu mult timp înainte. Mult-lăudatul spionaj american, paznicul securității unei națiuni, nu mai avea în România decât un singur om, un tânăr fost soldat.

Autorul părăsise România când a avut loc procesul propriu-zis, dar era familiarizat cu evenimentele și primea informații confidențiale despre ceea ce se întâmpla în culisele procesului.

Spațioasa sală din moderna clădire a Școlii Superioare de Război, care domină bulevardele și parcurile Cotrocenilor, masa lungă și curbată destinată celor trei judecători militari, masa martorilor pe care sta un crucifix, mesele procurorilor și stenografilor, boxa cu locuri pentru 15 acuzați așezați pe trei rânduri, locurile destinate avocaților apărării din primul rând de scaune destinate spectatorilor, lumina palidă a toamnei care pătrundea pe ferestrele înalte, inundând totul. Toate acestea îi erau la fel de familiare autorului ca înspăimântătoarea clădire a „Tribunalului Poporului" de la celălalt capăt al orașului, acolo unde membrii Diviziei „Tudor Vladimirescu" percheziționau generali respectabili, îmbrăcați în uniformă cu fireturi de aur și îi umileau, dându-le pantalonii jos sub pretextul că-i caută de arme.

În boxa destinată deținuților se aflau doi acuzați invizibili: Uncle Sam și John Bull[1]. De fapt, aceștia erau judecați,

[1] Personaje emblematice, reprezentând Statele Unite ale Americii și, respectiv, Marea Britanie (n. tr.).

iar nu cei 15 români. Cei 15 deținuți erau cele mai neajutorate victime ale acestui proces înscenat de comunism împotriva democrației. Ei erau conduși de firavul și căruntul dr. Maniu, care le răspundea cu capul judecătorilor și se uita uimit la mulțimea spectatorilor. Purta un costum gri boțit, dar avea un aspect îngrijit, iar cravata era frumos legată la demodatul guler dublu.

Actul acuzării conținea peste 30 000 de cuvinte, iar citirea lui a durat peste trei ore. Principala acuzație consta în contactul avut cu reprezentanți ai Marii Britanii și SUA în cadrul unei conspirații prin care se urmărea organizarea unei mișcări de rezistență. Principala dovadă era minuta dactilografiată în care erau schițate planurile acestei mișcări, planuri pe care le ceruseră doi ofițeri americani. Dr. Maniu și Partidul Național Țărănesc erau implicați din cauză că Niculescu-Buzești, fruntașul conspiratorilor care fugise din țară, îi încredințase lui și partidului său realizarea mișcării de rezistență.

Colonelul Petrescu[1], procurorul, fusese directorul lagărelor de concentrare sub dictatorul Antonescu, iar din cauza afacerilor dubioase și a șantajelor, fusese catalogat drept criminal de război, dar păcatele i se iertaseră după ce s-a înhăitat cu comuniștii.

Procesul a fost presărat cu momente dramatice, pline de încordare, după cum ne-a spus observatorul nostru secret. Un asemenea moment s-a produs atunci când Stârcea a recunoscut:

— Ofițerii americani ne-au spus că fruntașii poporului american acordă o mare atenție evoluției situației din România, dar sunt surprinși de pasivitatea opoziției. Numai o

[1] În original apare Petruscu. Alexandru Iancu Petrescu (1895–1977) a fost, de fapt, președintele completului de judecată în acest proces. În 1942, fusese numit în funcția de director al Direcției Penitenciare și Instituții de Prevențiune din subordinea Ministerului de Justiție (n. tr.).

rezistență activă îi va determina pe americani să-i ajute pe democrații români. Americanii au spus că sunt împuterniciți să creeze un nou serviciu independent, care are datoria să coordoneze activitatea de spionaj a celorlalte departamente, nu intră sub controlul misiunilor diplomatice sau militare și este direct subordonat liderilor americani de rang înalt.

Publicul a fost cuprins de emoție când a auzit că ofițerii americani au propus ca mișcarea de rezistență să fie finanțată cu 60 000 de medalii de aur, fiecare având o valoare de 20 de franci elvețieni, urmând să i se asigure și armele și proviziile necesare.

— Trebuia să mai așteptăm cu procesul acesta până ar fi sosit tot aurul, a zis cineva.

Înainte de pronunțarea sentințelor, pârâților li s-a dat posibilitatea să vorbească în nume propriu. Potrivit afirmațiilor unui ofițer britanic de informații care a participat la proces, când curtea le-a cerut acuzaților să se ridice și să facă declarații, a existat un moment de liniște. Acuzații știau că orice ar fi spus era în zadar. Totuși, semiparalizatul Pogoneanu, care acasă stătea într-un scaun cu rotile, dar reușise să intre în sala de judecată fără el, s-a ridicat cu greutate, s-a sprijinit cu putere de scaun și a rostit:

— Recunosc că am discutat cu reprezentanții britanici și americani despre situația politică din țara mea. Dacă eu sunt vinovat, dacă dr. Maniu este vinovat, dacă oricine din acest grup de acuzați este vinovat, atunci și dr. Groza, și doamna Pauker, și întregul guvern sunt vinovați! Am avut discuții cu puterile occidentale, iar ei au avut discuții cu Moscova. Când am plănuit s-o rupem cu Germania, aceia dintre noi care au crezut în democrație au cerut de la Occident sfat și îndrumare pentru ceea ce credeam că va fi o guvernare cu adevărat reprezentativă pentru toți bărbații și toate femeile, indiferent de

poziția socială. În timp ce noi făceam asta, alții se consultau cu Moscova și împingeau țara asta în robie.

Înregistrarea stenografică a procesului are un conținut diferit de această relatare a ofițerului britanic de informații, dar documentele stenografice nu sunt mereu corecte atunci când trebuie să servească scopurilor comuniștilor. Relatările externe și cele românești coincideau într-o singură privință. Întrebat despre contactele avute cu refugiații români, dl Pogoneanu a declarat:

— Am servit drept om de legătură cu cei pe care dumneavoastră îi numiți „trădătorii din străinătate", dar pe care eu îi numesc patrioți români!

Președintele completului a spus cu sfială:

— Îi numesc trădători, fiindcă așa sunt numiți în actul de acuzare.

Pogoneanu s-a așezat cu greutate în scaunul său, ajutat de unul dintre acuzați.

Ultima reacție a curții a constat în anunțarea teribilelor sentințe. Președintele Tribunalului, colonelul Mihai Vasilescu[1], le-a dat citire într-o încăpere în care era atâta liniște, încât ai fi zis că nu era nimeni în ea.

Iuliu Maniu: muncă silnică pe viață, pierderea drepturilor civile timp de 10 ani, confiscarea averii, achitarea a 50 000 de lei cheltuieli de judecată.

Ion Mihalache: muncă silnică pe viață, pierderea drepturilor civile timp de 10 ani, confiscarea averii, achitarea a 50 000 de lei cheltuieli de judecată.

[1] Colonelul Mihai Vasilescu nu era președintele Tribunalului, ci era doar unul dintre membrii completului de judecată, care mai era format din Alexandru Iancu Petrescu, președinte, V. Alexandrescu și C. I. Stanciu (n. tr.).

Tot muncă silnică pe viață au primit și Grigore Niculescu-Buzești și Alexandru Cretzeanu. Deși paralizat, Victor Rădulescu-Pogoneanu a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pierderea drepturilor civile timp de cinci ani, confiscarea averii și achitarea a 50 000 de lei cheltuieli de judecată. Celelalte pedepse au variat de la 20 de ani până la un an de închisoare. Secretarul regelui, Ion de Mocsony-Stârcea, cel care aranjase prima întâlnire, dar fusese un martor docil, a scăpat cu doi ani de „închisoare corecțională".

Capitolul 19

Libertate în sălbăticie

Nu puteai scăpa de invazia și de teroarea comunistă decât într-un singur fel. Este ceea ce făcuseră românii în 19 veacuri de războaie, răscoale și persecuții: se refugiaseră în munți. În acești munți era o altă lume, iar cei care ajungeau acolo erau norocoși.

Ori de câte ori un om pe care NKVD voia să-l trimită la muncă silnică îi păcălea pe urmăritori și dispărea, oamenii șopteau cu deosebită admirație: „S-a dus în munți..." Sau când o victimă a Siguranței, scoasă cu forța din casa ei, se arunca brusc disperată asupra prigonitorilor, îi punea la pământ, sărea un gard și dispărea în noapte, vecinii își spuneau unii altora în taină: „Se duce în munți..."

Nu puteai opune rezistență decât dacă fugeai și îți căutai libertatea în sălbăticie. Pentru asta era nevoie de curaj și de eroism. Nu era o țară ocupată de naziști, în care milioane de oameni uniți în rezistență să comploteze și să lupte împotriva câtorva SS-iști plini de cruzime și a unei mâini de membri brutali ai Gestapoului, în care dușmanul să aibă trupe cât să nu dea înapoi și să își apere liniile de comunicație și în care să poată fi paraşutați noaptea, în puncte dinainte stabilite, agenți străini, arme, bani și provizii. Era o mică țară, cu un milion de soldați ruși care țineau poporul sub control, adică un soldat

la fiecare 15 bărbați, femei și copii. Un alt milion de agenți și de spioni își băga nasul în viața și în gândurile fiecăruia. Toate locuințele erau puse sub observație, toți oamenii erau urmăriți, iar cărțile de identitate erau controlate printr-un sistem bazat pe cupoane de raționalizare a pâinii. Nu mai aveai voie să ieși din casă după o anumită oră, călătoriile și deplasările erau limitate, iar mașinile erau confiscate. Când s-au retras, germanii au luat ce au putut, iar rușii au prădat ce a mai rămas, astfel că în țară nu mai era nimic. Armele și aparatele de radio erau confiscate, telefoanele erau interceptate, iar corespondența era oprită sau cenzurată. Oamenii mureau de foame, iar epidemiile făceau ravagii. Cine își ridica glasul împotriva acestor condiții, împotriva acestei terori, era strivit. Puțini membri ai misiunilor străine, care aveau hrană și provizii din belșug, își dădeau seama de adevăratele condiții.

Primul caz al unui bărbat care a luat calea munților i-a ținut ocupați cu zvonurile pe vecinii noștri timp de câteva săptămâni. Am cercetat cu discreție această tragedie și am aflat întreaga poveste de la disperata nevastă a bărbatului. Povestea asta și un indiciu primit de la un agent de poliție ne-au făcut să pornim pe urmele altor refugiați. Ele ne-au dus în cetatea fără cărări a Munților Ceahlău, care sunt considerați de veacuri refugiul asceților și al pustnicilor cu viață sfântă. Astăzi, refugiații politici împart cu animalele sălbatice peșterile acestor locuri pustii. Cete de vânători cu puști grele și câini răi de vânătoare, precum cei folosiți pentru urmărirea puternicului urs brun carpatin, organizează vânători de oameni, iar prada lor sunt cei care preferă libertatea în locul robiei sovietice.

În cazul nostru era vorba despre o familie pe care unul dintre autori o cunoștea oarecum de mai mulți ani. Bărbatul era medic, o persoană extrem de sensibilă. Era solicitat, avea cabinet, dar acesta nu îi aducea profit. Sala de așteptare era

mereu plină cu oameni săraci din cartier, care se duceau la el fiindcă știau că-i va ajuta chiar dacă nu puteau plăti. Doctorul avea câțiva pacienți cu stare, iar ceea ce încasa de la ei îl ajuta să acopere costul tratării celor săraci, dar nu era destul ca să își întrețină soția și fata, așa încât își luase o slujbă cu jumătate de normă în Ministerul Sănătății Publice. Din acest post a dus o campanie de îmbunătățire a serviciilor medicale pentru săraci.

Planul lui, menit să aducă beneficii salariaților, s-a lovit de criticile unor grupări muncitorești, care, pe atunci, aveau o existență clandestină. Acest plan era confundat în mod eronat cu scandalosul sistem de asigurări de sănătate obligatorii, care îi făcea pe muncitori să scoată din buzunar milioane de lei, le acorda tratament necorespunzător prin mâna unor medici mediocri în clinici de calitate inferioară și le oferea beneficii puține dacă beneficiarul nu accepta să „verse" un procent.

În noaptea în care regele Mihai a proclamat desprinderea de Axă, o mulțime furioasă a aruncat cu cărămizi în ferestrele locuinței medicului nostru, iar el a înțeles mesajul. A stat de veghe cu soția lui, o femeie palidă și cu ochii mari, cu care era împreună de 15 ani, și au făcut planuri toată noaptea. Soția i-a spus autorului la ce concluzie au ajuns:

— Dacă membrii Gărzilor Roșii veneau după soțul meu, el trebuia să fugă în munți. Urma să introduc acțiune de divorț, spunând că o femeie nu poate trăi cu un bărbat urmărit de comuniști. Asta avea să mă apere pe mine și pe bunurile mele de represaliile provocate de fuga lui. Eu urma să închid apartamentul și, împreună cu fata mea, să mă mut la mama, luând cu mine toți banii și cât mai multe piese de mobilier. Ca să fiu și mai apărată, trebuia să mă înscriu în Partidul Comunist, să

îmi denunț soțul și să păcălesc pe toată lumea, mai puțin pe mama și pe fiica mea, deși chiar și cu ele trebuia să fiu atentă. El urma să-mi trimită mesaje secrete, scrise de alții și ascunse în brânză. Trebuia să încerce să ajungă în străinătate, unde urma să mergem și noi după aceea. Fiecare amănunt a fost pus la punct cu atenție, inclusiv hainele țărănești cu care avea să fugă.

Din nefericire, după o săptămână, doctorul a fost arestat într-o noapte. Înnebunită, soția lui s-a dus la poliție, dar cei de acolo nu știau nimic. A apelat la pacienții lui cu relații, dar aceștia s-au temut să se amestece. După 10 zile, bărbatul a venit acasă, cu ochii înfundați în orbite și cu dureri de spate, dar cu spiritul neînfrânt.

— Eliberarea mea este doar un șiretlic, i-a spus el. Vor să mă urmărească și să afle cine sunt prietenii noștri. Este timpul să plec, așa cum am plănuit. O să pornesc mâine.

Femeia era o persoană puternică și nu avea timp de plâns. Știa cât de greu îi este soțului ei, dar avea încredere în el și în planurile lor. Nu au îndrăznit să-i spună fetei. Au umplut un sac cu cele necesare, punând și câteva instrumente medicale alese cu grijă. Deasupra au pus o haină țărănească și o căciulă de blană.

— Știu că o să reușești, a zis ea când și-au luat rămas-bun, sărutându-l. Abia după ce a plecat au început să-i curgă lacrimile.

S-a dus la casa de bilete a CFR, care se află vizavi de palat. Știa că este supravegheat și că unul dintre cei adunați în spatele lui este un agent care vrea să afla încotro se duce. Urma să o apuce spre nord, așa că a cumpărat un bilet până la Oltenița, în sud, și i-a spus casierului, care îl știa, că are acolo un pacient foarte bolnav. Apoi a luat troleibuzul până

la Gara Obor, plină de țărani care își aduceau produsele la piețele din apropiere. A urcat într-un vagon, și-a pus repede haina țărănească și căciula, a coborât pe partea cealaltă a peronului și s-a pierdut în mulțime. A ajuns neobservat la casa unui prieten și a rămas până seara. Când pe stradă nu mai era nimeni, a riscat să fie împușcat de ruși și s-a îndepărtat în noapte.

După vreo săptămână, un căruțaș care transporta piei de oaie a oprit la casa soacrei doctorului și i-a dat brânză afumată învelită în coajă de pin. Nevasta medicului a luat brânza în camera ei, a încuiat ușa și a tras draperia. Înăuntru era ascuns un bilet cu câteva cuvinte inofensive, parcă mâzgălite de un copil, dar ea a înțeles mesajul – soțul ei era sănătos și liber în sălbăticie. A ars biletul și a împrăștiat cenușa.

În condițiile în care zvonurile cu privire la asemenea fapte se înmulțeau, a devenit limpede că aceste aventuri nu sunt specifice momentului, ci sunt ceva tradițional. Autorul a cercetat acest fenomen și a ajuns la niște concluzii interesante.

Românii au fugit în munți de pe vremea în care legiunile romane ale lui Traian au trecut Dunărea. Țara are în munții ei sălbatici un adăpost care se întinde de la granița de nord cu Rusia și cu Ungaria până la Dunăre. Sunt mii de kilometri pătrați în care nu s-a auzit niciodată șuieratul locomotivei sau sunetul unui automobil. Satele izolate se găsesc la distanțe de 30 până la 80 de kilometri unele de altele. Pădurile nu sunt străbătute nici măcar de drumurile de care, și chiar și potecile sunt greu de aflat și se pierd din nou foarte repede. Numai cărările animalelor sălbatice suie coastele abrupte și stâncoase ale munților. Aceasta este una dintre puținele regiuni ale Europei în care natura a rezistat asaltului omului.

Pustietatea asta pare aproape un pământ sfânt, în care Dumnezeu îi adăpostește pe fugari. Vânjoșii munteni cunosc legende vechi de veacuri țesute în jurul îndrăznețelor aventuri. În vremea noastră, acestora li s-au adăugat noi povești despre curaj și rezistență.

Acolo unde lipsesc obstacolele naturale, omul a creat refugii întărite. Micile sate de munte sunt constituite în jurul unor biserici vechi, cu arhitectură neobișnuită, care serveau unui dublu scop: în timp de pace erau locuri de închinare, iar în vremuri de încercări erau fortărețe. Aceste „biserici-castel" transilvănene aveau ziduri și șanțuri cu apă, iar clopotnițele serveau drept turnuri. Când războinicii pușI pe jaf le invadau pământurile, sătenii își duceau lucrurile în casa Domnului și se urcau pe meterezele bisericii fortificate pentru a îi respinge pe jefuitori. Multe dintre aceste biserici-castel au fost scena unor bătălii istorice și au supraviețuit vicisitudinilor de peste veacuri. Numai în acest război nu au putut să-i mai apere pe oameni. „Dumnezeu ne-a părăsit când au venit bolșevicii", a spus un țăran bătrân. A arătat spre colibele din care fusese luat totul, spre grajdurile și cocinile goale, spre biserica pe care rușii o folosiseră ca grajd și spre fetele și femeile însărcinate.

Am constatat adesea că, în aceste regiuni de munte, numele unei localități era urmat de cuvintele „de Jos" sau „de Sus". De exemplu, Sâmbăta de Jos este principala localitate de pe valea care se oferă privirii, pradă ușoară pentru bandele de vagabonzi, în vreme ce Sâmbăta de Sus a fost odată inexpugnabilul refugiu din munți în care se ascundeau sătenii din Sâmbăta de Jos atunci când îi amenințau teroarea și persecuția. Aproape neștiute în adâncul codrilor de pe versantul de nord al acestor munți sunt câteva mănăstiri vechi cu ziduri pictate. Unele au fost întărite cu ziduri masive, dar toate erau refugii în sălbăticie.

Oamenii acestor locuri sunt țărani simpli, ciobani sau tăietori de lemne. Sunt aproape de Dumnezeu și de natură. Istoria i-a învățat că persoanele care suferă au nevoie de o mână de ajutor, așa încât niciun străin obosit nu este alungat de la ușa lor. Împart cu alții laptele și brânza, pâinea și roadele lor, fără a pune vreo întrebare. Știu că aceia care caută singurătatea sunt oameni buni, deoarece infractorii sunt mai înclinați să meargă incognito în orașele aglomerate.

Aceasta este citadela din munți în care oamenii fugeau de arestările în masă ale guvernului Groza. Oameni de afaceri, bancheri, proprietari de ziare, politicieni, industriași sau ofițeri plecau pe timp de noapte și dispăreau. Unele acțiuni de acest fel erau spontane, dar cele mai multe erau plănuite cu grijă. Se cumpărau cărți de identitate false, se obțineau în secret haine țărănești sau ciobănești, iar banii erau cusuți în brâie sau în căptușeala bocancilor. Se stabilea o cale de transmitere a mesajelor cifrate și se marcau pe hartă traseele și popasurile. Aduse la zi, erau puse în joc toate stratagemele și tertipurile învățate de români pe parcursul a secole de persecuții.

Erau câteva trasee secrete urmate de fugari, mai ales de refugiații evrei. În București, pe malul Dâmboviței, era un cămin evreiesc pentru bătrâni, cu un administrator deștept care urca 20–30 de oameni într-un camion și îi trimitea la Turnu-Severin, unde ajungeau după 10 ore. Acolo, după ce își bea litrul de votcă între 9 și 10 dimineața, comandantul rus al portului devenea vesel și copilăros. La 10, când începea a doua sticlă, devenea antipatic și violent. Prin urmare, era o problemă de sincronizare, căci omul trebuia prins în cea mai bună dispoziție pentru a putea fi abordat cu acea umilință care să-i mângâie orgoliul.

— Mărite domn comandant, noi suntem oameni sărmani. Dumneavoastră sunteți un mare om. Ne puteți ajuta cu...

Iar oamenii îi spuneau plini de umilință o poveste despre ororile trăite în lagărele de concentrare și despre eliberarea adusă de glorioasa Armată Roșie. Uneori, poveștile erau adevărate, alteori nu, dar rugămintea era mereu aceeași – un permis de călătorie cu vaporul pe Dunăre până la Belgrad, Budapesta sau Viena.

— Vino aici, porc nenorocit, te ajut eu! mugea comandantul. Uite permisul!

Ștampila un certificat de călătorie și, în schimb, i se sărutau degetele pătate de tutun.

Ministerul de Interne, temuta autoritate tutelară a forțelor de poliție, avea o echipă specială de agenți care încercau să rezolve misterul oamenilor dispăruți. Dedesubturile dispariților în masă nu erau greu de descoperit, dar în cazul acțiunilor individuale urmărirea era mai dificilă. Autorul se cunoștea cu un funcționar de la Ministerul de Interne atașat pe lângă echipa specială, iar când s-au întâlnit din întâmplare într-o seară, au pornit împreună pe jos spre Restaurantul Mohor. Ajunși acolo, s-au așezat într-o grădiniță, după un gard văruit, au mâncat un ficat de gâscă prăjit și au băut câteva șprițuri, în timp ce discuția a alunecat spre oamenii care luaseră calea munților. Funcționarul nu dezvăluia secrete, ci doar confirma ceea ce știa toată lumea când a spus:

— Nu le putem da de urmă și nu-i putem găsi. Avem oameni capabili. Pune-i să se ocupe de un infractor adevărat și ei ți-l vor aduce, dar când trebuie să umble după acești refugiați, nu-i lasă inima... Ordinele vin de la Comitetul Central al Partidului Comunist. Nu e treaba poliției...

— Știi cumva unde se duc refugiații ăștia?

Răspunsul a fost evaziv.

— Nu prea. În munți sunt foarte multe locuri în care se pot ascunde. Să luăm de pildă Munții Făgăraș: au peste 2 000 de

metri înălțime, peste 160 de kilometri lungime și 65 de kilometri lățime, iar pe toată această suprafață nu e decât o singură trecătoare. Dacă te abați de la cărare, te rătăcești.

A luat o gură de șpriț și a adăugat, ca după o adâncă chibzuință:

— Dacă vrei dumneata să afli unde se ascund oamenii ăștia, de ce nu te duci la Piatra Neamț? E un loc la fel de potrivit ca oricare altul.

— Poate că o să mă duc, a spus autorul, hotărându-se chiar în acea clipă să plece. În timpul războiului avusese un om de încredere acolo, iar omul acela avea să-l ajute.

Ca să ajungi la Piatra Neamț, mergeai 560 de kilometri[1] direct spre nord, apoi pătrundeai în Munții Carpați. Călătoria dura 20 de ore, într-un vagon vechi de tren cu ferestre bătute în scânduri. În compartimentul pentru șase persoane erau 12 oameni care au acceptat să schimbe locurile la fiecare două ore. Când au coborât din tren, se legănau ca niște oameni beți.

Piatra Neamț era înconjurată de păduri. Cândva un oraș plăcut cu 30 000 de locuitori, acum peste jumătate din populație plecase – Armata Roșie trecuse și pe aici. Casele aveau ușile și ferestrele bătute în scânduri, iar în localitate bântuia tifosul. La gară, cunoștința din timpul războiului l-a întâmpinat pe autor, iar împreună s-au dus la o cafenea, unde au putut discuta într-un colț liniștit.

Bărbatul a spus:

— Dă o raită prin Ceahlău – e muntele refugiaților. Ia autobuzul până la Bicaz. Merge o dată pe zi și pleacă în circa 30 de minute chiar de aici. Uite numele unui om de încredere din

[1] În original, 350 de mile. De fapt, distanța rutieră dintre București și Piatra Neamț este în jur de 360 de kilometri (n. red).

Bicaz. Dacă ți se pun întrebări, spui că faci afaceri cu cherestea. Trebuie să pleci de dimineață devreme, căci va trebui să faci pe jos tot restul drumului.

Un autobuz vechi, în care se aflau țărani, baloturi, o capră, doi miei și câțiva purcelușI de lapte, a pornit-o pe drumul plin de gropi spre micul sat Bicaz. Aici, un băiat m-a îndrumat spre casa călăuzei, care era un bărbat înalt și vânjos, cu bărbia fermă și privirea liniștită și imperturbabilă a omului de la munte. Trăia singur și mi-a spus, ulterior, că nevasta lui alunecase într-o râpă adâncă în timp ce era urmărită de ruși. S-a servit o cină simplă, apoi ne-am băgat sub o plapumă uriașă de puf și am căzut într-un somn adânc, pe cinste.

Înainte ca stelele să își piardă strălucirea pe cerul care începea să se lumineze, am luat un mic-dejun copios și am pornit-o în lungul nostru drum spre munte. Mai întâi, am trecut prin sătulețe în care niște câini slabi și flocoși ieșeau din curți lătrând, iar locuitorii care își făceau treburile de dimineață ne răspundeau la salut dând din cap. Dincolo de Hangu, am apucat-o printr-o pădure care părea că nu se mai sfârșește, am trecut de un schit și am mers mai departe. Am trecut o punte de lemn și, după ce am urcat o râpă întunecată, am intrat în altă pădure. Timp de peste patru ore nu am văzut niciun om.

În cele din urmă, am ajuns la jumătatea drumului spre maiestuosul masiv Ceahlău, înconjurați de liniște și de mister. Pădurea deasă se întindea de la poalele muntelui până la zona subalpină. Stâncile cenușii se înălțau în albastrul cerului. În solul pădurii erau multe cute, iar în stânci erau crevase adânci.

Când m-am așezat pe un arbore căzut să ne odihnim, călăuza, care vorbise foarte puțin, a zis:

— Muntele ăsta e sfânt pentru noi. De când trăiesc în partea asta de lume, oamenii s-au refugiat pe Ceahlău. Trăiesc aici ca oamenii sfinți, de felul celor pe care îi vezi în imagini în unele Biblii, cu animalele sălbatice odihnindu-se la picioarele lor. Ceahlăul îi apără pe cei buni de cei răi. E un munte ciudat. Îi omoară pe cei care n-au dreptul să vină aici...

— Frumoasă legendă!

— E mai mult de-atât. Ce spun eu sunt lucruri adevărate. Iarna trecută, câțiva pușcași siberieni și comuniști de la București au venit chiar pe aici după niște oameni. Le ziceau dezertori, dar noi știam că erau orășeni care fugiseră de ei. Colac peste pupăză, comuniștii aveau câini cu ei. Au luat-o pe creasta aia.

Și a arătat spre marginea unei pante abrupte a muntelui.

— Imediat ce au ajuns la capătul crestei, Ceahlăul s-a năpustit asupra lor. S-a pornit o avalanșă care i-a îngropat pe toți – ruși, comuniști, câini. N-am mai pomenit așa ceva. Poți vedea acolo ce s-a întâmplat.

A arătat spre o întrerupere în desișul pădurii în care lovise avalanșa. Tăiase o brazdă lată de vreo 800 de metri printre copaci.

— Cadavrele soldaților, gărzilor și câinilor n-au fost găsite niciodată.

Așa se răzbunase Ceahlăul.

Autorul a întrebat cam câți refugiați s-ar putea ascunde în Ceahlău, iar călăuza a răspuns:

— Nu i-am numărat niciodată. Rareori îi vedem, căci vin noaptea. Când câinii ne trezesc cu lătratul lor și urmăresc un străin care trece prin sat, știm că e cineva care merge spre munte și ne facem semnul crucii pentru el.

În timp ce stăteam acolo vorbind și mâncând pâine cu brânză, un bărbat a ieșit din lăstăriș și s-a apropiat de noi cu

grijă. Haina lui mițoasă din piele de oaie avea culoarea stâncii. Trupul masiv îl făcea să pară stângaci, dar mișcările îi erau agere și degajate.

Se pare că o cunoștea pe călăuză.

— Bine e să văd iar oameni! a exclamat el în loc de salut și, uitându-se la autor, a adăugat: Dumneavoastră trebuie să fiți de la București. Cum mai merg lucrurile pe acolo?

I-am făcut semn să se așeze și l-am invitat să împartă cu noi prânzul și o sticluță de țuică. Când s-a întins după sticlă, am văzut la mâna lui un inel cu sigiliu lucrat cu multă finețe.

— Ați văzut inelul, a observat străinul. Vreți să știți cine sunt. Aici vă pot spune fără nicio grijă...

Și-a rostit numele – aparținea unei bine-cunoscute familii românești. Fiindcă stârnise mânia comuniștilor, într-o noapte, aceștia au venit după el. L-a doborât pe unul dintre ei, a fugit și a sărit zidul grădinii din spatele casei. Autorul auzise povestea cu câteva luni în urmă. Se zvonise că nevasta bărbatului dusese niște haine ale acestuia pe malul Dunării, acolo unde un pescar bătrân, probabil mituit, a spus că a văzut un om sărind în apă și ducându-se la fund. Sinucigașul stătea acum și mânca împreună cu noi.

Autorul era curios să afle cum trăiește, iar ca răspuns la o întrebare, bărbatul a zis:

— Ce au făcut ca să trăiască strămoșii noștri care aveau numai unelte de piatră și știau doar cum să facă focul? Dumnezeu e bun cu noi. Apele sunt pline de păstrăvi, prindem iepuri, pădurea ne dă afine, coacăze și alune. Îi ajutăm pe ciobani și primim brânză și piei. Uneori, pe înserat, riscăm și mergem la oraș, unde schimbăm pieile pe porumb și sare.

— Dar unde locuiți?

— Într-o mică peșteră, nu departe de aici. Rareori vorbim cu străinii, a mai spus el. Azi am ieșit din ascunziș doar fiindcă l-am recunoscut pe cel care este călăuză. Suntem mulți aici. Unii vin, apoi pleacă, dar alții așteaptă ziua eliberării.

Cum putea acest om, produs al civilizației moderne, să îndure greutățile traiului în sălbăticie? Mi-a răspuns așa:

— Noi, românii de la oraș, nu ne-am rupt de pământ decât de o generație. Ne întoarcem pur și simplu la origini. Bunicul a fugit în acest munte când l-au căutat rușii. Tatăl lui a venit aici ca să scape de turci.

De acum, era trecut de mult de amiază, așa că bărbatul s-a ridicat și a spus:

— Nu vă mai reține. Poate vreți să ajungeți înapoi în Bicaz înainte de căderea nopții.

— V-aș putea ajuta cu ceva de la București? a întrebat autorul. Puteți avea toată încrederea...

— Știu. Vă mulțumesc! Luați, vă rog, adresa asta... Era un bilet cu un nume, o stradă și un număr. Nu telefonați, căci telefonul probabil că e ascultat. Acolo stă soția mea. Pentru protecția ei, a divorțat. Spuneți-i că m-ați văzut și că fac bine. Spuneți-i că ziua mă gândesc la ea, iar noaptea o visez...

Și-a încrucișat mâinile și a privit la cer. A vorbit încet, ca pentru sine însuși.

— Spuneți-i că aici aerul e dulce și limpede, că suntem liberi în această sălbăticie. Vreme de o mie de ani, munții au fost leagănul fiecărei mișcări de eliberare a României și din ei va veni iarăși libertatea, cu ajutorul lui Dumnezeu. A făcut o pauză, apoi a continuat: Dar dacă Dumnezeu ne va părăsi, îi voi trimite vorbă când și unde să ne întâlnim lângă graniță. Atunci vom întoarce spatele pământului în care strămoșii

mei au luptat pentru libertate. Vom merge pe jos, noaptea, asemenea altor sute de umbre, să aflăm pacea și libertatea în altă parte.

S-a întors, a făcut câțiva pași și a dispărut printre copaci. Călăuza l-a strigat:

— Ține minte, prietene, casa mea e și casa ta!

După trei nopți, autorul s-a întâlnit cu o femeie a cărei frumusețe era amplificată de durerea sufletului. A plâns încet când a auzit mesajul. După ce și-a revenit, a spus:

— Dacă persoana care v-a fost călăuză poate să-i ducă un mesaj, să-i spună că s-a terminat, cauza este pierdută. Trebuie să plecăm din țară. Mă voi întâlni cu el și voi merge oriunde mă va duce.

După un an, autorul i-a întâlnit în Italia. Încă nu își găsiseră locul...

Toată vara anului 1946, umbrele au rătăcit prin noapte. Punctele de trecere a frontierei erau bine păzite, dar „granița verde" era lungă și adâncă. După ce se lăsa noaptea, se auzea un foșnet printre copaci și în lanurile înalte de porumb, de parcă ar fi fost niște animale rătăcite. În întuneric, siluetele ghemuite o zbugheau pe câmpul deschis și fără adăpost de la granița ungară. Uneori, o împușcătură străpungea liniștea nopții și o umbră se prăbușea la pământ. Puțini erau prinși în viață.

Deși frigul și zăpada iernii au întrerupt această călătorie a bărbaților și femeilor aflați în căutarea libertății, ei au găsit alte mijloace spre a-și atinge scopul. Unii au furat avioane și și-au riscat viața în zboruri periculoase. Alții l-au împușcat pe pilotul unui avion comercial și au zburat până în Turcia[1].

[1] La 25 iulie 1947 trei tineri ofițeri, Romeo Ștefănescu, Zefir Bălteanu și Aurel Dobre, au deturnat un avion TARS, pilotat de Vasile Ciobanu,

Unii au scăpat îngropați sub cărbunele din tenderele locomotivelor. Mulți s-au ascuns pe vapoare și în vagoane de marfă. Câțiva au apelat la înșelătorii. Alții și-au cumpărat acte și au călătorit la clasa I într-un vagon de dormit până la Budapesta, dar mulți nu au mai reușit să iasă din țară, mulți nu au mai ajuns afară.

În primăvara lui 1947, nopțile au fost mai agitate ca oricând. Exodul în masă a reînceput. În vara acelui an, guvernul Groza a luat măsuri drastice pentru a-l stopa. A fost triplat efectivul unităților de grăniceri, oamenii fiind postați din sută în sută de metri. S-a dat ordin să se tragă în plin. Ordinul a fost dat, chipurile, pentru a împiedica exodul capitalului dintr-o țară care plănuia să transforme moneda afectată de inflație în lei noi. „Capitalul" care trecea granița în cele mai multe cazuri erau însă oamenii.

Din acel moment, fuga a devenit extrem de dificilă. Se eliberau rareori pașapoarte și numai cu aprobarea Comitetului Central al Partidului Comunist persoanelor bine îndoctrinate, majoritatea acestora având misiuni speciale. Groza trăsese o cortină suplimentară de gloanțe după cea de fier.

O dată și numai o dată a fost ridicată această cortină: pentru a permite unui tren special cu refugiați de lux să iasă din țară.

Regele Mihai, a cărui detronare era inevitabilă, s-a întors fără tragere de inimă de la Londra, unde participase la o nuntă în familia regală[1]. Știa ce avea să urmeze. Dacă nu s-ar fi întors, Groza ar fi spus tineretului din România: „Regele v-a

către Turcia. Cel care a fost împușcat a fost mecanicul de bord, Mitrofan Bezciotni (n. red.).

[1] Este vorba despre nunta viitoarei regine Elisabeta a II-a a Marii Britanii, rudă a regelui Mihai, cu prințul Filip al Greciei și Danemarcei, de asemenea înrudit cu monarhul României, prin mama sa, Elena a Greciei (n. tr.).

părăsit și nu se mai întoarce! Ne descurcăm noi și fără dezertorul ăsta!..."

Dând dovadă de mult curaj, Mihai și regina-mamă Elena s-au întors la București. Recepția dată în cinstea corpului diplomatic cu prilejul Anului Nou a fost planificată ca de obicei, iar între timp, regele și mama lui s-au dus să petreacă Sărbătorile de Iarnă la palatul din paradisul verde și alb de la Sinaia. Acolo, Carol I, primul rege Hohenzollern al României, și soția lui, regina-poetă Carmen Sylva, și-au văzut cu ochii visul romantic. La poalele munților Bucegi, au construit castelul Peleș, pe care l-au umplut cu comori artistice. Lângă acesta se află castelul Pelișor, mai modern. Mai jos de parcul castelului s-a dezvoltat cea mai frumoasă stațiune montană din România, cu hoteluri mari și un cazinou splendid. Sinaia a fost folosită de toți regii țării ca refugiu din calea problemelor sau a pericolelor din Capitală.

Spiritul sărbătorilor nu se prea simțea în castelele de la munte. La 29 decembrie, premierul Groza i-a telefonat regelui și i-a cerut să fie la București a doua zi. Mihai a plecat dimineață devreme cu mașina precedată și urmată de gărzi. Unele erau ale lui, altele erau ale lui Groza. Bucureștiul părea un oraș liniștit și normal, mai puțin zgomotoasele detașamente „Tudor Vladimirescu" și mulțimea de agenți ai Siguranței.

Informațiile cu privire la locul în care s-au întâlnit regele și dr. Groza, precum și la ce anume au discutat sunt în continuare contradictorii, dar nu asta este important. Informațiile verbale și scrise s-au concentrat într-un singur cuvânt:

— Abdic!

Regatul României a încetat să mai existe. A fost proclamată Republica Populară Română, pe care mulți o consideră un stat neanexat al Uniunii Sovietice.

Fostul rege Mihai şi-a eliberat spaţiosul palat, astfel încât profesorul de 84 de ani Constantin Parhon, şeful Asociaţiei Române pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică, a putut conduce recepţia dată în cinstea diplomaţilor ca preşedinte al noului Prezidiu al RPR, alcătuit din cinci membri. Chiar înainte ca Mihai să se întoarcă la Sinaia, muncitorii au început să dea jos tăbliţele stradale cu nume ale membrilor familiei regale şi să doboare coroanele şi blazoanele de pe clădirile guvernamentale.

Familia regală se pregătea să se alăture românilor care treceau graniţa. Tânărul rege şi mama lui aveau nenumăraţi admiratori înfocaţi, iar în particular au existat multe manifestări secrete de loialitate, dar demonstraţiile publice au fost suprimate fără milă.

În a treia zi a lunii ianuarie, un tren special cu opt vagoane a intrat în Gara Regală, aflată puţin mai la sud de gara oraşului Sinaia. De data aceasta, nu flutura nici un drapel, nici un covor roşu nu era presărat cu rămurele verzi de pin şi trandafiri albi. Nicio gardă de onoare nu lua poziţia de drepţi şi nicio fanfară nu interpreta măreţul Imn Regal.

Singurii spectatori erau nişte agenţi secreţi cu feţe aspre. Aceştia aveau grijă ca pe străzi să nu fie nimeni, în timp ce peronul fusese golit de lume. Nu trebuia să aibă loc o izbucnire de simpatie de ultim moment.

Mihai şi mama lui au sosit cu maşina, au traversat peronul şi au urcat repede în tren. Au fost urmaţi de cei din anturaj, vreo 30 de persoane cu totul. Perdelele de la ferestrele vagonului au fost trase, iar uşile s-au închis cu zgomot.

— Gata!

Impiegatul de mişcare a ridicat discul cu faţa verde. A suflat în fluier, iar locomotiva a răspuns cu o pufăitură adâncă,

suflând nori de abur asupra deprimantului peron. Vagoanele au scos un sunet metalic, s-au smucit şi s-au pus în mişcare în lumina tot mai slabă a zilei.

Trenul a luat-o spre Vest.

România a luat-o spre Est, spre Moscova.

Cuprins

Prefață de Matei Cazacu 5
Cuvânt-înainte al autorilor 27

Capitolul 1 – *Un dar pentru sovietici* 30
Capitolul 2 – *23 august 1944* 41
Capitolul 3 – *Complotul de la Palatul Regal* 53
Capitolul 4 – „Puciul trebuie zdrobit!" 68
Capitolul 5 – *Eșecul unei contralovituri* 80
Capitolul 6 – *Vine Armata Roșie* 90
Capitolul 7 – *Umbrele sunt mai puternice decât lumina* 109
Capitolul 8 – *Americanii din București* 124
Capitolul 9 – *Spionaj și contraspionaj* 139
Capitolul 10 – *Deportarea unui popor* 159
Capitolul 11 – *Occidentul își pierde reputația* 177
Capitolul 12 – *Aliaților occidentali li se găsește nod în papură* 193
Capitolul 13 – *Stalin numește un prim-ministru* 210
Capitolul 14 – *Coloana a șasea trece la fapte* 233
Capitolul 15 – *Exproprierea pământurilor* 253

Capitolul 16 – *„Desființarea exploatării omului de către om”* 269
Capitolul 17 – *Presa este încătușată din nou* 286
Capitolul 18 – *Democrația este lăsată să piară* 302
Capitolul 19 – *Libertate în sălbăticie* 328

CORINT ISTORIE

Titlu	Autor
24 martie. Cronica infernului kosovar	Fehmi Ajvazi
Adolf Hitler. Însemnări intime și politice vol.1	Adolf Hitler, François Delpla
Adolf Hitler. Însemnări intime și politice vol.2	Adolf Hitler, François Delpla
Agent dublu în Războiul Rece. Autobiografia lui Oleg Gordievski	Oleg Gordievski
Armata secretă a Israelului. Povestea unității Talpiot	Jason Gewirtz
Bani murdari. Cum fac afaceri cartelurile de droguri	Tom Wainwright
Beria. Mâna dreaptă a lui Stalin	Amy Knight
Boko Haram	Mike Smith
Capcana lui Tucidide. Mai pot evita Statele Unite și China războiul?	Graham Allison
Călători în al Treilea Reich	Julia Boyd
Călătoria prin Eldorado	Nikolai Vasilievici Sablin
Când Churchill a dat iama în oi și Stalin a jefuit o bancă	Giles Milton
Când Hitler a luat cocaină și Lenin și-a pierdut creierul	Giles Morton
CINCI. Povestea victimelor lui Jack Spintecătorul	Hallie Rubenhold
Codul Enigma. Alan Turing și înfrângerea Germaniei naziste	David Boyle
Confesiunile unui fost islamist	Maajid Nawaz
Coreea de Nord. Între fascinație și teroare	Loretta Napoleoni
Coreea de Nord. Un stat-gherilă în transformare	Philippe Pons
Coreea de Nord. Viața dincolo de clișee	Daniel Tudor, James Pearson
Coreea de Sud. Povestea unui fenomen economic, politic și cultural	Daniel Tudor
Crimeea și noul imperiu rus (ediția a II-a)	Agnia Grigas
Cupluri tragice ale istoriei	Jean des Cars
Cuptoarele morții. Mărturia unei supraviețuitoare de la Auschwitz	Olga Lengyel
Departe de casă. Memoriile unui copil-soldat	Ishmael Beah
Diana. Povestea unei prințese spusă de ea însăși	Andrew Morton
Dispărută în Moscova	Margueritte Harrison
Dragă Zari. Povești nespuse ale unor femei din Afganistan	Zarghuna Kargar
Dușmani vechi, amenințări noi. Istoria secretă a Mossad-ului din 2000 până în prezent	Gordon Thomas
El Narco. Cartelurile de droguri din Mexic	Ioan Grillo
Familia Borgia. Crime, nepotism, corupție	Christopher Hibbert
Fotograful de la Mauthausen	Benito Bermejo
Genghis-han și nașterea lumii moderne	Jack Weatherford
Gripa spaniolă din 1918. Pandemia care a schimbat lumea	Laura Spinney
Hollywood la Phenian	Paul Fischer
Iranul meu. Gustul amar al revoluției	Shirin Ebadi
Irlandezul. Asasinul mafiei	Charles Brandt

ISIS. Califatul terorii	Loretta Napoleoni
ISIS. Jocul morții	Mark Bourrie
Întoarcerea Leviatanului rus. Cultura violenței și obsesia imperialismului	Serghei Medvedev
Islamiștii europeni. Revolta tinerei generații	Robert S. Leiken
Jacqueline Bouvier Kennedy Onassis. Povestea nespusă	Barbara Leaming
John F. Kennedy – Marilyn Monroe. O iubire imposibilă	Paul-Jean Franceschini
Jurnalele de călătorie ale lui Albert Einstein	Ze'ev Rosenkranz
Jurnalele din Berlin, 1940–1945. Însemnările unei prințese ruse	Marie Vassiltcikov
La Belle Epoque	Mary McAuliffe
La Goulue. Regina de la Moulin Rouge	Maryline Martin
La porțile Leningradului. Amintiri de pe Frontul de Est	William Lubbeck, David Hurt
Mareșalul lui Stalin. Viața lui Georghi Jukov	Geoffrey Roberts
Madame Claude. O lume secretă a plăcerii, privilegiilor și puterii	William Stadiem
Matilda. Prim-balerina Teatrului Imperial Rus și amanta Țarului Nicolae al II-lea	Matilda Kșesinskaia
Memoriile lui Ernst Röhm	Ernst Röhm
Memoriile unui mercenar din Grupul Wagner	Marat Gabidullin
Navalnîi. Un democrat împotriva autoritarismului	Jari Matti Dollbaum, Morvan Lallouet, Ben Noble
Nu vreau război! Interviurile uitate ale lui Hitler (1923–1940)	Éric Branca
O istorie a secretă a Revoluției Ruse	Victor Loupan
OCNA...ce binecuvântare!	Evghenia Ghinzburg
Omul de Neanderthal. O poveste rescrisă de știința modernă	Dimitra Papagianni, Michael A. Morse
Paris. Napoleon al III-lea, baronul Haussmann și crearea unui oraș al visurilor	Mary McAuliffe
Parisul anilor nebuni	Mary McAuliffe
Prizonier la japonezi.	Alistair Urquhart
Putinofobia. Rusia contemporană și angoasele Occidentului	Giulietto Chiesa
Războiul arabo-israelian 1948	Efraim Karsh
Războiul Crimeii 1854–1856	John Sweetman
Războiul din Pacific în Peleliu și Okinawa. Memoriile unui soldat	E.B. Sledge
Războiul sovieto-afgan 1979–1989	Gregory Fremont-Barnes
Regina deșertului. O femeie în Arabia	Gertrude Bell, Georgina Howell
Regina Elisabeta a II-a	Jean des Cars
Regina Elisabeta a II-a. Portret intim	Andrew Marr
Riposta. Spionajul israelian și masacrul de la München din 1972	Aaron J. Klein

Scandaluri regale. Povești șocante despre regi, regine, papi și împărați	Michael Farquhar
Secolul roșu. De la revoluția bolșevică la Putin	Vladimir Fédorovski, Alexandre Adler
Secretele morții lui Mussolini. Adevărul despre controversata execuție a Ducelui	Luciano Garibaldi
Singur în Damasc. Viața și moartea spionului israelian Eli Cohen	Samuel Segev
Siria. Țara care ne-a fost casă	Alia Malek
Și apoi s-a dezlănțuit iadul. Două decenii în Orientul Mijlociu (1996–2016)	Richard Engel
Tunelurile terorii. Războiul dintre Hamas și Israel	Alan Dershowitz
Turcia lui Erdogan	Ahmet Insel
Țările Arabe din Golful Persic. De la regate ale deșertului la puteri globale	Rory Miller
Vorî: Hoți și asasini. Supermafia rusă	Mark Galeotti
Zăpada însângerată. Memoriile unui soldat german de pe Frontul de Est	Günter K. Koschorrek

În curând:

Amurgul Vechii Europe. Trieste ´79, Viena ´85, Praga ´89

Richard Bassett